

1.

Sergej O. Prokofieff

A MEGBOCSÁTÁS OKKULT
JELENTŐSÉGE

1989

MEGEMLÉKEZÉSÜL

AZ 1923/24. ÉVI KARÁCSONYI ÜLÉS

66. ÉVFORDULÓJÁRA

T A R T A L O M

Előszó	1. old	
I. A megbocsátás időszerűsége korunkban	2.	"
II. A Miatyánk ötödik kérése és az Atlantisz utáni ötödik kultúrkorszak	4.	"
III. Hét példa a megbocsátás problémaköréből	12.	"
IV. A megbocsátás mibenléte a szellemtudomány szemével nézve	34.	"
V. A megbocsátás mint a Krisztushoz vezető korszerű út része	40.	"
1. Az első fokozat	40.	"
2. A második fokozat	44.	"
3. A harmadik fokozat	48.	"
4. A negyedik fokozat	50.	"
5. Az ellentétek megváltása	52.	"
6. Lucifer megváltásának különleges jelentősége korunkban	58.	"
VI. A megbocsátás okkult jelentőségéről	63.	"
1. A megbocsátás feltételei	63.	"
2. A megbocsátás és Krisztus karmikus működése	69.	"
3. A megbocsátás kozmikus ösképe	72.	"
4. A megbocsátás jelentősége a halál utáni élet számára	78.	"
5. A megbocsátás mint társadalmat formáló erő	89.	"
VII. A megbocsátás mibenléte és a héttagu manicheus beavatás	97.	"
VIII. A manicheus impulzus Rudolf Steiner életében	108.	"
Utószó	135.	"
Függelék		
1. Marie Steiner "Megbékélési Felhívásának" szövege	141.	"
2. Ita Wegman válaszlevelének szövege	145.	"
Megjegyzések és kiegészítések	1/a	"
Rudolf Steiner idézett műveinek jegyzéke	26/a	"

E L Ő S Z Ó

Jelen könyvem alapja két előadás, melyeket 1989. február 26-án a bochumi Widar-Zweigben, illetve július 5-én a dornachi Goetheanum-Zweigben tartottam, ez utóbbit "Az antropozófia jövőbeni aspektusai" téma keretében.

Számos hallgató kérésére és a stuttgarti "Freies Geistesleben" kiadó ajánlata alapján elhatároztam, hogy ezeket az előadásokat írásban is közzéteszem, s ez a téma továbbfejlesztéséhez és elmélyítéséhez vezetett.

Eltekintve a téma általános időszerűségétől, szellemtudományos feldolgozása - mint ezt jelen munkámban teszem - például szolgálhat arra is, hogy milyen nagy jelentősége van korunkban az antropozófiának. Mert csak az antropozófia tud választ adni a jelenből adódó legégetőbb kérdésekre és csak ő szolgálhat alapul azoknak a spirituális-morális erőknek helyes megértéséhez, melyek kifejlesztésétől ma a Krisztus impulzus sorsa nagymértékben függ. A "megbocsátás" kétségtelenül azokhoz a spirituális-morális erőkhöz tartozik, melyeket a legközelebbi jövőben ki kell fejlesztenünk.

Antropozófusok számára különösen aktuális a "megbocsátás" témája, mert az ő feladatuk, hogy tudatosan kapcsolatot teremtsenek korunk centrális impulzusaival és jellemző megnyilvánulásaival. Rudolf Steiner életutja és az Általános Antropozófiai Társaságot megalapító - ma 66-ik évfordulójához érkezett - 1923/24-es karácsonyi ülés példáján szeretném megmutatni, milyen fontos ez a téma az antropozófus mozgalom és az Antropozófiai Társaság nemcsak multbeli, hanem mindenekelőtt jelenlegi és jövőbeni fejlődése szempontjából.

Ilyen értelemben - és ezt a következő fejezetben részletesen kifejtem - a karácsonyi ülés fényesen világító és el nem muló ösképe nemcsak az Antropozófiai Társaság, hanem az egész emberiség szellemi fejlődésének.

1989. karácsonyán

SERGEJ O. PROKOFIEFF

I.

A MEGBOCSÁTÁS IDŐSZERŰSÉGE
KORUNKBAN

Aki igazán ismeri Istent, annak nincs szüksége arra, hogy felebarátjának megbocsásson, csak saját magának kell megbocsátania, hogy nem bocsátott meg már sokkal előbb.

Tolsztoj

Ha az emberiség ujkori fejlődésének folyamatát vizsgáljuk és különösen a 20. sz. történelmét nézzük, amely az egész földi lét legnehezebb és legtragikusabb századának tekinthető, megállapíthatjuk, milyen fontos szerepet játszik benne a mások ellen való vétkezés problémája.

Ezt a problémát ismételten, újra és újra megvizsgálták korunkban, kezdve az egyik ember vétkezésén egy másik ember ellen, egészen az egyik népnek a másik nép ellen elkövetett vétkéig. Ebben az Antropozófiai Társaság sem kivétel, hiszen éveken, sőt évtizedeken keresztül benne is újra meg újra fellángolt a vita a vétkességről azokkal a tragikus eseményekkel kapcsolatban, melyek a Társaságban Rudolf Steiner halála után bekövetkeztek és amelyek következményeit még máig sem sikerült teljesen leküzdenie.

A legtöbb ilyen vitánál azonban, amelyeket erről a témáról az Antropozófiai Társaságon belül és ezen kívül folytattak, rendszerint figyelmen kívül hagyták a "vétség" negatív fogalmával szembenálló pozitív fogalmat: a "megbocsátást". Ez nyilván azzal kapcsolatos, hogy a vétkesség vagy nem vétkesség kérdése mindenek előtt jogi probléma, a megbocsátás viszont morális kategória. Ma, a materializmus és az egyoldalú intellektualizmus korában az emberek figyelme a közösségi életben és az egyes emberek individuális viselkedését illetően egyaránt sokkal inkább irányul az absztrakt jogi elvekre, mint a morális-szellemi impulzusokra. Így az embernek vagy a társadalmi közösségnek kívülről adott "parancsolatok"

vagy törvények még mindig messzemenően nagyobb szerepet játszanak, mint az emberi lény legbensőbb bensejéből fakadó morális intuiciók, melyek az individuális fejlődésnek azon a fokon születnek, melyet Rudolf Steiner "A Szabadság Filozófiája" c. művében "etikai individualizmusnak" nevez. ⁽¹⁾

A belső fejlődés ezen fokának elérésével közvetlenül együtt jár a második, a p o z i t í v pólus létrejöttének lehetősége, melyet fentebb "megbocsátásnak" neveztünk.

Az egymással polárisan szembenálló véték és megbocsátás egymás közötti aránya egyben bizonyosfajta barométer, mely a konkrét keresztény impulzus hatásfokát jelzi civilizációnkban. Azt is mondhatjuk, hogy itt teljes világossággal előttünk áll az ószövetségi - csak a parancsolatokon alapuló - és a római-jogi, csak a törvényen alapuló gondolkodás ellentéte a szabadság és a szeretet jövőbeni eszményképével.

Szomorúan kell megállapítanunk, hogy a modern ember lelkében a m e g b o c s á t á s belső erői rendkívül gyengén fejlettek. Ez mindenekelőtt azzal függ össze, hogy a "morális prédikáció" vagy a "morális imperativus" elve, melyet az embereknel évszázadokon át alkalmaztak, olyan mértékben veszít erejéből, amilyen mértékben az emberiség ma fokozatosan belép a tudati lélek korába. A tudati lélekben ugyanis szükségszerűen felébred az intenzív igény arra, hogy ne csak vakon vagy passzívan engedelmeskedjék egy kívülről jövő morális imperativus-nak, hanem korunk mélyebb, spirituális impulzusainak m e g i s m e r é s é b e n találja meg az önmagához és a világhoz való szabad, individuális és erkölcsös viszonyának alapját és a hozzá szükséges erőket.

Ma az antropozófia vagy modern szellemtudomány hivatott arra, hogy kielégítse a modern ember központi igényét arra, hogy a szellemi valóság megismerésével egyben az emberi fejlődés erkölcsi impulzusainak is eleget tegyen.

Ebből következik az antropozófia különleges időszerűsége, sőt teljes joggal mondhatjuk, hogy p ó t o l k a t a t l a n s á g a azok számára, akik megértvén "az idők jeleit" arra törekednek, hogy eljussanak a világ és az emberiség szellemi fejlődésének jelenleg elérendő fokára.

II.

A MIATYÁNK ÖTÖDIK KÉRÉSE
ÉS AZ ATLANTISZ UTÁNI ÖTÖDIK KULTURKORSZAK

És bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek.

Máté 6,12

A megbocsátás problémájának igazi megismerésehez, azaz egy inkább szellemi vagy okkult szempontból való vizsgálatához induljunk ki ennek a problémának a jelenlegi ötödik kulturkorszakhoz való központi kapcsolatából.

Az antropozófus Friedrich Rittelmeyer, a Christengemeinschaft /Keresztény Közösség/ megalapítója, aki Rudolf Steiner egyik legközelebbi és legelőrehaladottabb ezoterikus tanítványa volt, az alapvető keresztény imáról, a M i a t y á n k r ó l szóló írásában mutatott rá erre a jelen vizsgálódásunk számára rendkívül fontos kapcsolatra.

A könyv bevezető fejezetében, melynek címe: "Az imádkozásról", rendkívül tömör formában ír a Miatyánk hét kérése és az emberiség fejlődésének Atlantisz utáni hét kulturkorszaka közötti összefüggésről. Az Atlantisz utáni első korszak, az Ős indiai kor, az Ős-indusok bizonyos őseredeti képességén alapult, mellyel még meglátták a fizikai anyag látszatvalósága, a "maya" mögött Isten nagy őskinyilatkoztatásának utolsó visszfényét, s így közvetlenül átélték a szellemnek vagy Isten n e v é n e k mindenütt való rejtett működését.

Az Ősperzsa korszak főfeladata az volt, hogy áthassa a földi fejlődést, egészen a földi ember fizikai létéig, az isteni fény-birodalom / o r s z á g / erőivel, vagyis a Nap-Isten Ormuzd erőivel, kinek alakjában az Ősperzsák Zarathustra vezetésével a jövőbeni Krisztust ismerték meg.

A harmadik, az egyiptomi-babiloni-asszír-kaldeus kor fejlődését a misztériumok beavatott papjai vezették. Ezek a bolygók

és állócsillagok törvényszerű mozgásaiból igyekeztek elolvasni a világmindenséget irányító magasrendű Istenségek a k a r a t á t, hogy ennek alapján az őket odaadóan tisztelő népeknek olyan törvényeket és társadalmi rendet adjanak, melyek alkalmasak voltak az emberek egyéni és közösségi életének alakítására.

"Csak a görög-római kultúra idején érkezett meg az ember teljes mértékben a Földre" fejti ki Friedrich Rittelmeyer. (1) Ennek a folyamatnak közvetlen következménye a negyedik kultúrkorszakban a " m i n d e n n a p i k e n y é r " problémája. Ez mutatja, hogy milyen objektív viszonyba került most már az egész emberiség az őt környező világgal.

Végül ezt írja Friedrich Rittelmeyer a jelenlegi ötödik korszakunkról: "A germán-angolszász kultúra feladata, hogy teljes mértékben megragadja az emberi Ént a tudati lélekben. Ennek során nagy sullyal merül fel újra az egyéni sorssal való küzdelem kérdés, de az a kérdés is, hogy milyen összefüggés van az emberi Én és más emberek Énje között, valamint az emberi Én és az isteni világ között. Az ember érzi, hogy tudatosabban és szabadabban áll benne a jó és a gonosz harcában, mint azelőtt.

Ennek a korszaknak kulcsa a Miatyánk ötödik verse: "És bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek." Ez a vers jelen vizsgálódásunkban centrális jelentőségű.

Befejezésül az eljövendő hatodik és hetedik kultúrkorszakról /a szláv és az amerikai korszakról/ szól Rittelmeyer. Az előbbi a jó és a rossz közötti dualizmust fogja teljes mértékben érvényre juttatni, és pedig nemcsak az ember bensejében, hanem a külső szociális életben is. Ez a dualizmus különösen a mi ötödik korszakunk óta adottságként működik az emberben.

Az, amit Rudolf Steiner úgy ír le, hogy az emberiség a jövőben két fajra fog oszlani, a jóra és a gonoszra, annak első kezdetei a szláv korszakban fognak kifejezésre jutni. (2) Így az első Goetheanum kis kupolájának freskója a "szláv embert" mellett álló sötét hasonmásával együtt ábrázolja. (3) Ezért az emberiségnek ezt a jövőbeni állapotát a Miatyánk hatodik kérésével jellemezhetjük legjobban: "És ne vigy minket a kísértésbe". Vagyis ne engedd, hogy bennünk lévő hasonmásunk sötét erői urrá váljanak felettünk. - Ami pedig a hetedik kérést illeti, "De szabadíts

meg a gonosztól", ez az utolsó, a hetedik kulturkorszak jellegére utal, amely korszakhoz kapcsolódik majd a "mindenki harca mindenki ellen" kezdete is, és amellyel lezárul az Atlantisz utáni kulturkorszakok ciklusa és elkezdődik a földfejlődés következő nagy korszaka. ④

Nézzük most meg közelebbről a Miatyánk ötödik kérését. Már Friedrich Rittelmeyer jellemzéséből ⑤ is világosan kitűnik, milyen szoros kapcsolatban áll a mi korunkkal a nagy keresztény imának éppen ez a verse.

Négy problémát nevezhetünk meg, melyek korunkban különösen képpen központi szerepet játszanak:

- Az Én problémája,
- az emberek társadalmi kapcsolatainak problémája /vagyis az egyik Énnek a másik Énhez való viszonya/
- a karmához való tudatos viszony problémája,
- a gonosz problémája.

Ez a négy probléma a legszorosabban összefügg a Miatyánk szóbanforgó versével. Először is az Én problémája, hiszen - ahogy még meg fogjuk mutatni - a megbocsátás valódi aktusát itt a Földön csak a teljesen kifejlett individuális Én erőivel lehet végrehajtani, mely a tudati lélekben bontakozik ki és onnan keresi utját a magasabb Én felé. Az ötödik kérés első része arra a viszonyra utal, mely az alacsonyabb és a magasabb Én között a megbocsátás aktusában fennáll: "És bocsásd meg a mi vétkeinket..." Ezekkel a szavakkal fordul minden ember bensejében az alacsonyabb Én a magasabb Énhez.

Másodszorban itt van az Én és a másik Én viszonyának problémája, vagyis a tulajdonképpeni társadalmi probléma. Erre utal az ötödik kérés második részének tartalmán kívül: "... miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek", Rudolf Steinernek ehhez a vershez fűződő magyarázata is. Erről az alapvető keresztény imáról tartott előadásában ⑥ részletesen beszél a Miatyánk ötödik kérésének az emberi étertesttel és ezen keresztül az egész szociális környezettel való összefüggéséről. Az ember ugyanis éterteste bizonyos tulajdonságai révén lép kapcsolatba egy társadalmi közösséggel, legyen az családja, népe, vagy kora: "Az ember éteri-

teste bizonyos tulajdonságai miatt tagja valamely közösségnek... Ennek az étertestnek tehát az a feladata, hogy alkalmazkodjék a többi étertesthez... Ha diszharmóniába kerül a közösséggel, az az étertest hibája." (7) És: "minden közösségben 'vétekmek' nevezik azt, ami a hibás étertestből származik." (8) Így tehát anélkül a szociális életet állandóan gyógyító erő nélkül, mely a valódi megbocsátásból fakad, életképes szociális organizmus a mi korunkban gyakorlatilag elképzelhetetlen, mert minden bosszuállásra vagy neheztelésre irányuló hajlam erős méregként hat rá.

Harmadsorban, az emberi életben uralkodó karma problémája is kifejezésre jut a Miatyánk szóbanforgó versében. Ez egyrészt az Énnel kapcsolatos egyéni karma, másrészt az a karma, mely az egész földfejlődés folyamán összeköti az egyik embert a másikkal, az egyéni emberi Ént a karmikusan hozzá tartozó társadalmi közösséggel.

Negyedszer, a Miatyánk ötödik kérése a legközvetlenebb kapcsolatban áll az Atlantisz utáni ötödik kultúrkorszak központi problémájával - a gonosz problémájával.

Mert ahogyan az Atlantisz utáni negyedik korban az emberi lélek legfőbb b e l s ő problémája a születés és halál kérdése volt, valamint az ebből eredő szükségesség, hogy földi organizmusát a fizikai földi élet egész tartamára fenntartsa /"A mindennapi kenyérünket add meg minékünk ma"/, úgy jelenlegi, Atlantisz utáni ötödik korszakunkban az emberi lélek legfőbb b e l s ő problémája a találkozás a gonosszal és az a kérdés, hogy hogyan tudna helyes viszonyba kerülni vele. (9) Míg a Miatyánk első három kérdése az isteni-szellemi világra vonatkozik, a negyedik a Földre és a földi ember fizikai megtestesülésének tulajdonképpeni jellegére, addig a három utolsó kérés közvetlenül a gonosz problémájához kapcsolódik és arra mutat rá, mennyire szükséges, hogy egyre aktívabban és tudatosabban álljunk neki ellen. Mert csak ha tudatosan küzdünk meg vele, ami csak most, az Atlantisz utáni ötödik korszakban veszi kezdetét, akkor fogja tudni az ember az ellenállás erőinek és a gonosznak legyőzésével - először önmagában, azután a külső világban is - fokozatosan valóban elérni azokat a célokat, melyeket a világ fejlődésében számára kitűztek, vagyis hogy a kozmoszban a szabadság és szeretet új, tizedik Hierarchiájává váljék. (10) Ezt az utat, mely a gonosz hatalmának megtörésével vezet a tizedik Hierarchiához, a Miatyánk az ötödik kéréssel kezdődően ábrázolja, amely, mint

láttuk, a jelenlegi, Atlantisz utáni ötödik kulturkorszakra vonatkozik. Innen ered ennek a kérdésnek központi jelentősége számunkra, hiszen ezzel kezdődik az az út, amely a jövőben a keresztény emberiség fejlődési útja kell hogy legyen, ha egykor valóban el akarja érni azokat a célokat, melyeket a világot irányító hatalmak számára kitűztek. Ezért van az, hogy ez a Miatyánknak az egyetlen veresszaka, melyhez Krisztus Jézus maga is kommentárt fűz, s ezzel aláhuzza ennek az ötödik kérdésnek döntő jelentőségét. Közvetlenül azután, hogy átadta tanítványainak ezt a legfontosabb keresztény imát, a következő magyarázatot fűzte hozzá: "Ha megbocsátjátok az embereknek az ő vétkeiket, megbocsát néktek is a ti mennyei Atyátok." /Máté 6,14./

Ezeknek a szavaknak az evangéliumban is kifejezésre jutó nagy jelentőségét még hangsúlyozza az a kulcsfontosságú szerep, melyet az ötödik korszak az Atlantisz utáni fejlődésben játszik. Rudolf Steiner szellemtudományos kutatásai szerint ugyanis "minden az ötödik kulturán mulik. Ez valami újat hozott, amit át kell vinni a hatodik korszakba. (11) A hatodik kultura dekadenciába fog süllyedni, lefelé haladó kultura lesz." /A hetedik kulturkorszak természetesen még nagyobb mértékben az lesz./ (12)

Végül, ha a Föld egész kozmikus fejlődését vizsgáljuk a Miatyánk ezoterikus tartalmának fényében, még egy további oldaláról is megmutatkozik ötödik kérdésének jelentősége. Ha ugyanis egybevetjük az ima hét kérdését a kozmikus evolúcióval, világossá válik a következő kapcsolat is. Az Isten nevére, országára és akaratára vonatkozó első három kérdés a Föld korábbi planetáris állapotaiban működő legfontosabb formáló erők kifejezése. Így a régi Szaturnusz állapot az A k a r a t Szellemeinek kozmikus áldozatából jött létre. A régi Nap-állapot alapját a bölcsességnek az a magasrendű Nap-birodalma / O r s z á g / alkotta, melyet a Bölcsesség Szellemei teremtek, és ahonnan azután Földünk Napinkarnációjának menetét irányították. A régi Földön az imaginatív tudat (13) felébredésével lehetővé vált az emberiség számára, hogy átélje környezetének minden lényében és folyamatában Isten n e - v é n e k kinyilatkoztatását. Ezt a Mozgás Szellemei az akkori Napról küldték le hozzá.

A Miatyánk negyedik kérése a földfejlődés első felének alapvető tendenciáját fejezi ki. Ez az időszak a Golgotai Misztériumig tartott és főleg a Mars-erők irányították. Feladata az volt,

hogy az embereket végérvényesen bevezesse a fizikai matéria világába egészen odáig, hogy közvetlenül átéljék "a mindennapi kenyér" jelentőségét a földi életben. Az ötödik kérdés ezzel szemben a földfejlődés második - k r i s z t u s i - felének alapvető tendenciáját fejezi ki. Ennek célja az, hogy az emberiséget - miután telítette magát Krisztus impulzusával - visszavezesse a matéria világából a szellem világába; a természeti szükségyszerűség világából, ahol csak "törvények" és "parancsolatok" uralkodnak, elvezesse a morális szabadság és a magasabb kegyelem állapotába. Ez azért válik lehetségessé, mert az ember felemelkedik alacsonyabb Énjétől a magasabb Énjéhez és ennek következményeként tudatosan belenő a magasabb világokba. Ezt a felemelkedést teljes mértékben csak a jelenlegi földi evolúció végén fogjuk elérni, és ez alapul szolgál majd az átmenethez a mostani Föld /Merkur/ eonból a következő kozmikus inkarnációba, a Jupiter eonba. Hogy ez a folyamat elkezdődhessen, arra van szükség, hogy kifejlesszük magunkban a valódi megbocsátás képességéből fakadó szellemi erőket.

Itt még röviden megjegyezzük, hogy a jó és rossz ellentétének legfontosabb aspektusát, mely a Jupiteren fog megmutatkozni, a Miatyánk hatodik kérése tartalmazza. (14) A jó és a gonosz végleges, k o z m i k u s különválása végül a Vénuszon fog bekövetkezni. Erre az ima utolsó kívánsága utal. (15)

Az elmondottakból következik, hogy a Miatyánk ötödik kérése nemcsak a mi Atlantisz utáni ötödik korszakunk vezérlő elvét tartalmazza, hanem utal a f e l e m e l k e d é s u t j á r a is, melyen a keresztény emberiség a földfejlődés második felében járni fog. Ez az ut a Merkur vezető hatalmainak jegyében áll és kiinduló pontja a Golgotai Misztérium.

Jelen munkám célja, hogy részletesen ábrázolja ezt az utat melynek egyik legjelentősebb lépcsőfoka a valódi megbocsátás képessége. Itt azonban figyelembe kell vennünk, hogy a megbocsátás képessége sem az első, sem az utolsó, sem pedig a legmagasabb fok ennek az utnak.

A földfejlődés jelenlegi ciklusában egészbenvéve ennek az utnak négy lépcsőfokát különböztethetjük meg, melyek közül egy megelőzi, k e t t ő pedig k ö v e t i a megbocsátás fokozatát. Az ut maga, amennyiben kiindulópontja a Golgotai Misztérium, nemcsak

morális-etikai szempontból keresztény ut, hanem - és ez jelen korunk számára különösen fontos - mindenek előtt okkult megismerési ut, mely Krisztus lényének közvetlen á t é l é s é h e z , egyszersmind mélyebb m e g é r t é s é h e z vezet. Mert csak ez utóbbi teszi a modern ember számára lehetővé, hogy fokozatosan teljesen tudatos segítője és munkatársa legyen Krisztusnak földi céljai megvalósításában. Ez pedig Krisztus saját szavai értelmében azt jelenti, hogy a b a r á t j a legyen, ahogy ez a János Evangéliumban áll: "Nem mondalak többé titeket szolgáknak; mert a szolga nem tudja, mit cselekszik az ő ura; titeket pedig barátainak mondom, mert mindazt, amit az én Atyámtól hallottam, tudtul adtam néktek." /János 15,15./

Krisztus fenti szavai értelmében tehát a legfőbb különbség az ő "szolgái" és "barátai" között az, hogy az előbbiek még ma is a kívülről kapott "törvényeket" és "parancsolatokat" követik, az utóbbiakra viszont mindenek előtt az jellemző, hogy t u d j á k , mit vár el Krisztus az emberiségtől a földfejlődés egyes korszakaiban, nevezetesen, hogy mit vár el tőlünk m a , az Atlantisz utáni ötödik kulturkorszakban.

Korunkban különösképpen az antropozófia hivatott arra, hogy beszéljen erről az emberiségnek; az az antropozófia, mely hirül adja korunk központi szellemi eseményét, Krisztusnak étertestében való megjelenését.

Ilyen értelemben az antropozófia nemcsak bizonyos tudást jelent a szellemi világról, hanem azt a reális n y e l v e t is, melyen a jelenkor embere közvetlenül az éteri Krisztushoz fordulhat - aki ma már működik az emberiségben - és megkérdezheti tőle a legfontosabbat, vagyis azt, hogy mi az, amit "a z A t y á t ó l h a l l o t t " é p p e n a m i k o r s z a - k u n k r a v o n a t k o z ó a n . Az antropozófiának vagy modern szellemtudománynak erre a központi szerepére a mi korunkban, Rudolf Steiner a következő szavakkal mutatott rá: "Ezért ne csak mint tanokat, hanem mint egy nyelvet próbáljuk a szellemtudományt elsajátítani, azután várjunk, míg ezen a nyelven megtaláljuk azokat a kérdéseket, melyeket Krisztusnak fel szabad tennünk. S ő válaszolni fog, igen, ő v á l a s z o l n i f o g ! És lelki erőben, lelki szilárdságban és lelki impulzusokban meggazdagodva fog továbbhaladni az az ember, aki a szellemi szűrkegben, amely-

be az emberiség fejlődésének mai korszakában süllyedt, meghallja Krisztus utmutatását, melyet Ő már a legközelebbi jövőben meg fog adni azoknak, akik keresik." (16) Mert az embert ma egyedül csak az teheti valóban Krisztus b a r á t j á v á , ha keresi az ilyen tudatos kapcsolatot Krisztus új kinyilatkoztatásával az éteri világban, mindazokkal a szellemi és közösségi feladatokkal együtt, melyek belőle adódnak.

A legfontosabb képesség azonban, melyet a szellemtudománynak - mint annak a szellemi nyelvnek, melyen az éteri Krisztus a mai emberrel beszélni akar - studiumával egyidejűleg ki kell fejlesztenünk magunkban, a v a l ó d i m e g b o c s á t á s képessége. Ez - mint majd kifejtjük - lényegét okkult szempontból nézve összefügg az éteri Krisztus átélésével, ezen felül része annak az utnak, mely Krisztus mai éteri kinyilatkoztatásától elvezet jövőbeni még magasabb kinyilatkoztatásához.

Mielőtt azonban közelebbről leírnánk ezt az utat és pontosabban megvizsgálánk a megbocsátás okkult alapjait és szellemi mibenlétét, néhány példán kell megmutatnunk a megbocsátás jelentőségét korunkban. Ez lehetővé teszi, hogy reálisan átéljük, mennyire nem a megbocsátás absztrakt propagálására van ma szükség, hanem szellemtudományos alapon való m e g i s m e r é s é r e .

III.

HÉT PÉLDA A MEGBOCSÁTÁS PROBLÉMAKÖRÉBŐL

A megbocsátás problémájáról legpregnansabban és legközvetlenebbül talán Simon Wiesenthal könyve szól korunkban. Címe: A napraforgó. Történet a vétkezésről és megbocsátásról. ⁽¹⁾ E rendkívüli könyvben leírt események a második világháború alatt történtek. A szerző akkor egy lengyel náci táborban élt borzalmas életkörülmények között. Naponta vertek, sőt agyonlőttek embereket. A reggeltől estig tartó munka meghaladta a kiéhezett táborlakók erejét. A legkisebb ellenszegülés is életükbe került; sokan meghaltak valamilyen betegségben, vagy a végkimerüléstől is.

Egyszer a foglyok egy csoportját - köztük Simon Wiesenthalt is - a tábortól nem messze lévő hadi kórházba küldték dolgozni, melyet Lengyel egykori műszaki főiskolájának épületében rendeztek be. Munka közben odajött Wiesenthalhoz egy ápolónő, megkérdezte, hogy zsidó-e, és felszólította, hogy menjen be vele a kórház épületébe. Bevezette egy kis félhomályos szobába és ott hagyta egy sebesült ágyánál, aki tetőtől talpig úgy be volt kötözve, hogy csak szája, orra és lesoványodott keze volt látható. Ennek a haldoklónak az ajkáról hallotta az alábbi gyónást Simon Wiesenthal, aki maga is állandó halálos veszedelemben élt.

Egy még fiatal, alig 21 éves ember feküdt előtte, Német volt, aki már kora ifjúságában a nemzeti szocialista propaganda befolyása alá került, majd először a Hitler Jugend, majd - önkéntesen - az SS kötelékébe lépett be és rövidesen kiküldték a keleti frontra.

Azt a bűnt, melyet a haldokló meg akart gyónni a zsidó foglynak, Dnyepropetrovszk ukrán városban követte el. Az oroszok, mielőtt a várost elhagyták, sok házat és utcát aláaknáztak. Nem sokkal ezután robbanások történtek a városban, úgyhogy német katonák is megsebesültek és meghaltak. A bosszu nem váratott magára sokáig. Még aznap elküldtek egy SS különítményt a város másik végébe, ahol aztán a rettenetes büntetést elkövették. A haldokló is

tagja volt ennek a különítménynek. Százötven-kétszáz zsidó foglyot, a civil lakosság egy részét, köztük sok nőt, gyermeket, öregbet, erőszakkal betelereltek egy kis épületbe, azután bádogkannákban benzint vittek fel a felsőbb emeletekre. Bezárták az ajtókat és megparancsolták az épület körül őrködő SS katonáknak, hogy lövéseikkel gyűjtsák meg a benzint, valamint hogy mindenkre célozzanak, aki megpróbálna az ablakon kiugorva menekülni. És sokan megpróbáltak menekülni a tűz poklából.

A haldokló emlékezetébe különösen egy kép vésődött be: Egy férfi karjában tart egy gyermeket, a ruhája már ég. Eltakarja a gyermek szemét és kiugrik vele az ablakon. Utánuk az anya.

"Mi lövünk..."

"Ezt a családot soha sem fogom elfelejteni - főleg a gyermeket nem." így fejezte be elbeszélését a haldokló.

Ez után a gázolt után azt az SS osztagot, amelyhez tartozott, délebbre helyezték át. Súlyos harcokban vettek részt Dél-Ukrajna és a Krim területén. De nem hagyta nyugodni az elkövetett bűn emléke. "Eltartott egy ideig, amíg tudatossá vált bennem, mekkora bűnnel terhelttem magam." Csak fokozatosan jutott el oda, hogy világosan felfogja azt, amit vendégének ezekkel a szavakkal fejezett ki: "Nem születtem gyilkosnak, belőlem gyilkost csináltak.

Nem sokkal azután, hogy teljesen tudatossá vált benne, mekkora bűnt követett el, egy támadás alkalmával történt valami, amit a haldokló a következő szavakkal írt le Simon Wiesenthalnak: "Hirtelen megtörpantam, mintha gyökeret vert volna a lábam. Valami közeledett felém. Kezem, melyben fegyveremet tartottam a felszurt bajonettel, reszketni kezdett. S ott láttam világosan az égő családot, az apát a gyermekkel és mögöttük az anyát - és felém jöttek. Nem, másodszor nem fogok rájuk lőni - villant át az agyamon... És ekkor felrobbant mellettem egy gránát. Elvesztettem eszméletemet. Mikor a kórházban magamhoz tértem, tudtam, hogy megvakultam. Egész arcom szétroncsolódott és felsőtestem is megkapta a magáét. Már csak csupa sebből állok. Egy nővér elmondta, hogy az orvos egy egész edényre való gránátszilánkot szedett ki a testemből. Csoda, hogy egyáltalán még élek - már akár halott is lehetnék..."

De a legerősebb fizikai fájdalmak is eltörpültek a morális szenvedés és a lelkiismeretfurdalás mellett, melyek azóta, hogy visszanyerte öntudatát, éjjel-nappal szünet nélkül gyötörték, mint egy lassu, pillanatra sem szünő kivallatás: "De mindennél jobban gyötör a lelkiismeretem. Az égő ház és az ablakon kiugró család nem hagy nyugodni."

És végül, egy kis szünet után, kimondja a döntő szavakat: "Tudom - így mondta a haldokló - hogy amit elmondtam önnek, rettenetes. A hosszú éjszakákon, mikor a halálra vártam, újra meg újra szükségét éreztem annak, hogy egy zsidóval beszéljek erről... és megkérjem, hogy bocsásson meg. Tudom, hogy szinte tulságosan sok, amit öntől kérek. De ha nem kapok választ, nem tudok békében meghalni."

Ezeket a szavakat csend követte. A kérdés elhangzott; egy olyan kérdés, amely nemcsak a szobában lévő két ember számára, hanem az egész emberiség, sőt az emberiség egész jövőbeni fejlődése számára döntő fontosságú. Azonban a két ember közül, kiket a sors itt ilyen szörnyű körülmények között összehozott, egyik sem tud válaszolni - bár egészen különböző okokból. Simon Wiesenthal hallgat, szó nélkül kimegy a szobából. Másnap, mikor újra eljön a kórházba dolgozni, megtudja, hogy a fiatalember, akinek előző nap beszélgetett vele, meghalt. Ezzel ez az esemény minden látszat szerint természetes módon befejeződött.

Simon Wiesenthal számára azonban ez nem így volt. Mert ez a lágerben látott és elszenvedett rémségekhez és szenvedésekhez viszonyítva látszólag "jelentéktelen" epizód hosszú éveken keresztül bizonyos értelemben élete központi problémájává vált, amit az a tény is bizonyít, hogy megírta ezt a könyvet. Joggal csodálkozhatunk azon, ami történt. Egy ember, aki több náci koncentrációs tábor poklát megjárta, aki maga is naponta szembenézett a halállal és ismételten látnia kellett sok, többszáz ártatlan férfi, nő, gyermek és idős ember pusztulását, aki azóta egész életét annak szentelte, hogy felkutassa a náci bűnösöket és átadja őket a földi igazságszolgáltatásnak, ez a valóban félelem nélküli ember nem tudott megbirkózni ezzel a sors által neki és bizonyos értelemben az egész emberiségnek feltett morális kérdéssel.

Azt is mondhatjuk, hogy ezzel a kérdéssel Simon Wiesenthal

személyes karmájának fátylán keresztül valami olyan vált láthatóvá, ami lényegénél fogva korunkban az egész emberiség karmáját érinti. Ezért fordult elbeszélésével m i n d e n e m b e r h e z. A könyv második része számos erkölcsi és vallási meggyőződés, foglalkozás és szociális helyzet szempontjából egymástól teljesen különböző ember hozzászólását tartalmazza. Ha tanulmányozzuk ezeket a megoldási kísérleteket, újra és újra az az érzésünk támad, hogy a z o n a s i k o n , amelyen a problémával foglalkoznak, a megoldás lehetősége eleve ki van zárva. És a megbocsátás "mellett" vagy "ellen" ezen a sikon felsorolt érvek valóban valamiféle zárt körré állnak össze, amelyből nincs kiút: - De hiszen az ember csak saját nevében bocsáthat meg. Vagy mások nevében is megteheti? - Vagy: Mint kereszténynek az a véleményem, hogy az elbeszélés írója meg kellett volna hogy bocsásson a haldoklónak, mivel az megbánta tetteit. De mivel ő nem keresztény, a probléma megoldhatatlan... és így tovább. Még nagyon sok hozzászólást idézhetnénk a könyv második részéből. Ha tanulmányozzuk őket, nem tudunk megszabadulni attól a gondolattól, hogy ennél a kérdésnél - és talán egyetlen másiknál sem ennyire - a jelenkor emberének bizonyos szellemi erőtlensége mutatkozik meg, másrészt pedig az a meggyőződés születik meg bennünk, hogy a szellemtudomány vagy antropológia tudna néhány szót szólni ehhez a kérdéshez, és kellene is szólnia. Olyan sikről kiindulva kellene hogy szóljon, amelyik az ember, az emberi élet és az emberi sors /karma/ mibenlétének egészen másfajta megértését teszi lehetővé; olyan megértést, amelyet ma csak a valódi szellemi kutatás közléseiből merithetünk. Simon Wiesen-thal elbeszélésének minden egyes részletéből nagyon világosan következik, hogy a vétkezés és megbocsátás problémája, amint az könyve alcíméből is kitűnik, valójában jelen korunk központi kérdése.

Második és egyszersmind az elsővel polárisan ellentétes példaként álljon itt az a történet, melyet a pszichiáter George G. Ritchie V i s s z a t é r é s a h o l n a p b ó l című könyvében ír le.⁽²⁾ A könyv fő témája az az érzékfeletti élmény, melyet a szerző 1943 végén a Berkeley-i táborban élt át, ahol 20 éves újoncként a második világháborúba való bevetés céljából az amerikai hadseregben kiképezték.

A riadók alkalmával olyan súlyos tüdőgyulladást szerzett, hogy egy ideig élet és halál között lebegett, ezután pedig egy

sor érzéfeletti élménye volt fizikai testén kívül. Ezek az élmények, ha nem is annyira kifejezési formájuk, mint tartalmuk szerint, antropológus szempontból sok igazat tartalmaznak, érzékiföldi jellegük ellenére is. Ez a jelleg érthető módon abból eredt, hogy Ritchie tudatilag egyáltalán nem volt felkészülve ezekre az élményekre és betegsége előtt olyan életet élt, amely távol állt minden szellemi érdeklődéstől. Kétségtelen, hogy a könyvben leírt tisztánlátó élmények középpontjában áll és ezek legmagasabb kulminációja volt a szerzőnek az éteri Krisztussal való érzéfeletti találkozása a Földdel határos szellemi világban.

Ennek a munkának nem feladata, hogy pontosabban leírja vagy kommentálja George Ritchie elbeszélte találkozását az éteri Krisztussal. Elég, ha elmondjuk, hogy ez meghatározta egész további életét, alapvetően új irányt szabott neki. George Ritchie modern materialista szemléletű fiatalemberből mélyen keresztény emberre vált, aki a kereszténység alapvető igazságairól nem egyik vagy másik vallási tradíció útján, hanem közvetlenül a szellemi világból győződött meg.

Ennek az érzéfeletti élménynek, melyben George Ritchie karmája folytán részesülhetett, volt egy másik következménye is. Ez után a központi élménye után, hogy Krisztus szellemi látása számára megjelent, a legerősebb vágy töltötte be, hogy Krisztussal érzéfeletti módon máskor is találkozzon.

"Vajon a magányosság érzése, amely ebben az évben elfogott és a világtól és a körülöttem lévő dolgoktól való elidegenedés, mindez nem azt a vágyat fejezte ki, hogy visszahozzam azt a pillanatot, mikor Jézus színe előtt álltam?" írja könyvében.

Ezzel a szellemi világhoz intézett kéréssel, ezzel a kérdéssel azonban George Richienek még hosszú hónapokon keresztül együtt kellett élnie, míg több mint egy évvel a Krisztussal való találkozása után választ kapott a szellemi világból. A válasz megvilágította számára, hogy Krisztust egészen más módon is átélheti. Ettől fogva ez lett élete legfontosabb tartalma. Ezt az új felismerést ő maga a következő szavakkal írja le: "Hirtelen világossá vált előttem, hogy nem jó, ha Őt a múltban keresem, még akkor sem, ha ez a múlt csak tizenöt hónappal ezelőtt volt. Azon a délutánon Réthelben, ott az utcán, egyszerre tudtam, hogy ha arra vágyom,

hogy Krisztus közelségét érezzem - és mindennél jobban vágytam erre - akkor azokban az emberekben kell ezt megtalálnom, akiket ő nap mint nap elém hoz." George Ritchie számára ez egy egészen új ut volt Krisztushoz, melynek kezdetéről a rá jellemző amerikai közvetlenséggel így nyilatkozik: "Rájöttem, hogy az első lépést az jelent, ha felhagyok azzal a kísérlettel, hogy újra megéljem Jézus földöntúli látomását és ehelyett a velem egy asztalnál ülők arcában keresem őt."

Ezután leír néhány ilyen esetet, ahol Krisztus-élményét olyan emberek útján kapta, akikkel találkozott. Ezek majdnem mind olyan találkozások voltak, ahol korábbi tisztánlátó élménye alapján teljes meggyőződéssel mondhatta: Igen, az előtttem álló ember szemében Krisztus arca jelenik meg. Az, hogy a szóbanforgó ember milyen mértékben volt ennek maga is tudatában, az nem volt döntő fontossága.

A Ritchie által leírt esetek közül különösen egy kapcsolódik közvetlenül témánkhoz. 1945. májusában, a háború befejezésekor történt, hogy Ritchiet néhány orvossal a német területen, Wuppertaltól nem messze lévő, nemrég felszabadított náci koncentrációs táborba küldték, hogy a foglyoknak gyors orvosi segílyt nyújtsanak. Európa legkülönbözőbb országaiból származó emberek ezrei - köztük sok zsidó az éhhalál küszöbén álltak. Nem mindenkin lehetett már segíteni, úgyhogy az orvosok legnagyobb igyekezete és a jobb táplálék ellenére naponta még mindig sokan meghaltak. Ritchie számára az, amit a lágerben látott, rosszabbnak tűnt mindannál, amit a háborúban átélt. Ennek ellenére, miután élete legfontosabb kérdésére már választ kapott, ebben az új megpróbáltatásban is igyekezett Krisztus rejtett jelenlétét felismerni. Ezt írja erről: "Most aztán igazán szükségem volt új felismerésekre. Mikor olyan szörnyűvé vált a helyzet, hogy már semmit sem tudtam tenni, azt tettem, amiről tudtam, hogy tenne kell. A szegesdrót egyik végétől a másikig járkáltam és mindenkin az arcába néztem, amíg csak meg nem láttam, hogy Krisztus arca néz rám." Majd így folytatja: "Így ismerkedtem meg Wild Bill Codyval." Nem ez volt a valódi neve, csak az egyszerűség kedvéért hívták így az amerikai katonák. Származására nézve lengyel zsidó volt, kinek valódi nevét csak nehezen tudta George Ritchie kibetűzni a papírokból, és később természetesen elfelejtette. Amin azonban kezdettől fogva rendkívül csodálkozott, az az érthetetlen tény volt, hogy

Bill Cody, összehasonlítva a többi fogollyal, kik közül a legtöbben már járni is alig tudtak, egészen másképp nézett ki: "Egyenes tartása, fényes szemü, kifogyhatatlan energiájú ember volt." Minthogy őt idegen nyelven tudott és a táborban bizonyosfajta nem hivatalos tolmácsként működött, pótolhatatlan segítséget nyújtott az okmánytár átvizsgálásánál és az élők és halottak személyi adatainak megállapításánál. Ritchie csodálkozása még nagyobb lett, mikor munkájuk során Bill Codyt közelebből is megismerte. Ezt írja: "Annak ellenére, hogy Wild Bill napi 15-16 órát dolgozott, a fáradtságnak semmi jele sem mutatkozott nála. Míg mi többiek kókadottunk a fáradtságtól, úgy látszott, mintha az ő erői egyre gyarapodnának. 'Van még időnk ennek az öreg bajtársunknak a számára' mondta 'egész nap ránk várt.' Sugárzott az arcából fogolytársaival való együttérzése és ehhez a fényhez folyamodtam, ha kimerülőben volt az erőm."

Ritchie végül azzal próbálta magyarázni Bill Cody szokatlan testi és lelki erejét, hogy feltételezte, hogy a többi fogollyal ellentétben ő csak rövid idő óta volt a lágerben. Milyen nagy volt a meglepetése, mikor az irattárban megőrzött papirokból kiderült, hogy már h a t é v e ott élt a táborban. "Ezért, mikor egy napon a kezembe kerültek Wild Bill iratai, nagyon elcsodálkoztam, hogy már 1939 óta a koncentrációs táborban élt! Hat éve élt ugyanazon az éhhalál diétán és aludt éppugy mint a többiek ugyanabban a szellőztelen, betegségekkel fertőzött barakban anélkül, hogy testileg vagy szellemileg a legkisebb mértékben is károsodott volna. Még meglepőbb volt talán, hogy a táborban minden csoport barátjának tekintette. Ő volt az, akit a táborlakók vitáiban döntőbíróként kértek fel. Csak amikor már hetek óta ott tartózkodtam, akkor ismertem fel, hogy milyen ritkaság ez egy ilyen helyen, ahol a legkülönbözőbb nemzetiségű foglyok egymást majdnem annyira gyűlölték mint a németeket. És valahányszor heves konfliktusok támadtak a táborban és a tábor körül, ami bizony gyakran megtörtént, Bill Cody volt a leghasználhatóbb emberünk. Irja George Ritchie "mert ő okosan beszélt a különböző csoportokkal és azt tanácsolta, hogy bocsássanak meg egymásnak."

George Ritchie hosszú ideig nem tudta megfejtetni ennek a rendkívüli embernek a rejtélyét. Egy napon aztán, mikor George Ritchie arról beszélt Bill Codynak, hogy azok, akik a fogságot és a tábor borzalmait átérték, nagyon nehezen tudnak megbocsátani, hiszen oly sokan közülük elvesztették családtagjaikat is valamelyik lágerben,

Cody elmondta neki saját történetét.

Ez a rövid történet valóban egyik legcsodálatraméltóbb emberi bizonyítéka annak, hogy a megbocsátás erői micsoda lehetőségeket hordoznak magukban. Mivel további mondanivalóm szempontjából igen fontos ez a történet, szószerint idézem G. Ritchie könyvéből.

" 'Varsó zsidó szektorában laktunk' kezdte lassan. Ez volt az első eset, hogy akár egy szót is mondott nekem önmagáról. 'Feleségem, két lányom és három kisfiam. Mikor a németek a mi utcánkhoz értek, mindenkit a falhoz állítottak és géppuskával tüzet nyitottak rájuk. Könnyörögtem, engedjenek meghalni a családommal együtt, de mivel tudtam németül, beosztottak egy munkacsoportba.' Itt megszakította elbeszélését, talán mert ismét maga előtt látta feleségét és öt gyermekét. 'Ekkor el kellett döntenem' folytatta 'hogy át akarom-e adni magam a katonák elleni gyűlöletnek, akik ezt tették. Könnyű volt döntenem, valóban könnyű. Ügyvéd voltam. Praxisomban túlságosan gyakran láttam, mit képes véghezvinni a gyűlölet az emberben értelmi és fizikai síkon egyaránt. Éppen most ölt meg a gyűlölet hat személyt, aki nekem a legtöbbet jelentette a világon. Ezért elhatároztam, hogy életem hátralévő részét - legyen az néhány nap vagy sok év - annak szentelem, hogy mindenkit szeretni fogok, akivel csak találkozom.' " És Ritchie még hozzáteszi: "Mindenkire szeretni... ez volt az az erő, amely ezt az embert oly sok nélkülözés közepette ilyen jó erőben tartotta meg. Ez volt az az erő, amellyel először a texasi betegszobában találkoztam, később pedig - amint erre fokozatosan rájöttem - mindenütt, ahol Jézus Krisztus valakin keresztül meg akart nyilatkozni, függetlenül attól, hogy a Krisztust hordozó ember tudott-e erről vagy sem."

Itt két momentum az, ami témánk szempontjából különösen jelentős. Először is Bill Cody meglepő, az első pillanatban teljesen érthetetlen szavai, hogy könnyű volt a döntés, mellyel a megbocsátást választotta, "valóban könnyű". Másodszor az, hogy az elsővel egyidejűleg egy második dolgot is elhatározott: "mindenkire szeretni fogok, akivel csak találkozom". A továbbiakban majd beszélünk arról, hogy milyen lelki erők alapján - és kizárólag csak ezek alapján - volt lehetséges ezt a "könnyű" döntést meghozni és milyen okkult jelentősége van az ezt követő második elhatározásnak.

Mielőtt a megbocsátás olyan példáival foglalkoznánk, melyek

közvetlen kapcsolatban állnak az antropozófus mozgalom és az Antropozófiai Társaság jelen századbeli történetével, nézzünk egy példát a 19.sz. orosz történelméből, melyből kitűnik, hogy ennek az impulzusnak milyen jelentősége van nemcsak az egyes emberek, hanem egész népek sorsában is.

1881. március 1-én forradalmár terroristák egy csoportja Szentpéterváron meggyilkolta II. Sándor cárt. A bíró az öt cárgyilkost - köztük egy nőt is - kötélt általi halálra ítélte. Az elítéltek nyilvános kivégzését ugyanezen év április 3-ára tűzték ki. A végső szót azonban - a per és az ítélethirdetés után - a meggyilkolt fiának, III. Sándor cárnak kellett kimondania, aki éppen akkor lépett trónra. Törvény szerint csak neki volt joga a bűnösöknek az utolsó pillanatban megkegyelmezni vagy a törvényes ítéletet végrehajtani.

Ekkor Oroszország szellemi életének két legjelentősebb 19. századbeli képviselője, anélkül, hogy egymás tettéről tudott volna szinte egyidőben azzal a kéréssel fordult közvetlenül a cárhoz, hogy gyakoroljon kegyelmet. Szolovjeff Vladimírról és Tolsztoj Leórról van szó. Szolovjeff először nyilvános előadást tartott erről a témáról a pétervári Hiteltársaság termében, minek következtében eltiltották az egyetemen való további tanítástól és minden nyilvános szerepléstől. Mivel attól félt, hogy előadását esetleg eltorzítva fogják eljuttatni a cárhoz, személyesen is levelet írt neki, melyben többek közt ezt írta:

"Mivel meggyőződése, hogy csak a krisztusi igazság szellem ereje képes legyőzni a gonoszság és rombolás erőit, melyek ma soha nem látott mértékben mutatkoznak meg, továbbá mivel hiszem, hogy a orosz nép egészében Krisztus szellemében él, és végül mivel az a meggyőződése, hogy Oroszország cárhoza az orosz néplélek képviselője, a nép legjobb erőinek hordozója és a nép nevében szól, elhatározta hogy ezt a hitemet a szónoki emelvénnyel a nyilvánosság elé tárom. Beszédem végén kimondtam, hogy a mai nehéz idők azt az eddig soha meg nem volt lehetőséget adják meg az orosz cárnak, hogy bizonyossá tegyen a krisztusi megbocsátás elvében rejlő erőről, s ezzel olyan magaslatos erkölcsi tettet vigyen véghez, amely hatalmát eddig soha el nem ért fokra emeli és uralmának megrendíthetetlen alapot teremt. Ha a cár az emberi szív minden természetes érzése és a földi okok minden számítása és elképzelése ellenére megkegyelmez hatalma ellen

ségeinek, emberfeletti magasságokba emelkedik és megmutatja, hogy benne az orosz nép legmagasabbrendű szellemi ereje él, mert ezen nép tagjai között egyetlen egyet sem fogunk találni, aki ennél nagyobb tettet véghez tudna vinni." (3)

Szolzovjefftől függetlenül Tolsztoj is levéllel fordult az ifju cárhoz. A levél eredetije sajno nem maradt fenn, tartalmát csak a szerzőjénél maradt fogalmazványból ismerjük. Ebben a 23 éves és már világhírű író saját szavai szerint III. Sándorhoz nem mint uralkodóhoz szól, hanem mint ember az emberhez. (4) Tolsztoj az evangélium parancsaira támaszkodva "szörnyű kísértésnek" nevezi a cár szándékát, hogy államérdekektől vezettetve engedélyezze a földi megtorlást és újabb gyilkossághoz járuljon hozzá. A megbocsátást pedig a kísértés legyőzésének nevezi: "... és Ön /ha kegyelmet gyakorol/ a világ legmagasztosabb tettet fogja végrehajtani, a kísértést legyőzi és a világnak a legnagyobb példát fogja mutatni Krisztus tanításának megvalósítására: a rosszat jóval fogja viszonzni."

Azután így folytatja Tolsztoj: "Ha a bűnösöknek nem bocsát meg, hanem megbünteti őket, akkor kiragadja a harmadikat és a negyediket a száz közül, és a rossz rosszat szül, hátról vagy négyből harminc vagy negyven lesz, Ön maga pedig elmulasztja azt a pillanatot, amely többet ér az egész évszázadnál, azt a pillanatot, mikor Isten akaratát valósíthatta volna meg. Ha nem valósítja meg örökre letér arról az útról, amelyen a rossz helyett a jót választhatta volna, és örökre belebonyolódik a gonosz ügyeibe, melyeket itt államérdeknek hívnak... Ha megbocsát és a rosszat jóval viszonzza, akkor száz gonosztevő közül több tucatnyi nem fog sem Ön, sem mások felé fordulni /ennek semmi jelentősége sincs/ hanem elfordul az ördögtől és Isten felé fordul, és ezreknek, millióknak szíve megremeg az örömtől, a lelki megrázkódtatástól, annak a példának a láttán, amelyet a meggyilkolt apa fia egy számára ilyen rettenetes pillanatban a trónról ad a jó szolgálatában."

Fenség, ha ezt tenné... ha írna egy kiáltványt ezekkel a szavakkal: Én azonban azt mondom nektek, szeressétek ellenségeiteket... Tudom, hogy e szavakból a jóságnak és szeretetnek milyen özöne áradna Oroszországra. Krisztus igazságai élnek az emberek szívében, egyedül ezek elevenek, és csak ezen igazságok nevében szeretjük az embereket."

Igy Tolsztoj azt a prófétikus érzését juttatja kifejezésre, amely végül megingathatatlan meggyőződésévé vált, hogy a rossznak rosszal, a vérnek vérrel való megtorlása sohasem hozhat áldást Oroszországra, hanem óhatatlanul a sötét hatalmak bosszuját vonja maga után, vagyis újabb rosszat és újabb vérontást... "és három vagy négy helyébe harminc vagy negyven lép, és a feltartóztathatatlannal forgó véres kerék a keresztény Oroszországot előbb vagy utóbb pusztulásba taszítja." Mert Tolsztoj számára "...nem az a fontos, hogy /a forradalmárok/ hányan vannak, vagy hogy megsemmisítik őket vagy még többet száműznek, hanem, hogy a 'kovászuakat' semmisítsék meg és helyette 'm á s i k k o v á s z t' a d j a n a k . Mert mik a forradalmárok?" - így írja a cárnak. "Olyan emberek, akik gyűlölik a fennálló rendet, rossznak találják és egy jövőbeni rend alapjait látják maguk előtt, melyről feltételezik, hogy jobb lesz. Nem lehet őket megnyugtatni úgy, hogy megölik vagy megsemmisítik őket. Lényegtelen, hogy hányan vannak, c s a k a g o n d l a t a i k f o n t o s a k . Ezekkel pedig csak szellemileg lehet szembeszállni. Eszményképük az általános jólét, az egyenlőség, a szabadság. Ha harcolni akarunk ellenük, akkor olyan eszményképet kell ezzel szembeállítani, amely az övékéénél magasabb és egyben ezt is magába foglalja... Csak egy ilyen eszménykép van, amely az övékét is magába foglalja, amelyből ők is kiindultak, de nem értik és gyalázzák, - ez pedig a szeretet, a megbocsátás, a rossznak jóvá való viszonyzásának eszményképe. Csak a trón magasságából kimondott és valóraváltott megbocsátás és krisztusi szeretet, és csak a keresztény uralkodás útja, amely Ön előtt áll, képes legyőzni a gonosz hatalmát, amely Oroszországot elpusztítja."

Ha ma, több mint száz év múltán olvassuk e szavakat, megrendít Tolsztoj bámulatraméltó prófétikus meglátása, és hogy - akárcs Szolovjeff - felismerte a cári Oroszország uralkodó rétegének jellembeli gyengeségeit és belőlük fakadó mulasztásait, melyek talán néhány évtizeddel később gyökeret vert a bolsevizmus mérges nyövézete, s ez végül meghozta véres gyümölcseit. - III. Sándor nem volt képes a megkívánt erkölcsi fokra felemelkedni. Mivel átengedte magát közvetlen környezete befolyásának, nem tudta meghallani a nép magasabb lelkiismeretének hangját, mely Szolovjeff és Tolsztoj közvetítésével szólt hozzá. Így aztán a birodalom szétesését megelőző utolsó pillanatban az erkölcsileg lesüllyedt Romanov dinasztia nem tudott felemelkedni a krisztusi népet igazán képviselő keresztény

eszményképéhez. III. Sándor nem válaszolt a nagy orosz filozófus és a nagy orosz író levelére, "csak azt parancsolta meg... hogy Solovjeff urat... dorgálásban részesítsék a nyilvános előadás keretében kimondott nem helyénvaló véleményéért. Lew Nikolajevics Tolsztoj gróffal pedig "közöljék... hogy egy saját maga ellen irányuló merényletet megbocsáthatna, de apja gyilkosának nincs joga megbocsátani."

A jelenből visszatekintve teljes meggyőződéssel mondhatjuk: az, amire a 19. század Oroszországának legnagyobb szellemei az utolsó előtti cárt felszólították, az utolsó lehetőség lett volna arra, hogy megmeneküljünk a gonosz nagy birodalmának megalapításától Kelet Európában a 20. század első negyedében. (6) Így aztán harminchét évvel később az utolsó orosz cár - egész Oroszországgal együtt - keményen meg kellett hogy fizessen elődje morális gyengeségeért, hogy nem volt hajlandó hallgatni az orosz nép valódi szellemének két reprezentánsára, hogy nem volt hajlandó megbocsátani vagyis hűnek maradni Oroszország magasabbrendű szellemi hivatásához. Mert ha akkor megbocsátott volna, ez olyan mértékben megnövelte volna a nép körében az akkor már erősen hanyatló cári tekintélyt, hogy a két évtizeddel később fellépő bolsevisták nem találtak volna talajra a nép körében sötét terveik megvalósításához.

Igy ez a példa különösen világosan mutatja, hogy a megbocsátás kérdése döntő fontosságú lehet egész népek, sőt részben az egész emberiség csaknem egy egész évszázadnyi sorsára.

Ha mármost az antropozófus mozgalom és az Antropozófiai Társaság 20. századbeli története, különösen pedig a Rudolf Steiner halála utáni legtragikusabb események felé fordulunk és megnézzük a visszaemlékezéseket, polemizáló cikkeket, leveleket, sztenogrammok, közleményeket, közgyűlési jegyzőkönyveket, stb., akkor témánk szempontjából a dokumentumok sokaságából különösen egy hívja fel a figyelmünket. Ebben, az okmányok tulnyomó többségével ellentétben, nem a "vétkesség" negatív fogalmán van a főhangsúly, hanem a "megbocsátás" pozitív fogalmán. Nem a "vétkesnek" a múlt felé forduló és ezért szellemileg terméketlen kereséséről van benne szó, hanem egy másik, egyedül termékeny utról, mely alkalmas arra, hogy az antropozófia szelleméből kiindulva a jövőbe vezessen.

Ez a dokumentum Maria Steiner "Megbékélési Felhívása", melyet az Antropozófiai Társaság tagjai számára a Nachrichtenblatt 1942. december 12-i számában hozott nyilvánosságra. (7)

Miben látta Marie Steiner saját szavai szerint az egyetlen kiutat abból a mélységesen tragikus helyzetből, amely az Antropozófiai Társaságban akkor kialakult? Abban, amiben az Antropozófiai Társaságnak a valódi kiutat sok mai kérdés megoldásánál is keresnie kell: a Társaság morális szubsztanciájának a lehető legnagyobbfoku megerősítésében. Ezt pedig elsősorban a valódi megbocsátás aktusa teszi lehetővé. Erről így ír Marie Steiner "Felhívásában":

"De történnek még csodák. Akkor történnek, ha a morális szubsztancia olyan erős, hogy indokolja a csodát. Mit tehetünk, hogy megmentjük morális szubsztanciánkat?

M e g b o c s á t h a t u n k ! Mindenki megbocsáthatja azt, ami az ő megbocsátánivalója. Elfelejtethetjük, amit érdemes elfelejtetni, ahelyett, hogy régi sérelmeinket ápolgatnánk. Lezárhatjuk az összes régi történetet, melyek felőrölnek és amelyeknek, ha fiatalok vagyunk vagy távolabb élünk, már nem tudunk a mélyére látni

Vajon milyen feltételek mellett jöhet létre Marie Steiner szerint ez a megbocsátási aktus a szó legvalódibb és legmagasabb értelmében? A rá jellemző világossággal rámutat ennek a l a p f e l t é t e l é r e is: "A közösségnek is tudatosan el kellene határoznia, világosan és készségesen, hogy legyőzi önmagát." Azután, "Felhívása" végén, az Antropozófiai Társaság összes tagjához fordulva ezt írja: "Mentsük meg /Rudolf Steiner/ művét és az emberiség kultúráját azzal, hogy legyőzzük önmagunkat és kibékülünk, azzal, hogy szélesre tárjuk kapuinkat a keresők előtt."

Ha ezeket a szavakat olvassuk és behatolunk szellemi tartalmukba, az a benyomásunk, hogy az Antropozófiai Társaság történetének legutolsó és legnagyobb katasztrófája, melynek következményeit még ma sem heverte ki teljesen, nem következett volna be, ha azt a morális szubsztanciát, melyet e szavak tartalmaznak, abban a kritikus pillanatban több az antropozófia felé hajló lélek fogadta volna be, ha hangját több az antropozófiáért dobogó szív hallotta volna meg. Akkor az Antropozófiai Társaság ezt követő sorsa is másként alakult volna.

Különösen mély benyomást tesz ránk ez a szöveg már csak azért is, mert Marie Steiner szellemi végakarátának nevezi, melyet az Antropozófiai Társaság összes tagja, mindenekelőtt természetesen

legközelebbi barátai és munkatársai számára hátrahagy. Ezt írja erről:

"Ugy látom, hogy itt a felejtés és a megbocsátás a z e - g y e t l e n l e h e t ő s é g megtisztulásunkra - akár a Társaságot, akár az egyes embereket nézzük. E szavak súlyának teljes tudatában mondom és annak a ténynek tudatában, hogy emberi számítás szerint nemsokára Rudolf Steiner szellemi alakja elé kell állanom." (

Az, hogy akkor az Antropozófiai Társaság tagjai nem hallották meg kellő számban ezt a "Felhívást", alighanem egyike volt a legsorsdöntőbb momentumoknak a Társaság Rudolf Steiner halála utáni történetében. Különös, hogy még Marie Steiner legközelebbi barátai és hívei közül is sokan nem hallották meg. Ezek között sem akadt elegendő ember, aki teljesen magáévá tette volna Rudolf Steiner legközelebbi munkatársa "szellemi végakaratainak" morális impulzusát és megpróbálta volna azt valóráváltani.

Igy Marie Steinernek ez a "Felhívása" tragikus módon évtizedekig nem talált meghallgatásra, szellemi akarata még mindig várja, hogy teljesítsék. E felhívás valódi jelentősége és szellemi tartalma azonban egyáltalán nem vesztette el még ma sem erejét és időszerűségét - amire még alább rámutatunk - mert a felhívás morális szubsztanciája az antropozófia központi spirituális impulzusából fakad.

Akkor - 1942-ben - különösen két ember élte át a legintenzívebben a felhívás m ő g ő t t rejló szellemi impulzust. Ezek egyike Rudolf Steiner másik legközelebbi munkatársnője, Ita Wegman volt, aki Marie Steinerhez intézett levelében szavait "nagy és jövőbemutató" szavaknak nevezte. (9) A másik az ismert svájci antropozófus, F. Eymann volt, aki, miután a felhívást elolvasta, elhatározta éppen ebben a kritikus pillanatban, hogy az Antropozófiai Társaság tagjai sorába lép.

Ha mélyebben meg akarjuk érteni, hogy milyen szellemi forrásokból merithette Marie Steiner az impulzust "Megbékélési Felhívása" megírásához - hiszen ehhez mindenekelőtt önmagában kellett megtalálnia a megbocsátáshoz szükséges erőt - meg kell néznünk a megbocsátásnak még egy centrális példáját az antropozófus mozgalom és az Antropozófiai Társaság történetében. Ez a példa, mely bizonyosfajta magasabbrendű ösképp gyanánt áll az Antropozófiai Társaság minden tagja

előtt, Rudolf Steiner tette az 1923/24. évi Karácsonyi Ülésen. A következő fejezetben bővebben fogjuk tárgyalni, most csak röviden mutatunk rá erre a példára.

Nézzük először, milyen tragikus körülmények között folytak Rudolf Steiner földi életének és munkásságának utolsó évei, különösen a Karácsonyi Ülést megelőző 1923. év: 1918/19-ben a szociális organizmus hármass tagozódására irányuló mozgalom sikertelensége, aminek következményei hosszú időre meghatározták Középeurópa és tágabb értelemben egész Európa történelmi sorsát. ⁽¹⁰⁾ - Az első Goetheanumban 1920-ban és 1921-ben tartott "főiskolai kurzusok" sorsa, melyek tartalma Rudolf Steiner szavai szerint sok tekintetben szöges ellentétben állt az épület szellemével, vagyis az egész antropozófiával. Ezeken a kurzusokon ugyanis ahelyett, hogy az antropozófia megtermékenyítette volna a tudományokat, ennek éppen az ellenkezője történt: a természettudományos gondolkodásmódot vitték be az antropozófiába. - A fokozatosan kialakuló u.n. "stuttgarti szisztéma" bürokratikus falnak bizonyult, amely egyre inkább elzárta Rudolf Steinert a Társaság tagjaitól, és mindinkább megnehezítette számára a velük való közvetlen érintkezést. - Végül a Goetheanum leégése ijesztő tünete volt az Antropozófiai Társaság fokozódó belső hanyatlásának, úgyhogy a Goetheanum romjai az Antropozófiai Társaság romjainak látható szimbólumaként álltak a dornachi dombon. Erre maga Rudolf Steiner is rámutatott a Karácsonyi Ülés első napján tartott megnyitó előadásában.

Ezeknek és még sok más tragikus eseménynek a főoka - a rendkívüli mértékben növekvő külső gyűlölség mellett - a Társaság tagjainak fogyatékokosságai és egyre nagyobb számban elkövetett hibái voltak, melyek a legkülönbözőbb területeken jelentkeztek és az esetek többségében nem eléggé fejlett ítélőképességükből és személyes ambícióikból származtak. Ezzel kapcsolatban Rudolf Steiner egyszer így nyilatkozott: "A Társaság minden hibájáért engem tesznek felelőssé és ettől szenved a mozgalom." ⁽¹¹⁾

S ami még ennél is több, már a huszas évek elejétől, sőt még ennél is korábban, fokozatosan kialakult és egyre erősebben megmutatkozott egy "belső opposíció" Rudolf Steinerrel, jobban mondva az általa képviselt antropozófus impulzussal szemben. Az 1923. év folyamán Rudolf Steiner ismételtén rámutatott erre a belső opposícióra, így pl. az 1923 nyarán "Az antropozófus mozgalom története és feltételei

az Antropozófiai Társasággal való kapcsolatában" címen Dornachban tartott ciklus utolsó előtti előadásában. (12)

"Ebben a harmadik periódusban /1918-1923/ kezdett kialakulni valami, amit én úgy neveznék, hogy belső opposíció az ellen, amit az Antropozófiai Társaságban nekem magamnak kell megtennem, valami-féle belső ellenállás. A legtöbben természetesen csodálkoznak, ha erről a belső ellenállásról beszélek, mert nincsenek ennek tudatában, legalábbis sokan nincsenek. De azt kell mondanom, hogy ez még nagyobb baj, mert ez az érzésszerű belső ellenállás éppen a harmadik periódusban erősen megnövekedett." (13)

Egészbenvéve annyira elviselhetetlenné váltak Rudolf Steiner számára az Antropozófiai Társaságban általában uralkodó állapotok, és saját helyzete a Társaságban, hogy komolyan mérlegelte annak lehetőségét, hogy otthagyja a Társaságot és munkáját csak "privát módon", haladottabb tanítványainak szűk körében folytatja. Személyes beszélgetések alkalmával azonban már jóval korábban is említést tett erről a lehetőségről. Így emlékszik erre vissza Marie Steiner 1926-ban: "A csalódás nehéz pillanataiban, amikor az ellenfelek oly csunya módszerekkel folytatott támadásaival szemben a Társaság tehetetlennek bizonyult és romboló dühükkel szemben lagymatagon viselkedett, Rudolf Steiner már a háború utáni időkben is sokszor így nyilatkozott: Ki tudja, nem volna-e jobb a mozgalmat Társaság nélkül tovább vezetni!" (14)

Ez a helyzet azonban 1923-ban kulminált. Már áprilisban, a Svájci Antropozófiai Társaság közgyűlésén, egész világosan rámutatott Rudolf Steiner arra, hogy ha a Társaságban a legközelebbi jövőben nem történnék döntő változás és minden a régiben maradna, akkor szükségessé válna, hogy "tevékenységemet az Antropozófiai Társaságban megszüntessem és visszavonuljak a püsztán személyes munka területére." (15)

Valamivel később, ugyanezen év novemberében, hágai tartózkodása idején, a Hollandiai Antropozófiai Társaság megalapításakor, vezető holland antropozófusok jelenlétében leplezetlen keserőséggel, szinte kétségbeesetten így nyilatkozott: "A tagok nem akarják... Telve vannak jószándékkal, de... Mit csináljak?... Rendet alapítsak talán?!" (16) W. Z. eylmans van Enichhoven, aki akkor jelen volt, így írja le az este további lefolyását:

"Teljesen letörve ültünk ott; éreznünk kellett, milyen mély fájdalom tölti el és milyen súlyos gond nehezedik rá. Csak nagyon lassan indult meg újra a beszélgetés. Steiner dr. világosabban kifejtette, hogy mennyire csalódott mindig és mindenütt a Társaságban, és hogy mit hiányol benne. Azt is elmondta, hogy konkrét javaslatokat tett... most meg, ahelyett, hogy azokat megfogadták volna, egészen más, egyáltalán nem megfelelő javaslatokkal jönnek."

Hogy Rudolf Steiner milyen komolyan gondolta ezt az 1923-as év folyamán, az abból is kitűnik, hogy a Karácsonyi Ülés megnyitó beszédében tett visszapillantásában szükségesnek tartotta, hogy emlékeztessen erre a lehetőségre: "Bizony az a helyzet, hogy most a dolgokat nagyon komolyan, halálosan komolyan kell vennünk, különben mégis be kellene következnie annak, amiről már gyakran beszéltem, hogy vissza kellene vonulnom az Antropozófiai Társaságtól." 17

Mindazonáltal mégsem határozta el magát Rudolf Steiner erre a lépésre, hanem ennek éppen az ellenkezőjét tette, amennyiben a Karácsonyi Ülésen magáravállalta a Társaság elnöki tisztségét, s ezzel sorsát teljesen, fenntartás nélkül összekötötte a Társaság sorsával. Ez azonban azt jelenti, hogy bevonta közvetlenül saját karmája körébe az újonnan megalakult társaság ö s s z e s tagját, beleértve a belső ellenállást tanusítókat is. Itt valami olyannal találkozunk, amit a lehető legnagyobb világossággal kell morális tudatunk elé állítanunk, és pedig azzal, hogy Rudolf Steiner a Karácsonyi Ülésen elhatározta, hogy nem üzi el a Társaságból az "oppozíciót", nem különül el tőlük azáltal, hogy szembehelyezkedik velük, hanem ellenkezőleg: azáltal, hogy az egész Társasággal egyesül, v e l ű k i s ö s s z e k ö t i m a g á t ! S ez okkult szempontból nézve csak azért volt lehetséges, mert megvalósította a m e g b o c s á t á s p r i n c i p i u m á t annak legmagasabbrendű krisztusi értelmében. Megbocsátotta az Antropozófiai Társaság minden tagjának m i n d e n h i b á j á t , még azt is, hogy vele magával is szembehelyezkedtek, s e hibák következményeit Rudolf Steinernek külső és belső értelemben újra és újra személyesen magára kellett vállalnia.

A megbocsátásnak ezzel a tökéletes és átfogó aktusával, melyet a Karácsonyi Ülés előtt véghezvitt, teremtette meg Rudolf Steiner azt a reális szellemi szubsztanciát, készítette el azt a spirituális-morális talajt, amely egyedül volt alkalmas arra, hogy rajta

a Karácsonyi Ülés impulzusa, mint az új keresztény misztériumok modern impulzusa, az elkövetkezendő időkben kinőjön.

Ugyanezen az alapon állva, a központi antropozófus impulzussal áthatva írta meg Marie Steiner 1942-ben "Megbékélési Felhívását". És ugyanígy fogta fel élete végéig a még Rudolf Steiner által létrehozott "ezoterikus vezetőség" eszméjét és feladatait is: "A legmélyebb ezoterika abban állhatna, hogy a korábbi, eddig eltérő irányú szellemi áramlatok között egyes képviselőik révén most harmóniát teremtenénk" írta 1944-ben a Karácsonyi Ülés gyorsírásos jegyzetének első kiadásához írt előszavában. ⁽¹³⁾ Ilyen harmóniát azonban a múltban, valamint a jelenben, kiváltképpen pedig a jövőben csak úgy lehet létrehozni, ha megőrizzük és megerősítjük azt a "morális szubsztanciát", mely kizárólag az önmagunk legyőzésén alapuló "megbocsátás, elfelejtés, megbékélés" révén jön létre, melyekre Marie Steiner a tagokat 1942-beli "Felhívásában" felszólítja.

Ez magyarázatot ad arra is, hogy ez a felhívás Rudolf Steiner összes közelebbi munkatársa közül miért éppen Ita Wegmannra tett olyan "mély benyomást", kinek az új misztériumokat kereső kérdése nagy szerepet játszott Rudolf Steiner végső döntésében, hogy megtartsa a Karácsonyi Ülést. Mert Marie Steiner szavaiban Ita Wegmann: "az üggyhöz és Rudolf Steinerhez hű" tagok morális tudatához szóló felhívást látott, hanem mindenek előtt úgy látta, hogy bennük él és konkrétan megnyilatkozik a K a r á c s o n y i Ü l é s k ö z p o n t i i m p u l z u s a . Csak ebben a mélyebb értelmében érthetjük meg valóban Ita Wegmann korábban idézett kijelentését, hogy Marie Steiner felhívásának szavai "nagyok és előremutatóak". De csak akkor lesznek nagyok és előremutatóak, ha az Antropozófiai Társaságban akadnak olyan emberek, akik ö n m a g u k v a l ó d i l e g y ő z é s é v e l megvalósításukra törekednek!

Az ilyen megvalósítás - vagyis a Karácsonyi Ülés központi impulzusából fakadó tett - egyik példája a Holland Antropozófiai Társaság újraegyesítése - 25 évig tartó különválás után - az Általános Antropozófiai Társasággal és a Goetheanummal 1960 Eusvétjén, ami Zeylmans van Emmichoven műve volt. Abban a hivatalos levélben, melyet 1959 szeptemberében írt, a következő szavakat olvashatjuk: "Ha mi most mégis hajlandók vagyunk beilleszkedni az Általános Antropozófiai Társaság szervezetébe, ez azért történik, mert az a véleményünk, hogy az idő sürget és mi szeretnénk legalább a mi hozzá-

járulásunkkal segíteni egy olyan Általános Antropozófiai Társaság felépítését, amelyik az "általános" nevet azáltal igazolja, hogy mindenkit magában hordoz, aki magát Rudolf Steiner őszinte tanítványaként éli meg." (19) Ennek az idézetnek különösen az utolsó szavai hasonlítanak igen erősen Marie Steiner "Megbékélési Felhívásának" tartalmához. Arra a kérdésre azonban, hogy miért határozta el magát erre, Zeylmans van Emmichoven így válaszolt: "Mert akarjuk". Később egy személyes beszélgetés alkalmával hozzátette: "Rudolf Steiner kedvéért". (20)

Ugyanígy, a Karácsonyi Ulás központi impulzusának illetően való megvalósításának irányában munkálkodott fokozott aktivitással - különösen a második világháború befejezése után - Emil Bock, Fritz Görte, Klara és Rudolf Kreutzer is. Közös erőfeszítésük eredményeként azután létrejött az u.n. "scheveningeni kör", ami jelentős lépés volt az Antropozófiai Társaságnak a Goetheanum körül megvalósuló konszolidációja felé. (21)

A megbocsátás impulzusának fent megismert jelentős szerepe Rudolf Steiner életében mélyebb értelemben azon alapul, hogy az a beavatási út, melyet Rudolf Steiner az egész emberiség számára feltárt pl. "A magasabb világok megismerésének útja" és a "Geheimwissenschaft im Umriss" c. könyveiben, egyben a beavatási út modern formája, melynek forrásai az egész keresztény ezotérika központi alakjához vezetnek vissza, aki a 14. sz. óta a C h r i s t i a n R o s e n k r e u t z nevet viseli. (22) Mivel Rudolf Steiner ifjúkora óta Christian Rosenkreutz tanítványa volt, és amint később könyveiben és előadásaiban többször említette, az általa ábrázolt szellemi fejlődési út a saját útja is volt, életében sokmindent találunk, ami különösen jellemző tanítója átfogó missziójára. És tanítója jellemző vonásaihoz tartozik a megbocsátás impulzusa is.

Rudolf Steiner következő szavai, melyek Christian Rosenkreutz jelenlegi és jövőbeni jelentős missziójára utalnak, segítségünkre lehetnek abban, hogy megértsük a megbocsátás jelentőségét az ezotérikus kereszténység ezen vezető mesterének életében.

"És azok, akik tudják, hogy hogy áll a dolog ezzel az individualitással, azok azt is tudják, hogy Christian Rosenkreutz lesz a legnagyobb mártír az emberek között, eltekintve Krisztustól, aki

Istenként szenvedett. És azok a szenvedések, melyek őt nagy mártírrá fogják tenni, onnan származnak majd, hogy az emberek olyan kevéssé szánják rá magukat arra, hogy saját lelkükbe tekintsenek és ott mindinkább megkeressék saját fejlődésben lévő szellemi lényüket, és hogy kitegyék magukat annak a kényelmetlenségnek, hogy nem hozzák eléjük tálcán a kész igazságokat, hanem ki kell őket küzdeniük lelkes törekvéssel, véres verítékkal, szüntelen kereséssel, és hogy nem lehet más követelményeket támasztani annak nevében, akit Christian Rosenkreutznak neveznek." (23)

Ezen meglepő szavak hallatán először is azt kell kérdeznünk: Miből is fognak hát származni Christian Rosenkreutznak ezek a nagy szenvedései az emberiség jövőbeni fejlődése során? Abból a nem-akarásból, amely saját individualitásunkból, saját létünkben származik és abban áll, hogy nem akarunk önállóan fáradozni a szellemi igazságok keresésén és nem akarunk felelősséget vállalni saját magasabb fejlődésünkért. Ugy is mondhatjuk, hogy Christian Rosenkreutz a jövőben, ami azonban már korunkban kezdődik, teljesen szabad akaratából bizonyos értelemben magára veszi "a fejlődő individualitás" karmájának egy részét. Mivel azonban jelen korunkban, mikor mindenütt a materializmus uralkodik, az emberiség, egészében nézve, kevéssé hajlik a belső önállóságra és a szellemi igazságok individuális keresésére, ellenkezőleg, inkább hajlik a teljes belső passzivitásra a valódi szellemi megismerés területén, Christian Rosenkreutz számára a szabad akaratából vállalt karmikus feladata a legmélyebb szenvedések forrása lesz. Szenvetését különösen növeli az, hogy a szellemi világ egyik törvénye szerint a már egyszer vállalt feladat alól nem vonhatja többé ki magát amíg misszióját nem teljesítette.

Más szóval: Christian Rosenkreutz elhatározta, hogy nem hagyja el az emberiséget, hanem velük marad és mint szellemi vezetőjük tiszteletben tartja minden ember szabadságát; egyúttal kész magáravállalni és hordozni minden követke-nyét annak, hogy az emberek visszaélhetnek szabadságukkal, valamint annak következményeit, hogy az emberekből hiányzik az akarat ahhoz, hogy az individuális szellemi fejlődés útjára lépjenek. Az azonban, hogy ilyen körülmények között Christian Rosenkreutz mindaddig az emberiség mellett álljon, amíg ez végülis magától individuális belső aktivitásra nem ébred, számára csak akkor válik lehetővé, ha véghezviszi azt a spirituális aktust, hogy a szó legmagasabb értelmében

megbocsát annak a sok embernek, aki ma fél még a legosekélyebb olyan belső tevékenységtől is, amelyenről fent idézett szavaiban Rudolf Steiner beszél, sőt akik ezt nem is akarják. (24)

Az ilyen emberekkel okkult szempontból kétféleképpen lehet eljárni: el lehet tőlük fordulni, vagyis magasabb értelemben nem bocsátani meg nekik, hogy tudatosan, gyakran azonban csak öntudatlanul hátráltatják az emberiség fejlődésének helyes menetét, vagy m e g b o c s á t a n i ezt nekik, s így szellemileg mellettük maradni és nekik újra meg újra megbocsátva türelmesen várni, míg ők szabadon eljutnak annak felismeréséhez, hogy a jövőbeni fejlődéshez feltétlenül szükséges az egyéni szellemi kezdeményezés, amely egyúttal előfeltétele annak is, hogy Christian Rosenkreutz őket tanítványai sorába felvehesse.

Igy fest az a kálvária, melyet ma Christian Rosenkreutz jár, és amelyen a Karácsonyi Ülés után Rudolf Steiner is elindult. Ezért is válaszolt a Karácsonyi Ülés után hozzá intézett kérdésre, hogy milyen viszonyban áll Christian Rosenkreutzal, a következő imaginációval: Egy a szellemi világban álló oltár baloldalán áll Christian Rosenkreutz kék stólánál, jobboldalán Rudolf Steiner vörös stólánál.

Az ezoterikus kereszténység két tanítója tehát szellemi szempontból egymás mellett áll, mindkettő Krisztus isteni lényének és példájának közvetlen követője. Mert három évig tartó földi életével és a kereszten való szenvedésével Krisztus adta az emberiségnek a m i n d e n t á t f o g ó m e g b o c s á t á s útjának legmagasabbrendű ősképet, amely uton ma Christian Rosenkreutz és Rudolf Steiner jár.

Ez a legmagasabb őskép jut kifejezésre Krisztus Jézusnak a Golgotán a keresztről mondott utolsó szavaiban: "Atyám bocsáss meg nekik, nem tudják, mit cselekednek." /Lukács: 23,34./ Így azóta minden embernek, aki a keresztény beavatást valóban elnyerte és ennek következtében egész lényével, lelkének minden erejével arra törekszik, hogy Krisztus példáját kövesse, (26) szükségszerűen előbb vagy utóbb rá kell lépnie arra a tövises utra, melyen az lesz az osztályrésze, hogy "az emberek között a legnagyobb mártírrá válják" és ugyanakkor olyan emberré, aki a m e g b o c s á t á s k o r l á t l a n e r ő i v e l rendelkezik, mert szellemileg nézve, az egyik a másiktól nem választható el. A szenvedésnek és mindent meg-

bocsátásnak ezt a nehéz keresztjét Christian Rosenkreutz és a vele kapcsolatban álló szellemi tanítók, valamint ezek beavatott tanítványai mindaddig hordozni fogják, amig vannak a Földön olyan emberek, akik "nem tudják, mit cselekednek" és ezért szükségük van a magasabbrendű megbocsátásra, és szükségük lesz rá mindaddig, amig végül fel nem nyílik szemük a szellemi világ valóságainak felismerésére. Ez azonban csak olyan mértékben valósulhat meg, amilyen mértékben folyamatosan megerősödik lelkük belső, spirituális tevékenysége.

Ebben a fejezetben hét példát láttunk, melyek a megbocsátás legkülönbözőbb aspektusait világítják meg, a jelenkoritól a legmagasabb ősképig. Különösen az utolsó példában, valamint a megbocsátással kapcsolatban az egész emberiségért és a múlt, a jelen és a jövő minden egyes emberéért a keresztről elhangzott szavakban, utalást találhatunk a megbocsátás tulajdonképpeni titkára és arra, hogyan függ össze a megismerés szférájával.

Ilyen értelemben a m e g b o c s á t á s m i v o l t a m i n t m e g i s m e r é s i p r o b l é m a nemcsak korunk egyik mindennapi problémája, hanem egyike korunk legfontosabb problémáinak, melyeket az antropológia vagy modern szellemtudomány önmagáért számára fel kell hogy vessen. Mert csak egy ilyen, a szellemről szóló tudomány képes ezt a problémát az érzékfeletti kutatás konkrét eredményeire támaszkodva, a jelenlegi tudatnak megfelelő módon valóban megoldani.

IV.

A MEGBOCSÁTÁS MIBENLÉTE
A SZELLEMTUDOMÁNY SZEMÉVEL NÉZVE

A megbocsátás szellemtudományos szempontból való jellemzését legjobb az emberi lény tagjainak bemutatásával kezdeni úgy, ahogy az Rudolf Steiner "Die Geheimpwissenschaft im Umriss" c. könyvének második fejezetében található. Itt ez áll:

"Ami a fizikai test számára a halál és az étertest számára az alvás, az az asztráltest számára a f e l e j t é s . Azt is mondhatjuk, hogy az étertest sajátossága az é l e t , az asztráltesté a t u d a t , az Éné pedig az e m l é k e z é s ." (1)

Rudolf Steiner idézett szavait a következőképpen érthetjük: A fizikai test holttestté változik alig hogy lényünk magasabb tagja elhagyták, és azok a folyamatok mennek benne végbe, amelyeket mindenütt megtalálunk az ásványvilágban. Az ásványi anyagban önmagában nincs élet. Ez az étertesttel hatol bele, mint ahogy ez a növényeknél történik. Ezeknek, bár van életük, de még nincs tudatuk, legalábbis nem olyan formában, amelyet az ember ismer. Így a növények, tudat híján olyanok, mintha mélyen aludnának, amit az ember mély, álom nélküli alvásához hasonlíthatunk.

A felébredés csak a természeti lét következő magasabb fokán a tudatot hordozó asztráltesttel való egyesülés folytán következik be. Az állatoknak van ilyen belső alkatuk, amely már tartalmazza a tudat kezdeti elemeit. Ezért is találjuk náluk pl. az alvás és ébredés tudatállapotainak ritmikus váltakozását, bár ezek még erősen különböznek az ember megfelelő tudatállapotaitól. Mert az állatok "tudatállapotát", amely az asztráltest belépésével jön létre, csak az ember álomtudatával hasonlíthatjuk össze, mivel az asztráltest tudata önmagában csupán az álom világosságáig jut el.

Amivel azonban az állat, vagyis a b e n n e m ű k ö d ő asztráltest egyáltalán nem rendelkezik, az a tudatnak következetes, megszakítás nélküli áramlása és az erre támaszkodó individuális ö n - tudat. Ilyen öntudattal csak az ember rendelkezik, aki az asztráltesten kívül még egy individuális "Én" hordozója is. Ezért mondta Rudolf

Steiner ebben az összefüggésben az asztráltestről és az Énről, hogy "az asztráltest az elmúlt dolgokat állandóan f e l e d é s b e meritené, ha az Én nem mentené át őket a jelenbe." (2)

Csak bizonyos beteges állapotokban fordulhat elő, hogy az álomtudatot, mely az asztráltesttől származik, az alvásból való felébredéskor nem ragadja meg kellőképpen és nem világosítja meg a külső érzékszervek kívülről jövő benyomásainak hatása. Ilyenkor az asztráltest "tuláradásáról" van szó, úgyhogy egy bizonyos fokig saját erőivel és a benne élő álomszerű akarattal árasztja el az emberi éber nappali éntudat belső működési területét. Ilyenkor az asztráltest ugyyszólván önhatalmulag megszakitja az őt állandóan átható Én hatását, valamint az Ént hordozó emlékezési folyamatot, miáltal az ember világos éber tudatát elhomályosítja az asztráltest sötét, letompított tudata. Ez olyan, mint az álom-élmény éber állapotban.

Ezt a folyamatot Rudolf Steiner előadásaiban több ízben egy az életből vett és ezért különösen szemléletes példával világította meg. Fiatal korában személyesen találkozott egy emberrel, aki hirtelen elvesztette emlékezőképességét. Egy reggel felkelt, minden habozás nélkül otthagya házáat, családját, vonatra ült és elutazott egy másik városba. Ott újra jegyet váltott egy további városba, ott egy harmadikba, és így tovább. Így utazgatott Európában több héten át anélkül, hogy tisztában lett volna azzal, mit tesz. Asztráltestének tudata alapján - melyben benne voltak az Énjének korábbi működése folytán létrejött szokások - külsőleg egész "értelmesen" viselkedett. Megváltotta a vasuti jegyeket, megnézte a menetrendet, utközben betartotta a viselkedési szabályokat, stb., mindemellett azonban nem volt öntudata, vagyis nem volt Énjének tudatában. Ez így ment mindaddig, míg végül visszanyerte individuális emlékezetének folyamatosságát és újra magáralálalt egy vadidegen város menhelyén. (3)

Ezt az esetet aztán Rudolf Steiner szellemtudományos szempontból a következőképpen magyarázta: "Emlékeinket ugyyszólván mint /a külvilágból szerzett/ élményeinkből kimunkált kincset magunkkal hordozzuk és ha kóros esetekben valami elvész ezekből az emlékekből, akkor ezáltal maga az Énünk károsodik meg." (4) Ebből egész világosan következik, hogy az asztráltestnek ilyen hatása az Énre - amikor is az emberi lény alacsonyabb tagja létére jogtalanul betolakodik a magasabbrendű tag szférájába, s így akadályozza annak törvényszerű működését - ellentétben áll a helyes fejlődéssel. (5)

Miután megismerkedtünk ezekkel a bevezető gondolatokkal, most már megvizsgálhatjuk a megbocsátás folyamatát a modern szellemtudomány szempontjából. A megbocsátás aktusában ugyanis szintén bizonyos fajta "megszakítást" vagy a "felejtés" egy pillanatát hívjuk létre bensőnkben, megszakítván az emlékezés folyamatos áramlását, mely éber éntudatunk egyik alapját képezi, de ilyenkor ezt teljesen tudatosan, saját akaratunkból tesszük. És ellentétben a fent idézett esettel, a megbocsátás aktusa, itt, mint t u d a t o s a n előidézett felejtés, semmiféle kárt sem okoz az individuális emberi Énben. Éppen ellenkezőleg, a megbocsátás jelentékenyen megnöveli az Én erőit, megtisztítja és szellemivé teszi az ember belső világát. Ebből következik, hogy a valódi megbocsátás aktusában megnyilvánuló szellemi erő, mely lényegénél fogva erősíti az emberi Ént, nem származhat az asztráltestből, mely az Énre csak negatív módon, tudatát elhomályosítva tud hatni.

De mi az, ami az Énre pozitívan tud hatni? Erre a kérdésre egy alapvető pedagógiai törvény válaszol, melyet Rudolf Steiner a G y ó g y p e d a g ó g i a i K u r z u s második előadásában fogalmazott meg. 6 Itt megmutatja, hogy lényünk egyik tagja a másikra csak akkor tud pozitívan hatni, ha a hatás a magasabbrendűtől az alacsonyabbrendű felé irányul, és nem fordítva. Ezért pld. ha a nevelő pozitív változást akar elérni tanítványa vagy gondozottja fizikai testében, akkor éterteste erőiből kiindulva kell rá hatnia. Ha tanítványa vagy gondozottja étertestére akar pozitívan hatni, akkor saját asztráltestének erőire van szükség; az asztráltest pozitív befolyásolásához pedig az Én erőire. Végül a következő fokozatot, amely a kérdésünkre vonatkozó választ is tartalmazza, Rudolf Steiner maga a következőképpen fogalmazza meg: "... az Ént csak az befolyásolhatja, ami a Mánászban él"/németül Geistselbst/. Itt figyelembe kell vennünk, hogy ez a törvény a helyes fejlődésben közreműködő ö s s z e s Hierarchia szellemi világbeli kölcsönhatásának földi képmása. S ez érvényes egészen a legmagasabbrendű kölcsönhatásig, akár egymásközt, akár az emberekkel kapcsolatban nyilvánuljon ez meg.

Igy tehát csakis az ember magasabb Énje vagy a Mánásza /Geistselbst/ tud pozitívan hatni mindennapi Énjére úgy, hogy ne ártson neki, sőt ellenkezőleg, növekedését, fejlődését segítse. Itt utalást találunk a m e g b o c s á t á s i f o l y a m a t legbelső mi-

benlétére: Az ember csak akkor tud valóban megbocsátani, vagyis az individuális Énjét hordozó emlékek áramlását saját akaratából úgy megszakítani, hogy ezzel önmagának a legcsekélyebb mértékben se ártson, ha lehetővé teszi, hogy kigyulladjon individuális Énjében magasabb Énjének fénye, vagy más szóval, ha képes Énjét áthatni Mánása /Geistselbst/ erőivel. Ez pedig azt jelenti, hogy már magában a megbocsátás kérdésében benne van a magasabb és alacsonyabb Énünk kölcsönös viszonya, úgyhogy nem érthetjük meg igazán ezt a viszonyt ha nem mélyedünk el a megbocsátás mibenlétének és jelentőségének vizsgálatába. Mert az, amit a magasabb Én az alacsonyabb Énnel kapcsolatban az egész földi élet folyamán szüntelenül véghez visz, az - emberi nyelven kifejezve - a s z ü n e t n é l k ü l i m e g b o c s á t á s . Megbocsátja azt a számtalan hibát és tévedést, melyet alacsonyabb Énünk állandóan újra elkövet, mindenek előtt azért, mert az esetek többségében egyáltalán vagy részben nem tud az őt állandóan vezető magasabb Én valódi impulzusairól /mert elfelejtette őket/.

Ha ezzel kapcsolatban tudatosítjuk magunkban azt, amire Rudolf Steiner rámutatott, vagyis hogy a fejlődés jelenlegi ciklusában az Őrzőangyal az, aki az ember magasabb Énjének /Manasz, Geistselbst/ hordozója a szellemi világban, és ezért bizonyos szempontból nincs elvi különbség közöttük, hogy azt mondjuk "a Mánász működik" vagy azt, hogy "az Angyal működik" az emberben, (7) akkor az eddig elmondottak megvilágosíthatják azt is, hogy m i l y e n j e l l e g ű az a kölcsönös viszony, mely az ember és az őt vezető és védelmező Angyal között fennáll. Mert az Angyal viszonya az általa vezetett emberhez szigorúan Krisztusnak az előbbiekben már idézett szavai szerint alakul: "Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekednek." Hiszen az ember mindennapi éber tudatával legtöbbször szinte semmit sem tud azokról a szándékokról, jelentős elhatározásokról, jövőbeni földi élete ideális tervéről, melyek születése előtt magasabb Énjében megfogantak és melyeket Angyala segítségével ő maga dolgozott ki. Azután mindezekről mit sem tudva, ráj már nem emlékezve, élete folyamán olyan dolgokat csinál, lelkében olyan gondolatokat és érzéseket táplál, melyek nagy része ezeknek pontosan az ellenkezője. Másrészt éppen ez a nem-tudás /ugy is monhatjuk, hogy elfelejtés/ az alapja annak, hogy az Angyal megbocsátási erői szinte határtalanok az általa vezetett emberrel szemben. Mert

ezek nélkül az erők nélkül, vagyis ha nem bocsátana meg neki mindig újra meg újra, vagy ahogy Krisztus Jézus maga mondta, "nem hétszer, hanem hetvenszer hétszer", (9) sohasem tudná a rábizott ember inkarnációról-inkarnációra helyesen vezetni anélkül, hogy egy pillanatra is cserbenhagyná.

Igy kíséri az Angyal az embert földi életében és a halál utáni létben, szüntelenül Krisztus szolgálatában állva, kinek impulzusát a szabályszerűen fejlett Angyal még az emberek előtt magába fogadta, mikor Krisztus, utban a Názáreti Jézusban való földi inkarnációja felé, áthaladt az Angyalok szféráján. (9)

A megbocsátásnak ez a jellegzetessége, hogy a magasabb és az alacsonyabb Én együttműködése jut benne kifejezésre, érthetővé teszi, hogy a keresztény ezoterika olyan vezető beavatottja mint Christian Rosenkreutz úgy viszonyul az ember magasabb Énjéhez mint azt az előző fejezetben leírtuk. Ez a viszony ugyanis jellegét tekintve közel áll az Angyal és az általa vezetett ember viszonyához mert a nagy beavatottak saját fejlődésükben már ma elérték azt az állapotot, amelyet a többi ember csak a Jupiteren fog elérni.

1905. október 18-án tartott előadásában a következőképpen írja le Rudolf Steiner a beavatott és a más emberek magasabb Énje között fennálló viszonyt: "Az ember magasabb Énje egyáltalán nem valami olyan, ami bennünk él, hanem körülöttünk él. A magasabb Én nem más mint a magasabban fejlett individualitások. Az embernek tisztában kell lennie azzal, hogy a magasabb Én rajta kívül van. Ha önmagában keresné, sohasem találná meg. Azoknál kell hogy keresse, akik már megjárták azt az utat, amelyen mi járni akarunk... Ha valóban meg akarjuk ismerni a magasabb Ént, ott kell keresnünk, ahol már ma jelen van, a magasabbrendű individualitásoknál. Ilyen a tanítványok érintkezése a mesterekkel." (10)

Ha ma azt a számos visszaemlékezést olvassuk, melyeket Rudolf Steiner személyes tanítványai írtak, némelyiknél, ahogy leírja, hogy milyen benyomást tett rá mestere egyik vagy másik helyzetben, az az érzésünk, hogy a vele való találkozás a saját magasabb Énjével való találkozássá vált számára, melyet így, Rudolf Steinernek köszönhetően, először élhetett át.

Amilyen mértékben azonban a nagy beavatottak ezt a magasabb Ént képviselik, teljesíteniük kell ennek az Éennek az alacsonyabb

Énnel szembeni feladatát is, vagyis meg kell hogy bocsássonak neki, hogy továbbra is vele maradhassanak és segíthessenek neki a fejlődésnek nem a lefelé, hanem a felfelé haladó útját járni. És az igazi beavatottak valóban ezt teszik az emberekkel.

Fentieket összefoglalva, a következőképpen írhatjuk le a megbocsátás "okkult mechanizmusát": Az individuális Énből fakadó morális akarat erőfeszítései létrehozzák a megbocsátás aktusát, vagyis a bennünket ért sérelem, vagy ellenünk elkövetett igazságtalanság tudatos elfelejtését. Ezáltal az emlékezés megszakítás nélküli áramlásában, amely Énünket áthatja és éntudatunkat hordozza, ugyyszólván "emlékmentes terek" jönnek létre, ahova mostmár beáradhat a magasabb Én vagy Mánász /Geistselbst/ szubsztanciája. Ez a Mánász-szubsztancia - azáltal, hogy az emlékek árja továbbviszi magával - behatol az emberi Énbe, ezt áthatja és szellemivé teszi. Ezzel nem-hogy beszűkülne, hanem ellenkezőleg egyre inkább kitágul az emberi éntudat, és egyben magasabb morális erők hatják át, ami közelebb viszi ősképe átéléséhez, a Krisztussal való találkozáshoz a Földdel határos szellemi szférában.

V,

A MEGBOCSÁTÁS MINT A KRISZTUSHOZ VEZETŐ
KORSZERŰ UT RÉSZE

1. Az első fokozat

Vizsgálódásaink kezdetén arról beszéltünk, hogy a megbocsátás maga csak egy része - bár korunk számára talán különösen fontos része - a szellemi fejlődés útjának, mely elvezetheti a modern embert Krisztus átéléséhez és egyben saját lényének teljes átalakításához.

Ez az ut egyelőre négy fokozatból áll. Az első megelőzi a tulajdonképpeni megbocsátás aktusát, de rendkívül nagy szerepet játszik életünkben. Ez a valódi *t o l e r a n c i a* foka, amit "kicsiben való megbocsátásnak" is nevezhetünk.

Vizsgáljuk most meg ezt a tulajdonságot szellemtudományos szempontból. Ehhez a következőket kell figyelembe vennünk. Tudjuk a szellemtudományból, hogy éber *é n t u d a t u n k a t* jelentős mértékben köszönhetjük fizikai testünknek, vagy pontosabban szólva, azoknak a benyomásoknak, melyek érzékszervein keresztül a külvilágból hatolnak bele. Azt mondhatjuk, hogy az Én, miközben az ember bensejéből kifele hat, ugyyszólván állandóan beléjük ütközik és ezáltal mindig újra és újra tudatára ébred saját lényének. Ez különösen világosan mutatkozik meg az alvásból való ébredés pillanatában. Rendszerint éppen a külvilágból jövő és külső érzékeink kapuján át behatoló benyomások hívják létre bennünk az ébredés aktusát, éber éntudatunk fellángolását. Ez utóbbi tehát - bizonyos szempontból nézve - az Énnek a fizikai testtel, különösen annak érzékszerveivel való együttműködése folytán jön létre. Valami ehhez hasonló történik, bár kicsit más módon, a tolerancia kifejlesztésénél is. Mert

itt is szerepet játszik az Én és az érzékszervek együttműködése. Ezt egy egészen egyszerű példával mutathatjuk meg.

Képzeljük el, hogy valaki unszimpatikus nekünk. Ilyenkor megtörténhet, hogy jelenléte érzékszerveink teljes spektruma révén "idegesít". Idegesít a megjelenése, ahogy viselkedik, ahogy beszél és gondolkodik, ahogy mozog, egyszóval minden taszítóan hat ránk benne, egészen a hangja színezetéig, sőt a parfümig, amit használ. Pontosabb, differenciáltabb megfigyeléssel megállapíthatjuk, hogy az idegesítő, vagyis részünkről "negatívnak" érzett hatások gyakorlatilag m i n d a t i z e n k é t érzékszervünk közvetítésével eljutnak Énünkhöz, de különösen az inkább kifelé, a külvilágra irányuló hét érzékszerv által /az Ént, a gondolatot és szót érzékelő szervek, a hallás, a hő, a látás és ízlelés szervei/.

Ez azért van így, mert az Én a földi fejlődés jelenlegi korszakában, mikor még a meg nem tisztított asztráltest befolyása alatt áll, úgy használja a külső érzékszerveket, hogy ezek a külvilág lényének és történéseinek inkább a negatív tulajdonságairól közvetítenek valamit számára. Ebből ered a mai civilizációban annyira elterjedt általános intolerancia is, melyet azonban az említett úton le kell győznünk. Hogyan lehet ezt elérni? Ehhez mindenekelőtt külső érzékszerveink egészen újfajta nevelésére van szükség. Ha az embernek nem volt olyan szerencséje, hogy megfelelő nevelést kapjon az iskolában, a családban, vagy más módon, akkor a mulasztottakat élete folyamán később, Énje tudatos munkájával kell pótolnia. Akkor érett korában saját Énjének kell érzékszervei nevelőjévé válnia és arra szoktatni őket, hogy a külvilág minden lényének és folyamatának elsősorban a pozitív oldalait és tulajdonságait érzékeljék. És a pozitív elemeket megtaláljuk m i n d e n folyamatban, eseményben vagy lényben. Ez azonban csak akkor lehetséges, ha intenzív m o r á l i s g o n d o l k o d á s t fejlesztünk ki magunkban, mert csak ez válhat olyan eszközzé, amilyenre Énünknek szüksége van ahhoz, hogy érzékszerveinket a jelzett irányban fokozatosan átnevelje.

Az ilyen morális gondolkodás belső jellegére Rudolf Steiner a "Michael-misztérium"-mal kapcsolatos írásaiban a következő szavakkal mutatott rá: " /Az ember/ bár fejével gondolkodik, de szíve érzi gondolkodásának világosságát vagy sötétségét." 2 Ha gondolkodásunkban intenzív munkát fejtünk ki azzal a célzattal, hogy azt

morálissá változtassuk és megtisztítsuk az önszeretettől és mindenfajta önzéstől, akkor fokozatosan érzékeink legjobb "tanítómasterévé" válhat, s így ezek képesek lesznek a külvilág eseményeiben és lényeiben mindenekelőtt ezek p o z i t i v o l d a l á t é r z é k e l n i . Ez pedig biztos alapja a tolerancia kibontakoztatásának. A M a g a s a b b V i l á g o k M e g i s m e r é s é n e k U t - j a című könyvében a következő szavakkal utal Rudolf Steiner erre a szellemi tanítványnál oly fontos lelki magatartásra: "Ea találkozik egy emberrel és kritizálom a gyengeségeit, magasabbrendű megismerő erőktől fosztom meg magam; ha igyekszem szeretettel elmélyedni jó tulajdonságaiba, akkor ilyen erőket gyűjtök magamnak. A szellemi tanítványnak állandóan ügyelnie kell arra, hogy ezt az utasítást betartsa. A tapasztalt szellemi kutatók tudják, mekkora erőt köszönhetnek annak a körülménynek, hogy minden dologgal kapcsolatban minden esetben a jót nézik és tartózkodnak az elmarasztaló ítélet-től." (3)

A legerőteljesebb, szellemileg nevelő hatású és egyben művészi példaként szolgáljon erre Rudolf Steinernek az első Goetheanum számára készített plasztikus csoportja, amely Krisztust mint az emberiség reprezentánsát ábrázolja Lucifer és Arimán között. Ha ezt szemléljük, átélhetjük, hogy tekintetünket ugyyszólván egész természetes módon vonzza magához a központi alak. A k ö z v e t l e n t a l á l k o z á s benyomása olyan intenzív, olyan erős lehet, hogy a szemlélő először semmit sem észlel a főalak környezetéből, csak az emberiség reprezentánsát látja maga előtt. Csak egy idő múlva, mikor az első erős benyomás a szemlélőben már tudatossá vált, akkor vesz észre, mondhatnánk, két"áramlatot", melyek a központi alak szíve tájékaról kiindulva a felfele és lefele kinyújtott két kezébe ömlenek s ha tekintetével követi őket, lassanként észreveszi az ellentét erőket is az emberiség reprezentánsa közelében.

Igy a csoport szemlélésénél - vagyis művészi-szellemi hatásra - először a " j ó " központi misztériuma nyilatkozik meg, és csak azután a " r o s s z " kettős arculata. Más szóval, ez a műalkotás tekintetünket természetes módon először a világban és az emberben lévő objektív "jóra" irányítja, és csak ezután - mikor ez lelkünket már megerősítette - a "rosszra", hogy ezt a "jó" azután új, pozitív erővé változtassa. Ezzel szemben, ha az ember azzal kezdi, hogy a rosszat látja meg egy dologban vagy lényben, anélkül, hogy előbb megerősítette volna lelkét azzal, hogy a jót keresi ben-

nők, vagyis anélkül, hogy meglátta volna bennük is a krisztusi erők jelenlétét és működését, akkor, esetleg anélkül, hogy egyelőre ezt ő maga észrevenné, belsőleg nagyon könnyen a gonosz erők hatalmába kerül. Ezek pedig arra törekednek, hogy környezetéből csak a velük rokonságban álló rosszat mutassák meg neki, ami végülis oda vezet, hogy az ember teljesen elveszti azt a képességét, hogy a külső eseményekben és lényekben megtalálja a bennük rejlő jót.

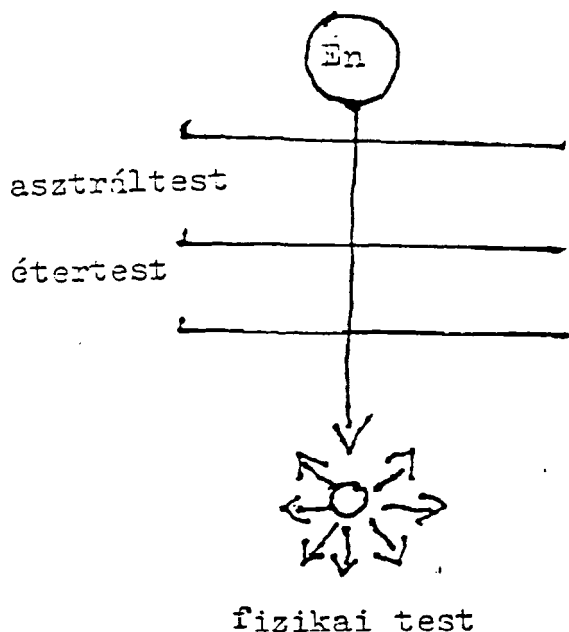
Igy ezzel a Krisztus-szoborral ma nemcsak egy modern tisztánlátó tudat alapján készült jelentős műalkotás adatott nekünk, hanem fontos nevelőeszköz is, amely a tolerancia legmélyebb erőit keltheti fel az emberben, és ezzel lehetővé teheti számára, hogy arra az utra lépjen, amelyről ez a fejezet szól.

Ez az ut azzal kezdődik, hogy v a l ó d i é r d e k l ő - d é s t fejlesztünk ki magunkban a másik ember iránt, ami csak akkor lehetséges, ha figyelmünket következetesen a benne élő pozitív, jó tulajdonságokra irányítjuk. Csak az ilyen érdeklődés, amely mind a 12 érzéken keresztül megnyilvánulhat, képes azt az átfogó t o l e r a n c i á t létrehozni, melyet Rudolf Steiner úgy jellemez, hogy a mai kornak megfelelő gondolati út Krisztushoz. (4) És ami azt a bennünk megszólaló felhívást illeti, amely ma minden szellemileg nyitott fül számára felcsendül, és amely arra szólít fel, hogy felebarátunknak - kicsiben - újra meg újra megbocsássunk, erre vonatkozóan azt mondja Rudolf Steiner ugyanebben az előadásában, hogy ez közvetlenül az éteri Krisztustól származik: "És ő így szól ma mindenkinek, aki meg akarja hallani: Amit legjelentéktelenebb felebarátaitok egyike gondol, azt tekintsétek úgy, hogy én gondolkodom benne, és hogy veletek érzek, mikor a mások gondolatait leméritek a ti gondolataitokon és közösségi érzésből fakadó érdeklődéssel fordultok afelé, ami a másik lélekben történik. Abban a véleményben, abban az életszemléletben, amellyel a legjelentéktelenebb felebarátotoknál találkoztok, engem keressetek. - Így szól bele gondolati életünkbe Krisztus, aki most - már közeleg az idő - új módon akar megvilátozni a 20. század emberének." (5)

A továbbiakban azt mondja Rudolf Steiner: "De nem találjuk meg őt /Krisztust/ ha gondolatainkkal önző módon önmagunkban maradunk; csak akkor találjuk meg, ha gondolatainkat más emberek gondolatain mérjük le, ha é r d e k l ő d é s ü n k e t b e l s ő t o l e r a n c i á v a l kiterjesztjük mindenre, ami emberi."

Igy tehát az éteri Krisztus új kinyilatkoztatásában érzékszerveink nevelésére szólít fel bennünket, ami az "En-érzéssel" és a "gondolat-érzéssel" kezdődik, azután kiterjed a többi érzékekre is, de ugyanakkor elvezet a valódi tolerancia kifejtéséhez az individuális En minden megnyilvánulása iránt, így az ember gondolkodásmódja és összes többi megnyilvánulási formája iránt. min-
denekelőtt a közösségi életben. ⑥ Korunknak szóló konkrét szellem-
tudományos igazság az, hogy "a Krisztus-impulzus közvetlenül ott van
az emberi gondolkodás fejlődési vonalában". /Dass der Christus-Im-
puls in der direkten Linie des sich entwickelnden Denkens liegt"/ ⑦

Mindezt a következő rajzban foglalhatjuk össze:

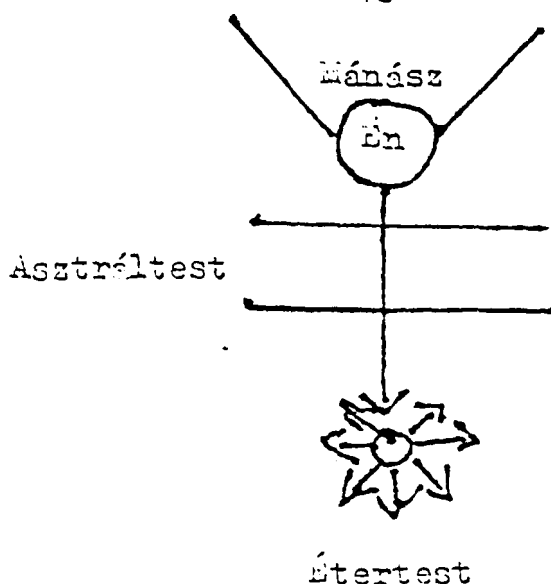
2. A második fokozat

Ha mármost a szóbanforgó ut második fokozatát vizsgáljuk, ismét csak ennek a munkának a témájához, a megbocsátás mibenlétéhez jutunk el. Mert bizonyos értelemben a valódi megbocsátás nem más mint a tolerancia magasabbrendű, ugyyszólván hatványozott aktusa. Közös vonása ennek a két fokozatnak az új megismerést és egyben új Krisztus-élményt kereső személyiség következetes morális átalakítása.

Mint azt az előző fejezetben láttuk, lehetetlen valóban megbocsátanunk /a valódi megbocsátás megkülönböztető jeleiről még szólunk

ha csak legalább részben nem hatjuk át földi Énünket a magasabb Énnel vagy Mánással /Geistselbst/. De amint az első fokon az Én morális gondolkodással megtisztíthatja az érzékszerveket és ránevelheti őket arra, hogy elsősorban a jót és szépet érzékeljék a világban, a második fokon a Mánász, ha behatol az Énbe, ezt belülről úgy megerősítheti és annyira szellemivé teheti, hogy képessé válik a világot nemcsak a fizikai test érzékszerveivel, hanem az étertest magasabbrendű érzékszerveivel is észlelni. Más szóval: Mint ahogy a földi Énnek szüksége van tudata kifejlesztéséhez a fizikai test érzékszerveire, melyeket az embrionális időszakban kívülről ő maga fejleszt ki benne, ugyanúgy a Mánásznak /Geistselbst/ is szüksége van, ha tudatosan akar az emberben élni, az étertest észlelő szerveire, melyeket azonnal kiépít benne, amint elkezd behatolni a földi Énbe. Így a Mánász /Geistselbst/ mikor a megbocsátás aktusában áthatja a földi Ént, egyúttal képessé válik arra, hogy az étertest "nevelője" legyen, és feloldja mindazokat az "elsötétedéseket" és "megkeményedéseket", melyek földi hibáink, morális, jellembeli hiányosságaink, hazug gondolkodásunk és legfőképpen bosszuvágyunk és irigységünk miatt állandóan képződnek benne. /Szellemileg nézve az irigység a bosszuvágy egyik formája./

Rudolf Steiner számos leírásából tudjuk, hogy az étertestnek döntő szerepe van az emlékezés és a felejtés folyamataiban. Ezért mikor megbocsátunk, vagyis magasabb Énünk hatására tudatosan "ki-gyomláljuk" emlékezetünkben az elszennvedett igazságtalanság következményeit, étertestünket is megszabadítjuk a romboló és elsötétítő elemektől. Azzal, hogy a megbocsátás aktusában ezeket az elemeket a Mánász /Geistselbst/ erőivel feloldjuk, étertestünket fénylőbbé és átlátszóbbá tesszük, és végül, ha tovább folytatjuk megtisztítását, l á t ó v á válik az őt körülvevő elemi /asztrális/ világban. Mert a Mánász /Geistselbst/ hosszabb működése Énünkben, ezt fokozatosan képessé teszi arra, hogy ne csak fizikai testével, hanem éter- vagy életterestével is észlelje a külső benyomásokat. Ezt a következő rajzzal szemléltethetjük:

Ami pedig ekkor az étertest ujonnan megnyílt érzékszervei útján az embernek szellemileg legelőször megnyilatkozik, az az éteri Krisztus látása a Földdel szomszédos szellemi világban. Ezért is mutat rá Rudolf Steiner arra a közvetlen kapcsolatra, amely a Mánász /Geistselbst/ erőinek az emberi tudatba való belépése és az éteri Krisztus látása között fennáll. /A Mánász belépésének folyamata már elkezdődött, de csak a következő, hatodik kultúrkorszakban fogja csúcspontját elérni/"De tisztában kell lennünk azzal, hogy már most is azon munkálkodunk, hogy fokozatosan átmenjünk a tudati lélekből való élés állapotából a Mánászban /Geistselbst/ való élés állapotába. Többször jeleztem már, hogy miben nyilvánul meg az, hogy belépünk a Mánászba /Geistselbst/. Rámutattam, hogy egyre többen lesznek azok, akik az elkövetkező háromezer év folyamán átélnek a Krisztus-impulzus megjelenését, hogy az emberek fokozatosan képessé válnak arra, hogy a szellemi világban a Krisztus-impulzust átéljék." ⑨

Az ember lelki-szellemi alkatától, karmájától, konkrét élet-körülményeitől függően lehet, hogy a Mánász /Geistselbst/ által erősített Én hatása az étertestre kezdetben nem vezet mindjárt új szellemi látóképessegek felébredéséhez, hanem az étertest olyan irányú belső átalakulásához vezet, hogy ez különösen képessé válik a világ-éter makrokozmoszusi erőinek megragadására. Egyes esetekben az is megtörténhet, hogy valaki, aki megbocsátás útján jelentősen megtisztította étertestét, egyelőre egyáltalán nem fejleszt ki magában éteri tisztánlátást, hanem ugyiszlólván annak a "v i s s z á j á t", vagyis nem Krisztus érzékfeletti látásához jut el, hanem a belőle kiinduló életerők fokozott befogadásának képességéhez. Ennek következ-

tében, bár ő maga nem látja Krisztust szellemi látással, Krisztus valóságosan működik étertestében és más emberek bizonyos körülmények között átélhetik jelenlétét egy ilyen emberen keresztül. Ő maga pedig, amint mondtuk, eljut a kozmikus élet valóban kimeríthetetlen forrásaihoz.

Ezzel a jelenséggel találkozunk Bill Codynál, amint ezt George Ritchie könyvében leírja. Ez magyarázza egyrészt rendkívüli testi és lelki erejét, melyeket az étertestében jelenlévő krisztusi erők táplálnak, másrészt azt, hogy ő r a j t a k e r e s z t ü l más emberek - mint pl. George Ritchie - átélhetik az éteri Krisztussal való találkozást. Így ez a példa különösen világosan mutatja, hogy korunkban a m e g b o c s á t á s u t j á n a k követése teszi lehetővé a legközvetlenebb és leghelyesebb módon, hogy az éteri Krisztus erői beáramoljanak a földi civilizációba és előbb vagy utóbb elvezessék az embert a velük való - szellemi látáson alapuló - találkozáshoz.

Most már közeledhetünk Simon Wiesenthal problémájának megoldásához is, amely probléma a haldokló SS katona ágyánál merült fel számára, és amely nem hagyta nyugton egész életében. Mert Simon Wiesenthal kérdése, hogy meg kellett volna-e bocsátania annak a fiatalembernek, aki ekkora bűnt követett el és aki aztán ezt olyan keserűen megbánta, csak külső kifejezése minden mai ember centrális kérdésének: a Krisztus-kérdésnek. Mert abban a mindennél súlyosabb élethelyzetben, amelyben akkor Simon Wiesenthal volt, megbocsátani azt jelenti, hogy közeledni az éteri Krisztus átéléséhez, nem megbocsátani pedig azt, hogy lemondani erről. Wiesenthal maga sem az egyiket, sem a másikat nem választotta. Végighallgatta a haldokló gyónását, azután anélkül, hogy egy szót is szólt volna, kiment a szobából, s ezzel a kérdést nyitva hagyta. Az a tény azonban, hogy a megoldatlan kérdés és kétségei hosszú éveken át gyötörték és végül egy könyv megírására késztették, arról a tőle többé nem tágitó érzésről tanuskodik - amely lehet hogy el sem jutott teljesen a tudatáig - hogy ott, a bűnbánó gonosztevő ágyánál, talán élete l e g n a g y o b b l e h e t ő s é g é t mulasztotta el, azt a lehetőséget, hogy találkozzon azzal, aki h a r m a d i k k é n t láthatatlanul ott volt abban a lebergi szűk kis kórházi szobában. S ha ez a találkozás akkor nem is jöhetett létre, az a tény, hogy ez a kérdés Simon Wiesenthalt ettől kezdve állandóan gyötörte, arról beszél, hogy belső küzdelme a kérdés megoldá-

sáért magokat hintett el lelkében, melyek előbb vagy utóbb, ebben az életben vagy a halál utáni létben, felébredő szellemi tudata számára mint Krisztus keresése, mint Krisztus utáni vágy fognak benne kikelni.

3. A harmadik fokozat

Ha a szóbanforgó ut további fokozatait akarjuk vizsgálni, tudnunk kell, hogy a második fokozatot elvileg m i n d e n e m - b e r e l é r h e t i , az ezt követő két fokozat azonban nem a mai ember általános fejlődési szintjére vonatkozik, hanem az ennek határain túl vezető beavatási utra. ⁽⁹⁾ Ha azonban valaki szellemi tanítványként lép erre az utra, már ma elkezdheti - természetesen csak egészen kezdő fokon - azt a munkát, amely végül elvezethet a harmadik fokozat eléréséhez.

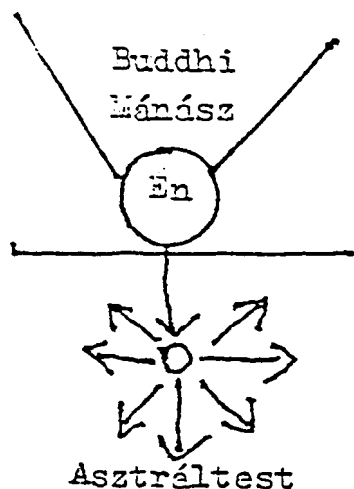
Ennek a fokozatnak a lényege most már nemcsak a megbocsátás, hanem e g y m á s i k e m b e r , s ő t e s e t l e g e g y e g é s z e m b e r c s o p o r t k a r m á j á n a k t u d a - t o s m a g u n k r a v á l l a l á s a . ⁽¹⁰⁾ A szellemi tanítvány, különösen pedig a modern beavatott, ezt Énjének további erősítésével érheti el. Ez azonban csak akkor lehetséges, ha nemcsak a Mánász princípiumával, hanem az életszellem /Lebensgeist/ még magasabb princípiumával hatja át magát. A keleti szóhasználatban az életszellemet Buddhí princípiumnak, vagy a mindent átfogó kozmikus szeretetnek nevezik. Így a "Kozmikus Buddhít" Krisztusnak is nevezhetjük, ⁽¹¹⁾ aki a kozmikus szeretet szubsztanciáját elhozta a Földre és azután, hogy az egész földi fejlődést áthassa vele, a Golgotai Misztériumban magáravállalta az emberiség karmáját.

A földi fejlődésnek ezt a központi ősképet igyekszik követni ezen a fokon a szellemi tanítvány, azzal, hogy nemcsak a Mánász, hanem a Buddhí kifejlesztésén is munkálkodik önmagában, vagyis az olyan önzetlenségnek és szellemi síkra emelt emberszeretetnek a kifejlesztésén, mely egyedül képes erőt adni arra, hogy a mások karmáját magáravállalja.

Mikor Rudolf Steiner az 1923/24-es Karácsonyi Ülés után az újonnan megalapított Általános Antropozófiai Társaságot "karmaközös-

ségnek" nevezi, melynek fő feladata a régi karma megváltoztatása és egy új, "michaeli" karma kialakítása, akkor éppen erről a jelzett irányban történő kezdeti munkáról beszél. Mert azt, amit az egyes emberek külön-külön csak nagyon nehezen tudnak elérni, azt egy közösség, melynek tagjai szellemi fejlődésre törekednek, sokkal előbb megvalósíthatja.

A Buddhi /Lebensgeist/ szubsztancia behatolásának az emberbe, van még egy igen fontos következménye. A Buddhi által megerősített individuális Én ugyanis most már fokozatosan képessé válik arra, hogy ne csak az étertestben, hanem a sokkal magasabbrendű asztráltestben is észlelésszerveket fejlesszen ki. Ezt világossá teheti a következő rajz:

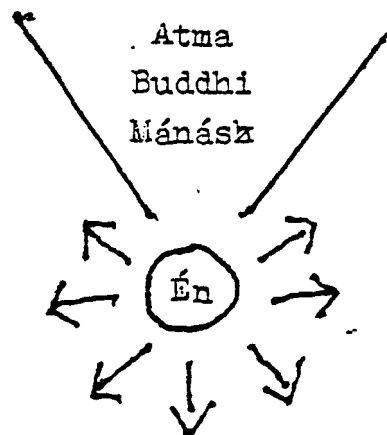
Ezáltal az ember idővel Krisztusnak új, még átfogóbb megnyilvánulásában részesülhet, melyet Rudolf Steiner úgy jellemez, hogy Krisztus megjelenése asztráltestében az alsó devachánban, vagyis a szellemi világ alsó régióiban. /Szemben az ezt megelőző megnyilvánulásával étertestében, az asztrális sikon, vagy - ami ugyanaz - a lélekvilágban./

Krisztusnak csak ez a még magasabb szintű átélése képes az embernek erőt adni ahhoz, hogy más emberek karmáját ne csak magára vállalja, hanem folyamatosan hordozza is, Mert amint az éteri Krisztus a megbocsátás aktusában hat, a kozmikus /asztrális/ Krisztus hat abban, hogy valaki tudatosan, sőt akár tudat alatt magáravállalja egy másik ember karmáját. Ezt úgy is mondhatjuk, hogy az idegen karma vállalása és hordozása egyáltalán nem lehetséges, ha az ember nem került - legalább kezdeti fokon - érintkezésbe a krisztusi megnyilatkozásnak ezzel a magas szférájával.

4. A negyedik fokozat

A negyedik és bizonyos mértékben legmagasabb fokozat azután az, amelyen valaki már nemcsak egy ember vagy egy kisebb embercsoport karmáját vállalja magára, hanem részt vesz a z e g é s z e m b e r i s é g karmájának hordozásában. És Christian Rosenkreutz-nak fentebb /a III. fejezetben/ leírt szenvedései világosan beszélnek arról, hogy ő elérte ennek az utnak a negyedik fokozatát. Mert azzal, hogy az emberiségnek szüntelenül megbocsátja azokat a szenvedéseket, melyeket ma okoz neki és a jövőben még nagyobb mértékben okozni fog, lehetővé válik számára, hogy az emberiség mellett maradjon, egy pillanatra se hagyja el, hogy így továbbra is résztvegyen a kifejlődő individuális Én karmájának viselésében és ezzel isteni tanítóját - Krisztust - kövesse.

Okkult szempontból nézve, a beavatott ezt a negyedik fokot csak saját individuális Énje belső erőinek továbbfejlesztésével érheti el, amikor is az Én a magasabbfoku érzékfeletti észlelés szerveit közvetlenül saját szubsztanciájából képes kialakítani, a három alacsonyabbrendű test vagy burok /fizikai test, étertest, asztráltest/ közvetítése nélkül. Ez pedig a beavatott Énje számára csak akkor lehetséges, ha nemcsak a Mánász /Geistselbst/ és a Buddhi /Lebensgeist/ szubsztanciájával hatja át magát, hanem, legalább is bizonyos mértékben, az A t m a /Geistesmensch/ szubsztanciájával is.

A lélek belső Napja

A beavatott belső fejlődésének ez a foka megnyitja számára

a lehetőséget Krisztus következő, harmadik megnyilatkozásának átélésére a felső devachánban, ahol kozmoszunk mindent átfogó Énjeként nyilatkozik meg. Ez fejlődésünk jelenlegi ciklusában Krisztusnak a legmagasabbfoku megnyilatkozása. Csak itt mutatkozik meg az embernek Krisztus valódi belső mivoltában, azok nélkül a burkok nélkül, melyeket a lét alsóbb síkjain az ember tökéletlen szellemi észlelőképessége miatt, ezt ugyiszlóván "védelmezve", magára kellett öltetnie, mikor az asztrálsíkon éteri, az alsó devachánban pedig asztrális ruhában jelent meg. Ha most ezek a közvetítő burkok lehullanak róla, a beavatott szellemi látóvá vált Énjével mint saját maga valódi kozmikus ösképet, mint a kozmosz mindent átfogó Énjét láthatja meg Krisztust.

Az, ami az előző fokozatokon úgy jelent meg mint Krisztus megismerése a megváltozott gondolkodás útján, - amit Rudolf Steiner "intellektuális tisztánlátóvá válásnak" nevez - vagyis az imaginációk magasságába emelkedő gondolkodás útján, mely imaginációk elvezetnek az éteri Krisztus látásához (12) és az, ami az inspirációvá változtatott érzés útján az asztrális Krisztus átéléseként nyilatkozott meg, az most hála az átalakított emberi akaratnak, eléri csúcspontját azáltal, hogy az *i n t u i c i ó* fokán az ember Krisztust mint kozmikus Ént éli át, és ez egyben áthatja Énjét, az intuitív megismerés természetének megfelelően.

Krisztus érzékfeletti megnyilatkozásainak itt leírt sorrendjéről Rudolf Steiner a következőket mondta: "Látjuk tehát, hogy a Földre leszállt Krisztus egy fizikai földi emberi lényből kiindulva, fokozatosan éteri, asztrális és Én-Krisztussá fejlődik, hogy mint Én-Krisztus a Föld Szelleme legyen, aki azután minden emberrel együtt magasabb fokozatokra emelkedik." (13)

Fentebb arról beszéltünk, hogy az ezoterikus kereszténység áramlatának egyik vezető individualitása, Christian Rosenkreutz, valamint egyes legelőrehaladottabb munkatársai és tanítványai, a belső fejlődésnek már azon a fokán állnak, amely lehetővé teszi, hogy részt vegyenek annak a karmának a hordozásában, mely az emberiség Én-fejlődését kíséri. Ennek azonban elkerülhetetlen velejárója, hogy önként viselik azokat a nagy szenvedéseket, melyeket az emberek belső passzívítása és a nekik már ma megadott szabadsággal való visszaélésük idéz elő. Hogy ezeket a szenvedéseket el tudja viselni, a beavatottnak

hatalmas belső erőkre van szüksége. Most már világos, hogy honnan fakadnak ezek az erők. A beavatott ezeket Krisztus harmadik érzékfeletti megnyilatkozásának állandó szemléléséből meríti, melyben Krisztus mint a Föld új szellemi vezetője vagy mint a Föld Énje jelenik meg előtte, aki az egész emberiség karmáját hordozza.

5. Az ellentéterők megváltása

A belső fejlődés negyedik foka még egy további rendkívül fontos működési területet is megnyit a beavatott számára. Miután felemelkedett erre a fokra, most már egészen új módon vehet részt nemcsak az emberiség szabaddátételében és tökéletesítésében, hanem azoknak a földi fejlődésben szerepet játszó ellentéterőknek a megváltásában is, kiket a modern szellemtudomány luciferi és arimáni lényeknek nevez.

Valamikor a Föld fejlődésének ősrégi multjában ezek a lények bizonyosfajta áldozatot hoztak, amennyiben elhatározták, hogy kiválnak a hozzájuk hasonló lények általános fejlődéséből azért, hogy az embernek ellenállást kelljen kifejtenie ellenük és erőfeszítéseket kelljen tennie az általuk létrehozott akadályok leküzdésére, és így fokozatosan egészen új erőket és magasabbrendű képességeket fejleszthessen ki magában, mint ezt nélkülük tehetné, mindenekelőtt a képességet arra, hogy belső szabadság-élménye legyen. (14) Van azonban egy másik oldala is az ellentéterők ilyen részvételének a földi fejlődésben. Az ugyanis, hogy mikor elszakadtak a hozzájuk hasonló lények szabályos fejlődésétől, át kellett tenniük tevékenységüket a kozmosz egy másik területére, ahonnan kiindulva saját maguk számára minden további fejlődés lehetetlen volt. Erre az okkult tényre mutat rá népszerű formában az a kép, mely Michael Arkangyal harcát ábrázolja a sárkánnyal, és ahol Michael a sárkányt arra kényszeríti, hogy lent, a lába alatt maradjon.

Ezeknek a lényeknek a továbbfejlődése csak úgy lehetséges, ha kapcsolatba kerülnek kozmoszunk központi impulzusával, a Krisztus-impulzussal. Ezt azonban saját maguk nem érhetik el. Ha ismét a szabályszerű fejlődés útjára akarnak lépni, a Krisztus-impulzussal

való találkozáshoz ma csak a z e m b e r b e n juthatnak el. És ez azt jelenti, hogy a magasabb hatalmak bizonyos értelemben az ember kezébe adták az ellentétezők megváltásának és ezzel kapcsolatban az általános kozmikus evolúció ölébe való visszatérésük lehetőségét.

Megváltásuk folyamata abban fog állni, hogy az ember tudatosan elért belső fejlődése következtében képes lesz lelkében a luciferi és arimáni befolyással egy másik befolyást szembeállítani, amely közvetlenül Krisztus lényéből árad ki. Rudolf Steiner ezt a luciferi lények példáján a következő szavakkal írja le: "Azáltal, hogy Krisztus segítségével - és csakis az ő segítségével - megszabadulunk minden olyan emberi tulajdonságunktól, amely Lucifertől származik, mi mint emberek egyuttal fokozatosan szabaddá tesszük a luciferi hatalmakat is. El fog jönni az az idő, mikor a luciferi hatalmak - kiknek a Hold-fejlődés alatt az emberi szabadság érdekében bizonyosfajta alacsonyabbrendű fejlődésbe kellett lesülyedniük és a Földön nem volt lehetőségük arra, hogy a krisztusi erőket ők maguk átéljék - az ember által fogják Krisztus erőit átélni és megváltásukat elnyerni. Az ember fogja Lucifert megváltani, ha a krisztusi erőket megfelelő módon fogadja magába." (15)

A luciferi hatalmaknak ezen a "megszabadításán" az emberiség nagy beavatottjai, kiket Rudolf Steiner /kicsit szabad fordításban/ "a bölcsesség és a lelki harmónia mesterei"-nek nevez /Meister der Weisheit und des Zusammenklanges der Empfindungen/ már majdnem kétezer éve, a Golgotai Misztérium beteljesedése óta munkálkodnak.

Az ujkor kezdete óta ehhez az első feladathoz egy második is járul: az arimáni hatalmak megváltása. Míg azonban Lucifer megváltásában - bár egyelőre csak kezdetleges formában - ma m i n d e n e m b e r résztvehet ha lelkébe befogadja a Krisztus-impulzust, addig Arimán megszabadításának irányában még kezdetleges formában is csak egy társadalmi jellegű közösség munkálkodhat. Erre na egyénileg csak a legmagasabb beavatottak képesek.

Emellett nyomatékosan hangsúlyoznunk kell, hogy itt az ellentétezők megváltásáról vagy megszabadításáról van szó, nem egyszerűen csak elűzésükről az emberi tevékenység egyik vagy másik területéről. Ez utóbbi mindig is lehetséges volt, a Golgotai Misztérium előtt is, egyes embereknek is, de különösen a szigorúan zárt ezoterikus közösségeknek. Rendkívüli erővel és igen szemléletesen mutatja ezt be Ru-

dolf Steiner az "Ötödik Evangélium"-ról tartott előadásában az Esszénus Rend példáján, kiknek kapujánál a Názáreti Jézusnak döntő jelentőségű szellemi élménye volt. Szellemileg látta Lucifert és Arimánt, akik, miután a Rend területéről elűzték őket, m á s e m - b e r e k h e z igyekeztek, akikre mostmár még nagyobb bajt és még erősebb kísértéseket hoztak.

M e g v á l t á s u k ezzel szemben mindenekelőtt azt kívánja meg, hogy a lehető legnagyobb mértékben minden oldalról megismerjük lényüket, a kozmoszunkban elfoglalt helyüket, és működésük jellegét a világban és az emberben. Ezek ismeretét a valódi keresztény ezoterika forrásai alapján ma az antropozófia közvetíti. Ha ezeket az ismereteket az emberi tudat befogadja magába, az már k e z - d e t e a n n a k a f o l y a m a t n a k , mely ezen lények megváltozásához vezet.

A szellemtudomány azt tanítja, hogy az ellentéterők mindegyik kategóriájának van egy területe, ahol jogosan működik. Lucifer pl. "a szép látszat", vagyis a fantázia és a művészet területén; Arimán az anyag erőinek hatókörében, valamint a tudomány és mindenekelőtt a technika területén. A magasabb isteni lények azonban jogos működésük területén szüntelen és elviselhetetlen szenvedésre kárhoztatták őket, mely abból származik, hogy semmiképpen sincs módjuk a továbbfejlődésre. Szellemi vonatkozásban azzal a középkori kínzással hasonlíthatjuk össze helyzetüket, mely abban állt, hogy valakit gyermekkorában szoros vaspáncélba zártak, úgyhogy további növekedése nagy fájdalmat okozott neki. Az ellentéterők helyzetének saját területükön való kilátástalanságára utalnak Strader szavai "A Küszöb Öre" c. harmadik misztériumdrámájában, melyeket akkor mond, mikor látja Arimánt saját birodalmában:

De érdes szavaidban fájdalom cseng,

És fájdalomként élnek bennem is.

Ha téged nézlek,

Csak sirni és jajgatni tudnék. (16)

Az ellentéterők, mivel saját birodalmukban szünet nélküli elviselhetetlen szenvedésben élnek, valamiféle lehetőséget keresnek arra, hogy ettől ha csak rövid időre is megszabaduljanak, hogy egy kicsit megkönnyebbüljenek. Más szóval, azon igyekeznek rendíthetetlenül, minden eszközzel, hogy átlépjék a magasrendű isteni lények által nekik kijelölt birodalom határait. Ezt teszik, mikor behatol-

nak az emberi fejlődés menetébe és ott kísértőkként és minden lehetséges ellenállás szellemeiként működnek. Itt egy időre megszabadulnak szenvedéseiktől és vagy jogosulatlanul büszke, vagy túlságosan intelligens lényekként jelennek meg, kik az embereknek utonutfélen kínálgatják csábító "ajándékaikat", de valójában csak romlást és pusztulást hoznak. (17)

Erre mutat rá Strader ugyanebben a jelenetben a következő szavakkal:

Mi az, mi itt a lelkeimből előtör?
Olyan szavak hagyják el ajkamat,
Amelyek elpusztítanak
Mihelyt a Földön is helyeslem őket.

Ez pedig azt jelenti, hogy A r i m á n b i r o d a l m á n k i - v ü l , vagyis az emberiség fejlődésének területén, az embernek kötelessége, hogy minden erejével a legintenzívebben Arimán /valamint Lucifer/ ellen dolgozzon. De nem úgy, hogy a rossz ellen rosszal, vagy erőszak alkalmazásával küzd, hanem úgy, hogy a rosszal a v a - l ó d i j ó t állítja szembe. Ez okkult területen csak azáltal lehetséges, hogy az ellentéteiről nem gyenge emberi erők szállnak tudatosan szembe, hanem az ember saját lényébe befogadott Krisztus-impulzus, hogy valahányszor Lucifer és Arimán megpróbálja átlépni az emberben jogos működése határait, és megpróbálja őt elcsábítani, akkor a benne lévő krisztusi erőkkel találja magát szembe. Ilyenkor nem az ember, hanem Krisztus képes Lucifert és Arimánt a jó felé fordítani, ami tulajdonképpen minden valódi manicheus misztérium lényege.

Ez a folyamat látható az első Goetheanum barackvirág színű északi üvegablakán. A középső motívum az ember találkozását ábrázolja Krisztussal a Földdel szomszédos éteri világban, Krisztus lényének az ember saját lényébe való befogadását; jobbról és balról pedig ennek a befogadásnak a következményei láthatók: Lucifer megváltása, aki a régi Holdon maradt vissza, és Arimán megváltása, aki még régebben, a régi Wapon maradt vissza. Mindkettőjük megváltása a krisztusi erők által történik. A Hold és a Nap jele erre a származásra utal, valamint az ember asztráltestére /H old/ és étertestére /Nap/. Az előbbibe a luciferi erők hatoltak be a régi Lemuriában, az utóbbiba az arimáni erők Atlantisban. (18)

Csak ha már elérte a modern beavatott a nevezett ut negyedik, mindmáig legmagasabb fokát, és Krisztus harmadik érzékfeletti kinyilatkoztatásának szférájában van, vagyis teljes tudatossággal átéli Krisztus jelenlétét Énjében, mint szubsztanciális valóraváltását annak az ígének, hogy "Nem én, hanem a Krisztus énbennem", akkor válhat valóban nemcsak az emberi nem, hanem az ellentéteerők megszabadítójává is. Mert ha ezek behatolnak egy ilyen beavatottba, Krisztust találják benne, nem éteri vagy asztrális burkában, hanem közvetlenül saját eredeti lényében, mint kozmoszunk mindent átfogó Énjét és egyszersmind a Föld új vezető szellemét. (19)

Ezért az, ami az előző fokozatokon csak egészen kezdeti, előkészítő munka volt az ellentéteerők megszabadításáért, mikoris ezek az ember bensejében Krisztussal nem közvetlenül, saját eredeti mivoltában, hanem csak éteri vagy asztrális megjelenési formájában találkoztak, most, a negyedik fokozattól kezdve, végleges megváltásuk tudatosan véghezvitt folyamatává válik. A beavatott Krisztussal betöltött Énje elkezd napszerűen bevilágítani külső burkaiba és asztráltestében "világosságot" gyűjt, étertestében "életet", fizikai testében pedig a "feltámadás" erőit hozza létre, vagyis mikrokozmoszikusan megismétli azt, amire a János Evangélium kezdő sorai utalnak, melyek a Logosnak az emberiségbe való makrokozmoszikus leszállásáról szólnak. Azt is mondhatjuk, hogy ettől az időtől kezdve a Krisztus-impulzus az ember Énjéből kiindulva úgy hatja át burkait, hogy az ige: "Nem én, hanem a Krisztus énbennem", először asztráltestében, majd étertestében, és végül - a jövőbeni fejlődés során - fizikai testében is valóra válik.

Erre irányul ma mindazoknak a vezető keresztény beavatottaknak ezoterikus munkája, kik Krisztust mint Napot hordozzák Énjükben és kiket Rudolf Steiner "a bölcsesség és a lelki harmónia mesterei-nek" nevez. Ez a munka konkrétan abban áll, hogy a mesterek asztráltestüket telítik Krisztus fényével és ezáltal lehetővé teszik Lucifernek ezzel a fénnel való érintés útján történő megváltását. A továbbiakban fokozatosan telítik étertestüket az Énjükben Napként élő Krisztusból áradó é l e t t e l , és ezáltal megteremtik annak lehetőségét, hogy ezzel való érintés útján Arimánt is megváltsák. Csak a távoli jövőben fog megtörténni, hogy teljes mértékben telítik fizikai testüket az Énjükben Napként élő Krisztusból sugárzó s z e - r e t e t erőivel, s ezzel megnyitják az utat az ellentét erők

harmadik kategóriájának, az Azuráknak megváltásához is. Ez azonban csak a kezdete a megváltó cselekedeteknek. Ez a munka akkor éri majd el a földi fejlődésben végső, legmagasabb formáját, mikor az e g é s z e m b e r i s é g felemelkedik azokra a fokozatokra, melyeken ma a legnagyobb földi-beavatottak élnek és munkálkodnak. Ily módon a világ fejlődése során nem az emberek maguk, hanem a bennük élő Krisztus /az Ige szavai szerint "nem én, hanem a Krisztus énbenem/ lesz az ellentétezők mindhárom kategóriájának nagy megszabadtója.

Szellemtudományos szóhasználattal azt mondhatjuk, hogy Lucifer megváltása abban áll majd, hogy a Krisztus-impulzussal áthatott Mánász /Geistselbst/ erői az emberi asztráltestbe ömlenek; Arimán megváltása abban, hogy a krisztusi erőkkal telített Buddhi /Lebensgeist/ az étertestbe ömlik; az Azurák megváltása pedig a jövőben majd azáltal történik, hogy az ember fizikai testét áthatják a Krisztussal telített Atma /Geistesmensch/ erői, vagyis a "feltámadási test", a "fantom" erői. (20)

És mindez a legszorosabban összekapcsolódik Krisztusnak, a Naplónyknak megtestesülésével, földi életével, halálával és feltámadásával. Mert annak lehetőségét, hogy a földi fejlődés keretében munkálkodni lehessen az ellentétezők megváltásán, Krisztus három évig tartó földi élete teremtetve meg, valamint a Golgotai Misztérium, mely ennek a három éves földi életnek gyümölcseit a földi evolúció szerves részévé tette. Az első év folyamán Krisztus saját kozmikus Énje erőivel Mánásszá /Geistselbst/ változtatta a Názáreti Jézus asztráltestét; a második évben étertestét Buddhivá /Lebensgeist/, a harmadik évben pedig fizikai testét a Golgotai Misztérium által Atmává /Geistesmensch/ változtatta, amely azután új feltámadási testként /fantom/ a sírból feltámadt. Ezáltal a földi fejlődésben megvetette az alapját annak, hogy azok az emberek, akik igyekeznek magukban megvalósítani Krisztus három éves földi életének gyümölcseit, meg fogják tudni szabadítani a luciferi és arimáni hatalmakat, végül pedig az Azurákat is.

6. Lucifer megváltásának különleges jelentősége korunkban

Ennek a fejlődésnek a keretében korunkban Lucifer megváltása elsőrendű fontosságu. Hála annak a munkának, melyet "a bölcsesség és a lelki harmónia mesterei" az elmúlt közel kétezer évben végeztek, Lucifer megváltása annyira előrehaladt, hogy Rudolf Steiner századunk elején tartott előadásaiban nyíltan beszélhetett erről a fontos okkult titokról. Ezt különösen 1909. március 22-i berlini előadásában tette meg. (21)

Ezek a beavatottak, azáltal, hogy az Énjükben Napként felragyogó Krisztus fényét asztráltestükbe árasztják, bensejükben megteremtik annak feltételeit, hogy Lucifer átélje a Krisztussal való érintkezést. Ennek pedig feltétlenül oda kell vezetnie, hogy a Krisztus fényével érintett Lucifer szabad akaratából Krisztus szolgálatába áll, vagyis az ő fényének új hordozója lesz a kozmoszban, mint azt eredetileg neve is mutatja: Lucifer vagy Phos-phorus azt jelenti, hogy "fényhordozó". Akkor azonban, miután teljes lényével Krisztus felé fordult, fokozatosan egészen új lényvé fog válni, akit a Szent Szellem tölt be. Mint a Krisztus-Nap fényének kozmikus hordozója, Krisztus szolgálatában vezetőjévé válik minden magasabb megismerésre törekvő embernek; minden olyan embernek, aki igyekszik behatolni a kozmosz rejtett titkaiba, annak központi misztériumaiba, a Krisztus-misztériumokba.

Krisztusnak tanítványaihoz intézett bucsuszavaiban, ahogy azokat a négy evangélium közül a legezerotikusabb, a János Evangélium leírja, utalást találunk Lucifer megváltásának erre a titkára. Ott Krisztus maga nevezi Paracletosnak; vagy szellemi bátorságot adományozónak a megváltott és attól kezdve neki szolgáló Lucifert, kinek új feladata, hogy elhozza az embereknek Krisztus valódi megismerését. /Ján. 14-16./

Ennek alapján jobban megértjük azt is, hogy miért határozta el Rudolf Steiner 1921-ben, hogy az eredetileg csak tagoknak szánt ciklusok közül a "Der Orient im Lichte des Okzidents" /A Kelet a Nyugat fényében/ ciklust a D i e D r e i folyóiratban nyilvánosan közölje. Ezt az előadás-sorozatot 12 évvel azelőtt, 1909. augusztusában Edouard Schuré "Lucifer Gyermekei" c. drámájának müncheni be-

mutatója alkalmával tartotta. Ebben a ciklusban ugyanis Lucifer megváltása központi szerepet játszik. - Ugyanakkor megtaláljuk benne a rózsakeresztes keresztény ezoterika forrásainak leírását is. Ez a keresztény ezoterika a Krisztus utáni kor egyik legfontosabb szellemi tanácskozáshoz nyúlik vissza, melyet a 4. században tartottak. Ezen a tanácskozáson "a bölcsesség és a lelki harmónia" négy vezető mestere vett részt: Ménéész, Szkythianusz, Zarathustra és Buddha, aki ugyanúgy mint a később hozzájuk csatlakozó Christian Rosenkreutz, döntő szerepet játszottak és játszanak Lucifer megváltásának folyamatában. Ezzel a céllal - mármint Lucifer megváltása érdekében - kidolgoztak egy tervet az említett tanácskozáson, hogy a Szent Szeller kozmikus szférájából eredő bodhisattva-bölcsesség hogyan folyjon bele a jövőben a rózsakeresztes kereszténység fejlődésébe, hogy elősegítse Krisztus lényének és a Golgotai Misztériumnak mind mélyebbrelátó megismerését. (22)

Ebben az összefüggésben mélyebb, okkult értelmet kap annak a folyóiratnak a neve is, melyet Rudolf Steiner a század elején még a Theozófiai Társaság keretein belül adott ki: a L u c i f e r G n ó z i s . Mert ebben százdékoszott beszélni Krisztus új, kozmikus megismeréséről, melyet a Krisztus felé forduló és attól kezdve neki szolgáló Lucifer mint új "fényhordozó" nyújt az emberiségnek: "Krisztus előtt viszi a fáklyát az újratámadt Lucifer, a most már jóvá változott Lucifer. Magát Krisztust hordozza. Ő a fény hordozója Krisztus a fény." (23)

Annak a ténynek azonban, hogy Rudolf Steiner leleplezte Lucifer megváltása misztériumának titkát, melyet addig csak a "bölcsesség és a lelki harmónia mesterei" és legközelebbi tanítványaik őriztek, még egy másik jelentősége is volt. Éspedig az, hogy most, miután a sötét korszak, a Kali Yuga 1999-ben befejeződött, és kezdetét vette az új, világos korszak, már nemcsak a titokban működő és a világtól elzárt beavatottaknak és ezoterikus tanítványaiknak kell Lucifer megváltásán tudatosan munkálkodniuk, hanem mindenkinek, aki modern szellemtudománnyal foglalkozik és valóban meg akarja ismerni Krisztust nemcsak mint földi lényt, hanem mindenekelőtt mint mindent átfogó kozmikus lényt: "De most már, ha akarja, megismerheti az ember Krisztust! Most már összegyűjtheti az összes bölcsességet ahhoz, hogy Krisztust megismerje. Mit tesz ezáltal? Valami hatalmasat! Ha az ember megismeri Krisztust, ha valóban átadja magát ennek a bölcsességnek, hogy átlássa, kicsoda Krisztus valójában, akkor

azáltal, hogy Krisztust megismerte, megváltja önmagát és a luciferi lényeket. (24)

Ezzel szemben mikor Arimán megváltásáról beszélt Rudolf Steiner, majdnem mindig csak általános utalásokra vagy mellékes megjegyzésekre szorítkozott. Mert a fejlődés mai szakaszában csak olyan beavatottak tudnak Arimán megváltásán érdemben munkálkodni, akik a "bölcseesség és a lelki harmónia mesterei"-nek fokán, vagy ahhoz közel állnak, míg a többi embernek minden erejével arra kellene törekednie, hogy küzdjön Arimánnak a földi fejlődésre jogtalanul gyakorolt befolyása ellen, bármilyen formában jelenik is az meg. Ez pedig csak akkor lehetséges, ha az emberek szélesebb köre szerez konkrét ismereteket Arimánról, lényéről, működése területéről és jellegéről a világban és az emberben, ahogy ez ma az antropozófus szellemtudományból megszerezhető. Erre már azért is különösen nagy szükség van, mert Arimán földi inkarnációja a harmadik évezred elején a küszöbön áll és ez az emberiség számára kemény megpróbáltatásokkal fog járni. (25)

Ami azonban az ellentétezők harmadik kategóriáját illeti, valószínűleg még a bölcseesség és a lelki harmónia mesterei sem kezdték meg a megváltásukon való munkálkodást, mert ezeknek a legveszedelmesebb lényeknek a működése és az ezzel kapcsolatos kísértések még az emberiség előtt állnak. Ezért Rudolf Steiner is egy sokkal távolabbi jövőbe tekint előre mikor róluk beszél. (26) És bár a földi fejlődésbe való behatolásuk első jelei itt-ott már megnyilvánulnak a modern civilizációban, korunk főfeladata mégis az arimáni hatalmak felismerése és a velük szembeni ellenállás, amire Rudolf Steiner élete végéig újra és újra rámutatott. (27)

Ha összefoglaljuk az ebben a fejezetben leírt belső fejlődési utat, csodálatos összefüggést találunk közte és a modern keresztény rózsakeresztes beavatási ut között, ahogy azt Rudolf Steiner a "Geheimwissenschaft im Umriss" c. könyvében és sok előadásában és előadás-sorozatában leírta. (28) Sőt azt mondhatjuk, hogy amit itt leírtunk, az nem más mint ennek a centrális modern beavatási utnak bizonyosfajta metamorfózisa.

Állítsuk most ezt az összefüggést képben magunk elé. Akkor a keresztény rózsakeresztes beavatás első fokozata, "a szellemtudomány tanulmányozása /studium/, melynél az ember a fizikai-érzéki világban szerzett ítélőképességét használja" megfelel annak a törekvésnek,

hogyan az ember az ilyen studium eredményeként gondolkodását átalakítja egészen addig a fokig, hogy képes legyen minden jelenséget vagy lényt, mellyel az életben találkozunk, mind a tizenkét szempontból szemlélteni. Mert csak az ilyen - a gondolkodásunkba átvitt - sokoldalúság és az érzékek ezen alapuló nevelése szolgálhat alapul a más emberek életmegnyilvánulásai iránti *t o l e r a n c i á n a k*.

A második fokozat, az "imaginatív megismerés" megszerzése, a *m e g b o c s á t á s* útjának felel meg, amely elvezet az Éteri Krisztus imaginatív átéléséhez a Földhöz legközelebbi érzékfeletti világban /az asztrális sikon/.

A harmadik fokozat, az "inspiratív megismerés", megfelel másod - egyes emberek vagy kisebb csoportok - karmája magunkravállalásának amint ez kiváltképpen fennáll a szellemi tanító és tanítványai között individuális kapcsolatban. Erre a fokozatra mutat rá Rudolf Steiner "A Küszöb Öre" c. harmadik misztériumdrámájában a következő szavakkal:

Mindenkit el kell hogy kísérjek,
Aki a földi létben
A szellem fényét tőlem kapta meg.
Hogy tudva, vagy csak öntudatlanul
Vált szellemi tanítványomná, - mindegy.
Tovább kell hogy vezessem őt az uton,
Amelyen szellemét én indítottam el. (29)

A negyedik fokozat, az "intuitív megismerés", annak a lehetőségnek felel meg, hogy a beavatott ne csak egyetlen ember vagy egy embercsoport karmáját vállalja magára, hanem egy egész társaságét, amely további tagozódásaiban az egész emberiség képviselőit magába foglalja. Ez már annak a kezdete, hogy a beavatott képes résztvenni az emberiség karmájának hordozásában. Krisztus legmagasabbfokú megismerése a Föld új szellemeként és egyben makrokozmoszunk Énként, aki az ő saját Énjében él és működik, lehetővé teszi számára, hogy a szellemi fejlődésnek arról a szintjéről, melyet mostmár elért, a beavatott Napként felragyogó Krisztus erejével következetesen és tudatosan munkálkodjék az ellentétezők mindhárom kategóriájának megváltásán. Bár a beavatott számára ez a *l e h e t ő s é g* már a negyedik fokozat megnyílik, csak a szellemi fejlődés még magasabb fokain fog tudni

teljes mértékben résztvenni ebben a folyamatban.

Az ötödik fokon a keresztény rózsakeresztes beavatott eljut annak megismeréséhez, hogy milyen viszonyok alakultak ki a mikrokozmosz és a makrokozmosz között annak következtében, hogy Krisztus makrokozmosz lényé egyesült a Názáreti Jézus mikrokozmosz emberi lényével, amely folyamat a Golgotai Misztériumban érte el csúcspontját. Ezáltal a beavatott olyan erőhöz jut, amely Lucifert arra indítja, hogy a "jó" felé forduljon.

A hatodik fokon a beavatott olyan erő birtokába jut, amely idővel Arimánt is a "jó" felé fordítja, ha a beavatott azt a képességet is kifejleszti magában, hogy még fizikai testében egyé válnon a makrokozmoszsal és tudatosan éljen benne anélkül, hogy individuális éntudatát egy pillanatra is elvesztené, ami csak akkor lehetséges, ha a Krisztus-impulzus hatja át az ember Énjét. (30)

Végül a még távolabbi jövőben, ha a beavatott tudatosan eléri majd azt az állapotot, melyet Rudolf Steiner a keresztény rózsakeresztes beavatás utolsó fokozatának nevezett és amely - szavai szerint - túl van azon, amit a jelenlegi földi nyelv ki tudna fejezni és a mindennapi emberi értelem fel tudna fogni, (31) a beavatott képes lesz arra is, hogy az ellentétezők harmadik kategóriájára hatást gyakoroljon. De ez csak akkor lesz számára lehetséges, ha - mint már megmutattuk - az Énjébe befogadott Krisztus-impulzus egészen fizikai testéig tud hatolni, ezt egyre inkább "feltámadási testté" alakítja át és szellemi látó tudatát közvetlenül az Atya birodalmába vezeti, amely kiterjed a materiális világig. Más szóval, ha okkult valóságként átéli Krisztusnak azt a mondását, hogy "Senki sem juthat el az Atyához, ha nem én általam." /János 14,6./

Miután ebben a fejezetben megjelöltük azt a helyet, melyet a megbocsátás ennek a szellemi utnak a folyamatában elfoglal, amelynek szerves része, most már folytathatjuk vele kapcsolatos vizsgálódásainkat.

VI.

A MEGBOCSÁTÁS OKKULT JELENTŐSÉGÉRŐL

1. A megbocsátás feltételei

Ha a megbocsátás problémáit okkult szempontból akarjuk megközelíteni, először is azokra az ismertetőjelekre kell rámutatnunk, melyek a valódi megbocsátást - mert ez a könyv kizárólag erről szól - biztonságosan megkülönböztetik attól a számos képmásától és álarcától, melyekben oly gyakran mutatkozik meg az életben, anélkül, hogy lényegét tekintve megbocsátás volna. Hiszen az emberek gyakran nagyon szimplán fogják fel. Nem fordul-e sokszor elő, hogy az, ami felületesen nézve megbocsátásnak látszik; valójában csak a tudatos vagy nem tudatos egoizmus speciális formája, csak abból a rejtett vágyból folyik, hogy a lehető legkedvezőbb színben tüntessük fel magunkat, hogy felvegyük az ál-jótevő álarcát, mikor is az u.n. "megbocsátás" nem kerül belső erőfeszítésbe, hanem könnyen felhasználható önző célok elérésére.

Az ál-megbocsátással ellentétben a valódi megbocsátás két tulajdonsága vagy ismertetőjele révén tűnik ki. Ezek a harmadik fejezetben felsorolt példák közül különösen a másodikban és a negyedikben mutatkoznak meg. Vizsgáljuk meg őket fordított sorrendben. Negyedik példaként Marie Steiner 1942-ben írt "Megbékélési Felhívását" említettük. Ebben többször is rámutat minden valódi megbocsátás első fő jellemzőjére. Rendkívül fontos ennek a jellemvonásnak a tudatosítása, mert éppen ez teszi olyan nehézvé a valódi megbocsátást. Marie Steiner ezzel kapcsolatban ezt írja: "Akkor a közönségnek is tudatosan el kellene határoznia magát önmaga legyőzésére, félreérthetetlenül és készségesen." (1) És "Felhívása" végén még egyszer: "Mentsük meg /Rudolf Steiner/ művét és az emberiség kulturáját azzal, hogy legyőzzük önmagunkat és kibékülünk..."

Hogy jobban megértsük, hogy minden valódi megbocsátás aktusánál szükség van önmagunk legyőzésére, figyelembe kell vennünk, hogy - mint már egyszer említettük - minden megbocsátásnál áthatják az alacsonyabb Ént a magasabb Én erői és szubsztanciája. Ezzel azonban

együtt jár annak szükségessége, hogy az alacsonyabb Én minden lefelé húzó tendenciáját legyőzzük. Mert a magasabb Én csak ott tudja tevékenységét kifejteni, ahol az ember morális akarata kellő mértékben legyőzte az alacsonyabb Én erőit. Ez pedig azt jelenti, hogy a valódi megbocsátásnak mindig **á l d o z a t j e l l e g e** van.

Okkult hatásfokát is - melyről még részletesen beszélünk - mindenek előtt az **á l d o z a t k é s z s é g** mértéke határozza meg. Az áldozatkészség abban áll, hogy a magasabb Én legalább részben legyőzi az alacsonyabb Ént. Ez utóbbi ugyanis egoizmusa folytán minden lehető módon védekezik a megbocsátás ellen, megragad minden ürügyet vagy kiutat, amely elkerülhetővé tenné ezt a belső lépést. Az alacsonyabb Én természete szerint mindig hajlamos a neheztelésre, és nem hajlamos arra, hogy "önként" felejtse, mert a felejtésben önmaga tisztán egoista szempontból nézett "egészének" megcsorbitását látja. /Lásd IV. fejezet/

A valódi megbocsátás második jellemzője a belső aktivitás. A valódi megbocsátás - a nem valódi vagy csak látszólagos megbocsátástól eltérően - sohasem lehet passzív. Mert ilyenkor nemcsak arra határozzuk el magunkat, hogy "elfelejtjük" a bennünket ért rosszat vagy igazságtalanságot, hanem ezen felül bensőleg kötelezettséget vállalunk arra is, hogy azt az objektív kárt, amit nemcsak mi, hanem a világ is elszenvedett a rossz cselekedet következtében, **i s m é t j ó v á t e s s ü k**. Más szóval: a valódi megbocsátásnál önként, teljes belső szabadságunkból kiindulva, vállaljuk azt a kötelezettséget, hogy a világnak - erőnkhez mérten - annyi együttérzést, szeretetet, jószágot adunk, amennyit ez a rossz cselekedet objektíven elvett tőle.

A valódi megbocsátásnak ez a második feltétele a második példában, Bill Cody történetében nyilvánul meg a legerősebben. "A gyűlölet éppen most ölt meg hat személyt, akik nekem a legtöbbet jelentették a világon", mondta George Ritchie-nek. "Elhatároztam, hogy életem hátralévő részét - legyen az néhány nap vagy sok év - azzal töltöm el, hogy szeretni fogok mindenkit." Csodálatos tény előtt állunk itt. Mert ezt a második feltételt nehezebb és ugyanakkor sokkal könnyebb teljesíteni mint az elsőt: nehezebb az alacsonyabb Én szempontjából és sokkal de sokkal könnyebb a magasabbéból. Mert az első feltétel teljesítéséhez a magasabb Énnek nehéz küzdelemben le kell győznie az alacsonyabb Ént, míg a második feltételt - amennyire ez

a mai életkörülmények között egyáltalán lehetséges - csak ez után a győzelem után, vagyis már a magasabb Énből kiindulva kell teljesíteni.

Ha figyelembe vesszük, hogy a magasabb Én természetéből folyik, hogy szüntelenül megbocsásson az alacsonyabb Énnek - gyakorlatilag az egész földi élet folyamán - de az is, hogy önmagát feláldozva szétáradjon a környező világba, mellyel azáltal kerül érintkezésbe, hogy áthatja az alacsonyabb Ént, akkor érthetőbbé válhatnak Bill Cody csodálatraméltó szavai, melyek mindennapi tudatunk számára hihetetlennek hangzanak: "Könnyű volt a döntés, valóban." És valóban, ami az alacsonyabb Én számára elérhetetlennek tűnik, sőt valami olyannak, amire még csak nem is törekedhet, az a magasabb Én számára nagyon könnyű, sőt magától értetődő. Így Bill Codynak éppen ezek "a megbocsátás könnyű voltára" vonatkozó szavai bizonyítják világosan, hogy lelkében magasabb Énje élt és hatott.

Ebből a második példából az is következik, hogy a valódi, tehát belsőleg aktív megbocsátás elérésének "nehézsége" vagy "könnyűsége" mindenekelőtt a magasabb Énnek az emberben való jelenlététől és működésétől függ, vagyis attól, hogy milyen mértékben győzte le az alacsonyabb Ént. Ha így nézzük, mindenki lemérheti megbocsátóképeségén, hogy milyen mértékben van benne jelen és milyen fejlett magasabb Énje.

Csodálatos, hogy milyen pontosan kifejezésre jut a német "ver-geben" /megbocsátani/ szóban a magasabb Énnek ez a természetes törekvése, hogy áldozatosan kiáradjon a világba, mellyel a megbocsátás aktusában érintkezésbe lép. Ebben a német szóban benne van az adás, az ajándékozás, az odaadás, vagyis önmagunk áldozatkész szereptel történő odaadásának belső aktusa. - Ami viszont a megbocsátás fent leírt első feltételét illeti, ez a másik német szóban, a "ver-zeihen"-ben /szintén megbocsátani/ jut kifejezésre, amely szó a másik aspektust hangsúlyozza. Mert a "verzeihen" szó a "verzichten" -ből /lemondani/ származik, ami tartalmazza az alacsonyabb Én egoista erőinek és törekvéseinek önkéntes megtagadását, - ez pedig csak önmagunk valódi legyőzősével lehetséges.

Így a megbocsátást jelentő két német szóba a nyelv Génusza magyszólván belevéste a valódi megbocsátás két alapvető sajátosságát:

"verzeihen" - az alacsonyabb Énnek a magasabb Én által való legyőzése /önmagunk legyőzése/ és "vergeben" - a magasabb Én kiáradása a világba /odaadás/.

A valódi megbocsátás két aspektusának vagy feltételének még egy további oldalát is meg kell itt emlitenünk. Ha figyelmesen vizsgáljuk őket, észrevehetjük, hogy a két feltétel bizonyos értelemben ellentétes egymással. Az elsőnél elengedhetetlen, hogy az ember a vele történt igazságtalanságot e l f e l e j t s e , ami önmaga legyőzése nélkül lehetetlen, a másodiknál viszont fordítva áll a dolog, itt arra van szükség, - mint Bill Cody esetében - hogy az ember állandóan e m l é k e z z é k arra a belső fogadalmára, amely szintén elválaszthatatlanul hozzátartozik minden megbocsátási aktushoz és amely abban áll, hogy az ember önként magáravállalja azt a kötelezettséget, hogy ugyanannyi jót és szeretetet ad a világnak, amennyit ez a rossz vagy immoralis tett objektíven elvont tőle.

A megbocsátásnak ez a két alapfeltétele, vagyis a nekünk okozott rossz elfelejtése és az állandó emlékezés arra, hogy jóságot és szeretetet kell vinnünk a világba, mert csak ezzel lehet a rossz következményeit a világban legyőzni, pontosan megfelel a z é l e t - b e n annak, amit a szellemi tanítvány a beavatás megfelelő fokán, miután belső fejlődésének útján elérkezett "a magasabb megismerés templomába", ott megkap, és amit "a felejtés italának" és "az emlékezés italának" neveznek. "Beavatást nyer ugyanis annak titkába, hogy hogyan működhet anélkül, hogy engedné, hogy alacsonyabbrendű emlékezete állandóan zavarja... Szét kell tudnia tépni az emlékezés fátylait, melyek az ember körül az élet minden pillanatában szétterülnek. ② És hála a második italnak, megszerzi azt a képességet, hogy magasabbrendű titkok állandóan jelen legyenek szellemében... Gyakorlattá, megszokássá, hajlammá kell válniuk." Ezek a szavak természetesen a beavatás bizonyos fokán bekövetkező konkrét élményeket írják le. Ezek a megbocsátás folyamán bizonyosfajta metamorfózisként lépnek fel, ami már kezdete annak, amit Rudolf Steiner "a beavatás egy bizonyos, már a mindennapi életben tudat alatt elért fokának" nevez. ③ Itt az első ital hatása abban a formában jelenik meg, hogy az ember szándékosan elfelejti /kioltja/ alacsonyabb Énje negatív hajlamait, különösen a bosszuvágy és irigység minden fajtáját; a második ital hatása pedig abban, hogy öntudatlan ösztönzésre visszaemlékezik a magasabb Én erőinek jelenlétére lelkében azzal a törekvésével együtt, hogy szeretettel és önzetlenül odaadja magát a világnak.

Végül meg kell említenünk még egy elemet, amely feltétlenül hozzátartozik a megbocsátáshoz, - és ez a m e g i s m e r é s eleme. Ez egész konkrétan megmutatkozik Bill Cody elbeszélésében. A következőket mondta el George Ritykie-nek: "Ügyvéd voltam. Praxisomban tulságosan is gyakran láttam, hogy mit tud művelni a gyűlölet az emberek testével, lelkével."

Hogy ezeket a szavakat valóban megértsük, hogy megértsük az ismeretek döntő szerepét a megbocsátásban, ismét központi ösképéhez kell fordulnunk, amely a legmagasabbrendű kifejezése a m e g i s m e r é s s e l p á r o s u l ó s z e r e t e t n e k a Földön, vagyis Krisztusnak a keresztről mondott szavaihoz: "Atyám, bocsáss meg nekik, nem tudják, mit cselekednek." "Nem tudják...", minthogy teljes mértékben és kizárólag alacsonyabb Énjük hatókörében élnek, teljességgel hiányzik a tudásuk arról, hogy k i á l l előttük. Még csak nem is sejtik, hogy akit ők keresztre feszítettek, valójában a kozmikus Énnak, vagyis saját Énjük magasrendű kozmikus ösképeinek hordozója. Ami egyébként egész életük értelme és tartalma lehetett volna, azt nem érik el, mert belső sötétségükben végtelenül távol állnak attól, hogy saját magasabb Énjük bármiféle hatást is gyakoroljon rájuk, pedig egyedül csak ennek az Énnak szemével láthatnák meg azt, a k i v a l ó b a n e l ő t t ü k á l l .

Ez a történelmi esemény a Golgota dombján, hol az emberek, mivel nem tudják, hogy valójában ki áll előttük, keresztre feszítik Jézus Krisztust, aki a keresztről megbocsát nekik, mert tudja, hogy ha felismerték volna azt, aki saját Énjük ösképeként áll előttük, sohasem feszítették volna meg, hanem meghajoltak volna előtte és tanítványai lettek volna, - ez a történés egyszerre misztikus és történelmi ösképe az alacsonyabb és a magasabb Én viszonyának minden olyan emberben, aki még nem jutott el ez utóbbi megismeréséhez. Mert enélkül a megismerés nélkül az ember egyedül csak alacsonyabb Énjének adja át magát, vakon követi az alacsonyabb Én egoista ösztöneit, és ezzel az ember mindenek előtt - inkább mint bárki mással szemben magasabb Énjével szemben vétkezik. Sőt ha csak az alacsonyabb Énje erőinek adja át magát az ember, akkor szellemi értelemben a valóságban is keresztre feszíti magasabb Énjét, ez azonban mindenek ellenére "megbocsát" neki, mert az ember mindennapi tudatával mit sem tud a dolgok illetén való állásáról.

Ha viszont az ember megbocsát, akkor mélyebb okkult értelem-

ben ennek éppen az ellenkezője történik. A megbocsátás aktusában működő magasabb Én, miközben áthatja szubsztanciájával az alacsonyabb Ent, ezt költögetni kezdi, hogy elvezesse egy szellemi ébredéshez, ami azt jelenti, hogy v i s s z a e m l é k e z z é k azokra a célokra és feladatokra, melyeket az ember földi születése előtt magasabb Énjében maga elé tűzött, de azóta, miután fizikai testébe megtestesült, teljesen elfelejtett. (4)

Plátó M e n o n - jában minden valódi megismerést emlékezésnek /anamnózisnek/ nevezett, és ha a megbocsátás folyamatát okkult szempontból nézzük, akkor ez a régi igazság egészen új jelentőséget nyerhet számunkra.

Az ember születése előtt természetesen a legkülönbözőbb célokat és feladatokat tűzi maga elé következő földi életére. Melyek azok, amelyekre a megbocsátás folyamán különösen visszaemlékszik? Mindenekelőtt azokra, amelyek azután magában a megbocsátásban nyilvánulnak meg. Visszaemlékszik annak szükségességére, hogy földi életében önmagát mindig újra és újra legyőzze /hogy alacsonyabb Énjét legyőzze/ és hogy önmagát szeretettel átadja a világnak. Csakhogy ezek a célok, melyeket az ember magasabb Énjéből kiindulva tűzött ki magának, az érzékfeletti létben - ellentétben a földi léttel - nem valamilyen absztrakt ideálok, morális parancsolatok vagy erkölcsi normák formájában élnek, hanem mint a szellemi világ konkrét l é n y e i , akik a megfelelő impulzusokat egész lényükkel "megtestesítik".

Igy az indíttatást a valódi megbocsátás e két feltételének teljesítéséhez a szellemi világban nem absztrakt módon észleljük, hanem ezeknek a lényeknek közvetlen látása útján. Ezek a lények pedig, kikkel földi megtestesülése e l ő t t minden ember találkozik a magasabb világban, Krisztus és "Angyal-arca", Michael. (5)

Közvetlenül földi megszületése előtt először Michael jelenik meg az embernek mint az a magasrendű hierarchikus szellem, aki a sárkányt mindig és mindenütt a lába alatt tartja. Ez a látvány adja meg az embernek az erőt ahhoz, hogy - ha hű akar maradni ehhez az űsképhez - a Földön majd diadalra tudja juttatni lelkében magasabb Énjét alacsonyabb Énje felett. Az ö n m a g u n k l e g y ő z é s é h e z szükséges erőt, mely a magasabb Énnek az alacsonyabb Én felett aratott győzelméhez segít, a mi kozmoszunkban Michael képviseli. Mint

"a szabadság szellemi hőse" (6) képviseli a szellemi világban ezt az erőt, melyet emberi szavakkal talán Goethe befejezetlen költeményének, "A rejtélyek"-nek /Die Geheimnisse/ következő sorai írnak le a legjobban:

E külső harcban és belső viharban
Nehezen érthető szót hall a szellem:
A kényszertől, mely minden embert megköt,
Szabaddá válsz, ha önmagad legyőzöd.

Ezek a szavak a földi létben is rámutatnak arra az utra, amelyre Michaelnek a születés előtt történő felhívására a mi korunkban minden embernek rá kell lépnie.

Michael után Krisztus jelenik meg az embernek a születés előtti létben. Az ő látása megadja a második, még magasabbrendű erőt, melyre a Földön szüksége van az emberi léleknek, ha ezt a magas, kozmikus mintaképet követni akarja. Ez az erő, melynek a mi kozmoszunkban Krisztus a hordozója, a kozmikus áldozatos szeretet ereje. Ezért őt Rudolf Steiner a központi keresztény ezoterikus áramlatból kiindulva úgy is nevezi, hogy "a nagy áldozat", "a misztikus áldozati bűrány". (7)

Mint láttuk, a valódi megbocsátás a Földön csak azon alapulhat, hogy ez a két erő mikrokozmoszikusan működik az ember bensejében. Így, ha valóban megbocsátunk, közeledünk ezeknek az erőknek a kozmikus forrásaihoz, kiknek emlékét megőrzi számunkra magasabb Éntünk, amely születésünk előtt Michael-Krisztus (8) szolgája volt és ennek a szolgálatnak az utját a megbocsátás révén itt a Földön is folytatni kívánja.

2. A megbocsátás és Krisztus karmikus működése

A megbocsátás által azonban még egy egészen más tekintetben is Michael-Krisztus szolgálói és segítői lehetünk itt a Földön. Hogy ezt jobban megértsük, képzeljük el, hogy mi történik okkult szempontból az ellenkező esetben, vagyis ha nem bocsátunk meg.

Ha valaki egy másik embert megbánt vagy valami rosszat követ el ellene, akkor mindent átfogó karma-törvények lépnek azonnal műkö

désbe. Feladatuk az, hogy néha még ebben az életben, de sokkal gyakrabban az egyik következő életben olyan helyzetet teremtsenek, melyben a két ember ismét találkozik, de úgy, hogy a másodiknak, aki az elsővel szemben vétkezzé vált, most tettét valamilyen módon jóvá kell tennie, vagyis az új helyzetben az elsővel annyi jót kell tennie, amennyi rosszat tett vele előző életében.

Ha elképzeljük, hogy milyen sokrétűek, komplikáltak és szövevényesek az egyes emberi sorsok a Földön, az egyik embernek a másikkal szembeni "vétkait" is figyelembe véve, melyek karmikus kiegyenlítést követelnek, és hogy számtalan karmikus kapcsolat fűzi az egyes embert népéhez és az egész emberiséghez /korához/, nem nehéz belátnunk, milyen valóban kolosszális, egész kozmoszunkat átfogó munkát kell a karma hatalmainak végezniük, hogy m i n d e n e g y e s emberi tettek, érzések vagy gondolatnak előbb vagy utóbb elengedhetetlenül megteremtsék a kiegyenlítését.

Ezért a szellemi világban m i n d a k i l e n c isteni-szellemi Hierarchiának részt kell vennie a karmikus szükségszerűség átfogó törvényének végrehajtásában, amely egyben kozmoszunk magasabbrendű igazságosságának törvénye is. Rudolf Steiner ezt a következőképpen írja le: "Ez az emberi karma tulajdonképpen csak háttérül szolgáló függöny, olyan mint egy fátyol. Ha a fátyol mögé nézünk, látjuk, hogy Archéak, Arkangyalok, Angyalok, Kyriotesek, Dynamisok, Emuziák, Szeráfok, Kerubok, Trónok szövik, dolgoznak, tevékenykednek rajta." (9) Mindezeknek a Hierarchiáknak egyáltalán nem mindegy, hogy az ember megbocsát-e vagy sem annak, aki vétett ellene vagy bántotta. Ha n e m t e s z i , akkor úgyiszlén "kényszeríti" a Hierarchiákat, hogy a kérlelhetetlen szükségszerűség törvénye szerint alakítsák a világ karmáját és ennek függvényeként a világ és az emberiség jövőbeni fejlődését. Ez a törvény megköveteli, hogy előbb vagy utóbb minden rossz tett elnyerje igazságos és maradéktalan kiegyenlítését. Ebben az esetben mind a kilenc Hierarchiának végtelenül nagy szellemi erőket kell fordítania arra, hogy a földi fejlődésben olyan helyzeteket teremtsenek, melyek lehetővé teszik a kiegyenlítést. Ezért azt mondhatjuk, hogy minden meg nem bocsátás erősíti a karma kérlelhetetlen szükségszerűségének hálóját, mely kozmoszunkat átszövi.

Ezzel szemben, ha valaki megbocsát úgy, ahogy itt leírtuk, akkor önként lemond arról a "jóvátételről", amelyre objektív joga van

a kozmoszban ha meg nem érdemelt sörclmet szenvedett el valaki részéről. Ha így lemond a kiegyenlítésről, amely egyik következő földi életében feltétlenül be kellene hogy következzen, a Hierarchiák erőiből nagyon sokat felszabadít az alól a s z ü k s é g s z e r ü - s é g alól, hogy a jövőben mindig újabb és újabb helyzeteket teremtsenek a Földön a multbeli karma kiegyenlítésére.

Igy hát megbocsátás esetén a magasabb Hierarchiák ezek az erők s z a b a d o k k á v á l n a k , és ez azt jelenti, hogy ahelyett, hogy a kérlelhetetlen karmikus szükségszerűség törvényein végrehajtására kellene őket felhasználni, mint szabadon a világnak áldozott magasabb szellemi erők, egészen új formában tudnak hatni, olyan formában, amelyet a földi fejlődés szempontjából "kegyelemnek" nevezhetünk. Más szóval: azoknak a szellemi erőknek, melyeket a Hierarchiák korábban a karma-törvény végrehajtására fordítottak, lényeges része felszabadul most már ez alól a feladat alól és Krisztus szándékainak és céljainak szellemében az általa fokozatosan felépítendő morális kozmosz építőköveként használható fel. Rudolf Steiner a "Geheimwissenschaft im Umriss" c. könyve végén beszél erről. (10) Ezzel az egész kozmoszunkat betöltő kérlelhetetlen szigorú karma-törvény birodalmának élében fokozatosan egy új birodalom kezd kialakulni olyan birodalom, melyben a karma áldássá válik, a szükségszerűség pedig teljes szellemi szabadsággá, és melyben K r i s z t u s a k a r m a u r a . Mert a karma szövődékében az ember a megbocsátás minden egyes aktusával ugyyszólván "üres terület" hoz létre, melyet megszabadított a karma-szubsztanciától, ahova Krisztus beléphet, ahol működhet, ahova sem a luciferi, sem az arimáni hatalmak nem férkőzhetnek be.

Igy tehát az ember valahányszor megbocsát, Krisztusnak mint a karma urának új működési területévé változtatja át egy részét annak a karmikus térnek, mely a kérlelhetetlen szükségszerűség sűrű hálójával szövi át egész kozmoszunkat. És mivel Krisztus éppen a mi időnkől fogva válik a karma urává, (11) a megbocsátás már ma is - és növekvő mértékben a jövőben - felmérhetetlen jelentőségű az emberiség fejlődése szempontjából.

Aki gyakorolja a megbocsátást, az ezáltal egészen új viszonyba kerül Krisztussal, ami lehetővé teszi számára, hogy fokozatosan egyre tudatosabb "munkatársa" legyen Krisztusnak a karma szférájában vagyis kozmoszunk átalakításának folyamatában. Ugyanakkor Krisztus

sokkal intenzívebben belefolyhat az ilyen ember egyéni karmájának alakításába, mint ahogy e n é l k ü l lehetné. Ezért azt mondhatjuk, hogy a megbocsátás pillanatában elkezd reálisan megvalósulni az emberben a "Nem én, hanem a Krisztus énbennem" principiuma, míg a meg nem bocsátásnál az ezzel ellentétes principium, a "Nem én, hanem Jahve énbennem" nyilvánul meg. Ebből következik, hogy megbocsátó képességéből minden ember reálisan megállapíthatja - életszerűen, nem absztraktul, gondolatilag - hogy milyen mértékben ótestamentumi ember még, aki a karmikus szükségszerűség törvényei szerint él, nem bocsátva meg senkinek semmit /"Enyém a bosszúállás és megfizetés" Mózes 5. könyve, 32,35./ vagy rálépett arra az utra, amely az újtestamentumi ember létrejöttéhez vezet, aki, mint a virág a Nap felé, a krisztusi szabadság, a krisztusi szeretet és áldásthozó erő felé növekedik.

Igy az ember, ha megbocsát, lassan kilép személyes karmájának határai közül és egyre inkább megszabadítja magát karmája kényszerűségeitől. Ugyanakkor olyan szervvé is válik a Földön, mely által - mint Bill Cody esetében - éteri formájában Krisztus maga, mint a karma ura, működhet az emberek között. Mert a megbocsátó karmája, melyet még nem élt ki, hanem még megvalósulásra vár, a megbocsátási aktusban új morális szubsztanciával telítődik, ugyszólván új tartalmat kap. Az ilyen ember sem szabadul meg persze az általa elkövetett hibák és rossz tettek karmikus következményeitől, hanem az történik, hogy a benne aktívan megmutatkozó Krisztus-impulzusnak köszönhetően, mindazok a megpróbáltatások, szenvedések és sors-adta megrázkódtatások, melyek őt szükségszerűen érik, Krisztus szándékai és céljai értelmében a világ és az emberiség általános karmájának részeivé válnak, és Krisztus egyuttal úgy irányítja őket, hogy elősegítsék magában az emberben magasabb Énje felébredését és erőinek növekedését.

5. A megbocsátás kozmikus ösképe

Krisztus Jézu hároméves földi életével kapcsolatban Rudolf Steiner többször is beszélt előadásaiban a megbocsátás problémájáról, különösen azokban, amelyekben a négy evangéliumot vizsgálja antropológus szemszögből. Ezekben az előadásokban a témával összefüggő új-

testamentumi jelenetek egész sorát kommentálja, így pl. "a tetten-
ért házasságtörő asszonyról" szóló történetet /Ján.8, 1-11/, "a gu-
taütött meggyógyítását", /Máté 9, 2-8/ és végül Krisztus Jézus be-
szélgetését a jobbján megfeszített latorral /Luk.23, 39-43/.

Ezekben a jelenetekben, melyekben Krisztus Jézus mint az Én-
principium kozmikus Ősképe, "bűnbocsánatot" gyakorol, szellemtudo-
mányos szempontból nézve az történik, hogy a Krisztussal való ta-
lálkozásnak köszönhetően az ember alacsonyabb Énjét hosszabb vagy
rövidebb időre áthatja magasabb Énje. Így az első említett jelenet-
ben Krisztus ereje, amely azokban a szavakban szólal meg, hogy "Aki
közületek nem bűnös, az vesse rá az első követ", felébreszti magasa-
bb Énjüket azokban az emberekben, akik az asszonyt hozzávezették, ami
azt jelenti, hogy homályosan tudatára jutnak, milyen mélységesen
vétkes alacsonyabb Énjük magasabb Énjükkel szemben. - Ezután - így
szól az evangélium - "a lelkiismeret által vádoltatván kimenének
egymás után" /Ján. 8,9/. A lelkiismeret hangja itt nem más, mint a
magasabb Én hangja lelkükben. A Krisztus által felébresztett magasa-
bb Én erői kezdik áthatni és átalakítani alacsonyabb Énjüket és ezzel
urrá válni afölött az Én fölött, amely még a törvény szférájában él
/ "A törvényben pedig megparancsolta nekünk Mózes, hogy az ilyenek
követessenek meg" /.

A gutaütöttnél is ugyanígy felébreszti Krisztus a magasabb Én-
erőit. Hozzá intézett szavaiban: "Bizzál fiam", /Máté 9,2/ a "fiam"
szó már azt jelzi, hogy a betegben elkezd működni a magasabb Én.
Mert mint Isten fia, Krisztus a makrokozmosz Énje, és mint az ember
fia, minden egyes ember magasabb Énje. És így most nem Krisztus, ha-
nem a gutaütöttné a Krisztusból kiáradó erővel telített magasabb
Énje viszi véghez megegyeszer azt, amit a kora gyermekkorban minden
individuális éntudattal rendelkező emberben véghezvisz, beteljesedi
a "kelj fel és járj", /Máté 9,5/ minek következtében a gyermek egész
életére megszerzi azt a képességet, hogy felegyenesedve álljon és
járjon.

A keresztfeszítési jelenetnél a két latornak Krisztushoz
való viszonyából - az egyik felé fordul, a másik szidalmazza - kü-
lönösen világosan tűnik ki a különbség annak az embernek a viselke-
dése között, aki magasabb Énje impulzusai alapján cselekszik és akö-
zött, akit tetteiben alacsonyabb Énje vezérel. Itt egy hatalmas pró-
fétikus imagináció áll előttünk: az emberiség jövőbeni kettéoszlása

nak imaginációja. Két fajra fog oszlani az emberiség: a jó és a rossz fajra, ami már most előkészülében van, de csak a hatodik kultúrkorszakban fog világosan megmutatkozni és csak az eljövendő Jupiteren fog teljesen befejeződni. (13)

Ez a kettéválás minden egyes embernek Krisztushoz való viszonyán fog alapulni. Már ma is, de különösen a hatodik kultúrkorszaktól kezdve egyre több ember fog méltónak találtatni arra, hogy Krisztust érzékfeletti látással étertestében meglássa, és aztán teljesen szabadon dönthessen, hogy Krisztust elfogadja vagy elutasítja. És ez a teljesen szabad döntés fogja meghatározni további útját, mely a jó vagy a gonosz fajhoz való tartozáshoz vezet.

"A bűnök megbocsátásával" részletesen foglalkozik Rudolf Steiner "Krisztus és az emberi lélek" c. ciklusa utolsó előtti előadásában, ahol ebből a jelenetből kiindulva az antropozófus krisztológia egyik centrális tényét mutatja be hallgatóinak. A következőkről van szó: A Krisztus mellett jobbról és balról keresztre feszített lator ugyanazt a bűnt követte el és a karma kérérlhetetlen törvénye szerint mindkettő teljes mértékben ki kell hogy egyenlítse bűne következményeit valamelyik következő életében. De mi az, amit Krisztus egyiküknek megbocsát? Hogy a kérdést megválaszolja, Rudolf Steiner rámutat arra, hogy egy ember tetteinek kétféle következménye van. A tettek először is az embert magát érintik, és ez a karma-törvény működése folytán fokozatosan teljes mértékben kiegyenlítődhet, másrészt minden gonosz tett valami objektív rosszat okoz a világban. Egy egyszerű példa megvilágíthatja ezt: Ha valaki életében egy másik embert kizsákmányolt és fájdalmat okozott neki, akkor a karma törvénye szerint egyik következő inkarnációjában annyi jót kell adnia a megbántottnak, amennyi rosszat ebben az életében okozott neki. Ugyanakkor azonban az a tény, hogy egy másik embert bántottak, objektív tényként a világfolyamat részévé vált. Bejegyzésre kerül az Akasha Krónikába, mint kozmoszunk kitörülhetetlen emlékezetébe, és ha esetleg csak kicsiben is, de mint romboló erők központja, tovább hat a világban. Ha semmi más nem történné, akkor jelenlegi földi fejlődésünk végén a következő volna a helyzet: Még ha minden egyes ember képes volna is személyes, szubjektív karmáját teljesen kiegyenlíteni, akkor is lenyomná a Földet az az Akasha Krónikában megőrzött romboló erők terhe, mint az emberek rossz tet-

teinek, érzéseinek és gondolatainak o b j e k t i v következménye, és a Föld nem volna képes átmenni a Jupiter-állapotba. "Akkor, a Föld-korszak végén, megérkeznének az emberek kiegyenlített karmájukkal, de a Föld nem volna kész arra, hogy Jupiterre fejlődjön, és az egész földi emberiség lakóhely nélkül maradna, megfosztva annak lehetőségétől, hogy tovább fejlődjön a Jupiter-létbe." (14) S mi több, magának az embernek állandóan látnia kellene az Akasha Krónikában gonosz tetteit, a Földet és a kozmoszt romboló következményeikkel együtt, és ez a látvány, különösen annak tudata, hogy ezt már lehetetlen helyrehozni, a legnagyobb kínokat okozná neki. Ez pedig azt jelenti, hogy az ember a karma segítségével önmagát ugyan megválthatja, de egyedül a saját erővel a Földet nem, ami pedig a további fejlődéshez feltétlenül szükséges.

Es itt jön Krisztus az ember segítségére. Mert, minthogy átmegy a Golgotai Misztériumon, egyesült a Földdel és a rajta élő emberiséggel. Mint a Föld új Szelleme, hála kozmikus áldozatának, abban a helyzetben van, hogy a szó szoros értelmében magára vállalja bűneink és tévedéseink o b j e k t i v következményeit és így kitörölje az összes ilyen következményeket, sőt még emléküket is az Akasha Krónikából. "Mert azért, hogy Krisztus Meghalt a Golgotán, az ember nem fogja látni vétkeinek listáját, hanem azt fogja látni, aki átvállalta őket; Krisztus lényében egyesítve fogja látni mindazt, ami különben ki volna terítve az Akasha Krónikában. Az Akasha Krónika helyett Krisztus áll előtte, Ő mindezt magáravállalta." (15) Így Krisztus, áldozata révén, ugyyszólván "üres helyeket" teremt az Akasha Krónikában ott, ahol korábban az emberek rossz cselekedetei és azok következményei voltak bejegyezve. S ezeket az üres helyeket azonnal betölti egész Földünket megváltó s z e l l e m é v e l . Ezért l e h e l i Krisztus az apostolokba a S z e n t S z e l l e m e t mielőtt kiküldi őket a világba, abban a jelenetben, ahol megkapják a világ objektív megváltásának képességét, és így felujtja az ember eredeti teremtésének misztériumát, ahogy ez az Ótestamentum elején le van írva /Genézis, 2, 7/. A János Evangélium a következőképpen számol be erről a történésről: "És mikor ezt mondta, rájuk lehelle, és mondta nekik: Vegyetek Szent Lelket. Akinek bűneit megbocsátjátok, megbocsátatnak azoknak; akikéit megtartjátok, megtartatnak." /Ján. 20, 22-23/. A Szent Szellem újfajta működését, amiről itt szó van, Rudolf Steiner a következőképpen kommentálta: "Mit jelent az ember

számára, ha Krisztus megbízásából kimondja az, akinek szabad kimondania, hogy "megbocsáttattak a te bűneid"? Azt jelenti, hogy az illető tanusítani tudja: "Nem kerülöd ugyan el a karmikus kiegyenlítést, de vétkeket és bűnöket Krisztus megváltottatta úgy, hogy később /a Jupiteren/ nem kell majd azt a rettenetes szenvedést elviselned, amit vétkeid látása okoz tudván, hogy elpusztítottad vele a földi lét egy darabját." (16)

Ezután rámutat Rudolf Steiner arra, hogy ezek a Krisztus erejével történő bűnbocsánatról szóló evangéliumi ígék nem "karmikus", hanem "kosmikus" tényre vonatkoznak.

Az embernek azonban a mi korunktól kezdve egyre tudatosabban részt kell vennie ebben az átmenetben a "karmikus" összefüggésekből vagy törvényszerűségekből a "kosmikus" összefüggésekbe vagy, ami itt ugyanazt jelenti, a Föld-létből a Jupiter-létbe. Meg kell tanulnia, hogy ne csak saját megváltásán fáradozzon, ne csak saját /szubjektív/ karmája érdekelje, hanem az egész Föld megváltása is, ami elválaszthatatlanul összekapcsolódik az egész o b j e k t í v karma kiegyenlítésével a Krisztus-impulzus ereje által, melyet az ember magába fogadott. Ehhez azonban az szükséges, hogy túljúnjunk saját individuális karmánk keretein, ami mindenekelőtt azt jelenti, hogy tanuljunk meg megbocsátani.

Ugyanakkor lelkünk minden erejével arra kell törekednünk, ami egykor majd a Jupiteren fog teljes mértékben megnyilvánulni, ahol "a világgal való közösség érzése lesz az ember életének alapvető vonása" (17) és ahol az emberek közösségi életében meg fog valósulni az, amit Rudolf Steiner "a szellem magasabbrendű közösségének" nevez, ahol az egyes emberek jóléte és boldogsága lehetetlen a közösség jóléte és boldogsága nélkül. (18)

Ezzel eljutottunk ennek a fejezetnek tulajdonképpeni kérdéséhez: Hol találjuk meg a k o z m i k u s ő s k é p é t annak a belső folyamatnak, amely annál a morális tetteknél megy végbe, melyet a Földön m e g b o c s á t á s n a k neveznek?

Fentebb már elmondtuk /lásd IV. fejezet/ hogy amikor az ember megbocsát, akkor tudatosan, akaratának morális erőfeszítésével ugyyszólván kitörli az őt ért sérelmekre vonatkozó emlékeket a mindennapi Énjén szinte megszakítás nélkül átfolyó emlék-áradatból, melyen az ember helyes életvitale alapul. Ezt azonban csak ak-

kor tudja mindennapi Énje károsodása nélkül megtenni, ha magasabb Énjéből /Mánász, Geistselbst/ indul ki. Ezt Rudolf Steiner *Th e o - s o p h i e* c. munkájában "az Énként élő s z e l l e m n e k" nevezi, (19) melynek szubsztanciája azután betölti az emlékezésben azt a belső teret, melyet a negatív emlékek kitörlésével szabaddá tettünk.

Ugyanezt teszi azonban Krisztus is a makrokozmoszban, aki a Golgotai Misztérium óta a Föld aurájában hat. Mint kozmoszunk magasabb Énje, ő is mindig újra és újra kitörli a kozmikus emlékezés árából - az Akasha Krónikából - az objektív "rossz" következményeit, amely rosszat az emberek a világgal szemben követtek el, vagyis magával Krisztussal, a Föld új Szellemével szemben, aki a Golgotai Misztérium óta az egész emberiség karmáját hordozza. Azt a "teret", amely az Akasha Krónikában ilyen módon szabaddá válik, Krisztus azután saját szellemével tölti be, a belőle kiáradó új Szent Szellemmel, (20) mely a "karmikus" tényeket " kozmikus" tényekké és a Földet Jupiterre változtatja.

Igy azt mondhatjuk, hogy mikor megbocsátunk, ugyanazt tesszük kicsiben, amit Krisztus nagyban állandóan véghezvisz. És mivel Krisztus a v i l á g é r t állandóan kitörli az Akasha Krónikából rossz tetteink, érzéseink és gondolataink következményeit, közeledünk hozzá, hasonlóbbá válunk hozzá ha megbocsátunk, ha a nekünk okozott sérelmet magasabb Énünk segítségével kitöröljük alacsonyabb énünk emlékezetének folyamából.

És ha Krisztus mikor az Akasha Krónikában általa szabaddá tett "helyeket" saját szellemével kitölti, a Jupiter jövőbeni morális terét készíti elő, akkor az ember, ha példáját követve megbocsát, a valódi megbocsátás minden aktusával élni tanul a j ö v ő - b e n i J u p i t e r f e l t é t e l e i k ö z ö t t, morális terének feltételei között.

Igy ma minden emberhez szól az a felhívás, hogy ha felfogta a világ és az emberiség céljait és értelmét, akkor az élő Krisztus szándékainak szellemében ne csak saját korlátozott léte céljainak érdekében fáradozzon, hanem "együttal segítse elő a Föld isteni céljainak elérését is" (21) azzal, hogy kibontakoztatja magában a megbocsátás erőt, melyek révén mint "munkatárs" résztvehet abban a kozmikus folyamatban, melyben Krisztus még a földi fejlődés ölében megteremti az eljövendő Jupiter csíráit.

4. A megbocsátás jelentősége a halál utáni élet számára

Minden olyan emberi konfliktusban, melyben az egyik fél valami rossz vagy igazságtalan tettet hajtott végre és a másik fél ezt megbocsátja, azonnal megindul egy belső polarizáció, amely abban áll, hogy az egyik félnél alacsonyabb Énjének erői, a másiknál magasabb Énjének erői növekednek meg. A már említett pedagógiai törvény értelmében azonban ezzel egyidejűleg megnyílik a lehetőség arra, hogy az egyik ember magasabb Énje /Geistselbst/ a másik ember alacsonyabb Énjére hasson, egészen ez utóbbi karmikus hátteréig. Még ha ez külsőleg nem is tud a két ember személyes találkozásában kifejezésre jutni, a megbocsátás aktusának minden esetben igen nagy jelentősége lesz a sértő fél halál utáni életében, teljesen függetlenül attól, hogy mindennapi tudatával tudja-e vagy sem, hogy a másik megbocsátott neki.

Hogy jobban megértjük, miben áll a megbocsátás jelentősége a halál utáni életben, idézzük fel, mit mond Rudolf Steiner arról, hogy hogyan hat a halottak kétféle éterteste a Földdel szomszédos szellemi világban. Az első fajtához tartozik azoknak az embereknek az éterteste, akik legutóbbi életükben főként a modern materialista civilizáció befolyása alatt álltak, de különösen azoké, akik erősen átadták magukat a legkülönbözőbb nacionalista elképzeléseknek és szenvedélyeknek. Mert semmi sem sötétíti úgy el és keményíti úgy meg az étertestet, mint az, ha a nacionalizmus bármilyen formáját hordozzuk lelkünkben. De ugyanilyen hatása van az aktív "megbocsátani nem akarásnak" is, ami bosszuvágy és irigység formájában lép fel és szintén megkeményíti és elsötétíti az étertestet. Mert a nacionalistához hasonlóan a bosszuvágyó ember is megmerevedett és koncentrált akarrattal áthatott negatív gondolatokban él, melyek erősen befolyásolják étertestét, ott fokozatosan góccokká válnak, melyek körül az éterszubsztancia folytonosan "sűrűsödik". Továbbá, az ilyen emberek éterteste haláluk után nem oszlik fel azonnal a környező éteri világban, és így az arimáni szellemek felhasználhatják őket - éppúgy mint a nacionalisták étertestét - az Éteri Krisztusnak a Földdel határos szellemi világban való megjelenése elleni harcukban. (22)

Ezzelszemben azok az emberek, akik hajlamosak a megbocsátásra, azt érik el ezzel, hogy haláluk után étertestük rendkívül gyorsan feloszlik a világéterben. Ezáltal haláluk utáni életükben is könnyen megtalálják utjukat Michael seregéhez, amely az ő vezetése alatt a Földdel határos világban a nehezen feloldódó étertestek és a rajtuk keresztül működő arimáni démonok ellen harcol Krisztus helyes - nem eltorzított - megjelenéséért és hatalmának megszilárdításáért az emberek között.

Rudolf Steiner az első világháború alatt tartott előadásai egész sorában mutatott rá arra, hogy a keleteurópai népekhez tartozók éterteste szokatlanul gyorsan oszlik fel a Földet körülvevő éterben, aminek az a következménye, hogy hordozóik különösen fontos segítőké válnak Michaelnek az Éteri Krisztus megjelenéséért folytatott harcában. (23) Rudolf Steinernek ezt a közlését teljes mértékben igazolja a keleteurópai népek nem nacionalista jellege /Rudolf Steiner ebben az összefüggésben az oroszok "rendkívül kozmopolita" jellegéről beszél/ (24) valamint rendkívüli megbocsátó képességük, amely valóban egyik központi jellemvonásuk, és ez a keleteurópai történelem folyamán - évszázadunkat is beleértve - gyakran megmutatkozott.

Ha még egyszer emlékezetünkbe idézzük, hogy a megbocsátásnál milyen közvetlenül hat az alacsonyabb Énre a magasabb Én /Geistselbst/ - vagy az Őrzőangyal, ami ugyanaz -, akkor jobban megértjük, hogy azok az emberek, akik utolsó inkarnációjukat keleteurópai testiségben élték meg, miért tudják a halál utáni létben "tudatukban az Angyalukkal azonosítani magukat, a szellemi világot ugyyszólván az Angyaluk szemével látni." (25) Továbbá: "Az orosz néphez tartozó embereknél az természetes, hogy mindig együtt vannak az Angyalukkal... hogy eggyénőnek az Angyalukkal..."

Az ember fent jellemzett viszonya az Angyalához a halál utáni létben azonban nemcsak az oroszoknál áll fenn, hanem a fent elmondottak figyelembevételével joggal tételezhető fel m i n d e n e m b e r n é l , függetlenül attól, hogy melyik néphez tartozik, ha kifejlesztette lelkében a megbocsátás képességét, vagy egyszerűbben szólva, ha utolsó földi életében sokszor megbocsátott.

Van az életben még egy további, igen jelentős formája a megbocsátásnak, ami nem egy embernek vagy az emberek egy csoportjának szól, hanem az embert sújtó súlyos sorsnak, amely jelentkezhethet pl.

súlyos, gyógyíthatatlan betegség vagy valami szerencsétlenség formájában, melynek következményeit életfogytiglan viselnie kell, ide tartozik a hosszú évekig tartó, vétlenül elszenvedett fogság is börtönben vagy koncentrációs táborban.

Az ilyen élmények természetesen könnyen lázongást, haragot, kétségbeesést, rezignációt válthatnak ki az emberben, de elvezethetők, a teljes, maradéktalan meg b é k é l ő s h e z is sorsával, melyet a magasabb hatalmak által kiszabott megpróbáltatásnak érez. Sorsunknak ez a maradéktalan elfogadása odáig mehet, hogy a magasabb hatalmak iránti hála érzésévé változik.

Is ez nem más, mint a megbocsátás egy különleges formája, melyet - tekintettel arra, hogy földi nyelvünk megilehetősen alkalmatlan az ilyen képzetek kifejezésére - talán úgy nevezhetnénk, hogy "a saját sorsunknak való megbocsátás". Mert mikor így teljesen elfogadjuk sorsunkat, akkor - éppúgy mint a valódi megbocsátásnál - magasabb Önkünk különösen intenzíven áthatja alacsonyabb Önkünket. Ebben minden karmikus gyógyíthatatlan betegség vagy minden olyan szerencsétlenség, melynek következményei az élet folyását kénytelenül megváltoztatják, azoknak az elhatározásoknak a közvetlen következménye, melyekre a z e m b e r s a j á t m a g a jutott, amikor földi megtestesülésébe való leszállása előtt a szellemi világban még magasabb Önjében /Geistselbst/ élt. Akkor egyrészt az isteni-szellemi kozmosz minden szépségének és nagyságának látványa, másrészt saját korábbi földi életeiből magávalhozott lényé hiányosságainak és tökéletlenségeinek látványa kószította ezekre az elhatározásokra. Azért hozta őket, hogy következő földi életében /a magasabb Ön szempontjából/ önként vállalt tisztító hatású és a szellemet fel-emelő megpróbáltatásokkal lényét tökéletesítse. És ha az ember itt a Földön ezeket önként elfogadja, ha megadja magát nekik, ha legyőzi mindennapi Önjének félelmét, kétségbeesését, lázadását, akkor most ugyyszólván ismét magasabb Önje álláspontjára helyezkedik, aki ezeket a megpróbáltatásokat létrehívta. Most már csak e n n e k impulzusa működik benne, vagy más szóval Őrzőangyalának impulzusa, mivel az az ember, aki önmagát legyőzte és sorsát elfogadta, halála után olyan viszonyba kerül, ahogy azt az orosz - keleteurópai - ember halála utáni létéről leírtuk.

Ez is a történelem mögött folyó "metatörténelmi" oka annak a töméntelen szenvedésnek, kinnak és tragikus neg-

próbáltatásnak, melyet a keleti szláv népnek egész történelme folyamán, de különösen a 20. században el kellett viselnie. Mert több mint 60 millió mártír egyetlen nóból csak az alatt a 72 év alatt, amíg Keleteurópában a bolsevista uralom tartott, - ez olyan tragédia, melyhez hasonló nincs a földi emberiség egész eddigi történetében.

Ebből érthetővé válik az is, hogy sokszor miért olyan nehéz a valódi megbocsátás éppugy mint saját sorsunk teljes és maradéktalan vállalása. Mert az embernek minden megbocsátásnál szükségszerűen át kell mennie egy számára rendkívül kínzó élményen /ez tarthat hosszabb vagy rövidebb ideig, de senki sem menekülhet meg tőle/ ez pedig a b e l s ő t e h e t e t l e n s é g vagy b e l s ő á j u l t s á g élménye. /A német szövegben "Ohnmacht" áll, ami egyaránt jelent tehetetlenséget és ájultságot./ Ez onnan ered, hogy a valódi megbocsátás együtt jár azszal, hogy az ember lemond bármiféle "viszonzás" iránti vágyáról, vagyis a világkarma mindennemű segítségéről. Azt is mondhatjuk, hogy a megbocsátásnál különösen világosan megmutatkozik az ember teljes lemondása arról az igényéről, hogy bármiféle hatalma legyen a sors-karma szférában, ezért úgy látszik, mintha egy bizonyos ideig teljesen védtelenül állna a sorscsapások és az egész környező világ előtt.

Szellemtudományos szempontból nézve, ezt az állapotot az idéző elő, hogy a megbocsátásnál rendszerint beáll egy pillanat, amikor az alacsonyabb Én erői meghátrálnak, de a magasabb Én még nem tapasztalható, még nem nyilvánult meg teljesen. Az ember fel akar emelkedni a földi szintről az isteni szintre /alacsonyabb Énjétől magasabb Énjéhez/ - és nem tud. Ez rendkívül kínzó élmény. De ha az ember nem enged, hanem tovább feszíti morális akaratát, akkor biztosan legyőzi ezt a lelki "tehetetlenséget" és egyszerre csak működésbe lép a diadalmas magasabb Én, hasonlatosan a felhőkön áttörő sugárzó Nap-hoz.

Ami így az emberben végbemegy, ugyszólván a Golgotai Misztérium mikrokozmoszikus lelki-szellemi élményévé válik, amely kezdeti fokon ahhoz az érzéshez vezet, hogy az élő Krisztus saját lelkünkben él. Ezt a folyamatot, hogy az ember átmegey a belső ájultság állapotán, azután feltámad belőle, Rudolf Steiner a következő szavakkal írja le: "Akkor azonban, ha érezni tudjuk az ájultságot és az ujra magunkhoz térést az ájultságból, az a szerencsés eset következik be számunkra, hogy valóban reális kapcsolatban állunk Krisztus

Jézussal... És az, aki be tud számolni erről a két eseményről, az ájulásról és az ájulásból való feltámadásról, az valódi Krisztus-élményről beszél." (26) Így a megbocsátás elvezethet Krisztus reális átéléséhez saját lelkünkben.

Ha a megbocsátás olyan különleges eseteit vizsgáljuk, melyekben sorsunk vállalásáról van szó, akkor meg kell jegyeznünk, hogy ilyen különleges eset nemcsak egyes embereknél, hanem egész népeknél is fennállhat. Mert nemcsak az egyes emberek, hanem egy egész nép, sőt népcsoport is elfogadhatja a magasabb hatalmak által ráért megpróbáltatást, mely végső soron mindig az egész emberiség karmájából folyik és ezáltal az ilyen nép tragikus sorsa is olyan uttá válhat, melyen az egész földi emberiség magasabb Énjének - Krisztusnak - szolgálhat. Krisztus követésének ilyen utját járja minden nép, amely megadással vállalja és hordozza történelmi sorsát, bármilyen nehéz legyen is. (27)

Ani azonban az egyes embert illeti, ha képes megbocsátani és sorsát elfogadni, ennek még egy további következménye is van. Az az ember, aki ezt a képességet kifejlesztette magában, halála után igen ~~így~~ könnyen átmegy a tisztulási időszakon, "világos" a kamalokája. Merthiszen ennek feladata az, hogy leszoktassa az embert a pusztán fizikai világra vonatkozó hajlamairól, ezeket ugyyszólván "elfeledtesse" vele. Aki azonban sokszor megbocsátott a Földön, az ennek folytán erősen kifejlesztette magában a "lelki felejtés" képességét, vagyis hogy elfelejtse azt, ani a magasabb Én álláspontja szerint - márpedig halála után az ember ebben él - már nem kellene hogy lelkét betöltse.

Miután az étertest leválásával az elmúlt élet szubjektív emlékei is eltűntek és a kamalokában ezek objektív következményei mutatkoznak meg, melyeket az Akasha Krónika a legkisebb részletekig megőriz, (28) az ilyen ember most a következőket éli át: Mialatt az Akasha Krónikában elmúlt életét nézi, azon a helyen, ahol a Földön megbocsátott, ugyyszólván egy szabad "tér" keletkezését látja, amely, minél tovább nézi szellemileg, annál inkább megtelik Krisztus szubsztanciájával. Egyszerűbben szólva azt mondhatjuk, hogy minden olyan helyen, ahol előző földi életében megbocsátott, Krisztus jelenik meg előtte. És ez a Krisztussal való találkozás oda vezethet, hogy az ilyen ember még a k a m a l o k á b a n Krisztus szolgájává és követévé válik, akaratát és irgalmasságát hirdetve azoknak a lel-

keknek, kiknek különösen nehéz a kamaloka, mindenekelőtt azoknak, kiknek a Földön teljes szívéből megbocsátott, függetlenül attól, hogy ezek földi életükben tudtak-e erről vagy sem.

Mert minden valódi megbocsátásnál elkezd az egyik ember - a megbocsátó - magarávallalni a másik ember karmóját, azét, akinek megbocsátott, és ez lehetővé teszi az előbbinek, hogy mindkettőjük halála után az utóbbinak kamalokabeli tartózkodása alatt fénylő vezércsillaga legyen elsötétült szellemi látókörében. Így jelenik meg az egyik lélek a másiknak Krisztus megbízásából, hogy azt felébresztesse az önmegismerés szellemi fényében. Mert a kamalokában a legnagyobb szenvedést vonja magára az a lélek, aki nem hajlandó vétkét elismerni és a Földön elkövetett hibái, tévedései, rossz tettei, érzései és gondolatai következményeit vállalni. Ebben az önmegismerésben és a Földön véghezvitt dolgainak - a magasabb Én és a szellemi kozmosz szépségéből való - helyes megítélésében tud most ez a lélek a másiknak, akinek egykor életében megbocsátott, segítségére lenni. Krisztus megbízásából, azaz minden ember magasabb Énjének űsképet magában hordozván, ennek következtént most oda tud hatni, hogy a másik lélek világos tudatára ébredjen összes hibájának, tévedésének és rossz tetteinek, és ebből a tudatból fakadóan érzékelni tudjon a szellemi fényben.

S mi több, az a lélek, aki megbocsátott, azáltal, hogy megjelenik a másik léleknek a kamalokában, meg tudja neki mutatni az utat Krisztus kozmikus szférájába. Mert a valódi megbocsátás szellemi ereje a megbocsátó lelkének halála után erőt ad arra, hogy Krisztus fényét hordozza magában, amely minden lélekben felébreszti a magasabb Én erőit, nemcsak azokban, akik a kamalokában időznek, hanem azokban is, akik még a Földön élnek.

Igy az ember a megbocsátással még a Földön olymódon fogadja magába a Krisztus-impulzust, hogy attól kezdve - mint Bill Cody esetében - egész környezetére áldást hozó lehet, halála után pedig elviheti Krisztus Nap-erőit a szellemi létbe, melyet átfog a karma-törvén hálója, hogy ilymódon segítően résztvehessen ennek áldássá és szeretetté való átalakításában.

Vizsgáljuk meg ebben a fejezetben a megbocsátó erők halál utáni hatásának még egy további aspektusát is. A földi élet folyamán elkövetett rossz cselekedetek, hibák és tévedések következtében az alacsonyabb Én egyre inkább tulsúlyba kerül a magasabb Én felett,

amit bizonyosfajta lelki-szellemi elsötétedéshez hasonlíthatnánk. Ez pedig azt jelenti, hogy a magasabb Én útján ható Őrzőangyal fokozatosan elveszti a lehetőségét annak, hogy a rábízott embert vezesse. Ez közvetlenül a halál után mutatkozik meg különösen erősen annál az embernél, aki valami gonosz tettet követett el és azután - legalábbis bizonyos időre - nélkülöznie kell a magasabb vezetést.

Az Őrzőangyálnak azonban a szellemi világ egyik törvénye szerint az a feladata, hogy az ember halála után ennek további életét összehangolja a szellemi kozmosssal, vagy legalábbis egy bizonyos fokú harmóniát hozzon köztük létre, mert ez az egyik feltétele annak, hogy az emberi lélek helyesen éljen a halál után. Ha azonban ezt a lelket túlságosan terheli negatív karmája a halál utáni létben, és ezen felül - ahogy ez ilyen esetekben gyakran megtörténik - minden erejével védekezik a valódi önismeret ellen, vagyis az ellen, hogy szemlélje vétkét, akkor az ilyen lelket kínzó, elviselhetetlen szenvedések fenyegetik, melyek a kozmosssal való diszharmóniájából erednek.

Ebben az új helyzetben a léleknek olyan szubjektív érzése van, mintha az őt most körülvevő szellemi világ visszataszítaná a kamaloka sötét térségeibe, melyeket az evangélium "a külső lét sötétségének" nevez. Ennek következtében, de mindenekelőtt a "kozmosz magány" miatt, melyet érez mikor Angyala eltávolodott tőle, halál utáni kínjai egyre fokozódnak és végül olyan intenzívvé válhatnak, hogy a lélek elveszti minden időérzékét, vagyis azt az érzést, hogy fokozatosan felemelkedik a szellemi világ magasabb régióiba, és saját állapotát szubjektív módon "örökkévalónak" érzi. Ezt bizonyos értelemben egy végtelen, teljesen üres, halott tér élményéhez hasonlíthatjuk, ahol nincs mozgás, nincs fejlődés és nincs idő. Innen származik a középkor képzelete az "örök pokolról" vagy a halál utáni "örök" szenvedésről, mely képzetet sajnos mindmáig nem revideált vagy nem vizsgált meg a szellemtudomány segítségével sem a keleti sem a nyugati egyház.

Az idő érzését, ami a halál utáni létben azzal az élménnyel kapcsolatos, hogy következetesen és harmónikusan belenövekedünk a szellemi kozmosz egyre tágabb és magasabb szféráiba, az Angyaltól kellene kapnia a léleknek, mert vezetésének ez a legfontosabb része a halál után. Az olyan emberhez azonban, aki földi életében különösen sok rosszat cselekedett, sőt esetleg gonosztettet követett el, nem tud közeledni az Angyala, és így lehetetlenné válik számára, hogy vele kapcsolatos feladatát teljesítse. Minthogy nincs módjában, hogy az ilyen embert a szellemi világ fokozatosan emelkedő szféráin átvezesse,

földi nyelven szólva ugyyszólván e l f e l e j t i egy bizonyos időre a vezetésére bizott embert. Az ilyen lelkek, nem tudván tájékozódni a szellemi világban, és abbéli törekvéseikben, hogy a fent leírt kinjaiktól valamiképpen megszabaduljanak, gyakran démoni lényekhez fordulnak segítségért és szenvedéseiknek legalább részbeni enyhülése fejében hamarosan hatalmukba kerülnek és szolgálniuk kell őket a Földdel szomszédos szellemi szférában, ahonnan betegségeket, járványokat, szerencsétlenségeket hoznak a fizikai világra, de legfőképpen mindenféle rosszra való hajlam elterjedését segítik elő a földi emberek lelkében.

Igy, mikor az Angyal a rábizott embert egy időre elfelejti, megismétlődik vele k i c s i b e n az, ami egykor a lemuriai korban az u.n. "bűnbeesés" következtében az egész emberiséggel történt a Földön. Ami a leírt esetben halála után történik az emberi lélekkel az történt mint reális tény az egész emberiséggel a fizikai síkon a földi fejlődés távoli múltjában. Ezért mutatott rá Rudolf Steiner 1917. augusztus 14-i előadásában, mikor leírta, hogy milyen következményekkel járt az emberiség számára a lemuriai korban ez a "bűnbeesés" hogy az Őskortól a Golgotai Misztériumig ez a tragikus mondas volt érvényben: "És az Istenek elfelejtették az embereket." (30)

Ha nem történt volna meg a Golgotai Misztérium, akkor lassan, fokozatosan eltűnt volna az emberiség az isteni-szellemi Hierarchiák emlékezetéből és végül teljesen a luciferi és arimáni szellemek befolyása alá került volna, úgy ahogy ez ma - de messzemenően a legtöbb esetben csak egy bizonyos időre - a különösen gonosz lelkekkel történik haláluk után. Rudolf Steiner azután így folytatja ugyanebben az előadásban: "A Golgotai Misztérium utáni időre ezt kell mondanunk: És az Istenek lassan, fokozatosan ismét e m l é k e z n i a k a r n a k az emberiségre."

Ezt a következőképpen is kifejezhetjük: Mivel az Istenek elfelejtették az embereket, az emberek elvesztették kapcsolatukat az idő szellemi áramával és a Földön pusztán térbeli lényekké váltak, ami végső soron egyre gyorsuló belső hanyatlásukhoz és végül fizikai kihasználásukhoz vezetett volna. Krisztus azonban mikor a magasabb világokból leszállt a Földre, Rudolf Steiner szavaival élve "ismét elhozta az embereknek az időt." (31) Ezt Krisztus maga adta hírül egykor legközelebbi tanítványainak, a modern szellemi kutatás közlése szerint a következő szavakkal: "Hírül kell adnom nektek, hogy a N apról jöttem... az időből, amely csak akkor fogadja be az embert, mikor meghal

vagyis "az időnek abból az árából, amely az örökkévalóságból az örökkévalóságba folyik." (32)

Az a tény azonban, hogy Krisztus a Golgotai Misztériummal behozta a földi fejlődésbe az idő principiumát, felkeltette az Istenekben az a k a r a t o t arra, hogy ismét emlékezzenek a földi emberiségre és összekapcsolódjanak azokkal az emberekkel, akik, mivel befogadták magukba a Krisztus-impulzust, keresik a kapcsolatot a szellemi idő magas hierarchikus árával, mely átáramlik az egész világon.

Mivel pedig az Istenek elfelejtették az embereket, az ember is elvesztette a Földön minden emlékét annak, hogy fizikai megszületése előtt a szellemi világban élt. Mert mélyebb értelemben ez két összefüggő folyamat: Az Istenek elfelejtették az embert, ennek következtében az ember már nem emlékezett vissza születése előtti szellemi világbeli életére. Van azonban ennek pozitív oldala is, és pedig nemcsak az, hogy az ember ennek a "felejtésnek" köszönhetően megszerezte a Földön a belső szabadság-élmény alapjait, hanem az is, hogy mindennapi életében megszületett hajlama a felejtésre. Így már a lemuriától, de különösen az atlantiszi kor végétől, növekvő mértékben gyengült az ember földi emlékezőképessége. És ez nagy szerepet játszik fizikai szervezetünk egészsége szempontjából, amely a regenerálódáshoz és megújuláshoz állandóan azokból a belső erőkből merít, melyek által válnak szabaddá étertestünkben, hogy sokmindent elfelejtünk abból, ami a múltban velünk történt. Így a "feledékenység", amely mindennapi Énünk szemszögéből olyan gyakran bosszant vagy zavar, fizikai testünk szempontjából valójában áldásos. (33) Mert ha az Istenek nem felejtettek volna el bennünket, akkor még földi életünkben emlékeznénk egész múltunkra, vagyis állandóan előttünk állna elmúlt életünk panorámája, melyet különben minden ember csak a halála utáni néhány napig lát, amíg éterteste végleg fel nem oszlik a világéterben. Ha azonban ez az állapot m á r a f ö l d i é l e t f o l y a - m á n bekövetkezne, nemcsak a fizikai testre volna romboló hatással, amely a modern materialista civilizáció folytán keménnyé és türekennyé vált, - miértis egy ilyen élmény elviseléséhez külön előkészületre van szüksége, melyet csak a modern beavatás adhat meg - hanem annak a lehetősége is megszűnne, hogy az ember a Földön elnyerje individuális szabadságát, ami a földi fejlődés legfontosabb céljaihoz tartozik.

Sőt ha az Istenek nem felejtették volna el egykor az emberisé-

get, vagyis nem tompították volna le a velük való kapcsolatuk tudatát akkor a földi emberek emlékezete nemcsak az olyan lelki állapotokra jött volna ki, mint amelyet a halál utáni első napokban az élet-perméa szemlélése idéz elő, hanem a kamalokához hasonlítható későbbi lelki állapotokra is. Más szóval, amit az ember alvás közben mint bizonyosfajta előkészítő kamaloként öntudatlanul átél, (34) az közvetlenül belépne a tudatába napközben is.

Az emberiség általános fejlődésén belül a görög kultúrfejlődés korai időszakáig fennmaradtak az ilyen nappali tudattal átélt kamalok utolsó maradványai. Így a görögök még láttak olyan szellemi lényeket mint az Erinnysek, Furiák vagy Eumenidák, akik üldözték azt embert, aki bűnt követett el. Szellemileg látták őket nem haláluk után, hanem még földi életükben, mint ahogy ez pl. Orestes esetében is volt. Az ógörög mitológiában ránk maradt leírások is utalnak a gyakran már csak eltorzult formában látott maradványaira annak, hogy az Istenek emlékeztek az emberiségre. (35) Hasonló példákat nagy számban találunk az Ótestamentumban is. (36) Később az Isteneknek ez az "emlékezése" már csak a "lelkiismeret" egyre gyengébbé és absztraktabbá váló "hangjában" hatott, melyre azért volt szükség, hogy ne szakadjon el végleg az Isteneket az emberekkel összekötő fonal. (37) A jövőben, amely azonban már korunkban elkezdődött, annak a folyamatnak, hogy az Istenek ismét emlékezzenek az emberekre - s elkezdését a Golgotai Misztérium jelzi - az Éteri Krisztusnak a földi fejlődésbe való belépése révén ki kell terjednie az emberi lelkiismeretre is, és ezt fokozatosan karmikus tisztánlátássá kell változtatnia. (38) Csak az ilyen látásnak köszönhetően válhat az ember lassanként Krisztus tudatos munkatársává a karma szférájában.

Annak következményeként, hogy Krisztus véghezvitte a Golgotai Misztériumot és nyomban azután összekapcsolódott a Földdel és az emberiséggel, az Istenek ismét érdeklődni kezdtek az emberiség iránt. Más szóval, a Golgotai Misztérium és annak következményei láttán felébredt bennük az akarat, hogy emlékezzenek a földi emberekre. De bár ezt az akaratot Krisztus áldozatának látása gyújtotta bennük, egyedül az embereknek mulik, hogy megteremtik-e a feltételeket ezen akarat megvalósításához, vagyis ahhoz, hogy új kapcsolat és közös együttműködés jöjjön létre az Istenek és az emberek között a világban. Az emberiség jövőbeni fejlődése és további sorsa attól függ, hogy az emberek elébe mennek-e ennek az újratámadt isteni

akaratainak a velük való együttműködésre, vagy sem; És hogy az Istenek és az emberek tudatos közeledése csak azon alapulhat, hogy az emberben kifejlődnek a magasabb Én erői, ez is mutatja, milyen központi helyet foglal el a modern szellemtudomány vagy antropozófia ebben a folyamatban. Ezért jellemezte Rudolf Steiner a következő szavakkal: "Az antropozófia olyan megismerés, melyet az ember magasabb Énje hoz létre." (39)

Ha ezt tudjuk, jobban megértjük, milyen jelentős szerepet játszik a valódi megbocsátás az Istenek és az emberek egymáshoz való fokozatos közeledésében, hiszen, mint láttuk, ez közvetlenül összefügg a magasabb Énnek az emberben való felébredésével és működésével. Így kell értelmezni a Máté Evangéliumban olvasható szavakat is, melyeket Krisztus kommentárként fűzött a Miatyánkhoz, mikor ezt tanítványainak adta: "Mert ha megbocsátjátok az embereknek az ő vétkeiket, megbocsát néktek is a ti mennyei Atyátok. Ha pedig meg nem bocsátjátok az embereknek az ő vétkeiket, a ti mennyei Atyátok sem bocsátja meg a ti vétkeiteket." /Máté 6, 14-15/ Más szóval: ha megbocsátjátok az embereknek a hibáikat, akkor mennyei Atyátok, ez esetben az isteni-szellemi Hierarchiák összessége, (40) emlékezni tud rátok és befogad benneteket köreibe; ha azonban nem bocsátotok meg, ez az emlékezés nem fog bekövetkezni és ti az isteni-szellemi léten kívül maradtok.

Ha figyelembe vesszük, hogy az Istenek megfélemlítését az emberekről elsősorban az emberek "bünbeesése" okozta, világossá válik, hogy a lélek a valódi megbocsátással kezdi ennek az ösbűnnek a következményeit önmagában legyőzni. Mert mikor megbocsátunk, újra helyreállítjuk lelkünkben és a bennünket körülvevő világban a krisztusi rendet, mely a bünbeeséssel elveszett. A krisztusi rend helyreállítását folytathatja a megbocsátó lélek halála után - ha más formában is - azzal szemben, akinek a Földön megbocsátott és aki most a kamalokában tartózkodik. Krisztus megbízásából, az ő követeként, egyszersmind a magasabb Én reprezentánsaként megjelenhet a szenvedő lélek előtt, és hirt adhat neki elvesztett kapcsolatáról az idő isteni birodalmával, a felfelé emelkedő isteni-szellemi Hierarchiákkal, miáltal Angyala ismét közeledhet hozzá, illetve "emlékezhet" rá. Ez azt jelenti, hogy az a lélek, aki a megbocsátás útján különösen mély kapcsolatba került az Angyalok birodalmával, most segíteni tud a másik léleknek, hogy ez is újra megtalálja ezt a kapcsolatot, melyet egy időre elvesztett.

Így a megbocsátás erői hídként szolgálhatnak a halál utáni létben az emberi lélek között, aki rossz cselekedetei miatt elvesztette

magasabb vezetőjét a szellemi világokban, és Angyala között, kinek számára így újra lehetőség nyílik arra, hogy a megbízott lelket egyik megtestesülésétől a másikig a felfelé haladó fejlődés útján vezesse. Így a megbocsátásnak nemcsak az emberek, hanem az Angyalok létében is van jelentősége.

5. A megbocsátás mint társadalomformáló erő.

A megbocsátás legnagyobb jelentősége a földi életben a társadalmi szférára gyakorolt hatásában mutatkozik meg. Röviden utaltunk már erre a II. fejezetben, mikor a Miatyánk ötödik kérését vizsgáltuk, melyről Rudolf Steiner az ehhez a legfontosabb keresztény imához fűzött szellemtudományos kommentárjában azt mondta, hogy mindenekelőtt az emberek társadalmi kapcsolataiban van döntő szerepe. Ezen felül a megbocsátásnak e fejezet első részében leírt mindhárom tulajdonsága éppen a közösségi élet szférájában jelenik meg legpregnansabban, mert a megbocsátás gyógyítóan hat a szociális organizmusra és új erővel hatja át.

Itt elsősorban a megismerést kell kiemelnünk mint a megbocsátás alkotóelemét. Ez abban áll, hogy az embernek teljesen világosan fel kellene ismernie, hogy bizonyos mértékben miért nem cselekszik szabadon az a másik ember, aki egy rossz cselekedetet hajtott végre, amikor alárendeli magát természetének alacsonyabbrendű erőinek. Az akarat ugyanis már a rosszra irányuló legcsekélyebb lelki rezdülésnél azonnal elveszti szabadságát és az alacsonyabb Én önző ösztöneinek válik eszközévé. Mert az ember csak akkor szabad, ha akarata teljességgel a magasabb Énből indul ki és ez vezeti. (41) Ezért csak akkor tudunk valóban megbocsátani, ha tudatosan vagy nem tudatosan átérteltük a másik ember magasabb Énjét mint Krisztussal kapcsolatban álló, Krisztus szubsztanciájával rokon Ént. Ez a szubsztancia Rudolf Steiner szavai szerint "mint különleges kozmikus Mánász" /Geistselbst/ (42) az idők fordulóján belépett az emberiség földi fejlődésének folyamatába és azóta ott mint minden ember magasabb Énjének ősképe működik. Ez pedig azt jelenti, hogy ez az ősképmegtalálható és látható minden olyan emberben, aki a magasabb Én erőivel bizonyos fokig legyőzte alacsonyabb Énjének negatív befolyását. George Ritchie, aki először csak arra vágyott, hogy megismétlődjék Krisztussal való találkozása, melyben szellemi

létás utján részesült, azt az utasítást kapta a szellemi világból, hogy: Keresd őt ezentúl a többi emberben. Ehhez az antropozófia alapján hozzátéhetnénk: úgy, hogy magasabb Enjünkben észleled őket.

Megbocsátani ebben az értelemben azt jelenti, hogy a legnagyobb intenzitással átéljük azt a tényt, hogy a helytelenül cselekvő ember a legnagyobb vétket saját magasabb Enje és Krisztusnak a magasabb Enen keresztül ható Mánásza /Geistselbst/ ellen követi el. Ez az ezoterikus igazság rejlik Krisztusnak János evangéliumában leírt következő szavai mögött: "Aki hiszen őbenne /Isten Fiában/ el nem kárhozik; aki pedig nem hisz, immár elkárhozott, mivelhogy nem hitt az Isten egyszülött Fiának n e v é b e n " /Geistselbst/ (43) /János 3, 18./ Más szóval: aki nem hisz, vagyis elfordul Krisztustól - és ez történik minden helytelen cselekedetnél, ahol az alacsonyabb En elfordul a magasabb Entől - az elsősorban önmaga hozza meg az ítéletet önmaga ellen, mivel feladja kapcsolatát magasabb Enjével és a benne működő Krisztussal.

Azáltal válunk valóban K r i s z t u s t e s t v é r e i v é , hogy világossá válik számunkra a megbocsátás s z ü k s é g e s s é g e és az, hogy ennek egyik legfontosabb előfeltétele, hogy m e g é r t - s ü k annak a másik embernek a sorsát, aki ellenünk, mások ellen, esetleg számunkra teljesen ismeretlen emberek ellen vétkezik, másik előfeltétele pedig az, hogy ebből a megértésből fakadóan legalább részben mi is átéljük ezt a sorsot saját sorsunk részeként, mint ez Bill Cody esetében történt, aki megbocsátásakor megfogadta, hogy minden embert szeretni fog, akivel csak találkozik. Mert csak azt "fogadja el Krisztus testvérének, aki maga is elfogadja a másik embert testvérének". (44) Rudolf Steinernek ezek a szavai közvetlenül összefüggenek Krisztus szavaival: "Arról ismerik meg az emberek, hogy az én tanítványaim vagytok, hogy szeretitek egymást." /János 13,35./

Ebből a forrásból valóban merithet egy új társadalmi közösség, a Szent Szellem jövőbeni közössége, annak a Szent Szellemnek a közössége, amely egykor a kozmikus szeretet szubsztanciájaként Pünkösdkor leszállt az apostolok közösségére és felébresztette őket a mély szellemi alvás állapotából, melyben Krisztus mennybemenetele óta éltek. (45)

Igy az apostolok utja, mely bizonyos értelemben az emberiség továbbfejlődésének ösképe, már prófétikus megvalósulását mutatja annak, amire Rudolf Steiner a következő szavakkal utalt: "Először bölcsesség, azután szeretet, azután olyan bölcsesség, melyen átizzik a szeretet." (46) Az apostoloknál ez a következőket jelenti: először a beavatás böl-

csessége, melyet Krisztusnak ezek a legközelebbi tanítványai korábbi megtestesüléseikből hoztak magukkal és amit még elmélyítettek a messiás közeli eljövételéről szóló óhéber prófétikus irások tanulmányozásával. Ez a bölcsesség tette lehetővé számukra, hogy később Krisztus tanítványai legyenek és a Krisztussal való három évig tartó együttlét alatt egyre inkább áthássák magukat az ő szeretetével mint kozmikus erővel, míg végül Pünkösdkor beárménykolta őket az, amit a szeretet és a bölcsesség legmagasabb szintézisének nevezhetünk, vagyis olyan "bölcsességnak, melyen átizzik a szeretet", ezt pedig a Szent Szellemnek nevezhetjük, amely az emberben Mánászként /Geistselbst/ nyilvánul meg.

Ha a m e g i s m e r ő s z e r e t e t n e k ez a szelleme világít az embernek, akkor meg tudja vetni a Földön egy új, valódi testvériségen alapuló társadalmi közösség alapját, egy olyan közösségnek, melyben úgy éli meg magát az ember, mint az emberiség eleven organizmusának tagja, aki felelősséget érez a közösség sorsáért és mindenért, ami benne történik. (47) Ezt az egész léttel való összefüggést és a felelősséget mindenért, ami benne történik, az ember azáltal éli át, hogy felébred benne magasabb Enje vagy Mánása /Geistselbst/. Jelenlegi Atlantisz utáni ötödik korszakunkban ezzel ellentétes, a tudati lélek kifejlődésével kapcsolatos igen erős antiszociális, széthúzó impulzusok lépnek fel. Ezt az ellentétet Rudolf Steiner a következőképpen jellemzi: "Amilyen erősen antiszociálisan hat a kifejlődő tudati lélek, ugyanolyan erősen fog a Mánász /Geistselbst/ szociálisan hatni. Így azt mondhatjuk, hogy az ember ebben az /ötödik/ korban lelke legmélyéből antiszociális impulzusokat fejleszt ki, de emögött már csirésznek a szellemi szociális impulzusok. És ez a szellemi szociális impulzus, ami mögötte csirázik, lényegében akkor fog megnyilvánulni, mikor a Mánász /Geistselbst/ fénye az Atlantisz utáni hatodik korszakban majd világítani kezd." (48) Ezek a szavak arra a rendkívül fontos k ü s z ö b r e utalnak, melyre az emberiség a mi korunktól kezdve rálép; arra a küszöbre, amely az emberi lény legmagasabbrendű lelki tagja és legalacsonyabbrendű szellemi tagja között van. (49) És amilyen mértékben az emberiség átjut ezen a küszöbön, olyan mértékben terjed el benne a valódi, szellemi testvériség, a hatodik kultúrkorszak tulajdonképpeni jellemzője, (50) miértis ez a korszak az Apokalipszisben a "Filadelfia-beli gyülekezet", vagyis a testvéri szeretet közössége nevet viseli.

Az emberiség azonban nemcsak testvéri kapcsolatban álló emberek közössége lesz a hatodik kultúrkorszakban, hanem a szó legszorosabb

értelmében vett karmikus közösség is. A Máté Evangéliumról tartott előadás-sorozatának utolsó előtti előadásában Rudolf Steiner következőképpen jellemez egy ilyen közösséget: "Az ember egyéni karmájának össze kell kapcsolódnia a közösségek karmájával." És "a karma olymódon kapcsolódhat össze, hogy a közösség segít viselni az egyén karmáját." (51) Ez úgy fog történni, hogy ha egy ember egy közösséghez tartozik /és ez a hatodik korszakban jelentős része lesz az embereknek, mindenki, aki a "jó fajhoz" tartozik/ (52) és valami helytelen cselekedetet hajtott végre, "akadhat egy másik ember, aki így szól: Segítek a karmádat viselni! - A karmának be kell teljesednie /vagyis aki a tettet elkövette, annak viselnie és helyre kell hoznia a tett következményeit/ de a másik segíthet neki ebben." Ezt megteheti a közösség egyik tagja, vagy több tagja, vagy az egész közösség. Ilyenkor ugyyszólván azt mondja az egész közösség: "Te egyéni ember helytelenül cselekedtél, de mi kiállunk érted. Magunkra vállaljuk azt, ami karmád kijavításához vezet."

A közösség ilyen működése egyik vagy másik tagjával kapcsolatban, egészen új karma kialakulásához fog vezetni az emberek között. E folyamat leírását így folytatja Rudolf Steiner: "Azáltal, hogy az egyéni szálak beleszővődnek az egész közösség karmájába, egy háló képződik. És azáltal, amit Krisztus lehozott a szellemi magasságokból, ennek a hálónak jellege szerint a mennyei rend képmásává kell lennie, vagyis az egyes ember karmájának a szellemi világ rendje szerint kell a közösségi karmával összekapcsolódnia, nem tetszés szerint, hanem úgy, hogy a közösség organizmusa az égi rend képmásává váljék." (53) Más szóval, itt arról van szó, hogy az emberek karmikus kapcsolataiba belépnek azok a Nap-erők és kozmikus erők, melyeket Krisztus hozott le a szellemi magasságokból, és amelyek - azáltal, hogy tovább működnek az emberekben és közösségeikben - egyedül képesek rendbehozni az emberiség karmáját, vagyis a szellemi világ rendjének kifejezőjévé tenni, annak a szellemi világnak, amelyből Krisztus az idők fordulóján leszállt a Földre.

Rudolf Steiner szerint ez lesz "az Én természetére épült jövőbeni emberiség megalapítása", és ez, ha előri fejlődése csúcát, új közösségbe egyesül, amely a magasabb Én vagy Mánász /Geistselbst/ erőivel áthatott emberi Én valódi természetének továbbfejlődésén alapul.

Az ilyen közösségben Krisztus is egyre közvetlenebbül fog hatni mint a közösség új, magasabb csoport-Énje. Mert "a Krisztus-impulzus ugyanaz lehet az egész emberiség számára, de mégis minden egyes

embernek személyes ügye. (54) Az ilyen közösségben az együttesen Krisztushoz való tartozás összeegyeztethető lesz az abszolút egyéni szabadsággal, valamint azzal, hogy minden egyes individualitás teljes mértékben kibontakoztassa képességeit és éljen a számára adódó alkotási lehetőségekkel. Ennek a magasrendű ideálnak a megvalósításához vezető út azonban elválaszthatatlanul együtt jár azzal a szellemi fejlődéssel, melyet az V. fejezetben írtunk le, és melynek kezdete a tolerancia, különösképpen pedig a megbocsátóképesség. Rudolf Steiner rámutat erre mikor az új, Krisztus-impulzussal telített karma-háló keletkezésének leírása előtt ezeket mondja: "Ha az ember az 'oldást' és 'kötést' így értelmezi, akkor minden bűnbocsátónál - ha igazán tudja, hogy ez mit jelent - gondolnia kellene arra a kötelezettségre, amely ebből kifolyólag a közösségre hárul." Arról, hogy konkrétan mi ez a kötelezettség, melyet a közösség az egyedi ember helytelen tette folytán magáravállal, már beszéltünk Bill Cody élettörténetével kapcsolatban; abban áll, hogy annyi erőt, jószágot és szeretetet ajándékozson a világnak, amennyit ez a helytelen tett elrabolt tőle.

Ez lesz a kezdete annak, amiről Pál Apostol mint "Krisztus egyetlen törvényéről" beszélt: "Egymás terhére hordozzátok, úgy töltsétek be a Krisztus törvényét." /Gal. 6,2./ Ezzel a szavakkal ne valami külső segítségre, valamiféle külső "teher" hordozására gondoljunk, hanem a karma területén való segítségre, ami odáig megy, hogy egy ember magáravállalja egy másik ember vagy akár egy egész csoport karmáját.

Amit itt a jövő ideáljaként mutattunk be, és ami az egész emberiség szintjén csak a hatodik kultúrkorszakban valósítható meg, azt már ma elő kell készíteniük azoknak az embereknek, akik az Általános Antropozófiai Társaságban kívánnak egyesülni. Michael ugyanis mint a kor szelleme, valamint Krisztus megbízásából, és mint Krisztus arculata, uralmának ideje alatt, ami 1979-ben kezdődött, új szellemi erőt akar ajándékozni az emberiségnek, amely lehetővé teszi számukra, hogy tudatosan törekedjenek karmájuk rendbehozására: "De hogy lehet az, hogy az erők is megvannak ahhoz, hogy emberek ma összejöjjenek tisztán szellemi princípiumok alapján, amelyek egyébként idegenek a mai világ számára? Miben rejlenek ennek az egymásratalálásnak az erői? Abban rejlenek, hogy mivel kezdetét vette Michael uralma, mivel michaeli korban élünk, mivel Michael most már belefolyik a földi élet irányításába... Michael hozza ezt az erőt, amely arra hivatott, hogy azoknak a karmáját,

...kik vele haladtak, ismét rendbehozza. Így ezt mondhatjuk: Mi egyesíti az Antropozófiai Társaság tagjait? Az egyesíti őket, hogy rendbe kell hozniuk karmájukat!" (55)

Ez megmagyarázza azt is, hogy miért éppen az antropozófusok számára olyan fontos, hogy kifejlesszék magukban a megbocsátás képességét, ami nélkül az Antropozófiai Társaság sohasem válhat azzá, amivé a Karácsonyi Ülés után válnia kellene: olyan térré, ahol szellemi fejlődésre törekvő emberek tudatosan munkálkodnak karmájuk rendbehozásán, vagy másképp szólva, a Karácsonyi Ülés után az Általános Antropozófiai Társaságban teljes mértékben el kellene kezdeni a régi Hold-karma legyőzésére és az új Nap-karma kialakítására irányuló munkát.

A Hold-karma az, amit halála után minden ember hátrahagy a Földdel szomszédos Hold-szférában /innen a neve/ hogy aztán újabb földi megtestesülése előtt ismét összekapcsolódjék vele. (56) Ehhez a karmához kapcsolódik az ember összes korábbi élete helytelen tetteinek, gondolatainak, érzéseinek minden következménye, ezért mikor halála utáni életében belép a Nap-szférába, ahol semmi sem létezhet, ami "helytelen", ezt a karmát hátra kell hogy hagyja a Hold-szférában. A Nap-karma ezzel szemben az a karma, melyet az ember halála után közösen dolgoz ki a magasabb Hierarchiák lényeivel a Nap-szférában, a Devachánban. De ellentétben a Hold-karmával, amely a születéskor kénytelen szűkségszerűséggel lép be az emberrel együtt a földi életbe, a Nap-karmát csak teljesen szabadon, az ember saját szellemi erőfeszítéseivel lehet a Földön megvalósítani.

Ezért kellett az Antropozófiai Társaság tagjainak a Karácsonyi Ülés után megismerniük közös Nap-karmájukat, mely abban állt, hogy közösen résztvettek a 15-17.sz. folyamán Michael érzékfeletti iskolájában a Nap-szférában. Mert csak ha egyre tudatosabbá válik az igazi antropozófusokban a közös karmikus múltjukhoz való kapcsolatuk, akkor fejlődhet ki bennük az az erő, amely fokozatosan oda fog vezetni, hogy legyőzik az őket szétválasztó és a fejlődést gátló Hold-karmát, vagyis az alacsonyabb Én karmáját, és megvalósítják a Földön és mindenekelőtt az Antropozófiai Társaságban az őket összekötő Nap-karmát, vagyis a magasabb Én karmáját. És ennek földi megvalósítása - a Michael-Krisztus-impulzus megvalósítása korunkban - lesz az alapja annak a szellemi közösségnek, melyről fentebb beszéltünk, és melyet a hatodik kultúrkorszakban a "jó" emberiség fog alkotni.

Ahhoz, hogy ezt a Nap-karmát a Földön, az Általános Antropozófiai Társaságon belül megvalósítsuk, elsősorban arra van szükség, hogy megőrizzük és közösen erősítsük azt a szellemi-morális szubsztanciát, melyet Rudolf Steiner a Karácsonyi Ülésen dodekaéder alakú "szeretet-alapkö" formájában (57) ajándékozott a Társaságnak, és amelyről Marie Steiner ír 1942-beli "Megbékélési Felhívásában". Mert a Társaságnak elsősorban erre a m o r á l i s s z u b s z t a n c i á r a van szüksége a karmája rendezésére irányuló munkához. Marie Steiner így írt erről: "De történnék még csodák. Akkor történné ha a morális szubsztancia olyan erős, hogy indokolja a csodát. Mit tehetünk, hogy megmentjük morális szubsztanciánkat? Megbocsáthatunk Mindenki megbocsáthatja azt, ami az ő megbocsátanivalója."

Ezek a szavak valóban nem vesztették el a mai napig sem aktualitásukat. Mert minden valódi megbocsátással együtt jár egy áldozat a lélek morális szubsztanciájának áldozatos odaadása a világnak, és ez elvezet a Hold-karmát legyőző Nap-karma alapjainak megteremtéséhez. A Karácsonyi Ülés után ez kellene hogy legyen az Antropozófiai Társaság valódi ezoterikus tartalma, és erről beszél "Felhívásában" - bár más szavakkal - Marie Steiner is. (58)

E fejezet befejezéseként idézzük még Rudolf Steinernek egy további nyilatkozatát, mely arról tanuskodik, hogy milyen nagy jelentősége van az igazi t e s t v é r i s é g n e k minden antropozófus munkában, mint annak szociális alapja. Amint láttuk, ehhez csak akkor juthatunk el, ha kifejlesztjük megbocsátó képességünket: "Mag az antropozófia valóban a lélek legmélyéig ható testvériséget követeli meg. Általában azt mondhatjuk, hogy a testvériség parancsolat. Az antropozófia esetében azt kell mondjuk: csak a testvériség talaján tud nőni, nem is tud másképp kifejlődni, mint testvériségben, amely az antropozófiából magából fakad és ahol az egyik ember azt a d j a a másiknak, amije van és amit adni tud." (59) Amiről itt mint szükségszerűségről szó van, vagyis hogy odaadjuk a másiknak azt, amink van és amit tudunk, nemcsak tudásra és szellemi tapasztalatra vonatkozik, hanem arra a valóságos szellemi-morális szubsztanciára is, amelyre a német nyelv Gényusza a "ver-geben" /megbocsátás/ szóval utal.

Csak ha az Antropozófiai Társaság, az ágazatai /Zweig/ és munkacsoportjai egy ilyen "adás" szellemében megfelelő mértékben megvalósítják a testvériség princípiumát, akkor válhatnak valósággá a szellemi kutató következő szavai: "És azáltal, hogy egyesülünk, hogy

testvéri közösségekben tömörülünk, hogy szellemtudományunkkal foglalkozzunk, azt készítjük elő, ami majd az Atlantisz utáni hatodik kultorkorszakot mint civilizáció és mint kultúra át kell hogy hassa... Olyan munkát végzünk t e s t v é r i munkacsoportjainkban, amely felfelé áramlik azokhoz az erőkhez, melyek a Mánász /Geistselbst/ számára készítettnek elő." (60)

Igy az Antropozófiai Társaság már ma arra hivatott, hogy előkészítse az Atlantisz utáni hatodik korszak szellemi kulturáját, hogy elkészítse az utat a majdan leszálló Mánász-/Geistselbst/ impulzus számára, valamint az emberi társadalmi együttélés új formája számára.

VII.

A MEGBOCSÁTÁS MIBENLETE ÉS A HÉT TAGU
MANICHEUS BEAVATÁS

Három probléma különösen jellemző korunkra: az Én problémája, a szociális probléma és a "gonosz" problémája. A két elsőnek a megbocsátáshoz való viszonyát már behatóan megvizsgáltuk. Foglalkozunk most a harmadikkal, talán a legnehezebbel.

A Geschichtliche Symptomatologie /Történelmi Szimptomatológia/ c. ciklusa negyedik előadásának végén különös nyomatékkal szól Rudolf Steiner a gonosz problémájának jelentőségéről és arról, hogy mennyire fontos éppen a mi Atlantisz utáni ötödik korszakunkban, hogy ezt a problémát ismerjük. Először arra mutat rá, hogy a negyedik, a görög-latin kultúrkorszak alapvonásaként a születés és a halál kérdése foglalkoztatott minden egyes emberi lelket. Ami azonban akkor a lélek bensejében élt, az a mi ötödik korszakunkban kilépett a külvilágba. Így ma környezetünkben mindenütt, különösen társadalmi téren, az emberek közösségi életében, egészen az emberiség történelmének alakulásáig, nagyban és kicsiben a születés és halál, a keletkezés és elmúlás egymást felváltó folyamataival találkozunk. Hogy ezeket valóban meg-
- r t s ú k , feltétlenül szükséges, hogy magunkévá tegyük az ismétlődő földi életek gondolatát, mert enélkül a születés és halál problémája egyre inkább egy mindenütt jelenlevő értelmetlen lidércnyomássá válik. De éppen úgy, ahogy a születés és a halál belülről kívültre került az ember szemléletében, az embernek az Atlantisz utáni ötödik korszakban ismét ki kell fejlesztenie valamit bensejében, ami azután a hatodik korszakban - mely a negyedik évezredben kezdődik - ismét kívültre fog kerülni. És ez a gonosz." ①

Amint a negyedik kultúrkorszakban át kellett élni a születéssel és halállal való belső találkozást, ugyanúgy át kell élni az ötödik kultúrkorszakban a tudatos belső találkozást a gonosszal. Ehhez a két valóban döntő élményhez, vagyis egyrészt a halállal, másrészt a gonosszal szembeni helyes viselkedéshoz a földi emberiségnek két központi

jelentőségű esemény hivatott utmutatást adni. Az egyik a Golgotai Misztérium, amely mint történelmi esemény a fizikai síkon folyt le, abban az időben, amikor a legfontosabb probléma a születés és különösen a halál problémája volt. A második esemény Krisztus érzékfeletti megjelenése étertestében, ami a 20. században kezdődik és ami a Golgotai Misztérium bizonyosfajta megismétlésével kapcsolatos, de most már nem a Földön, hanem a vele szomszédos érzékfeletti világban. Rudolf Steiner így nyilatkozott erről a Geschichtliche Symptomatologie említett előadásában: "Most, hogy Krisztus ujramegjelenése esedékes az éterszférában, most, amikor esedékessé vált, hogy az ember ismét átéljen egy bizonyosfajta Golgotai Misztériumot, most a gonosznak ugyanolyan jelentősége lesz, mint az Atlantisz utáni negyedik korban a születésnek és halálnak volt... Az Atlantisz utáni ötödik kor emberiségét a gonoszból kiindulva különös, paradox módon vezetik el a Golgotai Misztérium megújulásához. Most a gonosz átélése által valósulhat meg Krisztus újbóli megjelenése, mint ahogy az Atlantisz utáni negyedik korban a halálon keresztül jelent meg."

Hogyan értsük ezeket az először szokatlanul csengő szavakat, hogy: "A gonoszból kiindulva... vezetik el az emberiséget a Golgotai Misztérium megújulásához" azután ezeket a szavakat: "A gonosz átélése által valósulhat meg Krisztus újbóli megjelenése"? Erre a kérdésre a választ egy másik előadásban találjuk meg, melyet Rudolf Steiner három és fél évvel korábban tartott. Itt leírja, hogy különösen a 16. századtól kezdve egyre több olyan lélek került a halál kapuján át a szellemi világba, aki a Földön magábafofogadott tisztán materialista impulzusokat hozott magával. Ezek hatását a Földdel határos szellemi világban egy állandóan növekvő napfogyatkozáshoz hasonlíthatjuk, amely tetőpontját a 19. sz. második felében érte el, abban az időszakban, melyet Rudolf Steiner gyakran nevezett a materializmus fejlődése csúcspontjának az emberiség egész történelmi fejlődése során. Így a 19. sz. utolsó harmadában a szellemi világban, a Föld közelében, a Föld körül egy szellemi sötétségből álló sűrű, gyűrűformájú terület képződött, melynek jelenléte azzal a reális veszéllyel járt, hogy a Kali Yuga, melynek 1999-ben le kellett járnia, mesterségesen meghosszabbodik a világos korszak idejére is. Más szóval, a szellemi sötétség gyűrűje feltartóztathatta volna az új szellemi impulzusok hatalmas áradatát, melynek a 20. századtól kezdve az emberiségbe kellett ömlenie. Akkor az új "Krisztus-tudat" és a vele kapcsolatos szellemi látóképességek nem tudtak volna kifejlődni a számukra meghatározott időn belül.

Mindezekkel szemben fellépő ellenhatásként a Földdel szomszédos szellemi szférában a 19. sz. utolsó harmadában megtörtént az a hatalmas szellemi esemény, melyet Rudolf Steiner a Golgotai Misztérium érzékfeletti megismétlődésének nevezett és amely megmentette az emberiséget az említett veszélytől: "A földi materializmus magvai, melyeket a halál kapuján áthaladó lelkek a 16. századtól kezdve egyre nagyobb mértékben vittek fel magukkal a szellemi világba, ott egyre nagyobb sötétséget teremtve létrehozták a "materializmus fekete szféráját". Ezt a fekete szférát Krisztus a manicheus principium értelmében befogadta lényébe azért, hogy átalakítsa... Krisztusnak ez a 19. századbeli áldozata a Golgotai Misztériumban a fizikai síkon hozott áldozatához hasonlítható, és Krisztus második keresztfeszítésének nevezhetjük, mely az étersíkon történt... Krisztust már kétszer feszítették keresztre: egyszer fizikailag a fizikai világban időszámításunk kezdetén, másodszor a 19. században szellemileg a leírt módon. Azt mondhatnánk, hogy az emberiség az előbbi időszakban átélte testének feltámadását, a 20. századtól kezdve pedig tudata feltámadását fogja megélni. Így a 20. századtól kezdve már lehetőség nyílt arra, hogy a Krisztus-tudatot egyesítsük az emberi földi tudattal..." És: "a 20. századtól kezdve az emberi lelkek egyre inkább közvetlen, személyes élményüknek fogják érezni, hogy Krisztus él." (2)

Így az emberek által létrehívott "gonosz"-ból és abból a tényből kiindulva, hogy ennek következményeit felvitték a szellemi világba, a 20. századtól kezdve Krisztus tevékenysége által egy ut nyílt meg az emberiség előtt, mely oda vezet, hogy Krisztus lényét egészen új módon, mint a jövőbeni földi fejlődés egyetlen és meggingathatatlan alapját éljék meg.

Korunk főfeladata m e g k i v á n j a , hogy a "gonosz" erői belépjenek az ember belső világába. De ezt nem azért kell megtenniük, hogy rossz tettekre csábítsanak, hanem azért, hogy lehetővé tegyék az ember számára, hogy igazi szellemi életet fejlesszen ki magában: "A világmindenségben működnek a 'gonosz' erői. Az embernek be kell őket fogadnia magába. Mikor befogadja őket, elülteti önmagában annak csiráját, hogy egyáltalán át tudja élni tudati lelkével a spirituális életet." (3)

Az azonban, hogy az ilyen magasabb szempontból szükséges találkozás a gonosszal az ember bensejében (4) az emberiség továbbfej-

lődését vagy romlását fogja szolgálni, az azon fog mulni, hogy mennyire törekednek az emberek az új Krisztus-tudat elérésére, hogy így megtalálják az utat az Éteri Krisztus szellemi látásának élményéhez.

A modern szellentudománnyal adva van e tudat kifejtésének lehetősége, mert a modern szellentudomány az a szellemi nyelv, amely ma egyedül alkalmas arra, hogy tudatosan az Éteri Krisztushoz forduljunk vele. ⑤

Igy a Golgotai Misztérium megismétlődése mint az Éteri Krisztus minden időkre szóló megjelenésének kiindulópontja - ha az emberek erre a modern szellentudomány segítségével törekednek - nemcsak iránytató szellemi támpontot adott az emberiségnek, hanem konkrét szellemi erő is, melynek segítségével a gonosz befogadása, ami szükségszerű, lelkünk mélyén olyan folyamattá alakítható át, mely egészen új észlelőképességeket ébreszt "a világmindenségből jövő szellem" számára, hogy ezzel telítsük és spiritualisáljuk korunk kulturáját. "Ha az ember nem fogadná magába ezeket a rosszra való hajlamokat..., akkor nem jutna el oda, hogy tudati lelkéből kiinduljon az impulzus a világmindenségből jövő szellem befogadására, mely szellem mostantól kezdve meg kell hogy termékenyítsen minden egyéb kulturális területet, ha nem akarjuk, hogy ezek elhaljanak." ⑥

Ez a "világmindenségből jövő szellem" a hordozója annak az új kinyilatkoztatásnak, amelynek most, a Kali Yuga lejárta után, be kell érnie az emberiségbe. A lehetőséget arra, hogy ez megtörténjen, Krisztus teremtette meg azért, hogy átváltoztatta "a materializmus fekete szféráját", amely a Földet körülvette.

Rudolf Steinernek a Golgotai Misztérium megismétlődéséről szóló fent idézett szavaiban különös jelentősége van annak az utalásnak, hogy ez "a manicheus principium értelmében" történt. Mert itt a manicheizmus tulajdonképpen missziójának legmagasabb fázisaként állunk szemben. A manicheizmus nem utasítja el a gonoszt, nem menekül előle, hanem ellenkezőleg, hívei maradéktalanul befogadják saját lényükbe, de aztán azonnal, teljes mértékben "átválttatják" jóra, azokkal az erőkkel, melyek Krisztusnak szellemi látás útján történő új átéléséből fakadnak.

Az előbbiekben, az V. fejezetben részletesen leírtuk, hogy milyen kapcsolatban áll egymással a megbocsátás folyamata és az Éteri Krisztus látásának képessége. Ezt a kapcsolatot itt most rövidleg

más szempontból nézve mutatjuk be: a gonosz és a gonosz jóra változtatása problémájának szempontjából, ahogy az a valódi manicheus misztériumokban történik. Rudolf Steiner nyilatkozatai szerint magukat a misztériumokat a mi korunkban még nem lehet teljes nivoltukban nyilvánosságra hozni, ezért ebben a munkában is csak keveset mondhatunk róluk. De témánkkal kapcsolatban különösen egy folyamatra kell rámutatnunk, melyet "morális lélegzésnek" nevezhetünk.

Hogy jobban megértsük ennek lényegét, nézzük a mindennapi emberi lélegzést. Mi történik akkor, amikor lélegzünk? Először, a belélegzésnél, beszívjuk környezetünkben az életerővel telített oxigént, hogy aztán a kilégzésnél az életet elpusztító halálerőket hordozó széndioxidot adjunk vissza környezetünknek. Teljesen megfelel tehát a valóságnak, ha azt mondjuk, hogy az ember ma úgy van megalkotva, hogy életet lehel be és halált lehel ki magából. Az ellentétes folyamatot a növényeknél találjuk. Ezért foglal el olyan központi helyet a legfontosabb róssakereső meditációban a növény és az ember közötti ellentét. (7)

A jövőben, amely azonban már ma elkezdődik, az ember - azáltal, hogy a szellemtudomány nyújtotta beavatási úton belsőleg tovább halad - fokozatosan megszerzi azt a képességet, hogy teljesen tudatosan széndioxidot lélegzik be és oxigént lélegzik ki. Kezdetleges, most még csak alig észrevehető módon ez történik az intenzív meditációnál. A hatodik kultúrkorszakban azután ez a folyamat úgy megerősödik, hogy bizonyos mértékben már az emberben lévő halálerők legyőzésének kezdetéről beszélhetünk. (8)

A jövőben az ember ugyanígy még egy további belső képességet is ki fog tudni fejleszteni, és pedig a "morális lélegzés" képességét. Ez abban fog állni, hogy az ember képes lesz a rosszat belélegezni és a jót kilélegezni, ahogy most megtanulhatja a széndioxidot meditáció közben oxigénné változtatni. Ez a folyamat, mely a rosszat "morális légzés" útján jóvá változtatja - és melynek ősképe a Golgotai Misztérium megismétlődése az éterszférában - a hatodik kultúrkorszak folyamán tovább fog fejlődni, hogy azután, a hetedik kultúrkorszakban mikor a "mindenki harca mindenki ellen" eléri tetőpontját, kezdetét vehesse a gonosz legyőzése. Ez azután teljes mértékben a földi fejlődés következő, hatodik f ő k o r s z a k á n a k (9) feladata lesz. Ebben a korban lesznek a manicheus misztériumok a legvirágzóbbak és a legelterjedtebbek.

A manicheizmusnak szentelt 1904. november 11-i előadásában Rudolf Steiner arról beszélt, hogy ez az esoterikus áramlat, melyet a 3. században Mani alapított, "még a rózsakeresztésnél is fontosabb szellemi áramlat..." Azután így folytatta:

"Mani a rózsakeresztességen túlmenő szellemi áramlatot akar teremteni, olyat, amely tovább megy mint a rózsakeresztesek. Maninak ez a szellemi áramlata arra törekszik, hogy átnyuljon egészen a hatodik gyökérfajba,^x melynek előkészítése a kereszténység megalapítása óta folyamatban van." (10)

Ennek az áramlatnak főfeladatáról Rudolf Steiner ugyanebben az előadásában a következőket mondta:

"A hatodik gyökérfaj feladata az lesz, hogy a gonoszt szelidséggel amennyire csak lehet újra bevonja a fejlődés előrehaladó áramába. Addigra létrejön egy olyan szellemi áramlat, amelyik nem áll ellen a gonosznak, bár ez démonikus formában fog fellépni a világban" és amely tudatában van annak, "... hogy a gonoszt ismét be kell vonni a fejlődésbe, de nem harccal, hanem csak szelidséggel lehet legyőzni. Ennek hathatós előkészítése a manicheus szellemi áramlat feladata."

Mikor majd a hetedik kultúrkorszaktól kezdve az emberek fokozatosan egyre inkább betekintést nyerhetnek a manicheus misztériumokba, akkor a "morális lélegzés" folyamata persze már m á g i k u s j e l l e g ű lesz, Rudolf Steiner utal erre mikor azt mondja, hogy a "jó faj" képviselői érteni fognak ahhoz, hogy működésbe hozzák az alkult erőket, amelyek a jó felé tudják fordítani a gonosz hatalmaknak áldozatul esett embereket, akik ennek következtében a "gonosz fajt" alkotják. (11)

De már ma is van rá lehetőség, hogy az ember felkészüljön "a jó emberiségnek" ezekre a jövőbeni feladataira. Erre alkalmas eszközök a tolerancia és a m e g b o c s á t á s . Különösen ez utóbbi lehet reális kiindulópontja a "morális lélegzés" folyamatának, amelyről fentebb beszéltünk. Mert minden alkalommal, mikor velünk rosszat tesznek, úgy fogadjuk ezt magunkba, - úgy is mondhatnánk, hogy "úgy lélegezzük be" - hogy következményei lelkünkben tovább hatnak. A valódi megbocsátásnál azonban önmagunk legyőzésével először jóra változtatjuk ezeket a következményeket, azután ezt a jót ismét a világnak adjuk, ugyyszólván "kilélegezzük", hogy a világnak ugyan-

^x A "gyökérfaj" theozófus kifejezés, amellyel a főkorozakokat jelölik. /Ford./

annyi jóságot és szeretetet ajándékoztunk, mint amennyit ez a rossz cselekedet elvett tőle.

A manicheizmusról tartott előadásában Rudolf Steiner elmondja, hogy a leghatékonyabb fegyver, melyet Mami hívei a gonosz elleni küzdelemben a földi fejlődés során a jövőben használni fognak, az a lelki tulajdonság lesz, melynek neve német nyelven "Milde" (12) /magyarul szelidség, elnéző lelkület/. Ez a szó nemcsak tulajdonképpeni értelme, hanem etimológiai gyökere folytán is rokona a "Verzeihen" /megbocsátani/ szónak. Már a mindennapi életben is magától értetődőnek tartjuk, hogy az olyan ember, akiről joggal tételezzük fel, hogy szelid, elnéző természetű, különösen nagy mértékben képes megbocsátani. Emellett a szelidség, az elnéző természet manicheus értelemben egyáltalán nem a lelki gyengeség jele, inkább hatalmas erőt jelez, amely képes teljesen átváltoztatni az emberi léteztet, úgy, ahogy az pl. Bill Cody esetében is történt./

Etimológiailag a német "mild" szó az ófelnémet "milt" szóból származtatható, amely azt jelenti, hogy "jóságos, kegyelmes"; ez viszont rokon az ósindiai "mardhati" szóval, melynek jelentése: "elfelejt, cserbenhagy". Más szóval, amivel itt találkozunk, az a nyelv Góniusza által inspirált fejlődés a "felejtés"-től a "jó"-hoz, a "kegyelemhez", és egy ilyen "kegyelemteljes felejtés" megy végbe az emberi lélekben a megbocsátásnál /Verzeihen/, amely szó a németben a "lemondani" /verzichten/ szóból származik, amely viszont az önkéntes lemondással és az önkéntes felejtéssel függ össze.

Másrészt a "Milde" azzal az erénnyel rokon, melyet beavatási útján Paracelsusnak kellett magában kifejlesztenie. (13) Wolfram von Eschenbach a "saelde" szóval jelöli, amely a gót "selei" - jelentése jóság, szelidség - és az angol-sász "saelig" szóval áll rokonságban, amely azt jelenti, hogy "boldog, jó, üdvözült".

Ha tehát kifejlesztjük magunkban a "saelde"-t, ez azt jelenti, hogy megteremtjük lelkünkben annak feltételeit, hogy Entünkbe a kozmikus szellem Mánásként /Geistselbst/ beléphessen, vagyis az a szellem, melyet Krisztus prófétikus módon tanítványainak adományozott, mikor kiküldte őket a világba, hogy az ő nevében megbocsássák az emberek bűneit. (14)

Igy Rudolf Steiner is azt mondja, hogy "a 'saelde' az az élet... amely spirituális tudást áraszt a tudati lélekre és csak

által tud az emberi lélek fejlődése igazán gyümölcsöző módon átlépni az ötödik korszakból a hatodikba." (15)

Igy a "milde" és a "saelde", valamint a megbocsátással való összefüggésük mutatják a fejlődésnek azt az irányát, mely a jövőben el fog vezetni a valódi manicheus misztériumok megalapításához.

Az V. fejezetben leírtunk egy utat, mely a hét fokozatu rózsakeresztes ut bizonyosfajta metamorfózisa. Ezen ut fokozataiként a következőket soroltuk fel: tolerancia, megbocsátás, egyes emberek vagy egy egész közösség karnájának magunkravállalása, továbbá részvétel az emberiség karnájának viselésében, és végül az ellentétezők megváltása. Mindahoz, amit eddig mondtunk róla, még hozzátehetjük, hogy ez egy m a n i c h e u s ut, bár nem szabad közvetlenül azonosítanunk a csak a messze távoli jövőben létrejövő manicheus misztériumokkal, mert ezeknek mágikus jellegük lesz. Az említett ut azonban elvezethet hozzájuk és már ma előkészítheti jövőbeni megjelenésüket.

Ha az V. fejezetben azt mondtuk, hogy az az ut, melyet itt manicheus utnak neveztünk, egyben a "gondolati ut Krisztushoz", akkor a modern keresztény rózsakeresztes utat a "Krisztushoz vezető akaratú utnak" nevezhetjük. Kezdeté és megalapozása azonban - Rudolf Steiner szavai szerint - egy új i d e a l i z m u s (16) kifejelettségével jár, mert enélkül alig lehetséges a rózsakeresztes ut első fokozatán áthaladni. Ez a fokozat a s t u d i u m , a szellem-
domány közléseinek tanulmányozása, mely közlések az érzékfeletti világban folytatott kutatások eredményei.

Ez a két ut - a rózsakeresztes és a manicheus - belső mivolta szerint közeli rokonságban áll egymással. A Merkur-boton feltekeredő két kigyóhoz hasonlíthatjuk őket, mert az egyik ut legfontosabb elemei a másikonál is megtalálhatók. Inkább csak bizonyos hangsúlybeli különbség van köztük, mert az egyik inkább hangsúlyozza a m e g - i s m e r é s t , a studiumot, az imaginatív, inspiratív, intuitív megismerési fokokat, stb., míg a másik esetben főként egy "külső társadalmi forma", "külső életforma" (17) megteremtéséről van szó, melynek keretében az ember befogadhatja magába Krisztusnak mindazokat az új, magasrendű megnyilatkozásait, melyekről ebben a munkában már beszéltünk. Ezzel kapcsolatban Rudolf Steiner a következőket mondta: "Erre törekszik a manicheizmus. Nem annyira a belső életet /megismerést/ helyezi előtérbe, mint inkább a külső életforma alakítását."

Már beszéltünk azokról a lelki erőkről, melyek egykor majd ezeknek az "életformáknak" mint társadalmi egésznek az alapját kell hogy képezzék; ezek: a tolerancia, a megbocsátás és a törekvés arra hogy mások karmáját vállaljuk.

Igy a szelidség /Milde/, a tolerancia és a megbocsátóképesség tulajdonságaival - melyekből a manicheus beavatás kiindul - rendelkeztek eredetileg mindazok a szellemi áramlatok, melyek kisebb-nagyobb mértékben az ő befolyásuk alatt álltak, mint pl. az albigenek, valdensek, katharrok és a bulgár bogumilok. Törekvésük az volt hogy olyan közösséget alkossanak, amelyen belül megvalósíthatják az evangélium parancsait, különösképpen azokat, melyekben szerintük leginkább benne élt a manicheus szellem. Főképpen a következőket sorolták ide: "Ne álljatok ellen a gonosznak /erőszakkal/"; "A rossz-
szat viszonzod jóval", "Szeresd ellenségeidet" és természetesen Krisztusnak a megbocsátásról mondott szavait. (18) Ennek ellenére keményen üldözte őket a hivatalos római katolikus egyház. Ez már akkor elkezdődött, mikor szembeállították egymással Augustinus egyházatyát és Faustus manicheus püspököt. Rudolf Steiner ezt mondta erről:

"Két pólus áll egymással szemben: Faustus és Augustinus. Augustinus, aki az egyház jelenlegi formájára épít és Faustus, aki az emberből kiindulva a jövőbeni formához szükséges lelkiületet akarja előkészíteni. Ez az az ellentét, amely a Krisztus utáni 3. és 4. században alakult ki. Az ellentét továbbra is megmarad és a katolikus egyháznak a templomos lovagok, a rózsakeresztesek, az albigenek, a katharrok és a többiek elleni harcában nyilvánul meg." (19)

Miközben a római katolikus egyház ezeket az áramlatokat a legkeményebben üldözte, ami a legtöbb esetben ezek teljes fizikai megsemmisítésével végződött, olyan vonások jelentek meg benne, melyek nemcsak a fentnevezettekkel álltak szöges ellentétben, hanem magával a kereszténység szellemével is. Elég, ha az egyik legismertebb példát említjük.

Miután III. Innocent pápa 1209-ben meghirdette a "keresztes háborút" az "albigens eretnekek" ellen, a katolikus sereg Arnaud Amalric abbé, pápai legátus vezetésével ugyanebben az évben Béziers délfraancia város ellen indult azzal a céllal, hogy ott megsemmisítse az összes eretneket. A város bevétele előtt, melynek lakossága csak részben volt albigens, a többi az ortodox katolicizmus híve

volt, megkérdezték a pápai legátust, hogy hogyan különböztessék meg a katolikusokat az eretnekektől, mire ő ezt válaszolta: "Tuez les tous, Dieux reconnaitra les siens." /Üljétek meg mindannyiukat, Isten majd megismeri az övéit./ Ezután rettenetes vérfürdő következett, melyben gyakorlatilag a város egész lakossága elpusztult, magát a várost lerombolták és felégették. Csak a Szent Magdaléna templomban, ahol a lakosok közül sokan kerestek menedéket, ugyanazon a napon mintegy hétezer embert vertek agyon, köztük sok nőt, gyermeket és agastyánt. (20)

A katharrok és albigensek fizikai megsemmisítése a 13.sz.-ban és a templáriusoké a 14.sz.-ban mégsem tudta elfojtani a mögöttük álló szellemi manicheus impulzust: "Mindnyájukat kiirtják a külső fizikai síkon, de belső életük tovább hat." (21) Ez most már ezoterikus uton történik. Így a vezető nyugati keresztény beavatottak - még Mani által a 4. században összehívott - zsinatának gyűlöletseként nem sokkal 1250 után a külső világ számára észrevétlenül létrejön a rózsakeresztes áramlat. Ez sokmindent magábafogadott a manicheus bölcsességből, és a 8. és 9. század Grál-misztériumainak bölcsességéből. (22)

Az ezoterikus kereszténység e három főáramlatának konkrét szellemi összefüggése és belső rokonsága onnan származik, hogy a Maniban megtestesült magasrendű individualitás maga is résztvevett nemcsak a Grál-misztériumok kibontakoztatásában a 9. században, hanem később a rózsakeresztes áramlatnak is egyik vezető mestere lett. (23)

Ez azt is megmagyarázza, hogy a manicheusok titkai közül jónéhány hogyan jutott el a szellemtudományba vagy antropológiába, amely a keresztény ezoterika m o d e r n f o r m á j a . Ez a keresztény ezoterika egykor a Grál-misztériumokban élt, majd mint ennek folytatásában, az ujkor küszöbén a rózsakeresztes áramlatban.

Rudolf Steiner számtalan előadásában mindezek ellenére rendkívül kevés szó esik a tulajdonképpeni manicheus m i s z t é r i u m o k r ó l és a hozzájuk vezető beavatási utról. Ennek oka lényegében bizonyára az - amiért a megbocsátásról is olyan ritkán beszélt - hogy ennek a szellemi utnak már az első fokozatai is a legnagyobb nehézségekkel járnak a mai ember számára. Erre mutat rá Rudolf Steiner az Apokalipsziszről tartott sorozat 3. előadásában: "Bár Mani principiuma korunkban erősen a háttérbe szorult, mert kevés megértés mutatkozik a spiritualizmus iránt, ez a csodálatos és nagyszerű manicheus

principium egyre több követőre fog találni, amint a spirituális élet megértése felé haladunk." (24)

Az antropozófia megalapítójának ezek a szavai megsejtetik, milyen életbevágóan szükséges az Antropozófiai Társaság számára szadunk végén éppen ez a manicheus ut, legalább az első fokozatai, mert a Társaság főfeladata nemcsak az, hogy "a spirituális élet megértése felé haladjon", hanem hogy ezt jelen civilizációnkban megvalósítsa. Ezért a harmadik évezredbe vezető ezredfordulónál az Antropozófiai Társaság előtt az a követelmény fog állni, hogy ezen az úton pontosan meghatározott lelki tulajdonságokat fejlesszen ki, ha teljesíteni akarja az alapítója által számára kitűzött magasrendű spirituális feladatokat.

Korunkban a "gonosz" impulzusai az egész földi evolúcióban úgy elhatalmasodtak - és ez a tendencia a legközelebbi jövőben még fokozódni fog - hogy az emberiségnek a velük való küzdelemben olyan belső erőkre van szüksége, amelyek messze meghaladják azt, amit a mindennapi életben jónak vagy morálisnak szoktunk nevezni: meg kell tudnia valósítani azt a szellemi folyamatot, melyet az előbbieken "morális lélegzésnek" nevezünk, és melynek kezdete a megbocsátás.

A megbocsátás témája mindenekelőtt azért annyira időszerű korunkban, mert összefüggésben áll Krisztus új megjelenésével az éteri síkon. Így azt is mondhatjuk: az, hogy a mai napig csak olyan kevesen tudták az éteri Krisztust szellemi látás útján átélni, ez nem utolsó sorban azzal függ össze, hogy a megbocsátáshoz szükséges erő - és ez a mögötte rejlő manicheus impulzust is jelenti - csak nagyon gyengén fejlődött ki az emberekben. És fordítva: Ha éppen a megbocsátás olyan fontos feltétele az éteri Krisztus látásának, aki korunktól kezdve - és folytatólag az elkövetkező három évezredben - fokozatosan a karma urává válik, (25) akkor ebből az következik, hogy az antropozófusoknak, akik megkapták a kulcsot a magasabb megismeréshez és ezzel a lehetőséget arra, hogy tudatosan dolgozzanak a karma területén, erőteljesen kellene fáradozniuk azon, hogy kifejlesszék magukban ezt a három tulajdonságot: a toleranciát, a megbocsátást és a képességet arra, hogy mások karmáját viseljék. Mert csak ha rendelkezik ezzel a három valóban manicheus tulajdonsággal és az ezeken alapuló "morális szubsztanciával", akkor lesz az Antropozófiai Társaság erkölcsileg jogosult arra, hogy vezesse az emberiséget korunk legfontosabb problémáinak: az Én problémájának, a társadalmi problémának és a "gonosz" problémájának megoldásában.

VIII.

A MANICHEUS IMPULZUS RUDOLF STEINER ÉLETÉBEN

Ha csak futólag olvassuk is Rudolf Steiner *Mein Leben* /Életutam/ című önéletrajzában ifjukoráról szóló leírását, feltűnik ismeretségi körének kiterjedtsége és sokrétűsége, valamint baráti kapcsolatainak gazdagsága. A legkülönbözőbb körökkel tartott fenn kapcsolatot, melyek tagjai között gyakran semmiféle közös vonás sem volt.

Vegyük pl. bécsi életét a nyolcvanas évek végén. Ott barátságot köt Karl Julius Schröer Goethe-kutatóval, gyakori vendége Marie Eugenie delle Grazie költőnőnek, éppugy mint a katólikus teológiai fakultás professzorainak. Később megismerkedik egy kis körrel, melynek tagjai a theozófia iránt érdeklődnek és Marie Lang köré csoportosulnak, rajtuk keresztül Rosa Mayrederrel, kinek környezetében egy szellemileg szabad atmoszféra alakult ki, ahol többek közt intenzíven keresték a nő megfelelő helyét és jelentőségét a társadalom életében. Ugyanakkor azonban levelezésben állt Edouard von Hartmannal, a "tudattalan" filozófiájának képviselőjével, kivel végül személyesen is megismerkedett.

Weimarba való költözése után tovább bővült Rudolf Steiner ismeretségi köre. Itt különösen jelentős találkozása a természettudós Ernst Haeckellel, a filozófus Friedrich Nietzschevel, az irodalmár Hermann Grimmel és a meggyőződéses anarchistával, Henry Mackay-vel. Milyen markáns, de belső meggyőződésüket tekintve mennyire különböző emberek! Külső ismeretségi körének fejlődése végül Berlinben éri el tetőpontját, ahova két folyóirat szerkesztőjeként és két társaság - a Szabad Irodalmi Társaság és a Drámai Társaság - tagjaként költözik át 1897-ben. Ismeretségi köre most már az akkori Németország szellemi életének szinte egész spektrumát átfogja, egészen Max Stirner szélsőséges individualizmusáig és a berlini munkás osztállyal való közvetlen érintkezésig. /1899-től 1904-ig Karl Liebknecht munkás iskolájában a legkülönbözőbb tantárgyakat tanította./

De milyen volt Rudolf Steiner belső beállítottsága, amely lehetővé tette számára, hogy ilyen különböző emberek között, gyakran abszolút ellentétes irányzatok, gondolatok és áramlatok közepette úgy érezze magát, "mintha otthon volna"? (1) Erre a kérdésre ő maga válaszolt a következő szavakkal: "De soha sem voltam hajlandó csodálatomat és érdeklődésemet megtagadni attól, amit nagyinak találtam, még akkor sem, ha tartalmilag abszolút visszataszító volt számomra. Azt gondoltam: a világban fellépő ilyen ellentétek valahol csak összhangba kell hogy kerüljenek egymással. És ez lehetővé tette számomra, hogy olyan megértéssel kísérem a visszataszító dolgokat, mintha közel állnának saját lelki alkatomhoz."

Ez a tulajdonsága, hogy megértően bele tudta magát élni még a tőle távol álló világnézetekbe is, a katólizmustól a marxistáig, a goetheitől az anarchistáig, nemcsak fiatal korában volt meg, hanem továbbra is következetesen és tudatosan nevelte magát erre olyan mértékben, amilyen mértékben előrehaladt belső fejlődésében. Ez pedig annak következménye volt, hogy egyre inkább belenőtt a szellemi világba: "Mert csak abban a szellemi világban éreztem magam otthon, amelyet láttam, de úgy tudtam magam érezni b á r m e l y i k másikkban, mintha otthon volnék." Ennek a szellemi világbeli őseredetű "honosságának" köszönhetően Rudolf Steiner képes volt minden helyzetben arra, hogy mások világnézeteit mint egy és ugyanazon tárgy különböző oldalakról, különböző kiindulópontokról észlelt képmásait élje át. Ezzel szemben ő maga szellemi látással közvetlenül látta a tárgy v a l ó d i m i v o l t á t , úgyhogy fel tudta ismerni a számára legidegenebb szemlélet r e l a t i v jogosultságát is.

Akinek azonban olyan a szemléleti világa, amilyennek a szellemének l e n n i e k e l l , az látja a legkülönbözőbb szempontok jogosultságát." (2) Így Rudolf Steiner, miután ezt személyesen is meg tapasztalta, jogosan beszélt később antropozófiai előadásaiban arról, hogy a világon mindent 12 szempontból kell megvizsgálni, ha körültekintő, objektív ítéletet akarunk alkotni.

Ebből az alapbeállítottságából adódott az is, hogy nemcsak a legkülönbözőbb világnézetekkel lépett kapcsolatba, hanem az ezeket képviselő l e g k ü l ö n f é l é b b e m b e r e k k e l is. "Legfigyelmesebbem arra összpontosítottam, hogy teljesen objektíven, pusztán csak szemlélés alapján elfogadjam azt, ami a másik ember életében megnyilvánult. Kínosan ügyeltem arra, hogy ne gyakoroljak sen-

miféle kritikát az emberek tetteivel szemben, és viselkedésemben ne engedjem érvényesülni az irántuk érzett szimpátiámat vagy antipátiámat. Azt akartam, hogy az emberek egyszerűen csak hassanak rám olyannak, amilyenek. ③ A fiatal Rudolf Steinernek ilyen jellegű magatartását minden emberrel szemben, akivel találkozott, joggal nevezhetjük toleranciára való önnnevelése közvetlen eredményének, mégpedig toleranciára nemcsak általános morális, hanem konkrét okkult értelemben is. Mert Rudolf Steiner nem sokára rájött, "hogy a világnak ilyen megfigyelése valóban bevezet bennünket a szellemi világba". Ezt az utat később úgy nevezte, hogy a "gondolati ut" Krisztushoz.

Mivel azonban Rudolf Steiner gyermekkorától rendelkezett a szellemi látás képességével, és ennek következtében intenzívebben látta a hozzánk legközelebb lévő szellemi világban, mint az őt körülvevő fizikai világban, ④ szüksége volt arra, hogy megszerezzen egy sokkal nehezebb és magasabbrendű lelki képességet - azt, amelynek ezt a munkát is szenteljük - a megbocsátás képességét. Ennek tudatos kimunkálását megközelítőleg a 18-21. életéve közötti időszakra tehetjük, mikor szellemi látása elérte azt a fokot, melyet úgy nevezhetünk, hogy a magasabb Én első tudatos átélése önmagunkban és más emberekben, vagyis annak a "szellemi individualitásnak" az átélése, kinek élete túlterjed a születés és halál határain. ⑤ Rudolf Steiner önéletrajzában a következőképpen beszél erről: "De én láttam egy szellemi világot mint valóságot. Egészen szemléletesen mutatkozott meg előttem minden ember szellemi individualitása, amelyek a fizikai testiségben és a fizikai világbeli tettekben csak megnyilatkozását látjuk. Egyesült azzal, ami fizikai csiraként a szülők-től származott. A halottat tovább követtem a szellemi világba vezető útján." ⑥

Mikor Rudolf Steiner egyszer megpróbált írni erről egyik reális iskolai tanárának, ez válaszában nem tért ki erre a témára. "És így jártam mindig, folytatja Rudolf Steiner, a szellemi világban való látásommal. Nem akartak róla hallani." Ugyanigy volt ez a következő években is. "Nem találtam akkoriban /a 80-as évek közepén/ senkit, akivel a szellemileg látottakról beszélhettem volna." Ebből eredt az a nagy magányosság, melyet Rudolf Steinernek korai gyermekkorától kezdve el kellett viselnie, és amely saját kijelentése szerint súlyos teherként nehezedett lelkére: "Mindazzal, ami a szellemi világban

való látásommal függött össze, teljesen egyedül kellett megbirkóznom. Én a szellemi világban éltem, ismerőseim köréből senki sem követett oda. Az emberekkel való kapcsolatom abból állt, hogy kirándulásokra tettem a mások világaiba."

Ahhoz, amit Rudolf Steiner szellemi magányossága miatt elszigetelt, hozzá kell még fűznünk azt is, hogy mikor az érzékfeletti világban beleélte magát a magasabb Én mivoltába és utána visszatért a fizikai világba, majdnem kizárólag olyan emberekkel volt dolga, kiknek tudata csak a szokásos mindennapi Én síkján működött, következésképpen nem akartak sem tudni sem hallani a magasabb Én létezéséről és tapasztalatairól. Más szóval, Rudolf Steinernek a szellemi világból való minden "visszatérése" és a földi világba való minden belépése alkalmával reálisan át kellett élnie a magasabb és az alacsonyabb Én közötti hasadást és polarizálódást, melyről a IV. fejezetben részletesen szoltunk. És ezen a kínzó disszonancián, ezen az elviselhetetlen ellentmondáson, melyek Rudolf Steiner számára ilyenkor minden alkalommal felléptek és neki nemcsak teljes magányosságot hanem a legerősebb belső szenvedést okozták - hasonlóan egy belső "megkorbácsoltatáshoz", mely rátört minden alkalommal, valahányszor érintkezésbe került a körülötte lévő emberek alacsonyabb Énjének szírájával - ezen az ellentmondáson csak úgy tudott urrá lenni, hogy állandóan megbocsátotta azt a meg nem értést, mellyel környezete fogadta.

"Ilyen volt az én 'magányosságom' akkor Weimarban, ahol olyan széleskörű társasági életet éltem. De nem irtam az emberek rovására, hogy engem ilyen magányosságra ítéltek." Rudolf Steinernek ezek az önéletrajzából idézett szavai - különösen az utolsó mondat - közvetlenül utalnak arra a megszakitás nélküli állandó megbocsátásra, melyet kora ifjúságától kezdve állandóan gyakorolnia kellett. Mert megbocsátó képesség nélkül a beavatott élete a nagyrészt materialista beállítottságú emberek között ma egyszerűen lehetetlen volna. /A III. fejezetben már részletesen megvizsgáltuk ezt a problémát, példaként említve Christian Rosenkreutzot és az emberekhez való viszonyát./

Végül egy egész sor olyan cselekedetet találunk Rudolf Steiner életének abban a szakaszában, mikor még nem lépett fel szellemi tanítóként, melyek az általunk leírt ut h a r m a d i k f o k o z a - t á n a k felelnek meg: egy másik ember karmájában való részvétel, mely egyes esetekben - ha csak bizonyos fokig is - odáig ment, hogy magára vállalta az idegen karmát.

Lássunk erre néhány példát. Az első kettő Nietzschevel és Haeckellel kapcsolatos. Általuk két olyan személyiség közeledésébe került Rudolf Steiner, akik a modern világszemlélet legjelentősebb képviselői közé tartoztak. Mindkettőjükkel megismerkedett személyesen is és átélte szellemi lényüket. Bár egyrészt Haeckel materializmusa és a késői Nietzsche harcos keresztény-ellenessége teljesen idegen volt az ő világnézete számára - hiszen ez szellemi látáson alapult - másrészt azonban rajtuk keresztül észlelhette a kor annyira fontos, bár egyoldalúan megnyilvánult impulzusait és ez lehetővé tette számára, hogy ne csak külsőleg ismerje meg ezeket az impulzusokat, hanem okkult értelemben egészen az alapjukig összekapcsolódjon velük, s így megteremtse azt a lehetőséget, hogy belülről átváltoztassa őket és ezzel szilárd, biztos alapon álló hidat építsen, mely a természettel foglalkozó tudománytól elvezet a szellemmel foglalkozó tudományhoz.

Igy Rudolf Steiner Nietzsche és Haeckel esetében elhatározta, hogy tudatosan összekapcsolódik karmájukkal, hogy ezáltal lehetővé váljék számára, hogy ezt a két irányzatot ismét a szellem felé fordítsa. ⑦ Sorsukat és világnézetüket velük együtt valóságosan átélte, mert csak ezáltal tudta saját szemével meglátni és megismerni egyrészt annak a szakadéknak a mélységét, amely előtt az emberiség a Kali Yuga befejeztekor állt, másrészt annak szükségességét, hogy az új, világos korszak felé vezető úton az emberiség átjusson ezen a szakadékon.

Ezeknek a tapasztalatoknak a gyümölcsei "Friedrich Nietzsche, ein Kämpfer gegen seine Zeit" /Fr. Nietzsche, aki kora ellen harcol/ 1895-ben és "Haeckel und seine Gegner" /Haeckel és ellenfelei/ 1900-ban megjelent könyvei. Mindkét munkájában rámutatott arra, amit világnézetük jelentős és jövőbemutató elemként potenciálisan tartalmaz, és aminek ezért nem volna szabad elvesznie az emberiség további fejlődése számára. Emiatt a karmájukban való részvétel miatt azonban számos ellensége és rosszakarója Rudolf Steinert magát is sok éven át vagy Haeckelt követő materialistának, vagy Nietzsche követő nihilistának bélyegezte. Ennek ellenére továbbra is hordozta ezt a karmát egészen élete végéig - gyakorlatilag egész okkult tanítóként való működése során - és azon fáradozott, hogy azt az általa kifejlesztett s z e l l e m - tudomány segítségével megvilágítsa és szellemi sikra emelje. ⑧

További rendkívül szemléletes példa Rudolf Steiner sorsának

különös, a messze múltba visszanyúló összefonódása tanárával, Karl Julius Schröerrel. Találkozásuknak és az abból eredő baráti kapcsolatnak köszönhetően Rudolf Steiner előtt teljesen világossá vált, hogy Schröer sors-szabta főfeladata az volt, hogy Goethe természettudományos munkáit újra felélessze és a 19. század végén széleskörű olvasóközönség elé tárja. Mitöbb ennek a feladatnak a teljesítése - ami azt kívánta tőle, hogy a lelkében hordozott spirituális platonizmus teljes gazdagságát egyesítse a modern természettudományos gondolkodás intellektuális mivoltával abban a szellemiesült formában, ahogy ez Goethében élt - alapul szolgálhatott volna az antropozófia jövőbeni épülete számára. ②

Ez azonban nem történt meg. Schröer Goethe iránti érdeklődése és szeretete ellenére sem tudott közelférkőzni természettudományos írásaihoz. Ekkor Rudolf Steiner elhatározta, hogy teljesíti Schröer helyett ezt a feladatot, karmájának egy részét magáravállalja és ezzel saját feladata teljesítését tudatosan sok évvel elhalasztja. "Akkor elhatároztam, hogy Schröer sorsát fogom élni saját sorsomként, s eközben lemondok saját sorsom kiéléséről." ⑩ Ezt 1922-ben Hágában mondta el Rudolf Steiner bizalmasan Walter Johannes Steinnek.

Rudolf Steinernak Robert Hamerlinghez és Ludwig Jakobowskyhoz, és később írói hagyatékuhoz fűződő kapcsolatában is vannak olyan elemek, amelyek sejtetik, hogy belsőleg résztvett e két költő karmájában. Ez a motívum Rudolf Steiner magánéletében is felbukkan, különösen mikor elhatározza, hogy elvállalja a bécsi Specht család és a weimari Eunike család gyermekeinek nevelését.

Még nagyobb mértékben szükségessé vált Rudolf Steiner számára ennek a három tulajdonságnak kifejlesztése mikor belépett a Theozófiai Társaságba, ami a Társaság azon javaslatára történt, hogy vállalja el német szekciójuk vezetését. Képzeljük csak el teljes élességében azt a kontrasztot, mely egyrészt a legintenzívebb spirituális aktivitásban élő Rudolf Steiner, a magas régiók szabadsággal és tiszta szellemisséggel teli levegőjét árasztó könyv, "A szabadság filozófiája" szerzője között, másrészt a Theozófiai Társaságban akkor uralkodó passzív, álmodozóan misztikus atmoszféra között fennállt. Ezt a nehéz, időnként egyenesen taszító hangulatot Friedrich Rittelmeyer már az első alkalommal világosan megérezte és később le is írta Rudolf Steinerre való visszaemlékezéseiben: "Mikor beléptem a tereembe, meglepett az ott uralkodó hangulat. Az emberek nagy részét

nagyon idegennem éreztem. Erősen próbára tett a passzív, élvezet-vágyó szellemiségnek egy bizonyos típusa. Különösen mikor hosszú haju férfiakat láttam, legszivesebben elfutottam volna. Később persze jelentősen javult a helyzet, mikor megszabadultak "theozófus" tojáshéjuktól és mikor Rudolf Steiner egyre több tudományosan gondolkodó embert vonzott magához. Nyilván sokminden miatt szenvedett ezekben a korábbi években." (11)

Hogy ilyen környezetben élni és dolgozni tudjon, valóban sok t o l e r a n c i á r a volt szüksége Rudolf Steinernek. Erre ő maga a következő szavakkal mutatott rá a Theozófiai Társaság keretében folytatott munkássága kezdetén: "A legszivesebben egészen p o z i - t i v szeretnék lenni tevékenységemben... m i n d e n b e n p o z i - t i v szeretnék lenni." (12) Az igazi pozitivitás azonban megkívánja az abszolút toleranciát környezetünk minden emberi megnyilvánulása iránt.

További nehézséget okozott az is, hogy a Theozófiai Társaság attól kezdve, hogy H.P. Blavatsky megalapította, teljesen a keleti, indiai bölcsességre volt beállítva és ezzel együtt járt egy gőgös, megvető magatartás a kereszténység iránt, az emberiség szellemi fejlődésének legutolsó, ennek következtében legalacsonyabb foka iránt. Mindez természetesen lelke legmélyéig idegen volt Rudolf Steiner számára. Mindezek ellenére mégis elhatározta teljes felelősséggel, hogy összeköti sorsát a Theozófiai Társasággal. Ennek oka az volt, hogy 1875-ben történt megalapítása először "nyugati" jellegű volt és Blavatsky első művében, A fátylától megszabadított Isis-ben /Die entschleierte Isis/ egy egész sor olyan igazság van, melyet "a Nyugat nagy beavatottai inspiráltak, akiktől a rózsakeresztes bölcsesség is származik." (13)

Rudolf Steiner tulajdonképpeni feladata ezzel kapcsolatban az volt, hogy megkísérelje visszatéríteni a theozófus mozgalmat szellemi kiinduló pontjához és ezzel együtt az emberiséggel szembeni feladatához. A mozgalom azonban áldozatul esett a keleti okkultisták egyoldalú befolyásának és csoport-érdekeiknek, úgyhogy végül különféle szpritiszta kísérletek színterévé vált. Rudolf Steinernek sok korai előadás-ciklusa tanuskodik erről.

Csak gyaníthatjuk, mennyi szenvedést okozott Rudolf Steinernek a Theozófiai Társasággal való kapcsolata és ottani munkája. Később

Ő maga is "mártíromságnak" nevezte munkássága "theozófus" korszakát. De mivel már egyszer igent mondott, nem szándékozott később sem saját akaratából kiválni a Theozófiai Társaságból, hanem kötelességének tartotta, hogy továbbra is dolgozzon benne és minden erőfeszítéssel megtett annak érdekében, hogy fejlődését helyes irányba terelje. Csak az egyre erősödő támadások, majd az Annie Besant által terjesztett rágalom, válaszul az Alcyone afférban elfoglalt elvi álláspontjára - mely Rudolf Steinernek a Társaságból való kizárását vonta maga után - tették lehetetlenné számára, hogy továbbra is a Társaságban maradjon és ott dolgozzon. Így hát tény, hogy nem ő maga, hanem a Társaság vezetősége szakította meg a kapcsolatot. (14)

Mind ezek ellenére, az Antropozófiai Társaságnak mind a mai napig viselnie kell a Theozófiai Társaság karmájában való részvétel következményeit. Mert sok kívülálló ember - nemcsak ellenségei - mindmáig makacsul összetéveszti az ezoterikus kereszténység fő áramlatát, melyet az antropozófia képvisel, a Blavatsky és Besant-féle kelet felé orientált theozófiával, úgyhogy az antropozófiát újra meg újra az ujkor "nem keresztény" áramlataihoz sorolják, bár Rudolf Steiner a Theozófiai Társaságon belül is kezdettől fogva tántoríthatatlanul csak az antropozófia irányában munkálkodott. Ez a megítélés annak a következménye, hogy Rudolf Steiner résztvett annak a Theozófiai Társaságnak súlyos karmájában, amely nem fogadta el, sőt elutasította azt az impulzust, amely egyedül lett volna képes őt megmenteni.

Mély benyomást kelt az emberben Rudolf Steiner nem mindennapi megbotkolt és szégyen éppen abban az időben, mikor nyilvánosan a theozófia felé fordult. A század elején ugyanis nevet szerzett magának mint Goethe-kutató, filozófus, író, újságíró, kritikus, - és mikor átment a theozófusok táborába, gyakorlatilag el kellett szakadnia egész múltjától és szinte minden emberi kapcsolatától. Korábbi barátainak és ismerőseinek tulnyomó többsége nemcsak követni nem akarta, de még a régi baráti kapcsolatokat sem akarta vele fenntartani; az esetek többségében félelemből, hogy kompromittálná magát, ha "theozófusokkal", "okkultistákkal", "tisztánlátókkal" érintkezne, vagy egyszerűbben, mert lépését nem értették.

Így pl. Ernst Haeckel, aki hosszabb utazásából hazatérve hallott erről a lépéséről, levelezésükre ráírta, hogy "Időközben theozófus lett" - és megszakított vele minden kapcsolatot. Ugyanígy viselkedett sok más régi barátja is. De annak ellenére, hogy ez fájdal-

masan érintette, Rudolf Steiner megbocsátott mindazoknak, akik így elfordultak tőle. Sőt mi több, később mindazoknak is megbocsátott, akik üldözték és még a Theozófiái Társaság keretein belül megrágalmazták, olyan nyilvánvalóan hasug híreszteléseket terjesztvén róla a Társaságon belül és kívül, hogy "jezsuita tanítvány" vagy "német kém". Ha igazán meg akarunk győződni megbocsátóképeségéről, elég, ha elolvassuk önéletrajzában azt a jellemzést, amelyet Annie Besant-ról ad, melyben érdemeit és nyilvánvaló képességeit hangsúlyozza, de nem említi a neki okozott szenvedéseket.

Rudolf Steiner további életében is egyre növekvő mértékben megtaláljuk a tolerancia és a megbocsátás megnyilatkozását. A III. fejezetben már egész sor ilyen példát említettünk: hogy megbocsátotta az antropozófusoknak a szociális organizmus hármas tagozódása mozgalmának kudarcát, s azt is, hogy nem sikerült az 1920-as és 1921-es főiskolai kurzus sem; hogy megbocsátotta az u.n. "stuttgarti rendszert" és mindenekelőtt szüntelenül megbocsátotta a tisztelet hiányát övele magával szemben, mikor állandóan tanácsot kértek tőle és aztán nem fogadták meg, ami egyre növekvő nehézségekhez vezetett az Antropozófiái Társaságban és a külvilággal való kapcsolatban. Mindezek ellenére "valahányszor tökéletlen emberek elrontottak valamit, mindig neki kellett helyrehozni."

Az Antropozófiái Társaság tagjainak időnként egészen a "belső szembenállásig" elmenő magatartása vele szemben, azért időnként őt is kétségbeejtette. Fred Poeppig említi, hogy 1923-ban egy a "Glas-haus"-ban /üvegházban/ megtartott ülésen mélységesen szomorú tekintettel többször is megismételte, hogy : "akkor én csak egy q u a n t i - t é n é g l i g e a b l e /szó szerint: elhanyagolható mennyiség/ vagyok..." és elhagyta a helyiséget. (16) Más esetekben - melyekről tanítványai tanuskodnak - még élesebben nyilatkozott egyes antropozófusok vele szemben tanusított magatartásáról.

És mégis elviselt továbbra is mindent, és mindenkinek megbocsátott, nem törődve a neki okozott sok fájdalommal és csalódással.

Az elmondottakhoz hozzá kell még fűznünk Rudolf Steinernek az évek múlásával egyre erősödő érzését, hogy minden fáradozása ellenére változatlanul fennáll egy belső szakadék egyrészt aközött, amit ő maga előadásai során mint új bölcsességet és magasabb megismerést köz-

vetlenül a szellemi világokból hozott el, melyek a küszöbön túl vannak és amelyekbe magasabb Énjével állandóan újra meg újra felemelkedett, másrészt hallgatóinak nagyobbbrészt igencsak mindennapi, földi tudata között. Különösen erősen mutatkozott ez meg előadásai végén: "Érezni lehetett a nagy ember magányosságának tragikumát - de mégsem lehetett rajta segíteni" így emlékszik erre vissza Friedrich Rittelmeyer. "Rudolf Steiner soha sem mutatta csalódottságát, jóságos türelemmel viselte el ezt a nehézkességet." (17) Még erősebben megnyilvánult ez a polarizáció abban a számtalan esetben, mikor Rudolf Steiner lankadatlan fáradozásai során, hogy másokon segítsen, újra meg újra abba a helyzetbe került, hogy "ő ahhoz fordult, ami a legjobb a másik emberben és az válaszolt neki, ami az alacsonyabbrendű benne." Friedrich Rittelmeyernek ez a megfogalmazása a magasabb és az alacsonyabb Én ellentétének és polarizálódásának problémájára utal, melyről már részletesen beszéltünk. Ezt a polarizációt maga az élet hozza létre és ennek problémáját csak a megbocsátás állandó gyakorlásával lehet megoldani.

Ne feledkezzünk meg végül azokról a szenvedésekről sem, melyeket Rudolf Steinernek egész életében, de különösen az utolsó időkben számos külső ellensége, vallásos fanatikusok, tudományos dogmatikusok és sok más ember támadásai, rágalmazásai és gunyolódása miatt kellett elviselnie. Friedrich Rittelmeyer ezt írta ezzel kapcsolatban: "Sokkal inkább szenvedett, mint amennyire mi tudtunk róla, amiatt, hogy az antropozófusok nem védték meg igazán. Ellenfelei a guny és csufolódás özönével temették be, az antropozófusok pedig ezt nyugodtan tűrték, és élvezték előadásait. Nem a saját személye volt fontos számára, hanem ellenfelei becsmérő támadásainak kihatása munkájára és művére. Tudta, hogy ellenfelei igyekezete nem hiábavaló, mikor személyének bemocskolásával akarják művét megsemmisíteni. És látta, hogy az antropozófusok ezt nem látták. Ők visszavonultak az antropozófus várba és nem vették észre, hogy tüzet raktak a vár körül. Ez a láthatatlan tűz, amely már több éve ott lobogott az antropozófusok szellemi vára körül, 1922. szilveszter Éjszakáján külső tűz formájában is fel lángolt. És a lángokban a Goetheanum örökre eltűnt a fizikai síkról. De az antropozófus mozgalom és az Antropozófiai Társaság történetének ez az eddigi legtragikusabb eseménye Rudolf Steiner részéről még nagyobb mértékben megkövetelte a toleranciát és a mindent megbocsátást. Mert az Antropozófiai Társaság Rudolf Steiner sorozatos figyelmeztetései és sürgető felhívásai ellenére, ebben az esetben sem bizonyult

elég ébernek ahhoz, hogy az épületet szellemileg megvédje a fenyegető katasztrófától. Erre rendkívül világosan rámutatott Rudolf Steiner a kibővített "Harmincas Kör" ülésén, 1923. januárjában, három héttel a tűzvész után. Ott először a Társaság konszolidációjának szükségességéről beszélt, azután ezeket mondta az első Goetheanumról: "Mert a dornachi épület, mely hangosan szólt az egész világhoz, bizonyos értelemben nélkülözte az őt védelmező Antropozófiai Társaság háttérét. Az Antropozófiai Társaság alapjában véve hanyatlásnak indult abban a pillanatban, amikor az építkezés elkezdődött." (18)

"Tíz év... egy romhalmaz" Ezek a szavak, melyeket Rudolf Steiner 1923. január 22-én irt be jegyzetfüzetébe, tragikus tömörségükben talán a legpontosabban tükrözik az ő saját hangulatát a tűzvész után. De a tűzvész tragikuma az ő számára ezzel még nem merült ki. Mert a Goetheanummal, ezzel a szokatlan épülettel, melynek az volt a rendeltetése, hogy magának az "Antropozófia" lénynek legyen a fizikai szem számára látható megnyilvánulása, annak az "Igénak a háza" legyen, kinek éteri erőiből létrejött, Rudolf Steiner mint alkotója nemcsak külsőleg, hanem karmikusan is mélységesen összekapcsolódott. Hiszen létrejöttéhez saját éteri erőinek egy részét adta oda, melyek titokzatos módon összefonódtak az épület éteri lényével. Így a tűz súlyos csapásnak bizonyult saját étertesté számára is. (19)

Ezzel kapcsolatban ezt írta egyik levelében Marie Steinernek: "M.l.M. /Kedves Máriám/ Ugye már régebben is mondtam Neked, hogy 1923. januárja óta nincs meg a teljes kapcsolat lényem magasabb tagjai és fizikai testem között; mikor a szellemi világban élek, bizonyos módon elvesztem közvetlen összefüggésemet fizikai organizmusommal. A fizikai világgal nem." (20) Így az Antropozófiai Társaság, amely az első Goetheanumot nem tudta megőrizni, nem tudta megadni neki a szükséges szellemi védelmet, tanítója étertestét nem volt képes megvédelmezni. Mindezek ellenére azonban Rudolf Steiner e megpróbáltatás esetében is megbocsátott a tagoknak. Mi több, Albert Steffennel együtt személyesen részt vett annak a férfinak a temetésén, aki a tűzvész egyetlen áldozata volt, és aki minden jel szerint a tüzet meggyújtotta.

"Mint egyetlen nyitott seb, olyan volt ő azokban az időkben" idézi Fr. Rittelmeyer egy antropozófus szavait, hogy ecsetelje, milyen benyomást tett rá Rudolf Steiner élete utolsó éveiben. Azután így folytatja visszaemlékezéseiben: "Ettől kezdve azt a tisztult nyugalmat és jóságot láthatjuk rajta, amellyel 'Életutját' írta." (21) És valóban nem találjuk a csalódottságnak, keserűségnek vagy szemre-

hányásnak még csak árnyékát sem, bárkiről legyen is szó ebben az ön-életrajzban, melyet a legfőbb jóakarát és a legtisztább hála atmoszférája tölt be minden ember iránt, akivel életében találkozott és minden esemény iránt, amit átélt.

Max Hayek osztrák író, aki érdeklődött az antropozófia iránt és többször is résztvett Rudolf Steiner nyilvános előadásain, 1922 nyarán meglátogatta Rudolf Steinert és így írja le azt a benyomást, amit találkozásuk tett rá: "Szenvedő ember volt a Földön, a szellem mártirja, keresztbordosó." (22)

A tűz utáni 1923-as év sok tekintetben a legkritikusabb év volt nemcsak az Antropozófiai Társaság, hanem Rudolf Steiner számára is. Amint ezt már a III. fejezetben elmondtuk, akkoriban nem is egyszerűen komolyan gondolt arra, hogy hűségese és előrehaladott tanítványainak kis csoportjával elhagyja a Társaságot. De ez nem történt meg. Ellenkezőleg, úgy határozott, hogy a vele és feladataival szemben felépülő "belső opposíció" ellenére, teljes mértékben összeköti sorsát a Társaságával. (23) Végül elhatározásra azonban csak néhány héttel a Karácsonyi Ülés megkezdése előtt jutott.

A Karácsonyi Ülés megtartása és ezzel az antropozófus mozgalom megújítása, valamint az új misztériumok megalapítása a Földön, csak Rudolf Steiner legnagyobb áldozatát is a k t u s a által jöhetett létre, melyben mindent megbocsátott a Társaság minden tagjának, beleértve az opposíciót is, annak színe előtt, aki a következő szavakat kimondta: "Ime, én mindent újjá teszek". /Ján.jel. 21,5/ Csak ezen lépése következtében nyílt meg számára annak lehetősége, hogy addig nem tapasztalt energiával és közvetlen módon indítsa el az antropozófus impulzus megtestesülését a Földön, mely impulzus az új kinyilatkoztatások útján közvetlenül a szellemi világból áradt.

A Karácsonyi Ülést megelőző 1923. évben majdnem az egész év folyamán azzal foglalatzkodott Rudolf Steiner, hogy Európában mindent nemzeti társaságokat alapított, hogy ezek karácsonykor az Általános Antropozófiai Társaságban egyesülhessenek, melynek egyes elágazásai révén az emberiséget kellett képviselnie, mint annak kicsinyített mása.

Ezzel Rudolf Steiner, aki 1923 karácsonyán ezzel a Társasággal egészen saját karmájáig összekapcsolódott, magárvállalta

a j e l e n l e g i e m b e r i s é g k a r m á j á n a k e g y
részét. A Karácsonyi Ülésig csak különböző tanítványaival és az ál-
tala 1904-ben alapított és 1914-ig működő ezoterikus iskola résztve-
vőinek kis csoportjaival állt ilyen karmikus sikon fennálló kapcso-
latban, most azonban egy nagy nemzetközi társaságról volt szó, mely-
nek feladata volt, hogy az antropozófus impulzust minden ember előtt,
ezeket pedig a szellemi világ és az új korszellem előtt képviselje.
Ez a karmikus sikon fennálló kapcsolata az újonnan alapított Társaság-
gal megengedte Rudolf Steinernek, hogy már a Karácsonyi Ülés keretében
tartott esti előadásain feltárja saját karmáját a jelenlévő antropo-
zófusok előtt, és később, az 1924-es karma-előadások során a z ő
k a r m á j u k a t i s , az Antropozófiai Társaság és az érzékfe-
letti Michael-áramlat karmájával való összefüggésében.

Ebben a szellemben jelölte ki Rudolf Steiner a Karácsonyi Ülé-
sen a Társaság első, alapító vezetőségének tagjait, mert ebben a veze-
tőségben meg kellett valósulnia az Antropozófiai Társaság belső mi-
voltát képező összes jelentős szellemi áramlat egyesülésének és leg-
magasabb szintézisének. Ez volt az u.n. "vezetőségi gondolat" : a ve-
zetőség mint ezoterikus szervezet a Karácsonyi Ülés alapján és szelle-
mében egyesíti az antropozófus mozgalommal kapcsolatban álló ő s z -
s z e s karmikus áramlatot. Marie Steiner ezt a következőképpen fe-
jezte ki: "A legmélyebb ezoterika az lehetne, ha a korábbi, eddig el-
térő irányban haladó szellemi áramlatok most egyes képviselőik révén
harmonizálódna." (24) Az itt megjelölt szellemi feladat még ma is
főfeladata a Goetheanum vezetőségének, és csak ennek teljesítése tehe-
ti lehetővé, hogy ezoterikusan is hasson, vagyis "ezoterikus vezető-
ség" legyen.

Az Á l t a l á n o s Antropozófiai Társaság karmájának áldo-
zatos hordozása és ezzel az egész emberiség karmájának hordozásában
való részvétel ismét bizonyítja, és pedig a legmélyebb értelemben, hogy
Rudolf Steiner Christian Rosenkreutz legközelebbi munkatársa. Erről
tanuskodik az az imaginatív kép, mellyel Rudolf Steiner nem sokkal a
Karácsonyi Ülés után Ita Wegmannak válaszolt, mikor ez a Christian
Rosenkreutzhhoz való viszonyáról kérdezte: egy oltár a szellemi világ-
ban, mellette az egyik oldalon Christian Rosenkreutz áll kék stólá-
ban, a másik oldalon Rudolf Steiner vörös stólában. Jelen munka témá-
jával kapcsolatban ezt a képet a következőképpen értelmezhetjük:
Az áldozati oltár közepén Krisztus szimbóluma, aki mint a karma ura,
az egész emberiség karmáját hordozza; jobbra és balra tőle két legna-

gyobb emberi segítője ebben a tettében. Mert Christian Rosenkreutz Krisztus szolgálatában és az ő példája nyomán részt vesz az emberi ség karnájának viselésében, amennyiben magára vállalja mindazt, ami az embereknek a szellemi világgal szemben tanusított szellemi passzivitásából karmikusan folyik, Rudolf Steiner pedig a Karácsonyi Ülés után ennek a folyamatnak a másik oldalát vállalta magára, vagyis a szellemi világ felé irányuló meg nem tisztult törekvések karmikus következményeit, tehát azoknak a törekvéseknek karmikus következményeit, melyek még telve vannak személyes ambíciókkal és önző vágyakkal. Az Antropozófiai Társaság sok tagjának ilyen egoista kapcsolata a szellemi világgal konkrétan okkult visszahatásokban nyilvánult meg, melyek Rudolf Steinert rögtön a Karácsonyi Ülés után, sőt már az Ülés folyamán is érték.

Csak egyetlen egyszer, és akkor is csak személytelen formában utalt helyzete tragikumára. Ez 1924. május 3-án Dornachban történt, mikor tanítványa és munkatársnője, Edith Maryon halála alkalmával emlékbeszédet mondott. Hosszusága ellenére idézzük most az ezzel kapcsolatos szöveget, mert tartalma igen jelentős: "Látják, ha részt akarnak venni, ha helyes értelemben akarnak részt venni abban, amivé az antropozófus mozgalom a Karácsonyi Ülés óta vált, világossá kell hogy váljon önökben, hogy mit jelent felelősséget vállalni a szellemi világ előtt az antropozófus mozgalomért... Azoknál az embereknél, akik részt vesznek az antropozófus mozgalomban, természetesen a legkülönfélébb személyes jellegű dolgok jutnak kifejezésre. Ha az, amit a Földön személyes elemként képviselnek, keveredik azzal, aminek az antropozófia ügyéért kell történnie, és megmarad személyes jellegűnek, azért nem lehet felelni a szellemi világ előtt. És micsoda nehézségeket okoz annak, akinek valamilyen ügyet felelősséggel kell képviselnie a szellemi világ előtt, ha azzal együtt, amiért felelnie kell, magával kell vinnie azt is, ami a résztvevő emberek személyes ~~személyes~~ törekvéséből származik! Egy kicsit tudatában kellene lenniük annak is, hogy ez milyen következményekkel jár. A legborzalmasabb visszahatások érkeznek a szellemi világból, ha valakinek a következőképpen kell a szellemi világ elé lépnie:

Valaki közreműködik az antropozófus mozgalomban. Közreműködik, de munkájába személyes ambícióit, személyes szándékait, személyes tulajdonságait is beleviszi, és akkor ott vannak ezek a személyes ambíciók, ezek a személyes tendenciák. Legtöbbször nem tudják, hogy személyes elemeket visznek munkájukba, személytelennek tartják azt, amit

tesznek, önmagukat is megtévesztik annak tekintetében, hogy mi személyes, mi személytelen. Ezt munkájukkal együtt fel kell vinni a szellemi világba. És ez valóban a legrettenetesebb visszahatásokat váltja ki a szellemi világból, azzal szemben, akinek ezeket a személyes forrásokból eredő dolgokat is magával kell oda vinnie." (25)

És ezek a "legborzasztóbb... legrettenetesebb" visszahatások a Karácsonyi Ülés után egészen Rudolf Steiner fizikai burkáig hatottak - mert a karma erői mindig a testig hatnak - és mélyebb, okkult okai voltak korai halálának. Rudolf Steiner azonban, éppugy mint Christian Rosenkreutz, Krisztus szolgálatában és követésében sohasem próbált meg kitérni ezek elől a belső csapások elől, hanem a legnagyobb türelemmel viselte őket mindvégig, mint ahogy korábban is megbocsátott mindazoknak, akik - többnyire anélkül, hogy tudatában lettek volna - megrabolták attól a lehetőségtől, hogy a Földön maradjon és befejezze, amit a Karácsonyi Ülésen elkezdett.

S ha Rudolf Steiner két legközelebbi munkatársnője, Marie Steiner és Ita Wegman, az ő saját szavait idézve azt mondja, hogy korai halálának tulajdonképpen oka az volt, hogy magára vállalta az Antropozófiai Társaság súlyos karmáját, (26) akkor Rudolf Steiner életének ez a talán legmélyebb misztériuma - mely ugyanakkor az antropozófus mozgalom és az Antropozófiai Társaság misztériuma is - közvetlen kapcsolatban áll a megbocsátás titkéval. Ezt a gondolatot egy másik, inkább vallásos formában is kimondhatjuk, a legfontosabb keresztény ima nyelvén, ahogy Friedrich Rittelmeyer tette: "Rudolf Steinert az emberi "vétkék" vitték a halálba. Odaadó segítsége vitte a halálba." (27) "Odaadó" helyett azt is mondhatnánk, hogy "megbocsátó segítsége", amely a mindig újra megismételt megbocsátásának gyümölcse volt. Erről beszél Marie Steiner, mikor megbékélési felhívásában Rudolf Steiner áldozatáról és haláláról ír, "amelyben mint egyes emberek és mint társaság egész biztosan mindnyájan vétkesek vagyunk." (28)

De ugyanezt és ugyanezekkel a szavakkal - csak kozmikus dimenzióba áttéve - mondhatjuk el Krisztusról is, aki "magára vette a világ bűneit" /János 1,29/ aki egészen kereszthaláláig az emberiséggel maradt, hogy segíthesse, és szellemi síkon mellette fog maradni az idők végezetéig. /Máté 29, 20/

Mindaz, amit ebben a fejezetben Rudolf Steinerről elmondtunk, a tanítványaira is vonatkozik, éspedig nemcsak az akkoriakra, akik

az ő idejében éltek, hanem a később jöttekre is. Mert azzal, hogy állandóan megbocsátott, nemcsak magasrendű példaképet állított elénk hanem bizonyosfajta szellemi végrendeletet is hagyott ránk tanító-mesterünk. Ha valóban keressük szellemi közelségét, nem elég, ha ismerjük műveit, vagy úgy nagy általánosságban az ügyét akarjuk szolgálni, hanem lelkünk minden erejével arra kell törekednünk, hogy az ő utját járjuk, bármilyen nehéz legyen is; hogy kicsiben valóban kövessük őt, mint ahogy nagyban ő követte a legmagasabb ösképet, Krisztus utját.

Ez pedig azt jelenti, hogy tudatosan keressük a módját, hogy saját sorsunkat egészen a karmánkig /mert mélyebb értelemben ez nem is lehet másképp (29) / összekössük az Általános Antropozófiai Társasággal, melynek Rudolf Steiner a szó szoros értelmében m i n d e n t feláldozott. Itt szó sem lehet arról, hogy elfordulunk a multbeli vagy jelenlegi nehézségektől, megoldatlan problémáktól és nyilvánvaló hiányosságoktól, vagy nem veszünk róluk tudomást, hogy elfelejtjük vagy nem is ismerjük sokszorosan tragikus történetét, hanem ellenkezőleg arról, hogy azoknak a magasabb általánosan emberi feladatoknak a szempontjából, melyeket Rudolf Steiner a jelenlegi Michael-korban a Társaság számára kitűzött, azon fáradozzunk, hogy gyakoroljuk a "morális lélegzés" folyamatát: tragikus multját és nehéz jelenét elfogadjuk vagy "belélegezzük", bármilyen kínzó vagy nehéz legyen is, és "kilélegezzük" az új szellemi erőket, azt a morális szubsztanciát, melynek jelenléte a Társaságban Rudolf Steinerhez való hűségünk jele és vele való kapcsolatunk záloga.

Jelentős példája az ilyen "morális lélegzésnek" az antropozófus mozgalom történetében az alapkő-meditáció létrejöttének folyamata, amely meglepő módon azzal a szellemi metamorfózissal függ össze, melyen a Goetheanum lényé átment mikor a tűzvész következtében az éteri kozmosz magasságába emelkedett. Rudolf Steiner egészen étertestéig magába fogadta ennek a démoni, romboló tettek minden gonzságát, azután szellemével átváltoztatta és visszaadta a világnak, most azonban már mint magasabb értéket. Visszaadta nemcsak megszaktás nélküli, még intenzívebb szellemi munkásságával a következő év folyamán, hanem mindenek előtt azzal, hogy a Karácsonyi Ülésen formába öntötte az alapkő-meditációt mint szavakba öltöztetett új kozmikus kinyilatkoztatását annak a szellemnek, mely az első Goetheanum látható formáiban egykor megjelent a Földön, azután a lángokban átment a szellemi világba.

A Goetheanum élő szelleméről és arról, hogy sokminden, ami a Karácsonyi Ülésen elhangzott, az erre a szellemre való "felpillantás" alapján hangzott el, Rudolf Steiner maga szólt, mikor válaszolt Louis Verbeck köszönő szavaira, melyeket 1924. január 1-én az ülés végén a jelenlévők nevében intézett hozzá. (30)

Kíváncsinos volna, hogy "a Goetheanumnak ez a jó szelleme" egyre inkább az Általános Antropozófiai Társaság bizonyosfajta "csoportlélekévé" váljék. Mert mint ahogyan az addig a legkülönbözőbb karmikus áramlatokhoz tartozó embereknek a fizikailag látható Goetheanumban - magának az Antropozófia lénynek látható kifejezésében - karmájuk fokozatos megismerése révén (31) harmóniában kellene egyesülniük, ugyan-
-ugy "a Goetheanum szelleme", mely átváltozása után leszállt a kozmoszból, ezen áramlatok új, sokkal tudatosabb egyesülésének kíván a szellemi inspirálója lenni, amely egyesülés az Antropozófiai Társaság égi karmájának és a kozmikus Michael-áramlattal való kapcsolatának megismerésén alapul. Ilyen értelemben minden antropozófus érintkezésben állhat "a Goetheanum szellemével", ha amellet, hogy minden erejével igyekszik hű maradni az antropozófia alapimpulzusához, ahogy az a Karácsonyi Ülésen és ennek következményeiben megnyilvánult, egyben azon is fáradozik, hogy kifejlessze magában a manicheus utnak azokat a kezdő fokú tulajdonságait, melyek szellemtudományos vizsgálatának ezt a könyvet szenteltük.

Fentebb /a VI. fejezet 4. pontjában/ már beszéltünk arról, hogy a mai embernek azért esik olyan nehezére a valódi megbocsátás, mert megvalósítása együtt jár azzal, hogy az ember átmegy a sorssal szembeni teljes tehetetlenség állapotán, a teljes védtelenség állapotán azzal a rosszal szemben, melyet meg kellene bocsátania. Ez teszi annyira nehézé azt, hogy a rosszat ne erőszakkal, hanem megbocsátással és szelidséggel viszonzozzuk. Másrészt éppen ebben áll a Golgotai Misztérium tulajdonképpeni titka is, mely misztériumban a teljes külső tehetetlenségből és kiszolgáltatottságból - ami odáig ment, hogy két rabló között keresztrefeszítették az emberré vált Istent - megszületett az új impulzus, a minden földi létet megváltoztató f e l t á - m a d á s impulzusa.

Ennek a titoknak a mását találjuk meg a Karácsonyi Ülés misztériumában. Hogy ezt az ülést megvalósíthassa, Rudolf Steinernek valami olyat kellett megtennie, aminek következményeit ő maga sem ismerte. Mert miután elvállalta az újonnan alapított Antropozófiai Társaság elnökségét, és ezzel magáravállalta a felelősséget is a Társaság földi ügyeiért, valóban kockára tette e g é s z s z e l l e m i

f e l a d a t á t és teljes világossággal tudta, hogy fennáll annak a lehetősége, hogy a szellemi világ, pontosabban benne azok a szellemi lények, akiknek gondjaira van bízva az antropozófus bölcsesség, nem fogadják el tettét és elzárják előle a kinyilatkoztatásnak azokat a forrásait, melyek addig az antropozófus mozgalmat táplálták. Valóban ez volt a legnehezebb és a legdrámaibb momentum Rudolf Steinernek mint az emberiség tanítójának sorsában, és a Karácsonyi Ülést valami olyanná tette számára, amit a Golgotai Misztériumhoz hasonlíthatunk. (32) A legmélyebb alázattal és megadással ment át a teljes tehetetlenség és védtelenség állapotán a világkarma válaszával, a szellemi világ döntésével szemben. Mert azzal, hogy összekapcsolódott a Társaság földi szervezetével, Rudolf Steiner valóban belépett a földi fejlődésen belül működő koncentrált halálerők hatókörébe, amelyből csupán saját erőire támaszkodva egyetlen ember sem képes kijutni. Kizárólag az az egyetlen lény tudja onnan kivezetni, aki legyőzte a halált.

Már jóval korábban, 1918. október 16-i előadásában utalt Rudolf Steiner két döntő fontosságú belső élményére, melyek saját sorsában a Golgotai Misztérium szellemi átéléséhez vezettek. Ugy nevezte őket, hogy "lelki ájultság" és "feltámadás a lelki ájultságból": "Az a belső élmény, amely ebből a két részből áll, valami olyan, ami valóban a Golgotai Misztérium felé vezet." (33)

És amikor a belső ájultság szakadékából megérkezett a szellemi világnak a feltámadás erőt magábanhordozó válasza új, még hatalmasabb és átfogóbb kinyilatkoztatások formájában, melyekre Rudolf Steiner többször is utalt karma-előadásaiban, azt, ami akkor lelkében végbement, csak saját - ugyanebből az előadásából idézett - szavaival fejezhetjük ki: "Akkor azonban, ha képesek vagyunk átérezni a belső ájultságot és az ebből való újraéledést, akkor abba a boldog állapotba kerülünk, hogy valóban reális kapcsolatban állunk Krisztus Jézussal... és az, aki be tud számolni erről a két élményről, a belső ájultságról és az ebből való ujjaéledésről, az valódi Krisztus-élményről beszél. Az ilyen ember egy érzékfeletti uton a Golgotai Misztérium felé tart; ő maga találja meg azokat az erőket, melyek működésbe hoznak bizonyos érzékfeletti erőket és elvezetik a Golgotai Misztériumhoz."

Ez pedig azt jelenti, hogy Krisztus volt az a legmagasabb erő, amelyet követve Rudolf Steiner tudatosan lépett be az ájultság és a halál birodalmába, melyből, válaszul az általa hozott áldozatra, melynek mélységét mi csak sejthetjük, K r i s z t u s m a g a vezette őt ki, mint tanítványát, aki az ő követésének útján m i n d e n t feláldozott.

Ennek a munkának befejezéseként meg kell vizsgálnunk Rudolf Steiner általános emberi missziójának még egy további oldalát is, mely az V. fejezetben leírt hét tagu manicheus ut három magasabb fokozatára vonatkozik.

Amint azt már részletesen leírtam: "Rudolf Steiner És Az Új Misztériumok Megalapítása" c. könyvemben, Rudolf Steiner belső fejlődésében központi élménye az volt, hogy az intuición szférájában találkozott Krisztus lényével mint az emberi Én kozmikus ősképevel. Ez a döntő esemény Rudolf Steiner életében 1899-ben történt. Ő maga említi ezt életrajzában /Életutam/ XXVI. fejezetében, szellemtudományosan pedig a Geheimwissenschaftnak "A magasabb világok megismerése" fejezetében írja le. (34)

Okkult szempontból ez az esemény azt jelenti, hogy Krisztus ettől kezdve működni tudott Rudolf Steiner magasabb Énjében, jelen volt benne. Ez a kapcsolata Krisztussal jogosította fel belsőleg arra, hogy a 20. század elején szellemi tanítóként és a keresztény ezotéria központi áramlatának képviselőjeként lépjen fel. Ez utóbbi értelmében a Krisztussal való tudatos találkozás fokozata a legmagasabb szintű megvalósítása Pál Apostol mondásának: "Nem én, hanem a Krisztus énbennem". Így Rudolf Steiner most, hogy a s z e l l e m i N a p o t hordozta lényének középpontjában, Énjében, fokozatosan megtölthette burkait ennek fényével, életével, szeretetével. Ennek a folyamatnak külső kifejezésekként lehetővé vált számára, hogy résztvegyen az ellentétek megváltásában.

Az első feladat, melyet Rudolf Steiner ebben a vonatkozásban maga elé tűzött, már a Theozófiai Társaságba 1902-ben történt belépésével adódott számára. Ugyanis már attól kezdve, hogy H.P. Blavatsky "Geheimlehre" /Okkult tanok/ c. művét megírta, a Társaságnak az volt a különös okkult jellegzetessége, hogy vezető köreiből Lucifert előbbrevalónak tartották Jahvénál, ami azt jelenti, hogy a régi időkben J a h v é n k e r e s z t ü l m ű k ö d ő Krisztusnál. Itt kell keresnünk a Theozófiai Társaság hangsúlyozottan keresztényellenes beállítottságának eredetét is. A Társaság ugyanis kizárólag egy bizonyos keleti, tibeti-indiai okkultizmus felé orientálódott, mert valóban az emberiség legrégibb luciferi bölcsességének maradványait képviselte. (35) Így "Blavatskyt is... tévútra vezették bizonyos lények, akik abban voltak érdekelve, hogy rávegyék, hogy Krisztus helyébe Lucifert állítsa." (36) "Innen ered az "Okkult tanok" -nak az az

állítása, hogy nem szabad Jahvét követni... az emberiség igazi jótévője Lucifer. Az "Okkult Tanok" úgy van megszerkesztve, hogy ez tűnik ki belőle, de a könyv ezt szavakban is világosan kimondja. Ezért kellett H.P. Blavatskyt okkult okokból Krisztus-Jahve gyűlölőjévé preparálni." (37) Ezzel a keresztényellenes tendenciával, amely mögött bizonyos tibeti-indiai okkultisták speciális nemzeti csoportérdekei bujtak meg, (38) Rudolf Steiner kezdettől fogva a rózsakeresztes kereszténység bölcsességét állította szembe, amennyiben általános emberi célokat követett és nem a Krisztus ellen harcoló, hanem a megváltozott, neki szolgáló Luciferből indul ki. (39)

Ezoterikusan nézve a dolgot, ez azért volt lehetséges, mert Rudolf Steiner Luciferrel saját asztráltestében a Krisztus-Nap fényét állította szembe, amely Énjéből világított, és így képes volt közvetlenül résztvenni Lucifer megváltásában. Ez az oka annak is, hogy korai előadásaiiban mintegy 1909-ig messzemenően többet beszél Lucifer-ről mint Arimánról.

A következő fokozatot az Arimán megváltására irányuló első lépések alkották. Az ő megváltásának elkezdéséhez azonban nem elegendő a szellemi fejlődés útján haladó egyes emberek erőfeszítése, hanem az ilyen emberek társadalmi szinten kifejtett e g y ü t t e s munkájára van szükség. Ez az okkult kiindulópontja az antropozófia gyakorlati vállalkozásainak, melyek emberek együttes munkáján alapulnak. Ilyenek a szociális organizmus hármas tagozódására irányuló mozgalom, a Waldorf-iskolák létesítése, mozgalom a vallási megújulásért, és mindenekelőtt a független Antropozófiai Társaság megalapítása 1913 elején, majd ugyanezen év őszén az első Goetheanumnak mint a Társaság látható központjának alapkövetétele Dornachban.

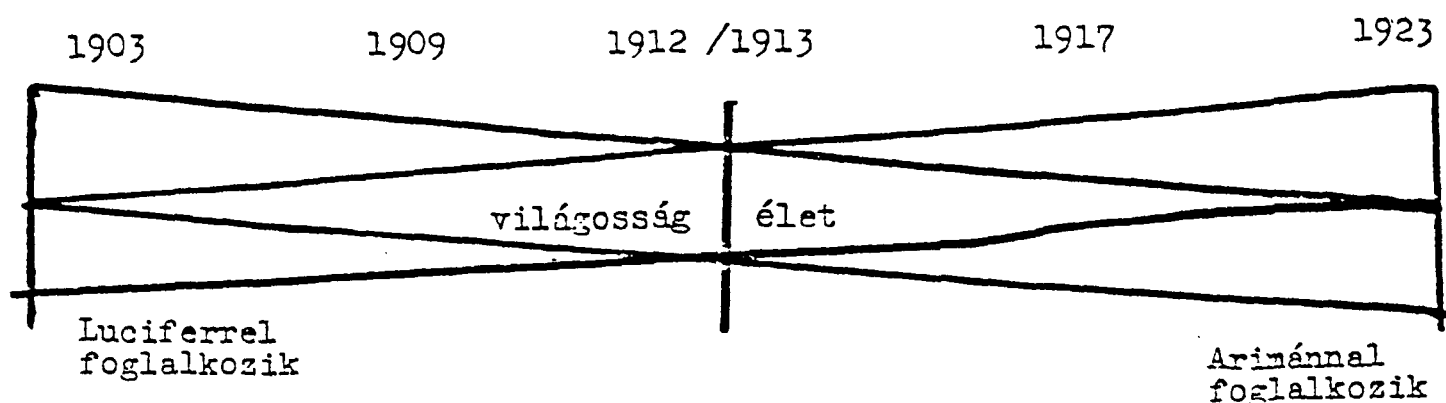
Ezeknek a különböző intézményeknek a megalapításánál korunk kulturáját átváltoztató és spiritualizáló együttes emberi tevékenység csiráinak elültetéséről van szó. Amilyen mértékben az ilyen, a világnak az antropozófiából folyó megértésén alapuló együttes munka elterjed, olyan mértékben segíthet a további fejlődés javára fordítani Arimánnak a nem nagyon távoli jövőben bekövetkező fizikai inkarnációját a Földön (40) és ezzel előmozdítani jövőbeni megváltását.

Rudolf Steiner maga azért volt képes a fentemlített mozgalmakat létrehozni, mert a Krisztus-Nap erősít, melyek a múlt és a jelen század fordulóján léptek be Énjébe, bele tudta árasztani étertestébe, ahol é l e t t é váltak. Ezt a Krisztus erőiből fakadó életet álli-

totta azután szembe Arimánnal az emberi alkotás minden területén, s így mindaz, amit létrehozott, étertestének krisztusi erővel teltetett tevékenységén alapulhatott. Ez a munka különösen az első világháború befejezése után bontakozott ki és Rudolf Steiner földi életének még utolsó hónapjaiban is folytatódott. Ide tartoztak: az antropológus orvostudomány, a biodinamikus mezőgazdaság, a természettudományok megújulásának kezdete a goetheanizmus szellemében és a Waldorf pedagógia.

Ebben az időszakban egyre inkább háttérbeszorult Lucifer és megváltásának témája, ezzel szemben előtérbe került Arimán és az őt szolgáló szellemek természetének és működésük céljának és jellegének lehetőleg minden oldalról való megismerése. Ez a "Zeitgeschichtliche Betrachtungen. Das Karma der Unwahrhaftigkeit" /Kortörténeti vizsgálódások. A valótlanág karmája/ címen megtartott előadásokkal kezdődik. Rudolf Steiner azután tovább fejtegeti a témát, amely teljes erejében az 1917. őszen tartott ciklusában kulminál, melynek címe: "Die spirituellen Hintergründe der äusseren Welt. Der Sturz der Geister der Finsternis" /A külső világ szellemi háttere. A sötétség szellemeinek bukása/. Ennek középpontjában a korszellemnek, Michaelnek és az arimáni szellemekkel folytatott harcának leírása áll.

Bizonyos értelemben azt mondhatjuk, hogy a lassu átmenet az egyik témáról a másikra úgy történt meg, hogy az első téma, "Lucifer megismerése" a "Der Mensch im Lichte von Okkultismus, Theosophie und Philosophie" /Az ember az okkultizmus, a theozófia és a filozófia fényében/ című, 1912. nyarán tartott ciklussal elérte bizonyosfokú kiteljesedését, az új téma pedig, "Arimán megismerése", az első Goetheanum 1913 szeptemberében történt alapkövetetelésének t e t t é v e l kezdődik el. Tehát az első témát Rudolf Steiner szellemtudományos munkásságának főleg korai szakaszában fejti ki különös intenzitással, (41) a másodikat pedig a későbbiben. E között a két "pólus" között bontakozott ki a középső korszak, az antropológus művészet intenzív kifejlesztésének korszaka, mely idő alatt a két téma belsőleg egyensúlyban áll egymással. Ennek a középső korszaknak a közepe táján tartja meg Rudolf Steiner "Az ötödik evangélium"-ról szóló előadását.

1903. Intonálás a L u z i f e r /később L u z i f e r
G n o s i s / c. folyóiratban des
1909. Der Orient im Lichte des Okzidents. Die Kinder Luzifer
und die Brüder Christi. /A Kelet a Nyugat fényében. Luci-
fer gyermekei, Krisztus testvérei/ c. ciklus
- 1912/1913 Der Mensch im Lichte von Okkultismus, Theosophie und
Philosophie /Az ember az okkultizmus, a theozófia és a
filozófia fényében/ c. ciklus
Az Antropozófiai Társaság megalapítása
Az első Goetheanum alapkövetése
1917. Die spirituellen Hintergründe der äusseren Welt. Der Sturz
der Geister der Finsternis /A külső világ spirituális
háttér. A sötétség szellemeinek bukása/ c. ciklus
1923. Michael ünnepéről tartott előadások.

A középső korszak művészi vívmányaihoz tartoznak mindenek előtt a misztériumdrámák, az eurythmia megteremtése és természetesen az a sok művészi kezdeményezés a legkülönbözőbb területeken, melyek az első Goetheanum létrehozása folyamán jutottak kifejezésre.

Témánkkal kapcsolatban különösen fontosak Rudolf Steinernek azok a szavai, melyekkel a Goetheanum épületét jellemezte: "Nézzék meg épületünk formáját: Az egyenes átvezetését mindenütt a hajlítottságba, az egyensúlykeresést, a kísérletet mindenütt arra, hogy a megmerevedő ismét folyékonnyá oldódjon fel, a mozgásban mindenütt a nyugalom megteremtését, és a nyugalomnak ismét mozgássá változtatását.

Ez az, ami egészen szellemi az épületünkben. A jövő embereként arra kell törekednünk, hogy a művészetben és az életben is úgy alakítsuk a dolgokat, hogy tudjuk, hogy ott lent van Arimán, aki mindent meg akar merevíteni, ott fent pedig Lucifer, aki mindent el akar párologtatni... Így hát épületünk egyensúlyi állapotot képvisel a világminőségben, melyet elhódítottunk, kiemeltünk Arimán birodalmából és Lucifer birodalmából." (42) Ez az egyensúly azután abban a szoborcsoportban érte el legmagasabb megjelenési formáját, amely művészi formában ábrázolja az emberiség reprezentánsát, Krisztust, mint az emberiség új csoport-Énjének és ugyanakkor minden egyes ember magasabb Énjének ősképet, Lucifer és Arimán között: "Minden az emberiség reprezentánsában, csoportunk középső alakjában csucsosodik ki, akiben már nem lehet semmi, ami luciferi vagy arimáni."

Itt be kell iktatnunk Heinz Müller mély benyomást keltő elbeszélését arról, hogy miként alkotta meg Rudolf Steiner ezt a csoportot. Ő elmondja, hogy Rudolf Steiner "Arimántól is és Lucifertől is megkivánta, hogy modellt üljenek neki. Arimánnál ez csak kimondottan erős kényszer alkalmazásával sikerült, míg Lucifer viszonylag könnyen beletalálta magát ebbe a helyzetbe." (43) Mindkettőjüknek addig kellett modellként szolgálnia neki, míg munkáját be nem fejezte. Csak ekkor vetett véget az ülésnek és azt mondta: "A mai emberiségnek arra kellene törekednie, hogy lelkében világos képet formáljon az ellentétekről és ezáltal megfossza őket hatalmuktól." Körülbelül ebben az időben egyik előadásában is a következőket mondta: "Mi tehát éppen a mi korunknak és a tudati lélek fejlődésének legmélyebb sajátossága? Ennek a korszaknak a legmélyebb sajátossága az, hogy az embernek a legalaposabban, a legintenzívebben meg kell ismerkednie az összemberiség harmonizálásának ellenszegülő erővel. Ezért korunkban fokozatosan el kell terjednie az emberrel szembeszegülő arimáni és luciferi hatalmak tudatos megismerésének." (44)

Hogy okkult szempontból megérthessük Heinz Müllernek ezt a szinte hihetetlennek tűnő elbeszélését, számításba kell vennünk, hogy csak Krisztusnak mint Napnak a beavatott asztráltestében világító f é n y e tudta Lucifert hatalmában tartani, Arimánt pedig Krisztusnak mint Napnak az étertestében működő é l e t e .

Más szóval, a szoborcsoport létrejötté közvetlen következménye annak, hogy Rudolf Steiner mint modern keresztény beavatott, el-

jutott a jelen könyvben leírt manicheus ut legmagasabb fokaira. Ennek és a rózsakeresztes utnak a középpontjában is Krisztus tudatos átélése áll a beavatott saját Énjében, és ennek következményeként a Krisztussal való közvetlen találkozás lehetősége a szellemi világban. Ezért volt képes Rudolf Steiner saját szavai szerint a szoborcsoportban is és a Goetheanum kis kupolája freskójának központi motívumában Krisztust úgy ábrázolni, ahogy a beavatottnak éppen a m i k o - r u n k b a n a Földdel határos szellemi szférában megmutatkozik. Heinz Müller erre a következőképpen emlékezik vissza: "Azután beszélt Rudolf Steiner arról a hasonlóságról is, amely az ő tanulmánya és Krisztus arca között fennáll. Ha a szellemi világban találkozunk vele - mondotta - az az első benyomásunk, hogy minden gondolatra, érszere és akaratú impulzusra meglepően erősen változik... Most, hogy ényre a Názáreti Jézus testétől függetlenül, szabadon uralkodik az éteri magasságokban, arcának, sőt egész alakjának ez a változása még fokozódott. Ennek ellenére azonban, biztosított róla Rudolf Steiner, a plasztika is és a színes ábrázolások is úgy készültek, hogy azonnal felismerjük őt, ha /az éteri világban/ találkozunk vele. Tehát itt is jogosan beszélhetünk egy bizonyosfajta portrészzerű hasonlóságról."

Ezt erősítette meg Rudolf Steiner akkor is, mikor Willi Aepli svájci antropozófusnak, aki őt dornachi műtermében felkereste, egy ki nem mondott, csak belsőleg gondolt kérdésére így válaszolt, rámutatva a szoborcsoportban Krisztus alakjára: "Igen, ilyennek láttam."

(45) 1921. június 29-i előadásában pedig, melyet az első Goetheanum plasztikus és festészeti formái leírásának szentelt, a következőképpen írja le a kis kupola freskója központi motívumának - Krisztus alakjának - keletkezését: "Úgy képzeljük el őt /az emberiség reprezentánsát/ mint Krisztust. Teljesen a szellemi látásom alapján mint Krisztus-alakot formáltam meg... Ezt persze senki sem kell hogy elhiggye, de ez Krisztus úgy, ahogy szellemi látásom előtt megmutatkozott... Úgy áll itt Krisztus mint maga a megtestesült szeretet." (46)

Az ellentétezők utolsó kategóriájáról, az u.n. Azurákról nagyon ritkán beszélt Rudolf Steiner. Korai előadásaiban (47) tett néhány futólagos említésen kívül csak a már idézett 1909. március 22-i előadása tartalmaz néhány részletesebb közlést róluk. Később még röviden megemlítette őket 1919. december 15-i dornachi előadásában /"Die Sendung Michaels", Michael küldetése/ de ezután földi munkássága

végéig sehol sem beszélt többé róluk, mert tekintettel Arimán küszöbön álló megtestesülésére, minden erőfeszítését egyre inkább az ő erőinek megismerésére és az ellene való munkálkodásra összpontosította.

Ami az Azurákhoz tartozó szellemi lényeket illeti, az említett legutóbbi előadásában úgy jellemzi őket Rudolf Steiner, mint akik a földi civilizációban "a kultúra betegségét, a kultúra halálát" (48) akarják előidézni, és akiknek az emberiség a jövőben csak olyan mértékben fog tudni ellenállni, amilyen mértékben az új misztériumok céljai megvalósulnak a Földön. "A világnak újra el kell jutnia oda, hogy a beavatás principiumát fel tudja venni a civilizáció principiumai közé." (49) Ezekkel a szavakkal minden embernek, de mindenekelőtt az antropológusoknak megadta az egyetlen ellenszert az Azurák kísértései ellen. Olyan ellenszert ez, amely egyben utat mutat jövőbeni megváltásuk felé is, amely csak akkor fog elkezdődni, mikor az új misztériumok és a velük kapcsolatos beavatási principium az egész Földön elterjednek és átveszik a földi civilizáció vezetését. Olyan misztériumok lesznek ezek, melyekben Krisztus mint Nap nemcsak a legmagasabb megismerést ajándékozó f é n y k é n t fog az emberi asztráltestekben ragyogni, nemcsak az i m a g i n á c i ó k b a n v a l ó u j é l e t lesz, mely imaginációk az emberek étertestében keletkeznek majd, onnan kisugároznak a társadalmi életbe és azt alakítják és megváltoztatják, hanem olyan misztériumok lesznek, melyekben ezek egészen a fizikai testig hatnak és azt a krisztusi s z e r e t e t feltámadási erőivel töltik be, mely szeretet egyedül képes a betegséget és a halált legyőzni az emberben és a földi kultúrában.

Ezek az új keresztény misztériumok a Rudolf Steiner által misztériumi szintre emelt 1923/24-es Karácsonyi Üléssel vették kezdetüket. Ettől az időtől kezdve a múlt, a jelen és a jövő minden igazi antropológus szívének és lelkének megadatott a lehetősége arra, hogy a misztériumok fokozatos megteremtésének csirájaként elhelyezze önmagában ezt az alapkövet, melyet Rudolf Steiner 1923. december 25-én a Földdel határos étervilágban formált meg a kozmoszban működő isteni hármasság erőiből, a Szellem, a Fiu és az Atya erőiből: "És ebből a három erőből, a magasság Szelleméből, a körülöttünk lévő krisztusi erőből, az Atya működéséből, az Atya teremtő tevékenységéből, mely a mélységekből árad, meg akarjuk formálni ebben a pillanatban lelkünkben a dodekaéder alakú alapkövet, melyet lelkünk talajába süllyesztünk, hogy ott legyen erős jelként lelki létünk erőteljes alapjaiban és mi

az Antropozófiai Társaság működése során a jövőben ezen a szilárd alapkövön állhassunk." (50)

Ezt az alapkövet, amely ettől kezdve minden igazi antropozófus lelki létének alapja kell hogy legyen, a Szellem erőiből formálta, melyek a magasságokból jönnek és elvezetnek oda, hogy legyőzzük Lucifer hatalmát az emberben; Krisztus erőiből, melyek a Föld környezetében hatnak és céljuk, hogy legyőzzék Arimán hatalmát az emberiség fölött; és az Atya erőiből, melyek a mélyből jönnek és elvezetnek az Azurák hatalmának legyőzéséhez a földi fejlődésben. (51) Ezt a "dodekaéder alaku szeretet-alapkövet", ezt a "szeretetből alkotott dodekaédert" azonban csak akkor tudja az ember saját szívében, saját lelkében elhelyezni, és ezzel az új misztériumi utra lépni, ha egész lényével afelé törekszik, ami az idők fordulóján mint

Isteni fény,
Krisztus Napja

felragyogott, melynek forrásaiból be tud áradni az emberi lénybe a kozmikus fény, az imaginációk ajándékozó kozmikus élete, (52) és a kozmikus szeretet, mint a világ hármasságának megnyilatkozásai. (53)

És amint a világmindenségben minden afelé törekszik, ami rokonságban áll vele, a világnak ezt a hármasságát is csak a hozzá tartozó emberi hármasság tudja befogadni itt a Földön: az ember fénye, az ember képessége arra, hogy imaginációkban éljen, és az emberi szeretet. Mert ha Krisztushoz a magasabb megismerés f é n y é v e l közeledünk, mely a szellemtudományos gondolatok önzetlen átélésével jön létre saját bensőnkben, ha azzal a képességünkkel közeledünk hozzá, hogy i m a g i n á c i ó k b a n é l j ü n k , amit meditativ munkával vivünk ki magunknak, és ami bensőnkéből kihat szociális környezetünkre, és végül ha szellemivé tett, minden egoista elemtől megtisztított áldozatkész s z e r e t e t ü n k k e l közeledünk hozzá, akkor emberi fényünket erősebbé teszi az ő kozmikus fénye, emberi imaginációinkat az ő kozmikus imaginációi, és a mi szellemivé tett emberi szeretetünket az ő kozmikus szeretete. Akkor létrejöhet a Földön az emberek valódi egyesülése "Antropozófiáért", amelyhez nem férhet hozzá sem a fényt csak önmaga számára kisajátító Lucifer, sem az imaginációkat kioltó, minden életet megdermesztő Arimán, sem pedig a minden szeretetet megölő Azurák. "Akkor fel fog ragyogni lelki szemeink előtt az az alapkö, melynek szubsztanciáját kozmikus emberi szeretet, képszerűségét, formá-

ját kozmikus emberi imaginációk, ragyogó fényét pedig kozmikus emberi gondolatok adják. És ez a ragyogás, valahányszor visszaemlékezünk erre a pillanatra, felénk sugározhatja fényét, amely nemcsak melegít, de ösztönzően hat tetteinkre, gondolkodásunkra, érzésünkre és akaratunkra." - "Hogy jóvá váljon", amit olyan tetteinkkel alkotunk, melyek toleranciával telített gondolkodásból, megbocsátástani képes érzésekből és olyan akaratból születtek, mely arra irányul, hogy résztvegyen egy új emberi karma - közzség megalapításában a Földön. Akkor "az a Szellem, aki a dodekaéder alakú szeretet-követ övező fényben ragyog", mint az új michaeli misztériumok Szelleme, aki egyedül képes az emberiséget a jövőben Michael-Krisztus áldéai szerint vezetni, az egész földi fejlődésbe bele tud majd adni, "hogy ott világítson és melegítsen az emberi lelkek előrehaladása, a világ előrehaladása üdvére."

Igy a Karácsonyi Ülés ösképe és egyben kvintesszenciája lehet számunkra annak az utnak, melyet ebben a munkában megpróbáltunk leírni. Ez pedig azt jelenti, hogy a szellemi mi volt ához való közeledés nem abban áll, hogy absztrakt gondolatokat formálunk róla mint egyszer megtörtént eseményről, hanem konkrét lelki tevékenységben áll, egész emberi lényünk szüntelen belső átalakításában, azáltal, hogy kifejlesztjük magunkban a toleranciát és a megbocsátást, valamint a mások karmájának viselésére való képességet. Mert a Karácsonyi Ülés csak annak nyilatkoztatja ki szellemi voltát, aki arra törekszik, hogy azoknak a szellemi impulzusoknak a segítségével közeledjen hozzá, amelyek alapján hatvanhat évvel ezelőtt "a földi lét áramlatába" állította inspirátora és megteremtője - Rudolf Steiner.

U T Ó S Z Ó

Ezt az utószót azok a kérdések tették szükségessé, melyeket a szerzőnek jelen munkájának írása folyamán tettek fel a megbocsátás okkult jelentőségéről tartott előadásai után Európa különböző városaiban.

Először is a legnyomatékosabban hangsúlyoznom kell, hogy a manicheus értelemben vett megbocsátás egyáltalán nem azt jelenti, hogy nem kell ellenállást kifejtteni a gonosszal szemben. Ellenkezőleg, ha ki is kell zárni mindenféle külső vagy belső erőszak alkalmazását egy másik emberrel, hibáival, tévedéseivel és különösen a belőle kiinduló gonosz vagy hazug megnyilvánulásokkal szemben, de mindezekkel egy a jóra és igazra irányuló erős akaratot kell szerbeállítani, amely a rosszat a rendelkezésre álló erőkhez és körülményekhez mérten ismét jóvá akarja tenni. Más szóval, gyakran adódnak az életben olyan helyzetek, mikor a megbocsátásnak tisztán b e l s ő a k t u s n a k kell maradnia, míg kifelé bátran, félelem nélkül szembe kell nézni a gonoszsággal és hazugsággal.

Egészen más a helyzet saját hibáink és hiányosságaink megbocsátása esetében. Erre vonatkozóan ezt írja Rudolf Steiner "Wie erlangt man Erkenntnisse der höheren Welten?" /A magasabb világok megismerésének útja/ c. könyvében: "Abban a pillanatban, mikor mentegeted valamilyen gyengeségedet saját magad előtt, egy követ teszel magad elé a felfelé vezető úton." ① Ez azt jelenti, hogy a szellemi világ számára csak hibáink és hiányosságaink önismereten alapuló kijavításának vagy legalábbis az arra való törekvésnek van jelentősége.

Ez érvényes az u.n. "bocsánatkérésekre" is. Ha csak nem a konkrét jóvátételre irányuló akaratból fakadnak, semziféle jelentőségük sincs a szellemi világ számára. Ha figyelembe vesszük továbbá, hogy a mentegetőzés annak a lelki folyamatnak a külső kifejezése, melyet általában "megbánásnak" nevezünk, jobban megértjük Rudolf Steiner következő szavait: "A megbánás nem ér semmit. Jóvá kell tennünk, ez megrövidíti a kamalokát." ②

A "megbánás" természetesen nagy jelentőségű mint a valódi önmegismerés része, mert minden hibánkat és tévedésünket először objek-

tíven meg kell ismernünk mielőtt hozzáfoghatnánk a jóvátételhez. Ezszemben ha a megbánás önmagunk ostromozásába és kínzásába megy át, úgyhogy lelki horizontunkat ugyszólván sötét, komor felhők homályosítják el, ami végső soron letörtséghez, sőt kétségbeeséshez vezet, akkor ez már nemcsak az emberi léleknek árt, de - mint már láttuk - a szellemi világ számára sincs semmi jelentősége.

Bár az önmagának való megbocsátás csak hátráltatja az embert belső fejlődésében, ez nem jelenti azt, hogy a megbocsátás elnyerése - tradicionális kifejezéssel a bűnbocsánat - ne jöhetne létre tisztán szellemi úton, mint a lélek belsejében lejátszódó rejtély. Az a szellemi folyamat, amely ebben az esetben a lélekben végbemehet, a modern ember legjelentősebb tapasztalataihoz tartozik. A következőkről van szó:

Ma, a tudati lélek korában, a nyugati emberiség legfontosabb célja az, hogy egyre több ember létesítsen személyes és teljesen tudatos kapcsolatot Krisztussal. Ez a könyv bemutatta, hogy a cél eléréének egyik módja "a Krisztushoz vezető gondolati út". Ez az út a tolerancia, a megbocsátás, a másik ember karmájának magunkraállalása fokozatain át vezet el hozzá. Ez az út összefügg a "jó" és a "rossz" új, manicheus módon - vagyis a Golgotai Misztériumnak a Földdel határos szellemi világbeli megismétlődése szerinti - átélésével. Ezenkívül kapcsolatban áll ez az út Krisztusnak éteri formában való megjelenésével, ahogy ő jelen ~~Közpunktól~~ kezdve az emberiségnek fokozatosan megnyilatkozik.

Ennek a ténynek következtében, és teljes összhangban korunknak, a szabadság korszakának alapvető jellegével, erősen fokozódnia kell az ember részvételének saját maga és a világ megváltásában /spiritalizálásában/. Ezt pedig csak úgy tudja megtenni, ha személyes és tudatos kapcsolatot teremt Krisztussal.

Ebben a folyamatban döntő szerepe lesz "a Krisztussal áthatott szellemtudománynak" vagy antropozófiának, amely ezoterikus rivoltánál fogva az a nyelv, amelyen a jelenlegi emberiség az éteri Krisztussal közvetlenül beszélhet /1. II. fejezet/ és ez azt jelenti, hogy vele olyan belső intim személyes kapcsolatba léphet, amely lehetővé teszi, hogy a meditációban tőle magától kapjon valódi "bűnbocsánatot". Erre utal Rudolf Steiner következő szavaival: "Azok, akik valódi szellemében teszik magukévá a Krisztussal áthatott szellemtudományt, - nem külső értelemben, hanem a maga valódi szellemében - egész biztosan a saját gyóntató atyjukká válhatnak. A szellemtudomány útján egész biz-

tosan egyre bensősegebben ismerik majd meg Krisztust és vele olyan intim közösséget éreznek, hogy közvetlenül megérik szellemi jelenlétét. És miközben ismét hűséget fogadnak neki mint kozmikus princípiumnak, és szellemileg meggyónnak neki, csendes meditációjukban megkap-hatják tőle a bűnbocsánatot... Lehet, hogy ez csak eszménykép a földi életben, de az antropozófusnak legalább van egy ilyen eszményképe, amelyre feltekinthet." (3)

Ezt az ideált azonban csak akkor tudja megközelíteni az ember, ha a megbocsátás két főfeltételének kielégítő mértékben eleget tesz, vagyis legyőzi önmagát, azaz az alacsonyabb Énje önző hajlamait, és szeretettől indítatva odaadja magát a világnak, hajlandó áldozatosan szolgálni a világot. Ez a két lelki képesség valóban központi szerepet játszik a modern szellemi tanítvány életében. A belső fejlődés magasabb fokán is ezek készítik elő a szellemi tanítványt a kis és a nagy Küszöbörrel való találkozásra. Az első Őr ugyanis megtisztulásához megkivánja, hogy a tanítvány valóban legyőzze önmagát, vagyis az alacsonyabb Én minden lefelé kuzó befolyását, a második pedig egész lényével a világ áldozatos szeretettel teli szolgálatát testesíti meg. (4)

Az említett két tulajdonság azonban elengedhetetlen előfeltétele annak, hogy Rudolf Steiner fent idézett szavai értelmében Krisztustól magától kapjunk bensőleg "bűnbocsánatot". Mert csak aki rendelkezik ezzel a két tulajdonsággal, vagyis aki képes i g a z á n megbocsátani, csak az remélheti Krisztus bocsánatát. A Miatyánk ötödik kérése világosan utal erre: "És bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek."

A második kérdés, melyet a megbocsátás témájával kapcsolatban újra meg újra feltettek a következőképpen hangzik: Van-e jelentősége a vétkes fél számára annak a ténynek, hogy tettét megbocsátották, ha akár mert a megbocsátó elköltözött vagy meghalt, akár valami más oknál fogva k ü l s ő l e g nincs tudomása róla? - Itt legelőször azt kell megjegyeznünk, hogy a megbocsátásnak minden esetben döntő jelentősége van m i n d k é t ember számára mikor haláluk után a szellemi világban találkoznak. Ez nemcsak abban az értelemben érvényes, hogy az életben megvalósított minden megbocsátási aktus megkönnyíti és megrovidíti azt az időt, melyet a megbocsátó a kamalokában tölt, hanem különösen azért jelentős, mert a megbocsátónak Krisztussal való újfajta kapcsolata révén, melyet a megbocsátás hozott létre, lehetősége nyílik arra, hogy halála után egészen másfajta kapcsolatba lépjen azzal, aki-

nek megbocsátott, mint ezt enélkül tehetné. /L. a VI. fejezet 4. pontját/. Másrészt a meg nem bocsátás nagymértékben megnehezíti a halott kapcsolatát az élő személlyel, akinek a Földön ártott. Mikor a halott a kamalokában átéli rossz cselekedete teljes kozmikus jelentőségét, természetesen letekint arra az emberre, aki ellen vétett. Ha azonban ez nem bocsátott meg neki, akkor a halott nem tud hozzáférközni a lelkéhez abbéli törekvésében, hogy a történeteket ismét jóvátegye. Ez pedig lényegesen megnöveli kamaloka-beli szenvedését és mindkettőjük karmáját megterheli, miközben erősödik a szellemi világban a kérlelhetetlen szükségyszerűség hatalma.

Ami azonban a következő földi életet illeti, az olyan megbocsátás, amely azzal az elhatározással jár együtt, hogy ugyanannyi jót és szeretetet ad a világnak, amennyitől a szóbanforgó rossz cselekedet megfosztotta, a megbocsátó lelkében halála után azt az elhatározást érlelheti meg, hogy ismét találkozzék a Földön azzal, aki megbántotta, de nem azért, hogy "megkapja" tőle azt a jót, ami karmikusan jár neki, hanem, hogy az ellene vétkezett embernek segítsen újra elérni a belső tökéletességnek azt a fokát, amelyet rossz cselekedete következtében elvesztett. Így egy ember találkozása a következő földi életben egy másik emberrel vagy az emberek egy csoportjával, akinek vagy akiknek megbocsátott, nemcsak a régi tartozás megfizetését jelentheti - mint ez pl. Pestalozzi esetében a klasszikus formában történt (5) - hanem teljesen új karma kezdete lehet, amely Krisztusnak mint a karma urának szándékai szerint szabad akaratból valósul meg. Ez is egyfajta "morális lélegzés" /l. VII. fejezet/ amely azonban nem egy, hanem két vagy több egymást követő földi életben történik.

Azt, aki egy másik embert bántott, természetesen nem menti fel a megbocsátás az alól a karmikus kötelezettsége alól, hogy az iránt, akit megbántott, következő földi életében vagy életeiben annyi jóságot és szeretetet tanusítson, amennyi rosszat neki korábban okozott. Itt a karmatörvény továbbra is vasszigorral működik. A megbocsátás következtében azonban - mely szellemi szempontból mindig együtt jár az önkéntes lemondással mindennemű jövőbeni jóvátételről - a kiegyenlítő karma megvalósításának egészen más módja válik lehetővé. Mert az a jóság és szeretet, melyet meg nem bocsátás esetén a vétkesnek következő életében a másikkal szemben szükségyszerűen tanusítania kell, most a megbocsátásnak köszönhetően önkéntes áldozatként rendel-

kezésre áll és felhasználható a szellemi kozmoszban arra, hogy a világ Krisztusnak, a karma urának szellemében és szándékai szerint fejlődhessék tovább. "Arról, hogy a jövőben így történjék karmikus számlánk kiegyenlítése, vagyis hogy a jövő felé haladva, melyben már megtaláltuk utunkat Krisztushoz, karmikus számlánk olyan világrendbe illeszkedjék bele, amely lehetővé teszi, hogy karmikus kiegyenlítésünk módja a lehető legnagyobb jót hozza az emberiségnek a földi fejlődés hátralévő részében, arról az fog gondoskodni, aki a mi időnktől kezdve a karma ura lesz: Krisztus fog róla gondoskodni." - mondta ezzel kapcsolatban Rudolf Steiner. ⑥

Végül vannak olyan helyzetek, mikor az embernek, legalábbis élete bizonyos szakaszában, sem ellenségei nincsenek, sem olyan embertársai, akiknek valamit meg kellene bocsátania. "Senkinek semmi megbocsátanivalóm nincs" - hallhatjuk az ilyen emberektől. Persze lehet, hogy az ilyen kijelentés csak a hiányos önismeret következménye. De az is előfordulhat, különösen, ha ez az élethelyzet az ember saját sorsának teljes elfogadásával párosul, hogy ez a helyzet valóban egy különösen kedvező karma eredménye, pl. ha az illető előző életeiben gyakran megbocsátott. Persze az életnek ilyen szakaszai általában csak bizonyos ideig tartanak, azután előbb vagy utóbb ismét nehézségek, problémák támadnak. Az ilyen karmikusan "szerencsés" időszakot arra lehet - sőt kellene - felhasználni, hogy fokozott h á l a - é r z é s t fejlesszünk ki magunkban minden iránt, ami velünk és körülöttünk történik; egy olyan érzést, ami azzá válhat, amit Rudolf Steiner a világ iránti "mindent átfogó szeretetnek" nevezett. ⑦ Az ilyen ember ezen felül sokkal eredményesebben tud más embereknek segíteni, mindenekelőtt azoknak, akik jelenlegi életükben kevésbé képesek megbocsátani. És sem az egyiket sem a másikat nem a saját karmájából folyó szükségszerűségből fogja tenni, hanem a magasabb hatalmak "megbízásából".

Az ilyen tudatosan kifejlesztett hálaérzés saját sorsunkkal és mindazzal szemben, ami velünk történik, különösen erős és továbbvivő szellemi erővé változik át akkor, amikor nehéz sorsot és különösen nagy fájdalmat és sok rosszat kell elviselnünk. Mert nehéz sors-helyzetekben különösen nehéz egy ilyen érzést megőrizni. Itt segíthet egy további lépés a szellemi tanítvány számára kiszabott uton, amely azzal függ össze, hogy kifejlesztjük magunkban a képességet arra, hogy a bennünket ért rosszat bölcsességgé változtassuk át, vagyis arra törekszünk, hogy megtaláljuk az átélt fájdalmak, igazságtalanságok vagy

sorscsapások magasabb szellemi értelmét. Amit ezzel kapcsolatban népszerű kifejezéssel "isteni gondviselésnek" nevezünk, az annak számára, aki arra törekszik, hogy a modern szellemtudomány vagy antropológia segítségével megismerje a karma és a reinkarnáció törvényeinek lényegét, tudatosan átélt manicheus beavatássá válhat, mely elvezetheti az éteri Krisztus mint a karma ura jelenlétének és működésének átéléséhez saját életében, valamint az egész emberiség szellemi sorsterületén.

Megbocsátani természetesen annál nehezebb, minél erősebb az emberek és embercsoportok közötti konkrét karmikus kapcsolat. Másrészt annál jelentősebbek a megbocsátás gyümölcsei a halál utáni és az összes további földi életek számára, minél nagyobb erő kifejtés szükséges a megbocsátáshoz. Mert az olyan helyzet, mely a megbocsátás kérdését oly nagy erővel veti fel az életben, mint az pl. Simon Wiesenthal esetében történt, mindig a legmélyebb karmikus mélységekből jön és szellemileg nézve nem más, mint egy Krisztust kereső belső kérdés, melyet az ő szellemi szférájához való öntudatlan közeledés váltott ki.

Igy azt mondhatjuk: Az, hogy ilyen élesen vetődik ma fel a megbocsátás problémája, azt mutatja, hogy szükségessé vált, hogy új, tudatos kapcsolatba lépjünk Krisztussal és ezzel összefüggésben megismerjük a m e g b o c s á t á s szellemi jelentőségét és misszióját a világban úgy, ahogy ezt ma a modern szellemtudomány vagy antropológia lehetővé teszi.

F Ü G G E L É K

1. Marie Steiner "Megbékélési Felhívásának" szövege
2. Ita Wegman erre irt válaszlevelének szövege

MARIE STEINER ELSŐ MEGBÉKÉLÉSI FELHIVÁSA

/1942. Karácsonyán/

"Marie Steiner: Levelek és dokumentumok különösen utolsó életéből" című könyvből. Dornach, 1981.

Sokat hallunk azokról a problémákról, melyek Társaságunk tagjait foglalkoztatják. És hogy is lehetne ez másként? Hiszen minden oldalról felbukkannak, külső és belső jellegűek, és bizonyos fokig még kölcsönösen függenek is egymástól. Amennyiben belső jellegűek, és ezért individuális lelki problémák, mélységeikben kivonják magukat az egyes emberek ítélete alól. Kifelé való megnyilvánulásuk erősen függ a jelenlegi történések brutálisan romboló keménységétől. Mert lassanként minden, ami produktív, minden nagyobb-szabásu iniciatíván felülkerekednek a napi életet uraló hatalmak és elnyomják őket. A már megalkotott és elért eredmények könyörtelen megsemmisítésével állunk szemben.

"E külső harcban és belső viharban nehezen érthető szót hall a szellem: A kényszertől, mely minden embert megköt, szabaddá válsz, ha önmagad legyőzöd."

Azt, amit az utóbbi évszázadokban tudati téren az egyes emberek kivívhattak maguknak, most már fokozatosan egyes csoportoknak, egyes közösségeknek is meg kell szerezniük. De nincs ennél nehezebb feladat, hiszen egy közösség fluktuáló tömeg; nemcsak külső, hanem belső arculatát is állandóan változtatja. Ahig éri el az emberek egyik rétege az élet harcai és tapasztalatai útján a tudati elmélyülés érettebb fokát, máris előrenyomul utánpótlásként a következő generáció, vagy olyanok, akik korábban a háttérben álltak, akiknek most előlről kell kezdeniük a tapasztalatgyűjtést és ezáltal a már

elért érettségi fok állapotát egy korábbi, kevésbé érett fokra szorítják vissza. Ha ez a fiatal utánpótlás régi problémákkal kerül szembe, könnyen hajlik az ítéletre, sőt elítélésre, gyorsan kimondja az elítélő szót, bár legtöbbször nem is ismeri az ítéletalkotáshoz szükséges tényeket. Komplikáltabb esetekben nincs is lehetősége arra, hogy hozzájuk jusson. Csak a körülötte rajzó szóbeszédre van utalva, melynek az a természete, hogy nemcsak formáját változtatja mint Proteus, hanem a lényegét is meghamisítja, sőt gyakran ellentétükbe fordítja át a tényeket. Minthogy a konfliktusok évek, sőt évtizedek során épültek fel, és kialakulásukba belejátszottak az emberi szimpátiák, antipátiák és vágyak, ezek között elvész az objektív valóság. Aki nem vett részt bennük kezdettől fogva jól tájékozottan, az rövidesen átláthatatlan szövedékbe bonyolódik és kísérteteket lát, nem a valóságot. Sötétben tapogatózik, a valóság elrejtőzik előle.

Tény, hogy minden újabb generáció okosabb mint az előző. Ez természetes, hiszen mint emberiség átveszi és továbbfejleszti az előző generáció intellektuális vívmányait. Ettől azonban nem lesz bölcsőbb, mert a bölcsesség az egyedi ember vívmánya, melyet az önmagán történő munkálkodás, valamint sok-sok inkarnáció és jól felhasznált jelenlegi élete során szerzett tapasztalatai alapján ér el. Nagyon tanulságos látni, hogy milyen naivak, sőt balgák lehetnek rendkívül okos emberek, és mennyire hiányozhat a bölcsesség ragyogóan tehetséges emberekből.

És hogy áll a dolog az igazsággal? Az emberek számára ez csak törekvés marad. Sohasem érjük el teljesen. Mennyi önámítás, mennyi elvakultság borítja el akkor is, ha azt hisszük, hogy teljesen a birtokában vagyunk! Hányszor tépi cafatokra a szenvedély, az ember önmaga iránti elfogultsága, a hiuság és a becsvágy! Ha azonban mint törekvés, mint vágy él a lélekben, akkor legalább van egy alapunk, amelyre építhetünk akkor is, amikor minden inogni látszik. - Akkor nincs minden veszve, - még nem szabad kétségbeesnünk. De benne kell hogy éljen az emberben ez a vágy mint ösztön, mint az igazsághoz való hűség ösztöne, még ha egy időre el is volt fojtva. Ha valaki hidegvérrel, tudván hazudik, és az ilyen akarat tudatosan belejátszik a közösségi életbe, akkor persze illuzórikus volna a közösség gyógyulásában reménykedni.

Ez azonban nyilvánvalóan csak elvétve fordul elő és csak sziklaszilárd tények alapján szabad egy esetet ilyennek bélyegezni. Soha sem szabad a tárgyilagosságot szenvedéllyel fűtött véleménnyel, szimpátiával, vagy az emberhez férkőző, az érzelmeket felkorbácsoló szóbeszéddel megzavarni. Ez mind csalóka következtetésekhez vezet.

Mi hát a teendő, ha egy közösség, amely a világtörténelem színe előtt magáravállalt szent kötelesség hordozója, amelynek olyan művet kell őriznie és továbbfejlesztenie, amely nélkül az emberiség egyre mélyebbre süllyedne, olyan problémákba bolyolódik, melyeket képtelen megoldani? Eleget akar tenni sors-szabta kötelességének, de nem tud megszabadulni az őt akadályozó léncoktól és terhektől, mert egyeseknek - akiken ez mulik - nem adatott meg, hogy le tudják győzni önmagukat. Vakon követő hívek pedig nem oldának meg problémákat. Mi a teendő? A közösségnek is tudatosan el kellene határoznia, világosan és készségesen, hogy legyőzi önmagát.

Mint társaság a "lenni vagy nem lenni" kérdése előtt állunk. A világháború következtében rántórt katasztrófák, országhatárok lezárása, elszegényedés, stb. miatt alig látszik lehetségesnek, hogy mint külső testület átmentsük magunkat. De történnek még csodák. Akkor történnek, ha a morális szubsztancia olyan erős, hogy indokolja a csodát. Mit tehetünk, hogy megmentjük morális szubsztanciánkat?

Megbocsáthatunk! Mindenki megbocsáthatja azt, ami az ő megbocsátanivalója. Elfelejtethjük, amit érdemes elfelejteni, ahelyett, hogy régi sérelmeinket ápolgatnánk. Lezárhatjuk az összes régi történetet, melyek felőrölnek és amelyeknek, ha fiatalok vagyunk, vagy távolabb élünk, már nem tudunk a mélyére látni. Ahhoz a mondáshoz tarthatjuk magunkat, hogy csak az igaz, ami gyümölcsöző. - Ismét meg kell tanulnunk együtt dolgozni, egyetértésben, anélkül, hogy kizárnánk a nekünk ellenszenves embereket; anélkül, hogy megakadályoznánk bárkit is abban, hogy velünk együttműködjék, aki hűséges az ügyhöz és Rudolf Steinerhez; anélkül, hogy elzárkóznánk azoktól, akik a szellemi megismerést keresik úgy, ahogy azt csak Rudolf Steiner adhatja meg; anélkül, hogy eltaszítanánk azokat a kereső lelkeket, akik miatt ő tudatosan választotta a mártíromságot az emberiség, az egész tévelygő emberiség iránti szeretetből. Szeretetté vált benne a megismerés - és egykor bennünk is azzá válhat, ha erre az utra lépünk.

Annak a tűzvésznek huszáves évfordulója előtt állunk, amely őt megfosztotta földi életétől, bár ez még majdnem két éven keresz-

tűl izzott mint világító áldozati tűz és lángjával sohasem sejtett szellemi kincseket hozott el nekünk. Ennek az áldozatnak és ennek a halálának láttán - amelynek mint egyének és mint társaság minden bizonnyal valamennyien okozói voltunk, mert a m i k a r m á n - k a t vette magára - nem tudunk felejtetni, nem tudunk megbékélni és nem tudjuk szélesre tárni kapuinkat a keresők előtt?

Ugy látom, hogy ebben rejlik megtisztulásunk egyetlen lehetősége, - akár a Társaságot, akár az egyes embereket nézzük. Ezt e szavak súlyának teljes tudatában mondom és annak a ténynek teljes tudatában, hogy emberi számítás szerint nemsokára Rudolf Steiner szellemi alakja elé kell állnom. Mentsük meg művét és az emberiség léturáját azzal, hogy legyőzzük önmagunkat és kibékülünk, azzal, hogy szélesre tárjuk kapuinkat a keresők előtt.

Marie Steiner

ITA WEGMAN VÁLASZA MARIE STEINER 1942. DECEMBER 12-I
MEGBÉKÉLÉSI FELHÍVÁSÁRA

"Marie Steiner: Levelek és dokumentumok különösen utolsó életéből" című könyvből. Dornach, 1981."

Ascona, '43 február 15.
Casa Andrea Cristoforo
Gyógyintézet és Üdülőotthon

Igen tisztelt Frau Doktor Steiner,

Kérem, bocsássa meg, hogy írok Önnek. Olvastam a Goetheanum mellékletében a tagoknak szóló cikkét, melyet röviddel 1942. Karácsonya előtt írt.

Cikkét olyan sokféleképpen értelmezik. Nem engedem meg magamnak, hogy ítéletet alkossak róla. Csak az a vágy késztet e sorok megírására, hogy kifejezzem, hogy szavai mély benyomást keltettek bennem, nagy horderejűek és jövőbe mutatók.

Kérem, fogadja értük, tisztelt Frau Doktor Steiner, köszönetemet.

A legmélyebb tisztelettel, hive

Ita Wegman

MEGJEGYZÉSEK ÉS KIEGÉSZÍTÉSEK

A Rudolf Steiner idézetek mind a Rudolf Steiner Verlag Dornach, Schweiz, kiadásában megjelenő Összkiadásból /Gesamtausgabe GA/ származnak. Az evangéliumi idézetek forrása - ha a fordító nincs megjelölve - Emil Bock fordítása, mely az Urachau Verlag, Stuttgart kiadásában jelent meg.

Az I. fejezethez

A megbocsátás időszerűsége korunkban

1. GA 4 IX. fejezet.

A II. fejezethez

A Miatyánk ötödik kérése és az Atlantiszt utáni ötödik kultorkorszak

1. F. Rittelmeyer: Das Vaterunser. Ein Weg zur Menschwerdung. Stuttgart, 1985. /A Miatyánk. Az emberréváláshoz vezető út/ 29. old.
2. GA 104. Rudolf Steiner 1908.6.25-i előadásában beszélt az emberiség kettéválásáról a "jó" és a "rossz" fajra, ami már a hatodik kultorkorszakban elkezdődik.
3. Lásd a "szláv ember" leírását az első Goetheanum kis kupolájának freskójával kapcsolatban Rudolf Steiner 1921.6.29-i előadásában, melynek címe: Der Baugedanke des Goetheanum /A Goetheanum építészeti elgondolása/ Megjelent ennek az egy előadásnak külön kiadásaként 1986-ban Dornachban. Lásd még S.C. Prokofieff 1989-ben Dornachban megjelent műve: Die geistigen Quellen Osteuropas und die künftigen Mysterien des heiligen Gral

/Keleteurópa szellemi forrásai és a Szent Grál jövőbeni misztériumai/ I. függelékében. Az orosz ember viszonya az éteri hasonmáshoz /Doppelgänger/ témakörében lásd még az 1917.11.16-i előadást. /GA 178/

4. Lásd a VII. fejezet 9. megjegyzését és az 1908.6.25-i előadást GA 104.
5. F.Rittelmeyer: Das Vaterunser /A Miatyánk/.
6. Lásd az 1907.1.28-i előadást /GA 96/ és az ^{1907.2.4.}1907.3.6-i } előadást /GA 97/
7. GA 97. 1907.2.4.
8. GA 96, 1907.1.23.
9. Lásd a GA 135-ben az 1913.10.25-i előadást, valamint a VII. fejezetet.
10. Lásd a GA 110-ben az 1909.4.18-i előadást /II/.
11. Vagyis a hatodik f ő k o r s z a k b a , amely az egész Atlantisz utáni fejlődést fogja felváltani.
12. GA 174/a 1915.3.23.
13. Lásd GA 132, 1911.11.21.
14. Lásd GA 13. "A világ és az emberiség fejlődésének jelene és jövője" c. fejezetben.
15. Ugyanott. Minthogy a világ fejlődésében a nagy korszakok tükröződnek a kis korszakokban, összefüggés áll fenn a Föld jövőbeni Jupiter megtestesülése és a hatodik földi főkorszak - mely a "mindenki harca mindenki ellen" után fog elkezdődni - valamint a hatodik /szláv/ kulturkorszak között. Ezen kívül a Miatyánk hét kérése nemcsak a hét kulturkorszak megértésének kulcsa, hanem a hét főkorszakénak is. Így a legkorábbi ezek közül, a Poláris korszak, mely a földi világot elvezette fizikai megjelenéséhez, a szellemi világ a k a r a t á n a k ki-

fejezése. A Hyperboreus korban, melyben a Nap elválik a Földtől, végérvényesen kialakul a Nap - b i r o d a l o m erőinek és az ott lakó magasabbrendű lényeknek viszonya a Földhöz. A Lemuriai korban, a Hold kiválása után, először lép be az ember a földi fejlődésbe Isten n n e v é n e k /az individuális Énnék/ hordozójaként. Az Ősi Atlantiszon az ember végül mint fizikai lény lép a Földre. Ekkor válik először aktuálissá számára "a mindennapi kenyér" problémája. Az Atlantisz utáni korban lesz számára a főprobléma a "megbocsátás", ahogy ezt jelen munkában vizsgáljuk. A hatodik és a hetedik főkorszak a gonosz elleni küzdelem jegyében fog állni, s a rajta aratott győzelem szükséges lesz a Föld későbbi szellemivé válásához, miértis a Miatyánk két utolsó kérése döntő jelentőségű e két korszak szempontjából is. /Az itt felsorolt korszakok beható jellemzése megtalálható a GA 11-ben és GA 13-ban./

16. Ga 175, 1917.2.6.

A III. fejezethez

Két példa a megbocsátás problémaköréből

1. Az Ullstein Verlag kiadása, Frankfurt am Main, 1984. - Meg kell jegyeznünk, hogy a megbocsátással kapcsolatos példáknál, melyeket ebben a fejezetben felsorol, a szerzőnek "az életből vett" példákra kellett szorítkoznia, le kellett mondania arról, hogy irodalmi példákkal is foglalkozzék, mert olyan gazdag ezekben a világirodalom, hogy ez nagyon megnövelte volna a könyv terjedelmét. Az orosz klasszikusok műveiben /Tolsztoj, Dosztojevszki, Csehov, stb./ valamint a 20. században különösen Albert Steffen műveiben találhatjuk meg ennek a témának mélyreható művészi feldolgozását.
2. George G. Ritchie, Elisabeth Sherrill: Rückkehr von morgen /Visszatérés a holnapból/ a Francke-Buchhandlung, Marburg a.d. Lahn kiadása, 1984.

3. A levelet a Nashe Nasledije /Örökségünk/ c. folyóirat 1988.II. számában "A március 1-i esemény és Vladimir Szolovjeff" c. cikkben történt közlése alapján idézzük.
4. Az idézett levélfogalmazvány megtalálható 378. levélként L.N . Tolsztoj Összegyűjtött Művei 22. kötetben, Moszkva, 1984. 17-ik kötetében.
5. III. Sándor cár reakciója Szolovjeff levelére megtalálható "A március 1-i esemény..." c. cikkben /lásd 3.sz. megj./, a Tolsztoj levelére irt válasza pedig Tolsztoj gyűjteményes kiadásának 17. kötetében 380. sz. levélként /lásd 4.sz. megj./
6. Ennek részletesebb leírása S.O. Prokofieff: Die geistigen Quellen Osteuropas und die künftigen Mysterien des heiligen Gral /Keleteurópa szellemi forrásai és a Szent Grál jövőbeni misztériumai/ c. könyvének II. és III. részében. Megjelent Dornachban, 1989-ben.
7. "Nachrichtenblatt" a Goetheanum c. hetilap melléklete az Antropozófiai Társaság tagjai számára. A megbékélési felhívás szövege jelen könyv függelékében található.
8. Ezen impulzus folytatásának tekinthetjük az 1943. és 1945. évi két további felhívás mellett Marie Steiner 1946-ban tett javaslatát is, hogy a "Nachlassverein"-t /egyesület Rudolf Steiner szellemi hagyatékának gondozására/ csatolják a Szellemtudomány Goetheanum-beli Szabad Főiskolájához mint annak saját szekcióját. Lásd: Marie Steiner, Levelek és Dokumentumok, Dornach, 1981. III. rész.
9. Ita Wegman levelének teljes szövegét a II. függelék tartalmazza.
10. Lásd S.O. Prokofieff: Die geistigen Quellen Osteuropas /Keleteurópa szellemi forrásai/ II. és III. rész.
11. Idézet Marie Steiner "Erinnerungsworte" /Emlékező szavak/ c. cikke alapján, melyet 1926 szeptemberében irt és amely a Nachrichten der Rudolf Steiner Nachlassverwaltung 23. számában, Dornachban jelent meg.
12. GA 253. 1923.6.16.

13. Erről a "heves ellenállás"-ról, erről a belső opposzióról, "amely szándékaikkal szemben a Társaságban tulajdonképpen igen erősen jelen van", Stuttgartban is beszélt Rudolf Steiner az 1921. szeptember 4-i taggyűlésen. Lásd L. Kolisko: Lebensbild /Életkép/ 1961.
14. Lásd ll. megj. ugyanehhez a fejezethez.
15. Lásd Marie Steiner: Briefe und Dokumente /Levelek és dokumentumok/ I.rész.
16. Ez és a következő idézet E. Zeylmans: Willem Zeylmans van Emmichoven. Ein Pionier der Anthroposophie. Arlesheim, 1979. könyvéből származik.
17. Marie Steiner: Briefe und Dokumente. I.rész.
18. "Jahresanfang und Jahreswende" 1923/24 /Évvége és évforduló 1923/24 /, Marie Steiner előszava a Karácsonyi Ülésről közzétett feljegyzések első kiadásához. GA 260.
19. Idézet E. Zeylmans: Willem Zeylmans van Emmichoven c. könyvéből.
20. Idézet ugyanonnan.
21. Lásd Clara Kreutzer: Starke Einheit in der freien Vielheit /Erős egység a szabad sokféleségen belül/ Stuttgart, 1986. "A scheveningi kör" c. fejezetben.
22. Lásd az 1907.6.6-i előadást, GA 99.
23. GA 133, 1912.6.20.
24. Az, hogy Christian Rosenkreutz Rudolf Steiner idézett szavai szerint az emberiség legnagyobb mártirja, - abból eredően, hogy részt vesz a kialakuló individuális Én karmájának hordozásában - abban a fejlődési fokban is megnyilvánul, melyet 1459-ben történt beavatása után elért, és amelyet Valentin Andreae ír le "Die Chimische Hochzeit des Christian Rosenkreutz anno 1459" c. könyvében. Ezt a fokot "a gonosz funkciójába" való különleges beavatása révén érte el, melyet annak idején magától Manitól kapott. Lásd az u.n. "hágai beszélgetést"

W.J.Stein/Rudolf Steiner: Dokumentation eines wegweisenden Zusammenwirkens /Egy utat mutató együttműködés dokumentációja/ c. könyvében. Dornach, 1995.

A "Chimische Hochzeit" végén a szerző képszerűen úgy ábrázolja Christian Rosenkreutz említett beavatási fokát, hogy Christian Rosenkreutz elvállalja egy "égszinkék sátorba" öltözött Őr feladatát, aki a földi világot a szellemi világtól elválasztó kapu magasztos bejáratánál áll. /Később Rudolf Steiner imaginációjában, melyről Ita Wegmannak beszélt, Christian Rosenkreutz kék ruhában jelenik meg. /L. 32.old. és az ehhez a fejezethez tartozó 25. megj./ Ezt a tettet Christian Rosenkreutz szabad akaratából hajtotta végre és a "Chimische Hochzeit" így szól erről:

"Azt gondoltam azonban, hogy semmi sem nemesebb annél, mint hogy egy nemes erényt gyakoroljak a rendem kedvéért, és egyik sem látszott akkor olyan dicsőségesnek és keservesnek, mint a hála erénye. Ezért legyőztem önmagam, bár valóban valami kedvesebbet kívánhattam volna magamnak, és elhatároztam, hogy nem törődve az engem fenyegető veszélyekkel, megszabadítom az Őrt, jótevőmet." /Az idézet a Zbinden Verlag, Basel 1979-as kiadásából való./ Ezekben a szavakban ismét megtaláljuk a valódi megbocsátás két alapelemét: önmagunk legyőzését és önmagunk átadását a világnak, ami elősegíti az emberiség szabaddá válását. A továbbiakban arról is szó van a "Chimische Hochzeit"-ben, hogy még egy olyan nagymértékben előrehaladott individualitásnak mint Christian Rosenkreutz, sem volt könnyű, és lelki küzdelmébe került, hogy ilyen áldozatot hozzon, ilyen nehéz feladatot vállaljon.

Hogy megértsük az okkult jelentőségét annak a feladatnak, melyet Christian Rosenkreutz mint az emberiség Őre vállalt, Rudolf Steiner 1914. március 27-i előadását kell elolvasnunk. /GA 145/ Itt elmondja, hogy mikor a beavatott tudatosan átlépi a küszöböt, látja a poláris égi megfélelőjét annak, amit az Ótestamentum Kain és Ábel történetében ábrázol. Ez az ellenkép abban áll, hogy a beavatottnak a szellemi világban össze kell kapcsolódnia magasabb szellemi principiumával /magasabb Énjével/ amely ott önálló lényként jelenik meg. Mivel azonban ez a szellemi lény a tiszta áldozati erőt képviseli, a beavatott csak azoknak az erőknak a segítségével egyesülhet vele, melyek lehetővé teszik számára, hogy megtegye a Christian Rosenkreutzhoz hasonló lépést.

Ez a lépés abban áll, hogy Christian Rosenkreutz miután ezzel a lénnel egyesült, nem maradt a szellemi világban, hanem egy magasabb inspirációt követve - mely a Nagy Kűszöbőr inspirációjához hasonlítható - visszatért a Földre /lásd a GA 10 utolsó fejezeteit/ hogy o t t legyen őre ennek a lénynek az emberben, vagyis a magasabb Én kifejlődésének az emberben. Az említett előadásban a következőképpen írja le Rudolf Steiner azt az inspirációt, melyet a beavatott ebben a pillanatban kap: "Mivel megtaláltad az utat a másikhoz /a másik szellemi lényhez/ és egyesültél áldozati impulzusával, vissza szabad térned vele, benne a Földre és én a Földön megteszlek az ő őrzőjévé."

Igy Christian Rosenkreutz 1459. évi beavatásával olyan fokot ért el individuális fejlődésében, mely poláris ellentéte annak, amelyen Kain állt egykor az emberiség földi fejlődésének kezdetén. Azokban az ősidőkben Kain így válaszolt a bensejében felcsendülő inspiratív hangra: "Őrzője legyek én az én testvéremnek?" /Genézis I., 4,9/. Ezzel az emberiség további evolúcióját az individuális földi Én kifejlődése és az embereknek ebből adódó növekvő elszigetelődése felé irányította, egészen a "mindenki harca mindenki ellen" lehetőségéig. Ezzel szemben Christian Rosenkreutz szabad akaratából embertestvérei "őrzője" lett abbeli törekvésükben, hogy kifejlesszék magukban magasabb Énjüket, ami majd elvezeti az embereket oda, hogy a jövőben új, az egész társadalmat átfogó egységben tömörüljenek. /Ezt bővebben tárgyalja S.O. Prokofieff: Der Jahreskreislauf als Einweihungsweg zum Erleben der Christus-Wesenheit /Az év körforgása mint beavatási út Krisztus lényének átéléséhez/ c. műve, IV. rész, 6. fejezet. /

Azt is mondhatjuk, hogy Christian Rosenkreutz amennyiben a fejlődő emberiség "őrzője" lett, bizonyos vonatkozásban magáravállalta Kain karmáját, pontosabban az emberiség Én-fejlődésének Kain tette által elindított karmáját, hogy azt manicheus szellemben fokozatosan ismét jóra változtassa. A csillagírás nyelvén úgy is jellemezhetnénk Christian Rosenkreutz feladatát, hogy a Skorpió-erőket kell fokozatosan átváltoztatnia.

25. Lásd M. és E.Kirchner-Bockholt: Die Menschheitsaufgabe Rudolf Steiners und Ita Wegmans /Rudolf Steiner és Ita Wegman feladata az emberiség felé/ Dornach, 1984. Rudolf Steiner missziója című fejezet.

26. Lásd S.C.Prokofieff: Rudolf Steiner und die Grundlegung der neuen Mysterien /R.Steiner és az új misztériumok megalapítása/ Stuttgart, 1986.

A IV. fejezethez

A megbocsátás mibenléte
a szellemtudomány szemével nézve

1. GA 13, "Az emberiség mivolta" c. fejezetben
2. Ugyanott
3. GA 234. 1924.2.8.
4. GA 234. 1924.2.10.
5. A felejtés pozitív oldaláról, melyről Rudolf Steiner "Geheimwissenschaft im Umriss" c. könyvében és 1908. november 2-i előadásában beszél, jelen könyv VI. fejezetének 4. pontjában lesz szó. /Az 1908.11.2. előadás a GA 107 -ben jelent meg/
6. GA 317 1924.6.26.
7. 1917.2.20-i előadásában /GA 175/ Rudolf Steiner ezt a gondolatot a következőképpen fejezi ki: "Igy ahelyett, hogy azt a komplikált kifejezést használnánk, hogy "kapcsolatban állunk az Angyalok Hierarchiájával" egyszerűen azt mondhatjuk, hogy "kapcsolatban állunk azzal, aminek a jövőben el kell jönnie, saját Mánásunkkal /Geistselbst/"
8. Máté 18.22. Ezen a szám-megjelölésen hét egymást követő emberi inkarnációt kell értenünk, melynek mindegyike 70 évig tart /70 év a patriarka-kor, vagyis egy emberi élet okkult szempontból nézve/. A hét inkarnáció folyamán az ember feladata, hogy megtisztuljon a sorozat elején meglévő hibáitól és jóvétegye a mások ellen elkövetett vétkei, úgyhogy "nyolcadik" megtestesülésében már mentes legyen az első tökéletlenségeitől és hiányosságaitól, és így tovább. Ha azonban a karmikus adósságokat és az elkövetett hibák következményeit a hét inkarnáció során nem sikerül rendezni, akkor elkerülhetetlenül nehézségek támadnak az ember és az őt vezető Angyal viszonyában, s ez megakadályozza az Angyalt abban, hogy a rábizott embert továbbra is vezesse.

9. GA 15, III. fejezet.

10. GA 93/a.

Az V. fejezethez

A megbocsátás mint a Krisztushoz vezető
beavatási út része

1. GA 199, 1920.8.8.
2. GA 26, Rudolf Steiner 1924. november 16-i írása: "Die Weltgedanken im Wirken Michaels und im Wirken Ahrimans" /A kozmikus gondolatok Michael tevékenységében és Arimán tevékenységében/.
3. GA 10, "Az okkult iskolázás feltételei" c. fejezet.
4. GA 193, 1919.2.11. A tolerancia kifejlesztésének szükségességéről a modern iskolázásnál Rudolf Steiner a "Wie erlangt man Erkenntnisse der höheren Welten" /A magasabb világok megismerésének útja/ c. könyvében ír /GA 10/ a 12 lótusz kifejlesztésével kapcsolatban. /"A beavatás egynémely hatásáról" c. fejezetben/
5. Ugyanott. Ez és a következő idézet is.
6. Sokan, akik Rudolf Steinerhez fordultak tanácsért belső fejlődésükkel vagy életük valamilyen problémájával kapcsolatban, ilyen toleranciát éltek át a részéről és egy olyan legmagasabbfokú érdeklődést saját személyük iránt, amely az egész embert átfogta /vagyis mind a 12 érzéken keresztül megnyilvánult/. Látogatói mind úgy érezték, hogy megértette és elfogadta őket, nemcsak tökéletlenségeiket és gyarlóságaikat, hanem törekvéseiket és szellemi keresésüket is.
7. GA 187
8. GA 133, 1912.5.20. - Ha az éteri Krisztus megjelenése Rudolf Steiner szavai szerint a 20. században kezdődik és 3000 évig tart, akkor beteljesedése és egyben csúcspontja 4900-5000 körül lesz, ami a hatodik kulturkorszak második felének felel meg. Ez a kulturkorszak 3573-ban kezdődik és 5733-ig fog tartani.

9. Ez azon alapul, hogy a mások karmájának magunkra vállalásában Buddhi-erők /Lebensgeist/ vesznek részt, ezzel szemben a valódi megbocsátáshoz Mánász-erők /Geistselbst/ szükségesek. Az előbbiek azonban ma még csak a szellemi tanítványok számára érhetők el. /V.ö. Ga 93/a, 1905.10.24./
10. A más emberek karmájával való egyesülés folyamata, ha csak egészen kezdeti formában is, már a valódi megbocsátás aktusával elkezdődik.
11. GA 93, 1904.11.4.
12. Rudolf Steiner ezzel kapcsolatban így nyilatkozott: "A haladás akkor csak abban áll, hogy az emberek nemcsak maguk számára fejlesztenek ki egy magasabb szintű intellektualitást, hanem ezt felviszik az asztrális világba is. Az ilyen intellektuális uton megszerzett szellemi látás révén az ilyen ételemben előrehaladott embereknek az éterikusan látható Krisztus egyre többször és egyre világosabban meg fog jelenni az elkövetkező három évezred folyamán. /GA 130, 1911.11.19./
13. GA 130. 1911.9.21.
14. GA 110, 1909.4.19. /II/
15. Ugyanott.
16. GA 14. A Küszöb Őre. 8.kép. Innen való a következő idézet is.
17. Mikor arra törekednek, hogy megragadják az ember belső mivoltát és ott megerősítsék hatalmukat, ezzel az ellentéterőknek még egy további céljuk is van: Ez a következő. Ami földi élete alatt az ember belsőjében van, az halála után kifordul és külvilágává, planetáris kozmoszá válik. /V.ö. GA 227, 1923.8.29./ Így az ellentét erőinek lehetőségük nyílik arra, hogy az emberen való uralmuk révén kiterjesszék hatalmukat az egész kozmoszra.
18. Lásd a jelen fejezethez szóló 20. megjegyzést. -Az emberi asztráltest kapcsolata a Holddal és az étertesté a Nappal azon alapul, hogy az előbbi csiráit a régi Holdon, az utóbbiét a régi Napon plántálták az emberbe. Lásd többek közt GA 13-nak "A világ fejlődése és az ember" c. fejezetét.
19. Rudolf Steiner ezzel kapcsolatban ezt mondta: Az emberi Én csak a Földön tudott a kellőképpen előkészített testekbe beköltözni, és ott azért tudott a Krisztus-impulzus segítő hatására tovább-

fejlődni, mert Krisztus makrokozmoszikusan ugyanaz, mint mikrokozmoszikusan a mi Énünk és amit nekünk embereknek Énünk jelent." /GA 130, 1911.11.18./ És egy másik előadásban: "Krisztus lényének fejlődése szempontjából tehát természetes volt, hogy mikor a makrokozmoszból leszállt Földünkre, elhozza a makrokozmoszikus Én nagy impulzusát, hogy a mikrokozmoszikus Én, az emberi Én befogadja ezt az impulzust és tovább jusson fejlődésében." /GA 130, 1912.1.9./ Krisztusra mint a Föld új szellemére vonatkozóan lásd GA 103, 1908.5.26.

20. A feltámadási testtel vagy "fantommal" kapcsolatban lásd GA 131 1911.10.0. és 1911.10.11. előadást. - Rudolf Steiner úgy jellemzi a luciferi lényeket, hogy a régi Haldon visszamaradt és eredetileg az Angyalok hierarchiájához tartozó lények, az arimániákat pedig úgy, hogy a régi Napon visszamaradt, következésképpen az Arkangyalok hierarchiájához tartozó lények. /Lásd pl. GA 120, 1910.5.22./ - Az Azurákat ezzel szemben úgy írja le, hogy már a régi Szaturnuszon lemaradt, az Archék vagy Személyiség Szellemek hierarchiájához tartozó lények. /Lásd GA 99 1907.6.2./ Ezzel kapcsolatban Rudolf Steiner egy kérdésre válaszolva 1909. április 21-én /GA 110/ ezt mondta: "Az Azurák - a gonoszok - olyan lények, akik rosszra irányuló akaratuk szempontjából egy fokkal magasabban állnak mint az arimáni lények és két fokkal magasabban mint a luciferiek." Hogy jobban megértsük az ellentét erőik e három kategóriájának megváltási folyamatát, röviden le kell írunk a nekik megfelelő helyesen fejlett szellemeket, vagyis az Angyalokat, Arkangyalokat, Archékat. Mint tudjuk, az Angyalok helyesen kifejlődött Mánászsza /Geistselbst/ rendelkeznek, legkülső testük az étertest, legmagasabbrendű - nyolcadik - tagjuk pedig már az Atma /Geistesmensch/ felett áll. - Az Arkangyaloknak teljesen kifejlődött Buddhi-juk /Lebensgeist/ van, legkülső burkuk az asztráلتest, és legmagasabb a kilencedik tagjuk. - Az Archék teljesen fejlett Atmával /Geistesmensch/ rendelkeznek, legalacsonyabb tagjuk ~~az~~ az emberi Énnek felel meg, és legmagasabb tagjuk a tizedik. Ennek a három magasabb tagnak, vagyis a nyolcadik, kilencedik, tizedik tagnak a kifejlesztése áll ideálként a harmadik hierarchia lényei előtt, míg a földi emberiség legmagasabb ideálja az Atma /Geistesmensch/, vagyis a hetedik tag kifejlesztése. A keresztény ezoterika értelmében

a nyolcadik, kilencedik, tizedik tagot Szent Szellemnek, Fiúnak és Atyának is nevezhetjük. /Lásd GA 99, 1907.6.2./ - Ez természetesen nem az "abszolút" Szent Háromság, csak annak mása egy magasabb kozmikus szinten.

Ebből következik, hogy az Angyalok olyan lények, akik Mánaszukban /Geistselbst/ a Szent Szellem képeiben /imaginációiban/ élnek, az Arkangyalokat Buddhijukban /Lebensgeist/ a Fiu inspirációi töltik be, az Archékat pedig Atmájukban /Geistesmensch/ az Atya intuiciói. Így ők a Szentháromság szolgálói és küldöttei a kozmoszban.

Éppugy mint ők, a visszamaradt Angyalok, Arkangyalok és Archék is rendelkeznek fejlett Mánással, Buddhival, illetve Atmával. Náluk azonban megszakadt ennek a három szellemi tagnak kapcsolata a magasabb hármassággal /vagyis a nyolcadik, kilencedik és tizedik tagjukkal/. Ezért nem törekszik Lucifer Mánaszával /Geistselbst/ a nyolcadik tag felé, hanem elfordul tőle, és ezzel a kozmoszban a Szent Szellem ellenfelévé válik. Ugyanígy elfordul Arimón a kilencedik tagtól és a Fiu /Krisztus/ ellenfelévé válik, az Azurák pedig elfordulván a tizedik tagtól, az Atya ellenfeleivé.

Most már jobban megérthetjük megváltásuk fent leírt folyamatát. Mert ha a luciferi lények az ember asztráltestében Krisztus Mánaszával /Geistselbst/ találkoznak, amely a Szent Szellem erőit hordozza magában, ismét helyes viszonyba kerülnek saját nyolcadik tagjukkal és általa az egész szabályszerű vagy "jó" kozmoszsal, amely eredeti mivoltában a Szentháromság mása. - Az ariméni szellemek, ha az ember étertestében Krisztus Buddhijával /Lebensgeist/ találkoznak, mely a Fiu erőit hordozza magában, ismét kapcsolatba kerülnek kilencedik tagjukkal és általa az egész jó kozmoszsal. Végül az Azurák, ha az ember fizikai testében találkoznak a "feltámadási szubsztanciával", mely Krisztusnak az Atya erőit magában hordozó Atmájából /Geistesmensch/ indul ki, újra kapcsolatba kerülnek tizedik tagjukkal és újra csatlakoznak a jó kozmosz életéhez. Másképp szólva, ismét a magasabb Szent Háromság erői felé fordulnak és szolgálói lesznek, úgy mint az összes többi, helyesen fejlett Hierarchia.

Arról az antropozófia által feltárt konkrét utról, melyen haladva az ember már ma megtanulhatja, hogy hogyan vehet részt ebben a megváltási folyamatban, az utolsó fejezet végén beszélünk.

21. GA 107.
22. Lásd GA 113, 1909.8.31. - A valódi rózsakereszteseknek Lucifer megváltására irányuló munkájáról 1909.8.29- i előadásában beszélt Rudolf Steiner /GA 113/. Ezt megelőzően is munkálkodtak már ilyen irányban a Grál-misztériumok ezoterikus körei. Erre utal a legenda arról, hogy az a drágakő, melyből a szent kehely készült, Lucifer koronájából származik /GA 113, 1909.8.+3 és 27:i előadás/.
23. GA 107, 1909.3.22. - Egy régi kézirat szól Lucifer megváltásáról és az ezzel kapcsolatos pümkösi misztériumokról. A kézirat eredeti példányát a Vatikán könyvtárában őrzik, egyike legfontosabb titkaiknak. Az egyetlen ember, aki rendelkezett a kézirat másolatával, Saint-Germain gróf volt a 13. században /GA 93, 1904.5.23./
24. GA 107. 1909.3.22.
25. Arimánnak a 3. évezred elején történő földi megtestesüléséről több előadásában is szólt Rudolf Steiner: 1919.11.1., 1919.11.1. /GA 191/, 1919.10.27., 1919.11.4. /GA 193/, 1919.12.28. /GA 195/
26. GA 107, 1909.3.22.
27. Ebből jobban megértjük, hogy egész életművét tekintve miért beszélt Rudolf Steiner olyan keveset az Azurákról. Ez elsősorban azért volt, mert kísértésük csak a jövőben fog teljes mértékben bekövetkezni /GA 107, 1909.3.22./, másodsorban azért, mert az, hogy ellen tudnak-e majd állni nekik az emberek, közvetlenül attól függ, hogy milyen irányt vesz majd a földi fejlődés Arimán megtestesülésének hatására. Más szóval, hogy mennyire lesz felkészülve az emberiség Arimán eljövételére és a belőle kiinduló hatalmas kísértések legyőzésére.
28. Arról, hogy a "Geheimwissenschaft im Umriss" c. könyvében nyilvánosságra hozott hét fokozatu beavatási út rózsakeresztes út, korai előadásában sokszor beszélt Rudolf Steiner. Így pl. GA 97, 1906.12.11. és GA 99, 1907.6.6-i előadásában.
29. GA 14. Der Hüter der Schwelle /A Küszöb Öre/ 6. kép. 1924. április 9-i előadásában /GA 240/ Rudolf Steiner ezt a törvényt Garibaldi karmikus kapcsolatainak példájával illusztrálja. Garibaldi előző inkarnációjában a hyberniai misztériumok beavatottja volt és három akkori tanítványa a 19.században mint Cavour, Mazzini és Viktor Emánuel király inkarnálódott.

30. Ezzel a hatodik fokozattal bővebben foglalkozik S.O. Prokofieff: Der Jahreskreislauf als Einweihungsweg zum Erleben der Christus Wesenheit /Az év körforgása mint beavatási út Krisztus lényének átéléséhez/ X.rész, 2. fejezet. Stuttgart, 1989.
31. Ez az oka annak, hogy Rudolf Steiner, aki számos alkalommal leírta a hét fokozatu rózsakeresztes beavatási utat, gyakorlatilag semmit sem mondott annak legmagasabb, hetedik fokáról, melyet korábbi előadásában úgy jellemezett, hogy "Istenben való boldogság", a "Geheimwissenschaft im Umriss" c. könyvében pedig még általánosabban azt mondja róla, hogy "a léleknek az az alaphangulata, mikor az összes előző élményt egyszerre éli át".

A VI. fejezethez

A megbocsátás okkult jelentőségéről

1. Lásd a "Felhívás" teljes szövegét az I.sz. függelékben.
2. Wie erlangt man Erkenntnisse der höheren Welten /A magasabb világok megismerésének útja/ "A beavatás" c. fejezetben.
3. Ugyanott.
4. Annak okáról, hogy miért felejtí el az ember mikor megtestesül azokat a feladatokat, melyeket maga vállalt születése előtt, még szó lesz e fejezet 4. pontjában.
5. GA 218, 1922.11.19.
6. GA 233, 1924.1.13.
7. Lásd GA 102, 1908.1.27., valamint S.O. Prokofieff: Die zwölf heiligen Nächte und die geistigen Hierarchien /A tizenkét szent éjszaka és a szellemi Hierarchiák/ Dornach, 1989. I. rész 2. fejezetét.
8. Ezt a kifejezést használja Rudolf Steiner "Das Michael-Christus Erlebnis des Menschen" /Az ember Michael-Krisztus élménye/ c. 1914. november 2-án kelt írásában. GA 26.
9. GA 239, 1924.6.8.
10. GA 13. "Az világ és az emberiség fejlődésének jelene és jövője" c. fejezetben.

11. GA 131, 1911.10.14. és GA 130, 1911.12.2.
12. Pl. GA 103, 1908.5.26: GA 112, 1909.7.7.; GA 114, 1909.9.26.
GA 155, 1914.7.15-18.
13. GA 104, 1909.6.25. és GA 13, "A világ és az emberiség fejlődésének jelene és jövője" c. fejezetben.
14. GA 155, 1914.7.15.
15. Ugyanaz
16. Ugyanaz
17. GA 181, 1918.3.19.
18. GA 102, 1908.3.24. Lásd még ennek a fejezetnek 5. pontját.
19. A "Geistselbst" leírása a Theosophie-ban /GA 9/ szóról szóra a következő: "A szellem besugárzik az Énbe és benne él mint "burkában"... Nevezzük ezt az Ént formáló és mint Én élő szellemet Geistselbst-nek /szellemén/ mert az ember Énjeként jelenik meg."
20. A Szent Szellemlnek a Mánással /Geistselbst/ mint emberi principiummal való belső rokonságáról lásd pl. az 1907.3.25-i előadást /GA 96/.
21. GA 155, 1914.7.16.
22. GA 158, 1914.11.9. és GA 174/A, 1914.12.3.
23. GA 158, 1914.11.9.
24. GA 178, 1917.11.16.
25. GA 158, 1914.11.9.
26. GA 182, 1918.10.16.
27. Lásd S.O. Prokofieff: Die geistigen Quellen Osteuropas und die zukünftigen Mysterien des heiligen Gral /Kelet-európa szellemi forrásai és a Szent Grál jövőbeni misztériumai/ III. rész, 20. fejezet.
28. GA 107, 1908.11.2.
29. GA 144, 1913.2.4.
30. GA 176, 1917.8.14.
31. GA 236, 1924.6.4.
32. Ugyanott

33. GA 107, 1908.11.2.
34. GA 227. 1923.8.28.
35. Később - közelebbről az idők fordulója táján - főleg a rossz /luciferi és arimáni/ Istenek "emlékeztek" az emberiségre. Innen ered a késői ókorban elterjedt képzet "az Istenek irigységéről". /GA 233, 1923.12.31. /
36. Így pl. "Bath Kol"-nak a héber okkult tanokban említett hangja, eredeti, hamisítatlan formájában, ahogy még Illés próféta-t inspirálta. Rudolf Steiner 1913.10.5-i előadásában beszél róla. /GA 148/
37. GA 116, 1910.5.2.
38. GA 116, 1910.5.3.
39. Az idézet Carl Unger "Was ist Anthroposophie?" /Mi az antropológia?/ c. előadásából való, a Stuttgartban 1964-ben megjelent "Írásai" I. kötetéből.
40. A makrokozmosz Miatyánk szövegében az utolsó sor: "Ti Atyák a mennyekben". Rudolf Steiner szerint itt "Atyákon" az emberiséget vezető isteni-szellemi Hierarchiák összességét kell értenünk. /Lásd GA 245, 1913.9.20., GA 148, 1913.10.6. és 1913.12.17./
41. A világban meglévő minden gonoszságnak és tökéletlenségnek megismerése jelentős helyet foglal el a modern szellemi tanítvány megismerési útján. Rudolf Steiner "A magasabb világok megismerésének útja" c. könyvében ezt írja erről: "Az okkult tanítvány elnyom magában minden felesleges kritikát azzal szemben, ami tökéletlen, gonosz vagy rossz, inkább igyekszik megérteni mindent, amivel találkozik." /GA 10, "A beavatás egynemű hatásáról" c. fejezetben./
42. GA 165, 1916.1.16. és GA 240, 1924.8.27.
43. Lásd Rudolf Steiner magyarázó megjegyzéseit a Miatyánkhoz, 1907.1.28-i /GA 96/ és 1907.2.4., valamint 1907.3.6-i előadásaiban /GA 97/.
44. GA 159/160, 1915.6.15.
45. GA 148, 1913.10.2.
46. GA 102, 1908.3.24.

47. Ez a felelősség mindenért, ami a Földön történik, fontos része a modern iskolázási utnak is.:Rudolf Steiner "A magasabb világok megismerésének utja" c könyvében a következő szavakkal mutat rá erre, mint az iskolázás második, az étertesttel kapcsolatos feltételére: "A második feltétel az, hogy a tanítvány úgy érezze, hogy t a g j a az egész életnek." A továbbiakban annak szükségességéről beszél, hogy a szellemi tanítványnak fel kell ébresztenie magában azt az érzést, "... hogy én csak az egész emberiség egyik tagja vagyok, és é n i s f e l e l ő s v a g y o k mindenért, ami történik." /A kiemelések mindkét idézetben Rudolf Steinertől származnak./
48. GA 186, 1918.12.7.
49. Arról, hogy már ma is lehetőség van a Mánász-kornak, vagyis a hatodik kultorkorszaknak előkészítésére, gyakran beszélt Rudolf Steiner, pl. GA 144, 1913.2.7. vagy GA 159/160, 1915. június 15-i előadásaiban.
50. GA 103, 1908.5.30. I. és GA 104, 1908.6.20.
51. GA 123, 1910.9.11. Innen való a következő idézet is.
52. GA 104, 1908.6.25.
53. Ez a másik oldala annak a folyamatnak, melyet ennek a fejezetnek a 2. pontjában irtunk le. Mert ott, ahol a karmikus szükségyszerűségek hálójában a megbocsátás következtében "szakadások"keletkeznek, létrejön az égi rend másaként az új krisztusi karma, a Nap-karma alapja.
54. GA 194, 1919.11.23.
55. GA 237, 1924.8.8.
56. GA 215, 1922.9.15.
57. S.O. Frokofieff: Rudolf Steiner und die Grundlegung der neuen Mysterien" /Rudolf Steiner és az új misztériumok megalapítása"/ III. rész, 7. fejezet.
58. Lásd a "Felhívás" teljes szövegét a függelékben.
59. GA 211, 1922.6.11.
60. GA 159/160, 1915.6.15.

A VII. fejezethez

A megbocsátás mibenléte és a héttagu
manicheus beavatás

1. GA 135, 1918.10.25. Ugyaninnen származik a következő idézet is.
2. GA 152, 1913.5.2.
3. GA 135, 1918.10.26.
4. 1918. október 26-i előadásában /GA 135/ Rudolf Steiner ezzel kapcsolatban így nyilatkozott: "Aki átlépi a szellemi világ küszöbét, a következő tapasztalatra tesz szert: Nincs a világon olyan bűncselekmény, amelyre az Atlantisz utáni V. korban ne volna meg a hajlandóság tudat alatt minden emberben. Hogy egyik vagy másik esetben ez a rosszra való hajlandóság valamilyen külső rossz cselekedethez vezet-e vagy sem, az nem ezen a hajlandóságon múlik, hanem egészen más körülményektől függ.
5. A modern szellemtudományról mint szellemi nyelvről, melyen az emberek jelenleg és a jövőben az éteri Krisztushoz fordulhatnak, 1917. február 6-i előadásában beszélt Rudolf Steiner /GA 175/. 1911. október 1-i előadásában pedig rámutatott arra, hogy korunkban a Krisztus-impulzus i g a z i m e g é r t é s e nélkül /ahogy ezt a szellemtudomány ma lehetővé teszi az emberiség számára/ nem jöhet létre az éterizált vér két áramlatának összekapcsolódása, mely áramlatok a szívből a fejhez vezetnek, és melyek összekapcsolódása teszi lehetővé az éteri Krisztus szellemi létését. /GA 130/
6. GA 135, 1918.10.26.
7. Lásd az alapvető rózsakeresztes meditáció leírását GA 13-ban, "A magasabb világok megismerése" c. fejezetben, valamint a Grál-meditációt az 1907. június 6-i előadásban. /GA 99/
8. A halálnak, legalábbis mai formájában való legyőzésének kezdete együtt fog járni egy egészen más születési folyamattal is. Erre mutat rá Rudolf Steiner 1917. október 28-i előadásában /GA 177/ ahol arról beszél, hogy ez már a 7. kulturkorszakig el fog terjedni.
9. Itt nem kulturkorszakokról van szó, hanem nagy korszakokról,

melyek mindegyike hét egymást felváltó kisebb korszakból áll. Ilyen nagy korszakok /főkorszakok/ a poláris, hyperboreus, lemuriai, atlantiszi, a jelenlegi Atlantisz utáni kor, valamint az ezt követő jövőbeni hatodik és hetedik főkorszak.

10. GA 93, 1904.11.11. Innen való a következő idézet is.- Ezt az is igazolja, hogy Rudolf Steiner közlése szerint Mani maga avatta be Christian Rosenkreutzöt 1459-ben a gonosz megismerésének beavatató manicheus misztériumokba. /Lásd a "barri kéziratot" II., GA 262/.
11. GA 104, 1908.6.25.
12. Arról, hogy milyen jelentős szerepet játszik a "Milde" a keresztény-rózsakeresztes iskolázási uton is, "A magasabb világok megismerésének utja" c. könyvében ír Rudolf Steiner, ahol a "Milde"-t "minden okkult iskolázás fő eszközének" nevezi, amely "megnyitja a szellemi érzékszerveket". /GA 10, a "Gyakorlati szempontok" c. fejezetben./
13. A manicheizmus Krisztus utáni 3. században élt megalapítója és a 8-9. században élt Parcifal között Rudolf Steiner szellemtudományos kutatásai szerint közvetlen kapcsolat áll fenn. Parcifal ugyanis a Mani-individualitás egyik legutóbbi megtestesülése volt. /GA 264, 230.cld./
14. Ezzel kapcsolatban így nyilatkozott Rudolf Steiner 1914. július 16-i előadásában /GA 155/: "Foglaljuk mindezt össze, kedves barátaim, és ilyen szempontból emlékezzünk vissza Krisztus szavaira, melyekkel kiküldte tanítványait a világba, hogy hirdessék az ő nevét és hogy bűnöket bocsássanak meg az ő nevében. Miért az ő nevében bocsássák meg a bűnöket? Mert ez a bűnbocsánat az ő nevével függ össze."

Csak két evangélium - a Lukács és a János Evangélium - beszél a ~~bűnbocsánat~~/adományról a bűnbocsátó képesség megadásáról abban a jelenetben, melyben a Feltámadott kiküldi az apostolokat a világba. Az előbbiben ez az adomány Krisztus nevéhez kapcsolódik /Luk. 24,47/ a másodikban attőle kapott Szent Szellemhez. /Ján. 20, 22-23/ Így azt mondhatjuk, hogy Lukács a történetnek inkább külső oldalát ábrázolja mikor a bűnöknek Krisztus /neve/ erői által történő megbocsátásáról beszél, míg János a történés ezoterikus oldalára mutat rá, - Krisztus Mánaszát a Szent Szellem megnyilatkozásaként ábrázolja. V.8. VI. feje. 20. megj.

15. GA 144, 1913.2.7.
16. A Krisztushoz vezető két utról, melyek közül az egyik kiinduló pontja a tolerancia, a másiké az új idealizmus, lásd GA 193, 1919. február 11-i előadást. A rózsakeresztes utról mint a k a r a t i beavatási utról többek közt az 1908. június 19-i előadásában beszél /GA 104/.
17. GA 93, 1904.11.11. A következő idézet is innen való.
18. Máté 5, 39-41, 44; 18, 21-22. Lukács 6,29; 6, 27-28; 6,35; 6,37.
19. GA 93, 1904.11.11.
20. Idézet Fernand Niel: "Albigens et Cathares" /Albigensek és katharrok/ című könyvéből. Presses universitaires de France, Paris 1959.
21. GA 93, 1904.11.11.
22. A Mani által a 4. században összehívott ezoterikus zsinatról, melyen rajta kívül Skythianos, Zarathustra és Buddha vett részt, 1909. augusztus 31-i előadásában beszél Rudolf Steiner GA 113; Christian Rosenkreutz 13.századbéli beavatásáról és a rózsakeresztes áramlat megalapításáról 1911. szeptember 27-i előadásában /GA 130/; arról, hogy az újkorban a rózsakeresztesek a Grál-misztériumoknak is az őrizői, 1909.6.24-i előadásában, GA 112. /Lásd még az V. fejezethez tartozó 28. megjegyzést és a "Geheimwissenschaft" c.könyvet, ahol a modern rózsakeresztes beavatási utat úgy jellemzi, hogy elvezet "a Grálról szóló tudományhoz" és beavatottait "a Grál beavatottainak"nevezi./
23. Mani-nak a Grál misztériumokkal való kapcsolatáról lásd az 1904.11.11-i előadást /GA 93/. - A 4. századbéli zsinat résztvevőiről /l. 22. megj./ mint az igazi rózsakeresztes iskolák vezető ezoterikus tanítóiról Rudolf Steiner 1909.8.31-i előadásában beszélt. GA 113. /Lásd még GA 109/111, 1909,5.31.
24. GA 104. 1909.6.25.
25. GA 131, 1911.10.14. és GA 130, 1911.12.2.

A VIII. fejezethez

A manicheus impulzus Rudolf Steiner életében

1. Mein Lebensgang /Életutam/ GA 29. Innen való a két következő idézet is.
2. Lásd: Der menschliche und der kosmische Gedanke /Az emberi gondolat és a kozmikus gondolat/ GA 151. Rudolf Steiner többször is beszélt annak szükségességéről, hogy éppen ezt a tulajdonságot tudatosan elsajátítsuk a modern szellemtudomány útján. Később könyveiben is irt erről, pl. a Wie erlangt man Erkenntnis der höheren Welten /A magasabb világok megismerésének útja/ c. könyvében: "A tanítványok kötelességüknek érzik, hogy gyakorlásképpen időnként meghallgassák a legellentétesebb gondolatokat és közben teljesen elhallgattassanak megukban minden helyeslést, különösen pedig minden elítélő bírálatot". GA 10. "Az előkészület" c. fejezetben.
3. Mein Lebensgang /Életutam/ GA 29.
4. Lásd az 1913.11.4-i előadást, megjelent a "Rudolf Steiner levelei" I. kötetében, Dornachban, 1953-ban. Lásd továbbá: S.O. Prokofieff: Rudolf Steiner und die Grundlegung der neuen Mysterien /Rudolf Steiner és az új misztériumok megalapítása/.
5. Rudolf Steinernek az a képessége, hogy egy másik ember magasabb Énjét észlelte, ami azt is jelenti, hogy lelkét annak halála után teljesen tudatosan követni tudta, annak az okkult iskolázásnak eredménye volt, melyben őt abban az időben ezoterikus tanítója részesítette. Saját szavai szerint ennek az okkult iskolázásnak a kiinduló pontja akkor Fichtének, az Én középeurópai filozófusának műve volt.
6. GA 29. Ebből való a három következő idézet is.
7. V.ö.: GA 29, XVIII. és XV. fejezet, GA 262, Barr-i kéziratok I. valamint GA 235, Karma-előadások, 1924.3.15-i és 23-i előadásokban utalás Nietzsche-re és Haeckel-re.
8. Nietzsche-ről és Haeckel-ről lásd még az 1924.7.20-i /GA 240/ és 1924.1.13-i /GA 233/ előadásokat.

9. GA 238, 1924.9.23.
10. Lásd még az u.n. "Haager Gespräch" -t /Hágai beszélgetés/,
megjelent: W.J.Stein/Rudolf Steiner: Dokumentation eines weg-
weisenden Zusammenwirkens /Egy irányt mutató együttműködés
dokumentációja/ Dornach, 1985.
11. F.Rittelmeyer: Meine Lebensbegegnung mit Rudolf Steiner /Élet-
bevágó találkozásom Rudolf Steinerrel/ Dornach, 1983.
12. W.Hübbe-Schleidennek írt levelekből, megjelent Rudolf Steiner
levelei II. kötetében, Dornach, 1954.
13. Barr-i kézirat, III. GA 262.
14. Életutam, XXXI. fejezet.
15. F. Rittelmeyer: Meine Lebensbegegnung mit Rudolf Steiner
/Életbevágó találkozásom Rudolf Steinerrel/
16. F.Poeppig: Rückblick auf Erlebnisse, Begegnungen und Persön-
lichkeiten in der anthroposophischen Bewegung 1923-63 /Vissza-
pillantás élményeimre, találkozásaimra és személyiségekre az
antropozófiai mozgalomban 1923-tól 1963-ig/ Basel, 1964.
17. F. Rittelmeyer: Mein Lebensbegegnung mit Rudolf Steiner
/Életbevágó találkozásom Rudolf Steinerrel/. Innen való a kö-
vetkező idézet is.
18. Idézet Ch. Lindenberg "Rudolf Steiner - Krónika" c. munkájából.
Stuttgart, 1998.
19. S.O. Prokofieff: Rudolf Steiner und die Grundlegung der neuen
Mysterien /Rudolf Steiner és az új misztériumok megalapítása/
I. és II. rész.
20. GA 262, 210.sz. levél
21. F. Rittelmeyer: Életbevágó találkozásom Rudolf Steinerrel.
22. Max Hayek Emlékezései először az Österreichische Blätter für
freies Geistesleben-ben /A szabad szellemi élet osztrák lapjá-
ban/ jelentek meg 1925. áprilisában.
23. Lásd 26-27. old. - A Társaságon belüli belső oppozícióval va-
ló egyesülésének is megtalálhatjuk az ősképet a palesztinai
eseményekben. Az Ötödik Evangélium szerint Krisztus Jézus nem

győzte le teljesen Arimánt a harmadik kísértésnél, mikor ez az ellentétező megmutatta, hogy hatalma a szociális élet területére is kiterjed, hanem tudatosan maga mellé helyezte. Ez szükséges volt ahhoz, hogy Krisztus egyáltalán teljesíteni tudja földi misszióját, mert azáltal, hogy Arimánt maga mellé állította, most már Judáson keresztül hatott. /GA 148, 1913.11.19-i előadás/ Ezzel a tetteivel szakított Krisztus Jézus az esszénusok tradíciójával és okkult gyakorlatával is; ezek ugyanis minden áron arra törekedtek - még más emberek rovására is - hogy távol tarták maguktól az arimáni erőket. /GA 148, 1913.10.5./

24. Marie Steiner: Jahresausklang und Jahreswende 1923/1924 /Az 1923/1924-es évvége és fordulója/ GA 260-ban, Dornach, 1963.
25. Megemlékező szavak Charlotte Ferreri-ről és Edith Maryonról Dornach, 1924.5.3. /GA 261/
26. Ita Wegman "In Erinnerung an die Weihnachtstagung" /Emlékezés a Karácsonyi Ülésre/ c. 1925. április 26-i írásában ezzel összefüggésben a következőket mondja: "Azután beteg lett a Mester. Először csak testi kimerültségben nyilvánult meg, de azután megmutatkozott, hogy a betegségnek mélyebb okai voltak. A karma működött. 1925. januárjától kezdve már nem kimerültségről, hanem karmikus hatásokról beszélt." /An die Freunde - A barátokhoz - Arlesheim, 1960. Lásd még az 1925.6.7-i írását./ Ugyanigy beszélt erről Marie Steiner is különböző alkalmakkor. Lásd a III. fejezethez tartozó 11. és 13. megjegyzést, valamint a "Felhívás" szövegét a függelékben.
27. Fr. Rittelmeyer: Életbevágó találkozásom Rudolf Steinerrel.
28. Lásd a függelékét.
29. A Karácsonyi Ülés után Rudolf Steiner a következőképpen nyilatkozott erről: "Az Antropozófiai Társaságba nem kerülhet be valaki anélkül, hogy ez sorsát lényegesen ne befolyásolná, legalábbis akkor nem, ha csatlakozása teljesen őszinte, valami olyan, ami lelkét mélyen megragadja." GA 237, 1924.9.3./
30. GA 260. "Aus dem Mitgliederkreise" /A tagság köréből/.
31. 1924.4.27-i előadásában /GA 236/ arról beszélt Rudolf Steiner, hogy az első Goetheanum formái olyanok voltak, hogy már pusztán látványa is elősegítse a karmikus összefüggések meglátását.

32. Lásd: S.O. Prokofieff: Rudolf Steiner és az új Misztériumok megalapítása.
33. GA 192, 1918.10.16. Innen származik a következő idézet is.
34. GA 29 és GA 13.
35. Rudolf Steiner egész sor előadásában beszélt Lucifer megtestesüléséről Ázsiában a Kr.e. 3. évezredben, aminek az egész keleti bölcsesség luciferizálódása lett a következménye.
/Lásd az V. fejezethez tartozó 25. megjegyzésben említett előadásokat./
36. GA 172, 1916.11.27.
37. GA 254, 1915.10.18. - Ezt a vonalat követte Annie Besant is. Már könyvének címe is erről tanuskodik: Esoterisches Christentum, oder die kleinen Mysterien /Ezoterikus kereszténység, vagy a kis misztériumok/ Leipzig, 1903. Itt az ezoterikus kereszténységgel összehasonlítva - melyet "kis misztériumoknak" nevez - a kereszténység előtti /keleti/ misztériumokat, melyek luciferi jellegűek, a "nagyobbaknak" nevezi. Ebben a könyvben található az a végzetes tévedés is, hogy összetéveszti Krisztus Jézust a száz évvel előtte élt Jeshu ben Pandirával. Ezen a tévedésen alapult a Krishnamurti-Alcyone indiai kisfiúval kapcsolatos későbbi affér /V.8. GA 29, XXXI. fej./ Ezért utasította el Rudolf Steiner határozottan Annie Besant javaslatát, hogy ezt a könyvet használják a Theozófiai Társaság német szekciójának munkájánál.
38. GA 254, 1915.10.18., valamint a Barr-i kézirat III.
39. Lásd 58. old.
40. Lásd az V. fejezethez tartozó 25. megjegyzést.
41. Rudolf Steiner már az általa Berlinben kiadott folyóirat, a L u c i f e r G n ó z i s vezércikkében, melyet 1903. júniusában jelentetett meg azonos címen, és amely arra volt hivatott, hogy bemutassa a folyóirat szellemi irányát - igyekezett rámutatni arra, hogy az embernek feltétlenül meg kell teremtenie az e l l e n s u l y t Luciferrel szemben azért, hogy lelkében kapcsolatot teremtsen a Krisztus impulzussal.
/Lásd GA 34 és az 1915.10.18-i előadást a GA 254-ben./

42. GA 184, 1918.09.21. Ebből származik a következő idézet is.
43. Heinz Müller: Spuren auf dem Weg. Erinnerungen. /Nyomok az uton. Emlékezések./ Stuttgart, 1976. Innen való a következő idézet is.
44. GA 186, 1918.12.7.
45. Willi Aeppli beszámolója a 60-as évek elején az engelbergi Zweigben. A szerző Rex Raabtól szerzett tudomást róla.
46. 1921.6.29-i előadás. Mint külön előadás "Der Baugedanke des Goetheanum" /A Goetheanum-épület gondolata/ címen Dornachban, 1986-ban jelent meg.
47. L.p1. GA 93/a, 1905.10.17, GA 99, 1907.6.2., valamint az V. fejezethez tartozó 20. megjegyzést.
48. GA 194, 1919.12.15.
49. GA 233. 1924.1.13.
50. GA 260, "Grundsteinlegung der Allgemeinen Anthroposophischen Gesellschaft durch Rudolf Steiner am 25. Dezember 1923. 10 Uhr morgens" / Az Általános Antropozófiai Társaságnak Rudolf Steiner által történt alapkő-letétele 1923. december 25-én reggel 10 órakor./ Innen valók a következő idézetek is.
51. Az ellentétezők mindhárom kategóriájának legyőzése Krisztusnak az ember lelkében ható erejével egyben megváltásuk kezdete is.
52. Rudolf Steiner 1915.6.13-i előadásában /GA 159-160/ beszélt arról, hogy azok a " kozmikus imaginációk", melyeket az ember minden éjjel ajándékba kap a szellemi szférákból, étertestében életerőkké válnak.
53. Az alapkő-meditációnak, mellyel Rudolf Steiner a Karácsonyi Ülést megnyitotta és bezárta, ugyanazok a szellemi erők szolgáltak alapul, melyekből Rudolf Steiner a Karácsonyi Ülésen az érzékfeletti alapkövet megformálta. /GA 260/. A meditációval kapcsolatos munka célja, hogy ezeket az erőket elmélyítse és megnövelje. A meditáció felépítése a legpontosabban megfelel az alapkő jellegének. Ez jelen fejtegetéseink szempontjából azt jelenti, hogy a meditáció első része segítségére lehet az embernek az Azurák legyőzésénél, a második rész Ari-

mánt, a harmadik Lucifert segít legyőzni. De ez csak akkor történhet meg, ha az emberi Énben felragyog Krisztus Napja, vagyis a meditáció negyedik részének tartalma, amely az ellentétek működését is jóra változtatja: "Hogy jóvá váljon".

Az utószóhoz

1. GA 10, "Gyakorlati szempontok" c. fejezet.
2. GA 95. Válasz az 1906.9.2-i előadás után feltett egyik kérdésre.
3. GA 155, 1914.7.16.
4. GA 10. Wie erlangt man Erkenntnisse der höheren Welten" /A magasabb világok megismerésének utja/ Lásd a két küszöbőr leírását az utolsó fejezetekben.
5. 1924.6.15-i előadásában /GA 239/ Rudolf Steiner elmondja, hogy a későbbi Pestalozzi individualitás a kereszténység előtti első évszázadbéli inkarnációjában egy rabszolga csoport felügyelője volt. Ezek a rabszolgák a 19. században a nagy pedagógus neveltjeiként testesültek meg, hogy Pestalozzi jóságával és gondoskodásával jóvá tehesse az egykor irántuk tanúsított igazságtalanságot.
6. GA 130, 1911.12.2.
7. GA 10, "Az okkult iskolázás feltételei" c. fejezetben a hatodik feltétel leírása.

HUDOLF STEINER IDÉZETT MŰVEINEK JEGYZÉKE
az "Összkiadás" számozása szerint

- GA 4 Die Philosophie der Freiheit
A szabadság filozófiája
- GA 9 Theosophie
- GA 10 Wie erlangt man Erkenntnisse der höheren Welten?
A magasabb világok megismerésének utja
- GA 11 Aus der Akasha-Chronik
Az Akasha Krónikából
- GA 13 Die Geheimwissenschaft im Umriss
Az okkult tudomány körvonalakban
- GA 14 Vier Mysteriendramen
Négy misztériumdráma
- GA 15 Die geistige Führung des Menschen und der Menschheit
Az ember és az emberiség szellemi vezetése
- GA 26 Anthroposophische Leitzätze
Antropozófiai vezérelvek
- GA 28 Mein Lebensgang
Életutam
- GA 34 Lucifer-Gnosis
- GA 93 Die Tempellegende und die Goldene Legende
A Templom-legenda és az Arany Legenda
- GA 93/a Grundelemente der Esoterik
Az ezoterika alapelemei
- GA 95 Vor dem Tore der Theosophie
A teozófia kapuja előtt
- GA 96 Ursprungsimpulse der Geisteswissenschaft
A szellemtudományt megteremtő impulzusok
- GA 97 Das christliche Mysterium
A keresztény misztérium
- GA 99 Die Theosophie des Rosenkreuzers
A rózsakeresztes teozófiája
- GA 102 Das

- GA 102 Das Hereinwirken geistiger Wesenheiten in den Menschen
Szellemi lények behatása az emberekben
- GA 103 Das Johannes-Evangelium
A János Evangélium
- GA 104 Die Apokalypse des Johannes
János Apokalipszise
- GA 107 Geisteswissenschaftliche Menschenkunde
Szellemtudományos embertan
- GA 109/III. Das Prinzip der spirituellen Ökonomie
A szellemi gazdálkodás elve
- GA 110 Geistige Hierarchien und ihre Widerspiegelung in der
physischen Welt
Szellemi Hierarchiák és tükröződésük a fizikai világban
- GA 112 Das Johannes-Evangelium im Verhältnis zu den drei ande-
ren Evangelien, besonders zu dem Lukas-Evangelium
János evangéliuma a másik három, különösen a Lukács-
Evangéliumhoz való viszonyában
- GA 113 Der Orient im Lichte des Okzidents
A Kelet a Nyugat fényében
- GA 114 Das Lukas-Evangelium
A Lukács-Evangélium
- GA 116 Der Christus-Impuls und die Entwicklung des Ich-Bewusstseins
A Krisztus-impulzus és az éntudat kifejlődése
- GA 120 Die Offenbarungen des Karma
A karma megnyilvánulásai
- GA 123 A Máté-Evangelium
- GA 130 Das esoterische Christentum und die geistige Führung der
Menschheit
Az ezoterikus kereszténység és az emberiség szellemi
vezetése
- GA 131 Von Jesus zu Christus
Jézustól Krisztushoz
- GA 132 Die Evolution vom Gesichtspunkte des Wahrhaftigen
Az evolúció a valóság szemszögéből nézve
- GA 133 Der irdische und der kosmische Mensch
A földi ember és a kozmikus ember

- GA 144 Die Mysterien des Morgenlandes und des Christentums
A Kelet és a kereszténység misztériumai
- GA 145 ~~Mi a jelentősége?~~ Welche Bedeutung hat die okkulte Entwicklung
des Menschen für seine Hüllen - physischen Leib, Aetherleib
Astralleib - und sein Selbst?
Mi a jelentősége az ember okkult fejlődésének burkai - fi-
zikai teste, éterteste, asztrálteste - és Énje számára?
- GA 148 Aus der Akasha-Forschung. Das Fünfte Evangelium
Az Akasha-kutatásokról. Az ötödik evangélium
- GA 151 Der menschliche und der kosmische Gedanke
Az emberi gondolat és a kozmikus gondolat
- GA 152 Vorstufen zum Mysterium von Golgatha
A Golgotai Misztériumot megelőző fokozatok
- GA 155 Christus und die menschliche Seele
Krisztus és az emberi lélek
- GA 158 Der Zusammenhang des Menschen mit der elementarischen Welt
Az ember összefüggése az elementáris világgal
- GA 159/160 Das Geheimnis des Todes
A halál rejtélye
- GA 165 Die geistige Vereinigung der Menschheit durch den Christus-
Impuls
Az emberiség szellemi egyesülése a Krisztus-impulzus által
- GA 172 Das Karma des Berufes des Menschen in Anknüpfung an Goethes
Leben
Az ember hivatás-karmája, Goethe életén szemléltetve
- GA 174/a Mitteleuropa zwischen Ost und West
Középeurópa Kelet és Nyugat között
- GA 175 Bausteine zu einer Erkenntnis des Mysteriums von Golgatha.
Kosmische und menschliche Metamorphose
Építőkövek a Golgotai Misztérium megismeréséhez. Kozmikus
és emberi metamorfózis.
- GA 176 Az ember és az emberiség fejlődésével kapcsolatos igazságok
Menschliche und menschheitliche Entwicklungswahrheiten.
Das Karma des Materialismus. - A materializmus karmája.

- GA 177 Die spirituellen Hintergründe der äusseren Welt. Der Sturz der Geister der Finsternis
A külső világ szellemi háttere. A sötétség szellemeinek bukása.
- GA 178 Individuelle Geistwesen und ihr Wirken in der Seele des Menschen
Individuális szellemi lények és működésük az ember lelkében
- GA 181 Erdensterben und Weltenleben. Anthroposophische Lebensgaben. Bewusstseins-Notwendigkeiten für Gegenwart und Zukunft.
A Föld halála és a világ élete. Életre szóló antropozófus ajándékok. Tudatbeli szükségsszerűségek a jelenben és a jövőben.
- GA 182 Der Tod als Lebenswandlung
A halál az élet változása
- GA 184 Die Polarität von Dauer und Entwicklung im Menschenleben
A tartósság és a fejlődés polaritása az emberi életben
- GA 185 Geschichtliche Symptomatologie
Történelmi szimptomatológia
- GA 186 Die soziale Grundforderung unserer Zeit. - In geänderter Zeitlage
Korunk szociális alapkövetelménye. - A megváltozott körülményei között
- 187 Wie kann die Menschheit den Christus wiederfinden?
Hogyan találhatja meg Krisztust újra az emberiség?
- GA 191 Soziales Verständnis aus geisteswissenschaftlicher Erkenntnis
Szociális megértés a szellemtudományos megismerés alapján
- GA 193 Der innere Aspekt des sozialen Rätsels
A szociális rejtély belső aspektusa
- GA 194 Die Sendung Michaels
Michael küldetése
- GA 195 Weltstilvester und Neujahrsgedanken
A világ szilvesztere és újévi gondolatok
- GA 199 A szellemtudomány mint a szociális formálódás alap-impulzusainak megismerése
Geisteswissenschaft als Erkenntnis der Grundimpulse sozialer Gestaltung

- GA 211 Das Sonnenmysterium und das Mysterium von Tod und Auferstehung
A Nap-misztérium és a halál és feltámadás misztériuma
- GA 215 Die Philosophie, Kosmologie und Religion in der Anthroposophie
A filozófia, kozmológia és vallás az antropozófiában
- GA 218 Geistige Zusammenhänge in der Gestaltung des menschlichen Organismus
Szellemi összefüggések az emberi organizmus alakulásában
- GA 227 Initiations-Erkenntnis
Beavatási megismerés
- GA 233 Die Weltgeschichte in anthroposophischer Beleuchtung und als Grundlage der Erkenntnis des Menschengeistes
A világtörténelem antropozófus megvilágításban és mint az emberi szellem megismerésének alapja
- GA 234 Anthroposophie. Eine Zusammenfassung nach einundzwanzig Jahren.
Antropozófia. Összefoglalás huszonegy év múltán
- GA 235 Esoterische Betrachtungen karmischer Zusammenhänge. Erster Band
Karmikus összefüggések ezoterikus vizsgálata. Első kötet
- GA 236 Ugyanaz, második kötet
- GA 237 Ugyanaz, harmadik kötet
- GA 238 Ugyanaz, negyedik kötet
- GA 239 Ugyanaz, ötödik kötet
- GA 240 Ugyanaz, hatodik kötet
- GA 245 Anweisungen für eine esoterische Schulung
Utasítások az ezoterikus iskolázáshoz
- GA 254 Die okkulte Bewegung im neunzehnten Jahrhundert und ihre Beziehung zur Weltkultur
Az okkult mozgalom a tizenkilencedik században és viszonya a valósághoz
- GA 259 Die Geschichte und die Bedingungen der anthroposophischen.

~~262~~

GA 260

Die Weihnachtstagung zur Begründung der Allgemeinen
Anthroposophischen Gesellschaft 1923/24

Az Általános Antropozófiai Társaság megalapításának
Karácsonyi Ülése 1923/24

GA 261

Unsere Toten

Halottaink

GA 262

Rudolf Steiner / Marie Steiner-von Sievers: Briefwechsel
und Dokumente 1901-1925

Rudolf Steiner / Marie Steiner-von Sievers: Levélváltás
és okmányok 1901-25

A 264

Az 1904-től 1914-ig tartott ezoterikus iskola első szaka-
szának történetéhez és tartalmából

GA 317

Heilpädagogischer Kurs

Gyógypedagógiai kurzus